ВЫСОЧАЙШІЕ

УКАЗЫ И АКТЫ,

ՌԱՐՁՐԱԳՈՅՆ

ՀՈԳԱՒՈՐՏԱԿԱՆ ԵՒ ՎԱՐՉԱՊԱՏՈՒԹԻՒՆՔ։

ВЫСОЧАЙШІЕ

УКАЗЫ И АКТЫ,

ОТНОСЯЩІЕСЯ ДО ЦЕРКВЕЙ

АРМЯНО-ГРИГОРІАНСКАГО ИСПОВѢДАНІЯ

ВЪ

РОССІИ

и до особаго духовнаго отдѣленія

при

Московскомъ Армянскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ,

СЪ ОБЗОРОМЪ ОСНОВАНІЯ АРМЯНСКИХЪ ЦЕРКВЕЙ ВЪ СТОЛИЦАХЪ И УЧРЕЖДЕНІЯ ИНСТИТУТА.

МОСКВА.

ВЪ ТИПОГРАФІИ ЛАЗАРЕВЫХЪ ИНСТИТУТА ВОСТОЧНЫХЪ ЯЗЫКОВЪ.

1842.

281.6
F36

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿՔ և ՈՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ,

վերաբերեալք առ եկեղեցիս

պատանութեան Լուսաւորչական Հայոց,

որ ի Ռուսաստան, և առ բացորոշ բաշխեն եկեղեցականաց, որ ի Լազարեանց Հեմարանի արևելեան լեզուաց, զոյգ ընդ համառօտ ծանօթութեան գնհիճարկութենէն եկեղեցեաց Հայոց յարբայանիստ քաղաքս և գևառուցմանէ յիշատակեալ Հեմարանի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ

ի ՄՈՍԿՈՎ:
ի Տպագրութեան Հեմարանէ Տեառն Լազարեանց:
1842.

Съ дозволенія высшаго Начальства.

194

Указъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА САМОДЕРЖЦА Всероссійскаго, изъ Правительствующаго Сената.

По Именному ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, Высочайшему указу, данному Правительствующему Сенату въ 11 день прошлаго Марта за собственноручнымъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА подписаніемъ, съ приложеніемъ Положенія объ управленіи дѣлами Армяно-Григоріанской Церкви, Правительствующій Сенатъ Приказали: Означенныхъ указа и Высочайше утвержденнаго Положенія, напечатавъ потребное количество экземпляровъ, разослать, для свѣденія и должнаго до кого касаться можетъ исполненія, къ Г. Министру Внутреннихъ дѣлъ, Главноуправляющему Гражданскою частію и пограничными дѣлами въ Грузіи и Областяхъ Армянской и Кавказской, къ прочимъ Гг. Министрамъ, Военнымъ Генералъ-Губернаторамъ, Военнымъ Губернаторамъ, управляющимъ и Гражданскою частію, Генералъ-Губернаторамъ и Градоначальникамъ, въ Губерискія и Областныя Правленія, Правительства, Палаты, Войсковыя Канцеляріи и Присутственныя мѣста при указахъ; въ Святѣйшій же Правительствующій Синодъ, во всѣ Департаменты Правительствующаго Сената и Общія оныхъ Собранія сооб-

Հրովարտակ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՈՒԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ԻՆՔՆԱԿԱԼԻ ԻՆ համայն Ռուսաց, ի կառավարիչ Սենատին:

Ըստ զօրութեան Բարձրագոյն Հրովարտակի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՈՒԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒԹԵԱՆՆ՝ ընկալեալ ի կառավարիչ Սենատին ի 11 Մարտի անցելոյ, ինքնաձեռագիր ստորագրութեամբ ՆՈՐԻՆ ՄԱՆՈՒԹԵԱՆՆ, զոր ընդ Սահմանադրութեանց յաղագս կառավարութեան գործոյ Նկեղեցւոյն Ռուսաստանեայ (սուրբ Գրիգորեան) Հայոց, կառավարիչ Սենատս ՀՐԱՄԱՅԵՑԱ· ի տիպ արձանագրեալ զկարևոր Թիւ գաղափարոյ յիշատակեալ Հրովարտակի և Բարձրագոյն հաստատեալ Սահմանադրուեն, առաքել ի տեղեկութիւն և ի պարտաւորութեան գործադրութիւն առ որս արժանն է, առ Պաշտօնակալ Նախարարն Ներքին Գործոց, առ Վկնաւոր կառավարիչն Քաղաքական մասանց և սահմանակցեալ գործոց ի Վրաստան և ի Նահանգս Հայոց և Կովկասու, առ այլ Պաշտօնակալ Նախարարս, առ Օ՛ինուորական Վ՛եսերալ Նահանգապետս, առ Օ՛ինուորական Նահանգապետս, որք վարեն ընդ նմին և զՔաղաքական գործս, առ Վ՛եսերալ Նահանգապետս և Քաղաքապետս, ի Նահանգական և ի Քաղաքական կառավարութիւնս, ի Վ՛արչութիւնս, ի Պալատս, ի Վխանատունս զօրաց և ի Վատաստանարան, զոյդ ընդ հրովարտակաց· եւկ ի Սրբազան կա-

щить при вѣдѣніяхъ, и припечатать въ Сенатскихъ вѣдомостяхъ. Въ слѣдствіе чего и прилагается при семъ по экземпляр Апрѣля 10 дня 1836 года.

По Именному указу.

Объ управленіи дѣлами Армяно-Григоріанской Церкви.

По 1-му Департаменту.

Указъ Правительствующему Сенату.

По покореніи войсками Нашими Эчміадзина, древняго мѣстопребыванія Верховнаго Патріарха Армяно-Григоріанской церкви и Католикоса всего Гайканскаго народа, и по присоединеніи онаго, вмѣстѣ съ Армянскою Областію, къ Россійской Имперіи, Мы признали нужнымъ управленіе дѣлами сей церкви и духовенства оной установить на твердыхъ и ясныхъ началахъ.

Въ слѣдствіе сего Мы Повелѣли начертать на мѣстѣ проектъ полнаго Положенія о управленіи дѣла-

ռավարիչ Սինհդոսն, յոմ բաշխս կառավարիչ Սենաքի և ընդհանուր ժողովն նոյին հաղորդել զայսմանէ ազդարարութեամբն, տալոյ միանգամայն ի յայտարարութիւն Սենաքի։ Ոյոն որոյ և յարակայեալ առաքեալ լինելն ընդ սմին օրինակը. ի 10 Ապրիլի 1836 Ամի։

Ս. Օրդուեանց տեառնէն Հովսեփ.

Յաղագս կառավարութեան գործոյ Աստուածչական Հայոց Եկեղեցւոյ.

Յառաջին Գաշինք։

Հրովարտակ առ կառավարիչ Սենաքին.

Յետ գրաւելոյ զօրաց Մերոյ զինչիաճին՝ զնախկին տեղի բնակութեան Ծայրագոյն Պատրիարգին եկեղեցւոյ Աստուածչական Հայոց և կաթուղիկոսի համայն Հայկազանց, և միաւորելոյ գայն կրկին ընդ Գահանդիսն Հայոց ընդ կայսերութեանս Ռուսաստանի, հարկաւոր համարեցաք Մեք ի վերայ հաստատուն և յայտնի սկզբանց հաստատել զկառավարութիւնն գործոյ այսր Եկեղեցւոյ և եկեղեցականաց նորին։

Ոյոյ վասն Հրամայեցաք ի նմին իսկ տեղւոջ գծագրել զգալոցիայն առաջարկութեան լիակատար

ми Армяно-Григоріанской церкви, принявъ къ оному въ основаніе собственныя древнія ея установленія, и сообразивъ ихъ съ общими законоположеніями Нашей Имперіи.

Проектъ сей подвергнутъ въ послѣдствіи пересмотру въ особомъ, по волѣ Нашей составленномъ Комитетѣ и потомъ былъ обращаемъ вновь на мѣста, для удостовѣренія въ удобности и полнотѣ онаго и для объясненія по нѣкоторымъ статьямъ съ Патріархомъ-Католикосомъ.

Нынѣ, по окончательномъ разсмотрѣніи означеннаго Положенія въ Государственномъ Совѣтѣ, утвердивъ оное и препровождая у сего въ Правительствующій Сенатъ, Повелѣваемъ учинить, для приведенія его въ дѣйствіе, надлежащія распоряженія.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

»НИКОЛАЙ«

Въ С. Петербургѣ,
11 Марта 1836.

սահմանադրութեանց յաղագս կառավարութեան գործոց եկեղեցւոյ Լուսաւորչական Հայոց, հնձի դնելով նմին զսեպհական ընակիչն նորին կարգադրութիւնս, համաձայնելով միանգամայն զայնս ընդհանուր օրէնսդրութեանց Կայսերութեան Մերոյ:

Որպ այս գաղափար առաջարկութեան եմուտ ընկէ՛ն կոմիտեին՝ հրամանաւ Մերով առանձին հաստատելոյ, և ապա առաքեցաւ վերստին՛ վերոյիշատակեալ տեղին յաղագս հաստատելոյ զյարմարութիւնն և զլուծութիւնն նորին և խորհրդակցութեան ընդ Պատրիարգ Կաթուղիկոսի զոմանց յօդուածոց:

Իսկ այժմ ընկէ լեակատար քննութեան՛ի կայսերական Խորհրդարանի, հաստատեալ զյիշատակեալ սահմանադրութիւնս, և առաքեալ ընդ սմին՛ի Կառավարիչ Սննալին՝ Հրամայեմք· ՛ի սակս ածելոյ զայն՛ի գործադրուի առնել զկարևորն կարգադրուի:

Սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ ստորագրեալ ՚ի քնագրէն

»ՆԻԿՈԼԱՑ«

՚ի Ս. Պետերբուրգ
՚ի 11 Մարտի ՚ի 1836.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою написано:

»*Быть по сему.*«

Въ С. Петербургѣ,
11 Марта 1836.

ПОЛОЖЕНІЕ

О управленіи дѣлами Армяно-Григоріанской Церкви въ Россіи.

ГЛАВА I.

О общихъ правахъ и преимуществахъ Армяно-Григоріанской Церкви.

§ 1.

Армяно-Григоріанская Церковь въ Россійской Имперіи, наравнѣ съ прочими иностранными исповѣданіями, пользуется Всемилостивѣйшимъ покровительствомъ ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА.

§ 2.

Во всей Россійской Имперіи дозволяется свободное отправленіе вѣры по обрядамъ церкви Армяно-Григоріанской съ тѣмъ, чтобы Члены оной, на основаніи общихъ Государственныхъ узаконе-

ԵՄԻՆ ԿԱՅԱՐԱՏԱՆ ՄԱՆԾՈՒԹԻՒՆ

ինքնաձեռաւոր ստորագրեալ է ի գնապրին

Նէյե ետ տյոմ:

ի Ս. Պետերբուրգ.
ի 11 Մարտի ի 1836.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ,

Յաղագս կառավարութեան գործոց Նկեղեցւոյ Հռոմայեցական (իմա՛ սուրբ Գրիգորեան) Հայոց ի Ռուսաստան:

ԳԼՈՒԽ Ա.

Յաղագս հանգիստ էքսառանց և պահպանութեան Նկեղեցւոյ Հռոմայեցական Հայոց:

§ 1.

Նկեղեցին Հռոմայեցական Հայոց ի կայսերութեան Ռուսաց՝ հաւասար ընդ այլոց այլազգի դաւանութեանց՝ վայելէ զամենողորմած պաշտպանութենէն ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐ:

§ 2.

Ի բոլոր կայսերութեան Ռուսաստանի թոյլ տուեալ լինի ազատ խոստովանութենէն հաւատոյ ըստ արարողութեանց Նկեղեցւոյ Հռոմայեցական Հայոց, նովին պայմանաւ, զի անդամք նորին՝ ըստ զօրութեան

ній, тщательно воздерживались, отъ всякаго нарушенія надлежащаго уваженія къ другимъ, свободно въ Имперіи исповѣдуемымъ вѣрамъ; особенно же отъ строго воспрещаемаго сими законами прозелитизма.

§ 3.

Отправленіе Богослуженія и завѣдываніе духовными дѣлами Церкви Армяно-Григоріанской предоставляется духовенству оной, на основаніи законовъ и чиноположенія сей церкви.

§ 4

Духовенство Армяно-Григоріанской Церкви во всемъ, что касается до его обязанностей чисто духовныхъ, состоитъ въ вѣдѣніи и зависимости одного духовнаго своего Начальства.

§ 5.

Духовныя дѣла Священно и церковнослужителей Армяно-Григоріанской Церкви въ Россіи подлежатъ разсмотрѣнію и рѣшенію духовныхъ мѣстъ сей церкви; по спорнымъ же и другимъ гражданскимъ дѣламъ сихъ духовныхъ между собою и съ лицами, не принадлежащими къ Армяно-Григоріанскому духовенству, а равно по дѣламъ уголовнымъ и всѣмъ прочимъ, они подлежатъ вѣдѣнію свѣтскихъ судовъ на общемъ основаніи, съ назначеніемъ въ опредѣленныхъ законами случаяхъ особаго

ընդհանուր Կայսերական օրէնսդրութեանց մեծաջան զգուշասցին ի զնալդ և եկն խոտելոց զպարտաւորեալսն մեծարանս առ այլ հաւատս, ոչսոյնքան զատանեալս ի Կայսերութենէն, և առանձինն զոյշ լինելին ի դարձուցանելոց զայլ քրիստոնեայս ի հաւատս իւրեանց, որ մեծաւ խստութեամբ արգելեալ լինի սոյնպէս օրինադրութեամբք։

§ 3.

Կառավարութիւն ամենայն պաշտամանց և հոգևոր գործոց Եկեղեցւոյ Ռուսաստանական Հայոց յանձնեալ լինի եկեղեցականաց նոցին ըստ հնձեալ օրինաց և պաշտօնապահութեանց այնը Եկեղեցւոյ։

§ 4.

Եկեղեցականք Ռուսաստանական Հայոց համեմատին, որ ինչ միանգամ առ սուկ հոգևոր պարտաւորութիւնս նոցին վերաբերի՝ կան և ինան ընդ տեսչութեամբ և ի կամման հոգևոր Իշխանութեան իւրեանց ևեթ։

§ 5.

Հոգևոր գործք սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Ռուսաստանական Հայոց, ի Ռուսաստան բնակելոց, անկանին ընդ վճռութեամբ և վճռադատութեամբ հոգևոր առնելոց այնը Եկեղեցւոյ. իսկ ի վիճակաւ և այլ քաղաքական գործս եկեղեցականացս ընդ իրեարս և ընդ այնոսիկ, որք չեն եկեղեցականաց առն Ռուսաստանական Հայոց, նմանօրինակ և ի դիւանագործական գործս և այլս յամենայնի անկանին նոքա ընդ տեսչութեամբ աշխարհական դատաստանաց ըստ հասարակ օրինաց, կալոգելով

съ духовной стороны депутата для участвованія въ сужденіи оныхъ дѣлъ.

§ 6.

Духовенство Армяно-Григоріанской Церкви въ Россіи свободно отъ платежа всякихъ личныхъ податей и повинностей.

§ 7.

Священнослужители Армяно-Григоріанской Церкви въ Россіи, жены и дѣти ихъ, ни въ какомъ случаѣ не могутъ быть подвергнуты тѣлесному наказанію.

§ 8.

Члены Армяно-Григоріанскаго духовенства въ Россіи, наравнѣ со всѣми вѣрноподданными ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, имѣютъ право на полученіе Всемилостивѣйшихъ за оказываемое ими усердіе и заслуги наградъ.

§ 9.

Армяно-Григоріанскія Церкви въ Россіи имѣютъ право владѣть недвижимыми имѣніями, но не иначе могутъ пріобрѣтать и отчуждать оныя, какъ съ Высочайшаго соизволенія, испрашиваемаго чрезъ Министерство Внутреннихъ дѣлъ, установленнымъ порядкомъ.

միանգամայն ի դիպուածս որոշեալս յօրինաց՝ զատանձին անձնաւորաբար (դերեզմատ) յեկեղեցականաց անտի, առ մասնակից լինելոյ ի դատողութեան գործոյ նոցին։

§ 6.

Եկեղեցականք Լուսաւորչական Հայոց ի Ռուսաստան ազատ են յամենայն անձնական հարկաց և ի քաղաքական հարկատուութենէ։

§ 7.

Սրբանուէր պաշտօնեայք Եկեղեցւոյ Լուսաւորչական Հայոց ի Ռուսաստան, ընդ նոսին և կանայք և զաւակք նոցին յոչինչ դէպս մարթին անկանիլ ընդ մարմնական պատժուիք։

§ 8.

Ընդհանուր Եկեղեցւոյ Լուսաւորչական Հայոց ի Ռուսաստան հաւատար համօրէն հպատակաց **ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՏԱՆ ՈՐՈՇՈՒԹԵԱՆՆ**, ունին իրաւունս ընդունելոյ զխարէրտագոյն ողորմածագոյն պարգևատրութիւնս ի սակս մատուցեալ ջերմեռանդութեանց և վաստակոց իւրեանց։

§ 9.

Եկեղեցիք Լուսաւորչական Հայոց ի Ռուսաստան ունին իրաւունս ստանալոյ զանշարժ կալուածս, բայց ոչ այլազգ կարեն ստանալ և օտարացուցանել զայնս, եթէ ոչ Խարէրտագոյն բարեհաճութեամբ, ազերսագոյն լինելով գայսմանէ ի ձեռն Նախարարին ներքին գործոց սահմանադրեալ եղանակաւ։

ՀԱՅԿ ԳՈՒՅՔԱՐ ՅՈՎՀ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ГЛАВА II.

О Эчміадзинскомъ Верховномъ Патріархѣ.

§ 10.

Главное управленіе Армяно-Григоріанской Церкви и высшій надзоръ за духовенствомъ оной и за точнымъ исполненіемъ правилъ и обрядовъ сего исповѣданія принадлежитъ Эчміадзинскому Патріарху, какъ Верховному Католикосу народа Гайканскаго. Ему во всемъ содѣйствуетъ Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ; но Патріархъ ни въ какомъ случаѣ не можетъ передать ни сему, ниже какому либо иному мѣсту или лицу, власти, правъ и преимуществъ, присвоенныхъ сану его.

§ 11.

Эчміадзинскій Верховный Патріархъ избирается всѣмъ Гайканскимъ народомъ Армяно-Григоріанскаго исповѣданія, по установленному для сего порядку.

§ 12.

При упраздненіи мѣста Верховнаго Патріарха-Католикоса всѣхъ Армянъ, Армяно-Григоріанскій Эчміадзинскій Синодъ посылаетъ извѣстительныя о томъ грамоты во всѣ, какъ въ Россіи, такъ и внѣ предѣловъ ея находящіяся Армяно-Григоріанскія Епархіи и назначаетъ годичный срокъ для избранія новаго Патріарха.

ԳԼՈՒԽ Ե։

Յաւելուածք պատուիրանին Ե։

§ 10.

Պվետաւոր կատակարերութիւն Աւետեաց Հոգեւորական Հօր եւ ծայրագոյն վերատեսչութիւն վեհափառագոյն տուրն, ընդ նմին և ճիշդ պահպանութիւն կանոնաց և արարողութեանց այսր դասանութեան, վերաբերեալ առ Պատիւարկն Հնդկաստանի, իբրու առ Պվետաւոր Կաթուղիկոսն ազգին Հայոց։ Յամենայնի գործակից լինի նմա Սինհոդոսն Հոգեւորական Հօր Հնդկաստանի. բայց Պատիւարկն չունիցի դեպս զօրէ կամ յիշատակեալ Սինհոդոսին, կամ այլում առնել և կամ անձին ումեք վոխանցել զիշխանութիւն, զվերատեսչութիւն և զարտօնութիւնս՝ սեպհականեալս նորին առանձին։

§ 11.

Ծայրագոյն Պատիւարկն Հնդկաստանի ընտրեալ լինի ի համօրէն ազգէն Հայոց Հոգեւորական դասանութեան ըստ եղանակին՝ յորում այսր լրի հաստատելոյ։

§ 12.

Ի սակաւել մահուամբ ծայրագոյն Պատիւարկի և Կաթուղիկոսին ամենայն Հայոց՝ Սինհոդոսն Հայոց Հնդկաստանի առաքէ զայսանանէ զծանօթ արար յայտարարութիւն առ ամենայն Թեմս եպիսկոպոսաց Հոգեւորական Հայոց՝ Թէ ի Ռուսաստան եղեալ՝ և Թէ արտաքոյ սահմանաց նորին գտեալս, և նշանակէ զտարեկան ժամադրութիւն ի ընտրութեան նորոյ Պատիւարկի։

§ 13.

Каждая Армяно-Григоріанская Епархія назначаетъ для избранія Патріарха двухъ депутатовъ: духовнаго и свѣтскаго. Депутатъ духовный долженъ быть или самъ Начальникъ Епархіи, или тотъ, кого онъ для сего назначилъ изъ духовныхъ; свѣтскій избирается всѣми Меликами, Юзбашами и прочими почетными Членами Армяно-Григоріанской Церкви, кои могутъ на то имѣть право по древнему сей церкви обычаю.

§ 14.

Сіи избранные депутаты, въ случаѣ невозможности явиться въ Монастырь Эчміадзинскій къ предназначенному для выбора Патріарха сроку, имѣютъ право объявлять письменно свои мнѣнія, доставляя сіи отзывы въ Эчміадзинскій Синодъ.

§ 15.

Сверхъ депутатовъ участвуютъ въ выборѣ Патріарха всѣ Члены Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода и семь старшихъ изъ находящихся въ это время въ Эчміадзинѣ Епископовъ. Въ случаѣ недостатка Епископовъ, сіе число пополняется старшими тамошними Архимандритами.

§ 16.

Самое избраніе производится въ Эчміадзинскомъ

§ 13.

Իրաքանչիւր թեմ Ա. ուսուցչական Հայոց նշանակէ վանն ընտրութեան Պատրիարքին վերկուս անձնաւորս, զմին եկեղեցական կարգէ, եւմիւս ոք յաշխարհականաց: Եկեղեցական անձնաւորն պարտի լինել կամ նոյն ինքն թեմակալ Վարդապետն, և կամ որ նշանակեսցէ սա առ այն եկեղեցականաց: Աշխարհականն ընտրեալ լինի ի Մելիքաց, Ազգաբաշխից, և յայլ պատուաւոր քաղաքական Կղզամոյ Եկեղեցւոյ Ա. ուսուցչական Հայոց, որք ըստ նախկին սովորութեան Հայկական եկեղեցւոյն՝ կարեն ունել առ այն ձիրաւունս:

§ 14.

Եթէ անհնարին եղիցի ընտրեալ անձնաւորացդայց այսոցիկ անձամբ առաջնակայ լինել ի վանս Նշանիացն ի նշանադրեալ ժամանակի յաղագս ընտրութեան Պարիարքին, ունին նորա իրաւունս յայտնել նամակաւ զկարծիս իւրեանց, առաքելով զայն ի Սիոնհոդոսն Նշանիացն:

§ 15.

Նոյ յանձնաւորացդայց հաղորդակից լինին յընտրութեան Պատրիարքին նաև համօրէն Կղզամոյ Սիոնհոդոսին Նշանիացն Ա. ուսուցչական Հայոց և եօթանեքին երիցապոյն Նախկոսոսաց, զոեալք յայնմ ժամանակի Նշանիացն: Ի պակասիլ Նախկոսոսացդայց լցուսցեն զայն Թիւ երիցապոյն Վարդապետաց տեղւոյն:

§ 16.

Նոյագ Եկեղեցին Նշանիացն կառուցեալ յանուն

Соборѣ Св. Григорія Просвѣтителя, съ точнымъ наблюденіемъ установленныхъ въ Армяно-Григоріанской Церкви для сего обрядовъ.

§ 17.

По отобраніи голосовъ всѣхъ присутствующихъ и разсмотрѣніи письменныхъ, доставленныхъ въ Синодъ, на основаніи § 14 отзывовъ, имѣющими право на выборъ въ кандидаты признаются четыре старшіе по большинству поданныхъ въ ихъ пользу голосовъ; въ случаѣ равенства голосовъ, жребій рѣшитъ, кто долженъ считаться старшимъ. Изъ нихъ производится всѣми присутствующими выборъ двухъ на мѣсто Верховнаго Патріарха кандидатовъ.

§ 18.

По окончаніи сего выбора, Собраніе отправляетъ депутацію изъ трехъ членовъ своихъ къ Главноуправляющему Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями, который представляетъ о избранныхъ двухъ кандидатахъ на благоусмотрѣніе ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, чрезъ Министерство Внутреннихъ Дѣлъ.

§ 19.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, назначивъ Эчміадзинскаго верховнаго Патріарха, Католикоса народа Гайкаискаго, Всемилостивѣйше жалуетъ ему осо-

Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին՝ նշանակեալ լինի իւրական բարդրոշ տեղի ընտրութեան, ըստ ճիշդ պահպանութեան նշանադրեալ արարողութեանց Նվիրեցեալն Լուսաւորչական Հայոց։

§ 17.

Օձնի յայտնի լինելոյ հաւանութեանց համօրէն ներկայ հանդիսասրելոյ, և ելիսն գնելոյ ընտանեաւ՝ մատուցանել ի Սինհոդոս ըստ զօրութեան 14 յոդուածոյն, ջրերեին երիցպոյն Նախկոսոսք՝ ունողք զիւրաքանչիւր ընտրեալ լինելոյ՝ բարդրոշեալ լինին եթէ արժանաւորք (քանդիտատ), ըստ առաքելութեան հաւանութեանց՝ յոդուածոյն մատուցելոց·եակ՝ի զիսդուածոյ հաւատարմութեան հաւանութեանցն, վիճակակութեամբ որոշեցեալ աւագութիւն նոցին։ Համօրէն ներկայ հանդիսասրեալք վերստին ընտրեն՝ի ջրից անտի զերկուս ոմանս՝ արժանաւորս յաղթութ Ծայրագոյն Պատրիարգութեան։

§ 18.

Յաւարտիլ այսր ընտրութեան ձողիլ առաջի հիեշտակութիւնս յերից անգամոց իւրաց բազկացեալ՝ առ Գլխաւոր կաթողիկէն Վրաստանի, կոչիսոյ և նահանգայ նորին, որ զընտրութիւն երկոցն Արժանաւորացն առաջարկէ քննութեան ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵՆՆ միջնորդ եղեալ՝ նախարարին ներբին գործոյ։

§ 19.

ՕՐՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐ բարդրոշեալ Ծայրագոյն Պատրիարգն Ընդհանրի վկայութեամբն Աղեն Հայոց՝ ամենողջմամբ ընտրեն նմա առ այն առ-

бую на сей санъ Высочайшую грамоту и повелѣваетъ, по учиненіи имъ присяги на вѣрность Всероссійскому Престолу, совершить посвященіе его по древнимъ обрядамъ и обычаямъ Армяно-Григоріанской Церкви.

§ 20.

Эчміадзинскій Патріархъ носитъ титулъ, издревле употребляемый Верховными Патріархами - Католикосами народа Гайканскаго.

§ 21.

При Богослуженіи въ церквахъ Армяно-Григоріанскихъ имя Патріарха Католикоса воспоминается непосредственно послѣ ИМПЕРАТОРА Всероссійскаго и Августѣйшаго Дома ЕГО.

§ 22.

Сообразно съ древними обычаями, Патріархъ, выходя изъ дворца своего и ограды монастыря Эчміадзинскаго, имѣетъ право быть сопровождаемъ своею почетною стражею, составленною изъ Армянъ, Эчміадзинскому монастырю принадлежащихъ, нѣсколькими членами духовенства и двумя духовными сановниками, изъ коихъ одинъ несетъ Патріаршій посохъ, а другой хоругвь.

§ 23.

На основаніи древнихъ законовъ Армяно-Григоріанской Церкви, Эчміадзинскій Патріархъ, какъ Верховный Католикосъ народа Гайканскаго, одинъ имѣетъ право варенія и освященія Св. Мура для всѣхъ церквей сего исповѣданія.

տիճան զաւանձին Կարգադրչին հրովարտակ, և հրաւայէ՝ զինի երդմնեցուցանելոյ ընա՛ի հաւատարմութեան կայսերական Վահին Ռուսաստանի՝ կատարել զձեռնադրութեան նորին ըստ նախկին սովորութեանց և արարողութեանց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ։

§ 20.

Պատրիարքն Ներքինծն կրէ զսխտղոս՝ զկանխաւ՛ի գոլծ աճեալն. Ծայրագոյն Պատրիարգ և Կաթուղիկոս Ընդհ՛ Հայոց։

§ 21.

Ընդն Պատրիարգ Կաթուղիկոսին յաստուածային պաշտաման Եկեղեցւոյ Հայոց յիշատակի անմիջապէս զինի անուան ԿԱՅՍԵՐ հանին Ռուսաց և Օրհնատախտ Գերդաստանի ՆՈՐԻՆ։

§ 22.

Յելանելն՛ի պալատանէ երդմ և կամ՛ի պարտպաց վանաց Ներքինծնի, Պատրիարքն ունի երթեւեկն՝ ըստ նախկին սովորութեանց՝ յուղարկաւորելոյ լինել՛ի պատուարժան Թիկնապահաց՛ի Հայոց՝ կաթուն Ներքինծնի վերաբերելոյ, յամենայ եկեղեցական անդամոց և յերկուց եկեղեցական ատենաւորաց, յորոց մին ունելի՛ի ձեռն զգաւազան Պատրիարգական, նակ միւսն զբուշակ։

§ 23.

Ըստ երթեւեկն նախկին օրինաց Եկեղեցւոյ Ռուսաստանեայց Հայոց Պատրիարքն Ներքինծնի՝ երբու Ծայրագոյն Կաթուղիկոս Հայկազանց՝ միայն ունի երթեւեկն երկուց և օրհնելոյ զսուրբ Միւռոնն՛ի պէտս համօրէն Եկեղեցեաց Հայոց։

Примѣчаніе. Раздача Св. Мура производится Патріархомъ и посылаемыми имъ духовными, безъ всякаго за то вознагражденія.

§ 24.

Патріархъ Эчміадзинскій, какъ главный духовный Пастырь Гайканскаго народа, посвящаетъ Епархіальныхъ Начальниковъ и всѣхъ прочихъ Епископовъ Армяно-Григоріанской Церкви, наблюдая при семъ, согласно древнимъ оной правиламъ, чтобы число Епископовъ, неимѣющихъ Епархій, не было увеличиваемо безъ явной въ томъ надобности.

§ 25.

Руководствуясь древними постановленіями церкви Армяно-Григоріанской и внявъ предварительно мнѣнію Эчміадзинскаго Синода сего исповѣданія, Патріархъ рѣшитъ окончательно всѣ чисто-духовныя дѣла, касающіяся догматовъ вѣры, отправленія Богослуженія и тому подобныя.

§ 26.

Верховный Патріархъ Эчміадзинскій имѣетъ право награждать, согласно существующему въ Армяно-Григоріанской Церкви порядку, добродѣтельныхъ и полезныхъ Членовъ духовенства оной наперстными крестами, скуфьями и камилавками.

§ 27.

Патріархъ Эчміадзинскій, какъ общій духовный Пастырь народа Гайканскаго, по примѣру Патріарха Нерсеса, именованнаго *милостивымъ*, отправ-

Ծանօթ-ելի-ն. Օգտուրը Արեւտնն բաժանել պատրիարքն և՛ նմանել առաքեալ եկեղեցականք, առանց քնաւ եսակ յաղագս այնը վարձատրութեան:

§ 24.

Պատրիարքն Երզնկացի երբեմն ծայրագոյն հոգևոր ՚ոլլիս ազգին ՚այոց ձեռնադրէ զԹեմակալ Առաջնորդս և զայլ ամենայն Արհիեպիսկոպոսունս Եկեղեցւոյ Լուսաւորչական ՚այոց, զգուշանալով ըստ նախկին առանդրութեանցն՝ զի մի՛ թե և եպիսկոպոսայ, որք չունին ընշանադրեալ Թեմ՝ առաւելութիւն առանց ակներև ինչ հարկաւորութեան նոցին:

§ 25.

Երբեմն հրահանգ ունելով ինքեան զնախկին կանոնադրութիւնս Արեւելեցւոյ Լուսաւորչական ՚այոց, և հաստատեալ յաւաջադոյն կարծեաց Սինհոդոսին Երզնկացի այնը դատանութեան, Պատրիարքն որոշէ վճռաբար զամենայն հոգևոր գործս՝ վերաբերեալս ի դատանութիւնս հաւատոյ, յաստուածային պաշտամունս և ի սոյնս նմանս:

§ 26.

Ծայրագոյն Պատրիարքն Երզնկացի ունի իրաւունս՝ համաձայն կարգադրութեանց Արեւելեցւոյ Լուսաւորչական ՚այոց՝ վարձատրելոյ զառաքինի և զօրտակար անձինս եկեղեցւոյ խաչիւ պարանոցի և գլխարկօք, (այն է լծասակաւ և կամիլաւկայիւ):

§ 27.

Պատրիարքն Երզնկացի՝ երբեմն ընդհանրական հոգևոր ՚ոլլիս ազգին ՚այոց՝ ըստ օրինակի կամ ուղիղսն Երեսին՝ ընտրեալ կոչեցելոյ, առաջ երբեմն գՀուլուա-

ляетъ отъ времени до времени пастырскія при благословеніи своемъ посланія къ Армянамъ Григоріанской Церкви всѣхъ странъ и состояній, побуждая ихъ къ мирной и добродѣтельной жизни и повиновенію властямъ законнымъ, согласно съ правилами Св. Евангелія.

§ 28.

При вошествіи ИМПЕРАТОРОВЪ Всероссійскихъ на Прародительскій Престолъ, Патріархъ Эчміадзинскій отправляетъ одного изъ почетнѣйшихъ Членовъ Армяно-Григоріанскаго духовенства для принесенія ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ всеподданнѣйшаго поздравленія, испрашивая Всемилостивѣйшаго соизволенія на присутсвованіе ему, или же, въ случаѣ невозможности, Депутату его при торжествѣ Коронованія.

§ 29.

Согласно съ правилами церкви Армяно-Григоріанской, Верховный Патріархъ-Католикосъ оной имѣетъ постоянное пребываніе въ Эчміадзинскомъ монастырѣ. Когда онъ считаетъ нужнымъ отлучиться изъ сего монастыря болѣе нежели на ¼ мѣсяца, то испрашиваетъ на сіе, чрезъ Главноуправляющаго Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями и Министерство Внутреннихъ Дѣлъ, Высочайшаго ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА соизволенія.

կան կոնդակս օրհնութեան առ Ղուսաւորչադաւան Հայկազունս ամենայն կողմանց և իւրաքանչիւր վիճակի, յորդորելով զնոսա ի խաղաղ և յառաքինի կեանս և ի հնազանդութիւն իշխանութեան օրինաց, հաւնձայն կանոնաց սրբոց Առաքելոյն։

§ 28.

ի բազմին ի գահոյս նախահաւուց իւրեանց ԿՈՅՍԵՐԸՅՆ Համան Ոուսաստանի, պատրիարքն Ներսէս առաքէ զմի ի պատուելոյն Ընդամոյ Նկեղեցականաց Հայոց առ ի մատուցանել զամենահպատակ շնորհաւորութիւն ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀՈՒՆ ՄԱՆՈՒԹԱՆՆ, և ի խնդրել զՕգոստափառ բարեհաճութիւն կամաց, կամ ինքեան խոկ կամ ուղիղոսի և կամ ի դիպուածս անկարութեան անձնափոխանորդի նորին՝ առաջակայ գոյանելոց հանդիսաւորութեան թագադրութեան։

§ 29.

Համաձայն կանոնաց Նկեղեցւոյ Ղուսաւորչական Հայոց ծայրագոյն պատրիարք կամ ուղիղոսն ունի գհաստատութեայ բնակութիւն ի վանս Էջմիածնի։ Իսկ եթէ ըստ պահանջելոյ հանգամանաց հարկաւոր համարեցի հեռանալ յայնմ վանաց աւելի քան զչորս ամիս, յայնժամ միջնորդութեամբ Վեհափառ կաթողիկոսին Ղուսաստանի, կոչեսցէ և նահանգապետն նորին և ի ձեռն նախարարին նորին գոյթոյ խնդրէ գհաստատապէս բարեհաճութիւն ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀՈՒՆ ՄԱՆՈՒԹԱՆՆ։

§ 30.

Патріархъ Эчміадзинскій имѣетъ право увольнять какъ Членовъ Армяно-Григоріанскаго Синода, такъ Епархіальныхъ Начальниковъ и вообще всѣхъ Епископовъ сего исповѣданія, въ отпускъ до 4 мѣсяцевъ; въ продолжительнѣйшіе отпуски и за границу Патріархъ увольняетъ ихъ съ Высочайшаго разрѣшенія. Изъ Членовъ Синода не болѣе двухъ могутъ быть увольняемы въ отпускъ въ одно время.

§ 31.

Патріархъ-Католикосъ, какъ непосредственный Начальникъ монастыря Эчміадзинскаго, распоряжаетъ дѣлами онаго по собственному своему усмотрѣнію, на точномъ основаніи церковныхъ правилъ.

§ 32.

По кончинѣ Патріарха-Католикоса, Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ собирается немедленно для принятія мѣръ къ сохраненію, какъ находившихся у него, касающихся дѣлъ управленія и церкви бумагъ, такъ и бывшаго въ его вѣдѣніи церковнаго имущества.

Примѣчаніе. Патріархъ распоряжаетъ своимъ собственнымъ имуществомъ по усмотрѣнію своему; если имъ не сдѣлано завѣщанія, то сіе имущество переходитъ къ законнымъ его наслѣдникамъ, или когда оныхъ нѣтъ, причисляется къ имуществу Армяно-Григоріанской Церкви.

§ 30.

Պատրիարքն Երուսաղէմի ունի իրաւունս տալոյ զժամանակաւոր արձակուրդ թէ Վեղամոյ Սիւնհոդոսին Հայոց, թէ Թեմական Ժողովոցայ, և թէ ընդհանրական համայն Աթոռոյ այսր դաւանութեան քառամեայ ժամանակաւ: Իսկ վասն բազմաժամանակեայն բացակայութեան և կամ ըստ սահմանին Ռուսաստանի եկեղեցոյ արձակէ վնոստա Վարդապետն թ ոյլտուութեամբ կայսեր: Յանդամոց Սիւնհոդոսի երկուք և ոչ աւելի կարեն ընդունել զարձակուրդ ի միում ժամանակի:

§ 31.

Պատրիարգ կաթուղիկոսն երբեք անմիջական Վեճաւոր վանայն Երուսաղէմ՝ անօրինէ զգործս նորին ըստ սեպհական կենտրութեան իւրոյ, Ճշդիւ պահպանելով զսահմանադրութիւնս եկեղեցական կանոնաց:

§ 32.

Ի վախճանել Պատրիարգ կաթուղիկոսին՝ Սիւնհոդոսն Երուսաղէմի անյապաղ ձեռն ի գործ առնէ պահպանել թէ զառ նմին գտեալ թուղթս՝ վերաբերեալս ի գործս կառավարութեան և եկեղեցւոյ, և թէ զինչս եկեղեցւոյ՝ աւանդեալս նորին տեսչութեան:

Ծանօթ. Պատրիարքն ըստ ախորժելոյ կամաց իւրոյ անօրինէ ի սեպհական ստացուածս իւր. իսկ եթէ չիցէ արարեալ զկտակ՝ ինչք նորին անցանեն ի ձեռս օրինաւոր ժառանգաց, ապա թէ չունիցի ժառանգ ոք՝ վերածին ի գանձս Եկեղեցւոյ Երուսաղէմի Հայոց:

ГЛАВА III.

О Эчміадзинскомъ Армяно-Григоріанскомъ Синодѣ.

§ 33.

Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ состоитъ, подъ предсѣдательствомъ Эчміадзинскаго Верховнаго Патріарха-Католикоса, изъ имѣющихъ постоянное пребываніе въ Эчміадзинѣ четырехъ Архіепископовъ или Епископовъ и такого же числа Архимандритовъ-Вартапедовъ.

§ 34.

На мѣста Членовъ Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, Патріархъ-Католикосъ представляетъ, чрезъ Главноуправляющаго Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями и Министерство Внутреннихъ Дѣлъ, ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ двухъ, на каждое, кандидатовъ.

§ 35.

Къ кругу дѣйствія Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода по части распорядительной принадлежатъ:

1.) Наблюденіе за дѣйствіями всѣхъ подчиненныхъ сему Синоду мѣстъ и должностныхъ лицъ.

2.) Надзоръ за благоустройствомъ подвѣдомственныхъ оному монастырей, церквей, Семинарій и Богоугодныхъ заведеній.

3.) Надзоръ за порядкомъ управленія имуществомъ Армяно-Григоріанскихъ церквей.

ԳԼՈՒԽ Գ.

Յաւէտ Սէնհոդոսէն Ազգային Ժողովական Հայոց։

§ 33.

Սինհոդոսն Հայոց Ազգիս կալմի ընդ նախագահութեամբ Ծայրագոյն Պատրիարգ կամ ուղիղսին Ազգիս, ի զոր ընդ Արքեպիսկոպոսաց կամ Եպիսկոպոսաց՝ հանապատ Վեր ոսն Ազգիս բնակելոց և ի նոյնաթիւ Վարդապետաց։

§ 34.

Ի պաշտնատարութիւնս իւրաքանչիւր Ընդհանուր Սինհոդոսին Ազգիս Ազատարքական Հայոց, Պատրիարգ կամ ուղիղսն ի ձեռն Վէհատար կառավարչին Վրաստանի, Կովկասու և Նահանգաց նորին և Եպատարին Երզնկա արաջարկե ՕԳՈՍՏԻՆՈՍ ԿԱՅՍԵՐ վերկուս ամիսանաւորս առ իւրաքանչիւր տեղի պաշտօնակատարութեան։

§ 35.

Ի պարունակն ներդրծութեան Սինհոդոսին Ազատարքական Հայոց Ազգիս ըստ սահմանն բարեկարգութեան մտանեն խնդրոյ։

1.) Տեսչութիւն ներդրծութեանց ամենայն տեղեաց և պաշտօնակատար անձանց՝ ընդ իշխանութեամբ Սինհոդոսին եղելոց։

2.) Տեսչութիւն բարեկարգութեանց վանորէից, Եկեղեցեաց, Աղբիկոսական դպրոցաց և ուրախաձոց հինուածոց, ընդ իշխանութեամբ նորին եղելոց։

3.) Տեսչութիւն կարգադրութեան կառավարութեան ընդհց Եկեղեցեաց Ազատարքական Հայոց։

4.) Предварительное разсмотрѣніе дѣлъ о учрежденіи монастырей, церквей и Семинарій и испрошеніе на сіе чрезъ Главноуправляющаго Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями и Министерство Внутреннихъ Дѣлъ Высочайшаго разрѣшенія.

5.) Разрѣшеніе Армянамъ Григоріанской Церкви свободныхъ состояній вступленія въ духовный санъ и постриженія въ монашество.

6.) Разрѣшеніе на сложеніе монашества и вообще духовнаго сана.

7.) Окончательное разсмотрѣніе дѣлъ по просимымъ разрѣшеніямъ на вступленіе въ бракъ.

8.) Разрѣшеніе въ Епархіяхъ сбора добровольныхъ приношеній въ пользу монастырей, церквей, Семинарій и Богоугодныхъ заведній, непринадлежащихъ къ вѣдомству тѣхъ Епархій.

9.) Наблюденіе за призрѣніемъ вдовъ и сиротъ Священно-и-церковнослужителей.

10.) Изъявленіе мнѣнія, когда Патріархъ предназначаетъ въ Епископскій санъ духовныхъ, безъ опредѣленія ихъ съ тѣмъ вмѣстѣ въ Епархіальные Начальники.

11.) Представленіе Патріарху заключеній о духовныхъ, коихъ онъ предполагаетъ отправить для раздачи Св. Мура.

12.) Изъявленіе мнѣнія по вопросамъ предлагаемымъ отъ Патріарха на заключеніе.

4.) Կանխապէս քննութիւն գործոյ յաղագս հաստատելոյ զվանորայս, զեկեղեցիս և զկղերիկոսական դպրոցս, և ի սակս այդպիսեացդ հայցել զհարձրապոյն վճռաւհաստութիւն ի ձեռն Գլխաւոր Կառավարչին Վրաստանի, Կովկասու և Նահանգաց Նորին, և Նախարարութեան Ներքին Գործոց:

5.) Թոյլտուութիւն Ուսուցչակրօն Հայոց ազատ անձանց ի մտանել Եկեղեցական կարգ և ի կրօնաւորութիւն:

6.) Թոյլտուութիւն առ ի հրաժարելոյ ի կրօնաւորութենէ և առ հասարակ Եկեղեցական կարգէ:

7.) Ուսարտական տեսչութիւն գործոց առ լինելիս Թոյլատրութեան ի մտանել ամուսնութիւն:

8. Թոյլտուութիւն ի թեմս Նախիջեւանայ ժողովելոյ զյօժարակամ նուէրս յօգուտ վանորէից, եկեղեցեաց, Կղերիկոսական դպրոցաց և ուծահաճոյ շինուածոց, որք չիցեն ընդ իշխանութեամբ այնոյ թեմի:

9.) Հոգատարութիւն յաղագս պաշտպանութեան այրեաց և որբոց սրբանուէր պաշտօնէից և սպասաւորաց Եկեղեցեաց:

10.) Տուչութիւն կարծեաց երբ Պատրիարքն պատրաստէ Եպիսկոպոսութիւն զոմանս Եկեղեցականաց անտի, առանց նշանակելոյ նոցա զոյգ ընդ նմին և զթեմ առաջնորդութեան:

11.) Ուրացի առնել Պատրիարգին զորոշուածն իւր զանց եկեղեցականաց, զորս մնադիր լինի նա առաքել ի բաշխուածն սուրբ Միւռոնի:

12.) Տուչութիւն կարծեաց ըստ հարցմանց, զորս առաջարկէ Պատրիարքն ի քայորոշութիւն:

13.) Веденіе вѣрныхъ списковъ о всѣхъ, въ предѣлахъ Россіи находящихся Армяно-Григоріанскихъ Церквахъ, монастыряхъ, Семинаріяхъ и Богоугодныхъ заведеніяхъ, отдѣльно по каждой Епархіи.

14.) Веденіе таковыхъ же списковъ о всѣхъ въ Россіи пребывающихъ Священно-и-церковнослужителяхъ, какъ бѣлаго, такъ и монашествующаго Армяно-Григоріанскаго духовенства, и прочихъ лицахъ, къ вѣдомству сего Синода принадлежащихъ.

15.) Веденіе надлежащихъ книгъ всему имуществу находящихся въ предѣлахъ Россіи Армяно-Григоріанскихъ монастырей и церквей.

16.) Представленіе Министерству Внутреннихъ Дѣлъ, чрезъ Главноуправляющаго Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями, ежегодныхъ вѣдомостей о предметахъ, въ пунктахъ 13, 14 и 15 означенныхъ, полныхъ метрическихъ свѣдѣній о родившихся, умершихъ и бракомъ сочетавшихся по всѣмъ, въ Россіи находящимся Армяно-Григоріанскимъ Епархіямъ, и общаго годоваго отчета.

§ 36.

По части судебной разбирательству и рѣшенію Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода принадлежатъ:

1.) Жалобы на Членовъ самаго Синода.

2.) Жалобы на Начальниковъ Армяно-Григоріанскихъ Епархій и на Епархіальныя Консисторіи.

3.) Изслѣдованіе неправильныхъ дѣйствій Членовъ сего Синода и Епархіальныхъ Начальствъ.

13.) Սահմանել զՀիշել ցուցակս զհամօրէն Առաքելական Եկեղեցւոյ, վանուիկիս, Կղերիկոսական դպրոցաց և աճապաճոյ շինուածոյ՝ ի սահմանս Ռուսաստանի երկրի՝ առանձնակի ըստ իւրաքանչիւր թեմից:

14.) Սահմանել զնամօրինակ ցուցակս զհամօրէն Ռուսահաբնակ սրբանուէր պաշտօնէից և սպասաւորաց Եկեղեցւոյ՝ թէ ամուսնացելոց և թէ կրօնաւորաց Եկեղեցւոյ Առաքելական Հայոց, և այլոց անձանց ընդ իշխանութեամբ այնր Սինհոդոսին երկրի:

15.) Սահմանել զհարկաւոր մատեանս զհամօրէն ընդէից վանուիկիս և Եկեղեցւոյ Հայոց՝ ի սահմանս Ռուսաստանի երկրի:

16.) Առաջարկել Նախարարութեան Ներքին Գործոց միջնորդութեամբ Գլխաւոր Կառավարչին Վրաստանի, Գուիտաւ և Նահանգաց նորին, զտարեկան յայտարարութիւնն զառարկայից, ի 13, 14 և 15 յօդուածսն նշանակելոյ, զլխակատար տետրակ (մեդրիքա) տեղեկութեանց յաղագս ծննդոց, ննջեցելոյ և ամուսնացելոյ յամենայն թեմս Առաքելական Հայոց, որ ի Ռուսաստան, և զընդհանուր տարեկան հաշիւ:

§ 36.

Ըստ դատողական մասին անկանին ընդ քննութեամբ և որոշութեամբ Սինհոդոսին Հայոց Ընդհանուր.

1.) Գանգատանք զանդամոց նորին իսկ Սինհոդոսին:

2.) Գանգատանք զթեմակալ Առաջնորդաց Առաքելական Հայոց և զթեմական Եպիսկոպոսական Տանից:

3.) Քննութիւն անուղիղ գործոց Անդամոց նորին իսկ Սինհոդոսի և թեմակալ Առաջնորդաց:

4.) Всѣ производящіяся въ Армяно-Григоріанскихъ Епархіальныхъ Консисторіяхъ и поступающія въ Эчміадзинскій Синодъ по аппелляціи дѣла о бракахъ и о неподлежащихъ свѣтскому суду преступленіяхъ Священно-и-Церковно-служителей, о тяжбахъ сихъ послѣднихъ между собою и проч.

§ 37.

Эчміадзинскій Армяно - Григоріанскій Синодъ, состоя подъ непосредственнымъ наблюденіемъ Верховнаго Патріарха, рѣшитъ окончательно всѣ дѣла о догматахъ вѣры, отправленіи Богослуженія, церковныхъ обрядахъ, бракахъ и о тѣхъ преступленіяхъ духовныхъ, кои не подлежатъ разсмотрѣнію свѣтскихъ судовъ. Сей Синодъ подвѣдомственъ, по дѣламъ пребывающихъ въ Россіи Армянъ Григоріанской церкви, Правительствующему Сенату и Министерству Внутреннихъ Дѣлъ, наравнѣ съ прочими высшими духовными мѣстами Иностранныхъ Исповѣданій.

§ 38.

Рѣшенія по дѣламъ о жалобахъ на Епархіальныхъ Начальниковъ и Членовъ Армяно-Григоріанскаго Синода, равно и о неправильныхъ дѣйствіяхъ ихъ, если сіи духовные приговариваются къ какому-либо наказанію, неиначе приводятся въ исполненіе, какъ по объявленіи на то, чрезъ Министерство Внутреннихъ Дѣлъ, Высочайшаго повелѣнія.

4.) Համայն գործք զամուսնութեանց, զյանցանաց սրբանուէրը պաշտօնէից և սպասաւորաց Եկեղեցւոյ և զվիճողական գործոց սոցա ընդ երեսաց են, որք ոչ մտանեն ի քննութիւն քաղաքական դատաստանի, որոշեալ արդէն ի Թեմական Եպիսկոպոսական Ժողովս Առաւօտեան Հայոց և մտեալք բողբարկութեամբ ի Սինհոդոսն Ազգային ջնջիանն:

§ 37.

Սինհոդոս Ազգային Հայոց՝ կալով ընդ անմիջական տեսչութեամբ Ծայրագոյն Պատրիարգին՝ աւարտաբար վճռէ զամենայն գործս, վերաբերեալս առ վարդապետութիւնս հաւատոյ, ի պաշտօնատարութիւնս աստուածային, Եկեղեցական արարողութիւնս, յամուսնութիւնս և յայնպիսի յանցանս եկեղեցականաց, որք ոչ մտանեն ի քննութիւն քաղաքական ատենից: Սինհոդոս այս ըստ գործոյ Ազատարչադաւան Հայոց՝ ի Ռուսաստան բնակելոյ՝ կայ ընդ հշխանութեամբ Կաւսաւորիչ Սենաթին և Նախարարութեան Գերին Գործոյ, զուգահաւասար ընդ այլոց բարձրագոյն եկեղեցական ատենից այլազգի դաւանութեանց:

§ 38.

Վճռաբանութիւն գործոց յաղագս պանգատանաց զթեմական Ժողովոցդ և վճռոյ Սինհոդոսի Ազգային Հայոց, նոյն և վանուղղոյ ներգործութեանց նոյնն, եթէ եկեղեցական անձանց հասցէ կրել զպատիժ լինչ, ոչ այլազգ լինչ լինիցի, քայց եթէ ընդունելով վճարձրագոյն հրաման ի ձեռն Նախարարութեան Գերին Գործոյ:

§ 39.

Эчміадзинскій Армяно - Григоріанскій Синодъ представляетъ Министерству Внутреннихъ дѣлъ, чрезъ Главноуправляющаго Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями, о всѣхъ дѣлахъ и случаяхъ, въ коихъ испрашиваются разрѣшенія ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, или нужны распоряженія Министерства, равно и о дѣлахъ, требующихъ сношенія съ другими Министерствами и Главными Начальниками Отдѣльныхъ частей Государственнаго управленія, также и о могущихъ возникнуть пререканіяхъ между Армяно-Григоріанскимъ Синодомъ и духовными вѣдомствами иныхъ вѣроисповѣданій, наконецъ и о встрѣчающихся сомнѣніяхъ: принадлежитъ ли, или не принадлежитъ какое либо дѣло къ его вѣдомству. О тѣхъ дѣлахъ, по коимъ нужно войти въ сношеніе съ Генералъ-Губернаторами, Губернаторами и другими мѣстными Начальствами, Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ представляетъ Главноуправляющему Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями.

§ 40.

Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ дѣйствуетъ вообще на правѣ Коллегіи; но во всѣхъ чисто-духовныхъ дѣлахъ Патріархъ имѣетъ рѣшительный голосъ. Въ прочихъ дѣлахъ голосъ его, какъ Предсѣдателя, въ случаѣ равенства голосовъ, имѣетъ перевѣсъ.

§ 39.

Սինհոդոն Լուսաւորչական Հայոց Նշխարեաց առաջարկէ նախարարութեան ներքին գործոց միջնորդութեամբ գլխաւոր կառավարչին վրաստանի, կալիաստ և նահանգաց նորին, զեմ գործս և զխորհուրդս, յոր խնդրի վճռահատութեան ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՔԱՆ ԿԱՆ ՄԱՆԾՈՒԹԵԱՆՆ, կամ կարօտի կարգադրութեց նախարարութեանն, նոյնպես և զգործս՝ յոր պահանջի հաղորդակցութեան ընդ այլոց նախարարութեանց և գլխաւոր կառավարչաց առանձին մասանց կայսերական կառավարութեան, և վճռեալ հակառակութեանն ի մէջ Լուսաւորչական Սինհոդոսին Հայոց և հոգևոր իշխանութեանց այլոցին դատանութեանց, նաև ի դիմելն երկբայութեանց՝ թէ այս ինչ գործ վերաբերեցոյն իշխանութեան նորին, թէ ոչ: Իսկ զգործս՝ յոր հարկ լինի առնել հաղորդակցութեան ընդ Վեհերակ Նահանգապետս, Գեղաւոպետս և ընդ այլ տեղապահ կառավարութեանս, Սինհոդոսն Լուսաւորչական Հայոց Նշխարեաց առաջարկէ գլխաւոր կառավարչին վրաստանի, կալիաստ և նահանգաց նորին:

§ 40.

Սինհոդոսն Լուսաւորչական Հայոց Նշխարեաց ներգործէ առհասարակ ըստ իրաւանց հաւասարապէս Ընդհանուր՝ ի մի առեան ժողովելոց (Коллегія). առկայն պատրիարքն ունի զվճռական ձայն յամ ճիշդ հոգևորական գործս. իսկ յայլ գործս ձայն նորին՝ իբրու նախագահի ի զուգահաւասար զոյն ձայնից՝ ունի վճռականաւ առաւելութեան:

§ 41.

При суждении о дѣлахъ, въ коихъ Патріархъ Эчміадзинскій имѣетъ голосъ рѣшительный, онъ не присудствуетъ въ Синодѣ, а разсмотрѣвъ заключенія Синода въ представляемыхъ ему журналахъ, даетъ по онымъ свои резолюціи.

§ 42.

Когда Эчміадзинскій Патріархъ въ Армяно-Григоріанскомъ Синодѣ не присудствуетъ, то въ немъ предсѣдательствуетъ, вмѣсто его, старшій изъ Архіепископовъ или Епископовъ, Членовъ сего Синода. Онъ пользуется всѣми правами предсѣдателя въ въ такомъ только случаѣ, когда Патріархъ самъ не можетъ присудствовать по причинѣ болѣзни или отсутствія изъ Эчміадзина; но дѣла чисто-духовныя, по коимъ Патріархъ имѣетъ рѣшительный голосъ, ни въ какомъ случаѣ немогутъ быть рѣшимы безъ Патріарха во время ваканзіи Патріаршаго Престола; рѣшеніе дѣлъ сего рода отлагается до назначенія новаго Патріарха.

§ 43.

Порядокъ дѣлопроизводства Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, права и обязанности Членовъ и Чиновниковъ Канцеляріи онаго, опредѣляются существующими для Коллегій общими постановленіями.

§ 41.

Ի. Ընտրել ինձ զործոց, որս Պատրիարքն Հրաշալեաց ունի զՔահանայապետական ձայն, ո՛չ նեղկայ հանդիսանայ ի Սինհոդոսն, այլ պնդեալ զորշումն Սինհոդոսի յօրապրութիւն նմա մատուցեալս, տայ ըստ այնմ զբայորշ հաւանութիւն իւր:

§ 42.

Երբ Պատրիարքն Հրաշալեաց ո՛չ հանդիսանայ ի Սինհոդոսին Հռաւորչական Հայոց, յայնժամ նահապահ բազմի ի նմին վոխանակ նորա աւագպոյնն Արքեպիսկոպոսաց կամ Արքիսկոպոսայ Հնդամոյ այնր Սինհոդոսի: Սա սեպհականէ անձին զիրաւունս Նախագահի յայնժամ միայն, երժամ Պատրիարքն ո՛չ կալէ անձամբ հանդիսանալ պատճառաւ տկարութեան կամ բռնակալութեան իւրոյ Հրաշալեաց. սակայն զործք ձշիւ հոգևորականաց, որս Պատրիարքն ունի զՔահանայական ձայն, Հրչինչ դեպս կարեն վճռեալ լինել առանց Պատրիարքին ի ժամանակս պարապութեան Պատրիարքական Աթոռոյ: Ասարուճն այնօրինակ գործոց յապաղեալ ճշայ ցկարգուճն նորոգ Պատրիարքին:

§ 43.

Կարգ գործադրութեանց Հռաւորչական Հայոց Սինհոդոսին Հրաշալեաց, իրաւունք և պարտաւորութիւնք Հնդամոյ և Հասիճանաւորաց Հիւանտատան նորին սահմանին հանգոյն հանրական կարգադրութեանց, արդէն ներկայեցեալ ի պետս Հոլլեգիայ անուանեալ առնիս:

§ 44.

Эчміадзинскій Синодъ собирается, смотря по числу вступившихъ дѣлъ, или три, или по крайней мѣрѣ два раза въ недѣлю.

§ 45.

При Эчміадзинскомъ Армяно-Григоріанскомъ Синодѣ состоитъ особый Прокуроръ, который опредѣляется Правительствующимъ Сенатомъ изъ Чиновниковъ, знающихъ языки Русскій и Армянскій. Ему назначается отъ казны соотвѣтственное его должности жалованье.

§ 46.

Прокуроръ Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода руководствуется въ дѣйствіяхъ своихъ общими постановленіями о Прокурорской должности. Онъ имѣетъ равное наблюденіе за дѣлами судными и распорядительными, въ семъ Синодѣ производящимися, и присудствуетъ при выборѣ Эчміадзинскаго Верховнаго Патріарха. О дѣлахъ судныхъ. Прокуроръ представляетъ Министерству Юстиціи, а о прочихъ Министерству Внутреннихъ Дѣлъ. Онъ также по дѣламъ Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода входитъ съ представленіями и къ Главноуправляющему Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями.

§ 47.

Эчміадзинскій Армяно - Григоріанскій Синодъ имѣетъ особаго Казначея, который опредѣляется са-

§ 44.

Սինհոդոսն Ի՛ջմիածնական ժողովն՝ ըստ առաւելու-
թեան գործոյ՝ երկոց կամ զեթ երկուց չեօթնեակն:

§ 45.

Ի՛ Սինհոդոսէ Ա՛ստուածական Հայոց Ի՛ջմիածնի
կարգեալ լինի առանձին Հոգաւոր (վիրակուրօր), հաս-
տատեալ ի կաթողիկոսէ Սննոմէ էն, յոստիճանաւորաց
որք գիտեն զլեզուս Հայոց և Ռուսաց: Սմա նշանա-
կեալ լինի յարքունի դանձարանէն ռոճիկ՝ համեմատ
նորին պաշտօնատարութեան:

§ 46.

Հոգաւորն Ի՛ջմիածնի Սինհոդոսին Ա՛ստուածական
Հայոց վարի՛ զգործս իւր ընդհանուր կարգադրութիւք,
որք սահմանեալ կան յօրդոյ Հոգաւորական պաշտօ-
նութեանց: Նա պարտի ունել զհետևնակ հսկողութիւն՝ թէ
ղեռաղական և թէ զբարեկարգական գործոց, որք
մտանեն ի քննութիւն Սինհոդոսի, և ներկայ գտանի
յընտրութեան Ծայրագոյն Պատրիարգին Ի՛ջմիածնի:
Ղեռաղական գործոց Հոգաւորն առաջի առնէ Կա-
խարին Ընդարձակութեան, իսկ զայլ գործոց Կա-
խարութեանն ներքին գործոց: Սա նոյնպէս զգոր-
ծոց Ի՛ջմիածնական Սինհոդոսին Ա՛ստուածական
Հայոց առաջի առնէ և գլխաւոր կառավարչին Վ՛րաս-
տանի, կովկասու և Նահանգաց նորին:

§ 47.

Սինհոդոսն Ա՛ստուածական Հայոց Ի՛ջմիածնի ունի
զառանձին Գանձապետ, նշանակեալ ի նմին հա-

мимъ Синодомъ изъ лицъ духовныхъ или свѣтскихъ, свѣдущихъ въ счетоводствѣ и извѣстныхъ честностію и безкорыстіемъ. Сей Казначей завѣдываетъ только денежными суммами, принадлежащими Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду, не касаясь суммъ монастыря Эчміадзинскаго.

§ 48.

Казначею Армяно-Григоріанскаго Синода ввѣряется пріемъ и храненіе всѣхъ принадлежащихъ оному суммъ и производство изъ оныхъ, по установленному порядку, выдачь, по формальнымъ предписаніямъ Армяно-Григоріанскаго Синода, на основаніи журналовъ онаго.

Примѣчаніе. Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ производитъ ежемѣсячно надлежащую повѣрку всѣмъ находящимся въ храненіи у Казначея онаго наличнымъ суммамъ и денежнымъ документамъ, и о томъ, что окажется, записываетъ въ журналъ.

§ 49.

Казначей ведетъ всѣмъ припадлежащимъ Армяно-Григоріанскому Синоду суммамъ надлежащія приходо-расходныя книги. Сіи книги по общему порядку дожны быть пронпурованы и утверждены приложеніемъ печати Армяно-Григоріанскаго Синода и подписаніемъ двухъ онаго Членовъ и Прокурора.

հոգոսէ յեկեղեցականաց կամ յաշխարհականաց անտէ, որք քաջ գիտիցեն զհաշուարարուԹիւնս, և յայտնի ծանուցեալ լիցին յամենեցունց իբրև արժանապատիւ և անշահասէր անձինք: Պանձապետս այս ունի զհոգաբարձուԹիւն միայն զգումարոյ դրամոյ Սիւնհոդոսի Ա՛ուսաւորչական Հայոց Ի՛ջմիածնի, առանց ձեռնամուխ լինելոյ ի դրամս վանացս Ի՛ջմիածնի:

§ 48.

Յանձնի ի ձեռս Պանձապետին Սիւնհոդոսի Ա՛ուսաւորչական Հայոց ընդունելուԹիւն և պահպանուԹիւն համօրէն գումարոյ դրամոյ՝ առ Սիւնհոդոսն վերաբերելոյ, ևս և ծախուաց յայնցանէ ըստ սահմանադրեալ կարգաւորուԹեան, ընդ նմին և վճարուաց ըստ կենսական հրամանագրուԹեանց Սիւնհոդոսին Ա՛ուսաւորչական Հայոց՝ հիմնեալ յօրագրուԹիւնս նորին:

ԾանօԹուԹիւն. Սիւնհոդոսն Ա՛ուսաւորչական Հայոց Ի՛ջմիածնի յիւրաքանչիւր ամիս առնէ վննուԹիւն համօրէն ձեռնադատարուստ դրամոյ և վիճակական թղԹոյ դրամոյ՝ առ Պանձապետին պահպանելոյ, և որ ինչ ի նմա երևելոյն մուծանէ յօրագրուԹիւն:

§ 49.

Պանձապետն վարէ զհաշուէմատեանս հասիլ և ծախուց համայն գումարոյ դրամոց Սիւնհոդոսի Ա՛ուսաւորչական Հայոց: Հաշուէմատեանքս այսոքիկ ըստ ընդհանուր կարգադրուԹեան պարտին ունել զլար կամ զԹեղԹ Թափանցանց (շնուրվանիկ) և հաստատեալ կնքով Սիւնհոդոսին Ա՛ուսաւորչական Հայոց ընդ ստորագրուԹեամբ երկուց Ընդհանուց և Հոգաբարձուն նորին:

§ 50.

Находящіяся у Казначея суммы Армяно-Григоріанскаго Синода и документы на церковное имущество должны храниться въ присудственной камерѣ онаго Синода, въ особенномъ сундукѣ. Сей сундукъ долженъ быть за тремя разными замками и запечатанъ печатью Армяно-Григоріанскаго Синода. Одинъ изъ ключей отъ сихъ замковъ хранится у Казначея, а другіе, также по одному, у двухъ изъ тѣхъ Членовъ Синода, коимъ особенно поручается вѣдѣніе счетныхъ дѣлъ онаго. Сіи Члены должны находиться каждый разъ при открытіи сундука.

§ 51.

Казначей наблюдаетъ, чтобы въ Синодскомъ сундукѣ не оставались безъ надобности большія денежныя суммы, и представляетъ Армяно-Григоріанскому Синоду о обращеніи капиталовъ его для приращенія процентами, на законномъ основаніи. Отдача сихъ капиталовъ въ частныя руки можетъ тогда лишь быть допускаема, когда оный Синодъ признаетъ сіе выгоднымъ и ввѣряемая такимъ образомъ частному лицу сумма обезпечена вѣрнымъ залогомъ.

§ 52.

Канцелярія Армяно-Григоріанскаго Синода составляется изъ Секретаря, двухъ помощниковъ его, Переводчика, Экзекутора, Архиваріуса, и нужнаго числа Канцелярскихъ служителей. Сіи Чиновники

§ 50.

Գումարք դրամոց Սիւնհոդոսի Ուսուցչական Հայոց և վիճակական թուղթք ընչից եկեղեցեայ՝ յանձնեալք Վանձապետին՝ պարտին պահպանիլ յատենական սենեկի Սիւնհոդոսի յատանձին արկեղ: Սոյն արկղ փակեալ պարտի լինել երիւք զանազան կղպովք և դրոշմեալ կնքով Սիւնհոդոսի Ուսուցչական Հայոց: Մին ի բանալեաց այնը կալեղ պահպանի առ Վանձապետին, և այլքն մի առ մի առ երկուս յայնց Ընդհանուր Սիւնհոդոսի, որոց առաւելապէս յանձնեալ լինի քննութիւն հաշուաթուական գործոց նորին: Ընդամք այսքիկ պարտին առաջակայ գտանել յիւրաքանչիւրում նուագի ի բանալ արկեղն:

§ 51.

Վանձապետին ե գործ ղեկուշանալ՝ զի մի յարկեղ Սիւնհոդոսի ճեասցեն առանց ինչ հարկաւորութեան առաւելագոյն գումարք դրամոց, և առաջարկել Սիւնհոդոսին Ուսուցչական Հայոց առ ի տնօրինել, զի գլուխք դրամոց առաւելցին տոկոսեօք ըստ սահմանադրութեան օրինաց: Յանձնել մասնաւոր անձանց զգլուխս դրամոց յայնժամ միայն թոյլ տուեալ լինի, երբ Սիւնհոդոսն օգտակար համարեսցի զայն, և յանձնարարեսցէ նուիրեալն եղանակաւ մասնաւոր անձին ումեք գումար դրամոց ճեպով յապահովի հաւաստի գրաւականօք:

§ 52.

Վիւանատունն Սիւնհոդոսի Ուսուցչական Հայոց կազմի Ընտենադպրէ, յերկուց Օգնականաց նորին, ի Քարտմանէ, ի Գործադրէ (Նքզեկուտոր), ի Գրքապահէ (Նրխիվարիուս) և ի հարկաւոր անձանց՝ ծառայողաց ի

опредѣляются по выбору Эчміадзинскаго Синода, съ утвержденія Патріарха.

§ 53.

Прокуроръ Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода состоитъ въ 6, Казначей, если онъ изъ свѣтскихъ, въ 7, Секретарь въ 8, Экзекуторъ и Архиваріусъ въ 9, Помощники Секретаря и Переводчикъ въ 10 классѣ, доколѣ они въ сихъ должностяхъ пребываютъ и буде не имѣютъ, по прежней службѣ или другимъ мѣстамъ, чиновъ высшихъ.

§ 54.

Члены Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, Прокуроръ, Казначей и Чиновники Канцеляріи онаго, при вступленіи въ должность свою, даютъ присягу въ вѣрности службы ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ и въ точномъ исполненіи своихъ обязанностей, на общемъ основаніи.

Վաճառատան: Ատիճանաւորքս այսպիսի նշանակեալ լինին ընտրութեամբ Սինհոդոսին Ղեմիածնի ընդհանին և հաստատութեամբ Պատրիարքին:

§ 53.

Դռնապետն Ղուսաւորչական Հայոց Սինհոդոսի Ղեմիածնի դատնի՝ 6 երիցս, Գանձապետն՝ եթէ յաշխարհականաց անտի նիւթ յ7 երիցս, Ատենադպիրն յ8 երիցս, Վարդապետն և Թղթասիրն յ9 երիցս, Օգնականք Ատենադպրին և Թարգմանն՝ ի 10 երիցս ատիճանի, ցորչափ կան ճիան Նոքա՝ ի պաշտօնատարութենէն, և եթէ ըստ նախկին ծառայութեան իւրեանց կամ ծառայութեամբ յայլ տեղիս ոչ ունիցին զբարձրագոյն ատիճան:

§ 54.

Ընդամէնք Ղուսաւորչական Հայոց Սինհոդոսի Ղեմիածնի, Դռնապետն, Գանձապետն և Ատիճանաւորք Վաճառատանն՝ ի մտանելն՝ ի պաշտօնատարութենէն իւրեանց երդնուն առ՝ ի հաւատարմութեամբ ծառայել ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՍՈՒՐԲՈՒԹԵՆՆ և առ ձշդիւ ընել զպարտաւորութիւն իւրեանց ըստ հանրական օրէնսդրութեանց:

ГЛАВА IV.

О Епархіальныхъ Начальникахъ Церкви Армяно-Григоріанской.

§ 55.

Армяно-Григоріанскія Церкви раздѣляются на Епархіи, управляемыя Архіепископами сего исповѣданія.

§ 56.

Въ предѣлахъ Россіи находится шесть Епархій Армяно-Григоріанской церкви: 1-я, Нахичеванская и Бессарабская, 2-я, Астраханская, 3-я, Эриванская, 4-я, Грузинская, 5-я, Карабагская, и 6-я, Ширванская.

Къ Епархіи Нахичеванской и Бессарабской принадлежатъ Армяно-Григоріанскія церкви, находящіяся въ С. Петербургѣ, Москвѣ, въ Губерніяхъ Новороссійскихъ и Области Бессарабской; къ Епархіи Астраханской: всѣ прочія Армяно-Григоріанскія церкви въ Россіи, за исключеніемъ Грузіи и Закавказскихъ Областей; къ Епархіи Эриванской: Армяно-Григоріанскія церкви въ провинціяхъ: Эриванской, Нихичеванской и Ордубатской, и въ дистанціи Шурагельской; сюда же отдѣляется отъ Карабагской провинціи Татевская Митрополія со всею ея паствою; Начальникомъ сей Епархіи, по древнему устройству, есть самъ Патріархъ, который управляетъ оною чрезъ своихъ Викаріевъ, и имѣетъ ихъ въ городахъ: Эриванѣ и Армянскомъ

ԳԼՈՒԽ Դ.

Յաղագս թեմական Եպիսկոպոսաց Նվիրակաց Լուսաւորչական Հայոց։

§ 55.

Նվիրեցիք Լուսաւորչական Հայոց բաժանին ի թեմս, զոր կառավարեն Եպիսկոպոսք այսր դասանուն։

§ 56.

ի սահմանս Ռուսաստանի գտանին վեց թեմք Լուսաւորչական Հայոց Նվիրեցեաց. Առաջին՝ Նախիջևանայ և Ռեսաարաբեոյ. Երկրորդ Աստրախանայ. Երրորդ Նոևանայ. Չորրորդ Վրաստանի. Հինգերորդ Պարսքաստանու և Վեցերորդ Երևանայ։

Ընդ թեմն Նախիջևանայ և Ռեսաարաբեոյ վերաբերին Նվիրեցիք Լուսաւորչական Հայոց, որք ի Ս. Պ. Նուրդ, ի Մոսկով, ի Նահանգս նը Ռուսաստանի և ի գաւառս Ռեսաարաբեոյ. Ընդ թեմն Աստրախանայ համօրէն Նվիրեցիք Լուսաւորչական Հայոց, որք ի Ռուսաստան, քայ ի Վրաստանէ և Նահանգացն Կովկասու. Ընդ թեմն Երևանայ Նվիրեցիք Լուսաւորչական Հայոց, որք ի Նահանգն Երևանայ, Նախիջևանի և Օրդուբադու և ի գաւառսն Երասխայու. աստ վերածէ ի Պարսքաստ եղեալ Մեծապօլտուեթիւնն Տաճկաց համօրէն հօսիս իւրով։ Ընդ ջնորդ այսր թեմի ըստ նախկին կարգադրութեան է նայն ինքն Պատրիարգն, որ վարէ զայն ի ձեռն փոխանորդաց իւրոց, զորս ունի ի քաղաքն Երևան և ի Նախիջևանն Հայաստանի, ի Երասխ և ի Տաճկ. Ընդ

Нахичеванѣ, а равно въ Шурагелѣ и Татевахъ; къ Епархіи Грузинской: Армяно-Григоріанскія церкви собственно въ Грузіи и Елисаветпольскомъ округѣ, въ дистанціяхъ: Борчалинской, Казахской, Шамшадильской и частію Бамбакской, въ Ахалцыхскомъ округѣ, Имеретіи и Грузіи; въ сей Епархіи назначаются къ Епархіальному Начальнику Викаріи: въ Елисаветполь, Ахалцыхъ и Имеретію; къ Епархіи Карабагской: Армяно-Григоріанскія церкви въ провинціяхъ: собственно Карабагской (исключая Татевскую Митрополію съ ея паствою:), Шекинской и Талышинской; въ сей Епархіи опредѣляется къ Епархіальному Начальнику Викарій въ Шеку; къ Епархіи Ширванской: Армяно-Григоріанскія церкви въ провинціяхъ: Ширванской, Кубинской, Бакинской и Дербентской. — Въ сей Епархіи особаго Викарія не полагается.

Примѣчаніе. Турецкіе переселенцы изъ Арменіи, водворенные въ Ахалцыхскомъ округѣ и въ Шурагельской дистанціи, управляются, на прежнемъ основаніи, перешедшими вмѣстѣ съ ними ихъ Архіепископами Карапетомъ и Стефаномъ, независимо отъ Епархіальныхъ Начальниковъ и подчиняясь непосредственно Патріарху; по выбытіи же ихъ изъ сихъ мѣстъ, управленіе духовными дѣлами тѣхъ переселенцевъ поступитъ, наравнѣ съ коренными Армянами, въ распоряженіе Епархіальныхъ Начальниковъ: Шурагельскіе переселенцы присоединятся къ Епархіи Эриванской, а Ахалцыхскіе къ Епархіи Грузинской.

Թեմն Վրաստանի Նվեղեցիք Առաւաւրչական Հայոց, որք ի քուն իսկ ի Վրաստան և ի շրջակայս Նլիսաբեթպօլոյ, ի Գառառան Նորչալինայ, Նոտլախու, Թամշաղինու և մասամբ իւնք Նամբակի. ի Թրջակայս Ախալցխայ, Ախլքեսի և Գուրիոյ. ի սմին Թեմի նշանակեալ լինին Փոխանորդք Թեմական Առաջնորդին Նլիսաբեթպօլիս, Ախալցխա և Ախլքեսի. Ու Թեմն Պարաքարու Նվեղեցիք Առաւաւրչական Հայոց, որք ի նահանգս քուն իսկ Պարաքարու, (քայց ի ՍեւրասպօլուԹենէն Տաթևայ ընդ հօտիոյ իւրոց) Թաքնու և Թալիշինոյ. Այսմ Թեմի կարգի Փոխանորդ առ Թեմական Առաջնորդն ի Թաքի. Ու Թեմն Թիւլանայ Նվեղեցիք Առաւաւրչական Հայոց, որք ի նահանգս Թիւլանայ, Պուքայի, Նախուայ և Գալբանդու. ի Թեմս յայս ոչ նշանակի առանձին փոխանորդ ոչ:

Ծանօթ. Գաղթական Հայք ի Տաճկաստանէ պետեղեալք ի շրջակայ կողմանս Ախալցխայ և ի սահմանս Թրապեղի գոյք ընդ Սրբեպսկոպոսային Պարապետի և Սուխաննոսի, ընդ նոսին տեղափոխելոյ, վարին ըստ նախկին իրաւանց անկախ ի Թեմական Առաջնորդայ՝ հպատակեալ անմիջապէս Պատրիարգին. իսկ յեղանել Սրբեպսկոպոսային ի տեղեացն իւրեանց, կառավարուԹիւն հոգևոր գործոց գաղԹականացն վերադեալ լինի հանգոյն քուն բնակչաց Հայոց առ տեսչուԹիւնն Թեմական Առաջնորդաց, այն է գաղԹականք Թրապեղի միանան ընդ Թեմին Նլեւանայ, իսկ Ախալցխայն ընդ Թեմին Վրաստանի:

§ 57.

Епархіальные Начальники Армяно-Григоріанской церкви въ Россіи назначаются ГОСУДАРЕМЪ ИМПЕРАТОРОМЪ изъ духовныхъ сановниковъ сего исповѣданія; они опредѣляются и увольняются Высочайшими указами. При вступленіи ихъ въ должность, они даютъ присягу на вѣрность подданства и службы.

§ 58.

Армяно-Григоріанскіе Архіепископы въ Россіи суть полные въ Высочайше ввѣренныхъ имъ Епархіяхъ духовные сего исповѣданія Начальники и отвѣтствуютъ за управленіе оныхъ предъ высшимъ Правительствомъ и предъ своимъ духовнымъ Начальствомъ. Имъ содѣйствуютъ въ управленіи дѣлами учрежденныя въ каждой Епархіи Армяно-Григоріанскія Консисторіи.

§ 59.

Епархіальные Начальники Армяно-Григоріанской церкви въ предѣлахъ своего вѣдомства посвящаютъ въ разныя степени духовнаго сана, по чиноположенію церкви своей, на основаніи постановленныхъ въ оной для сего правилъ, и наблюдаютъ, чтобы число священно-и-церковнослужителей не было безъ дѣйствительной нужды увеличиваемо. Въ Архимандриты они посвящаютъ неиначе, какъ съ разрѣшенія Эчміадзинскаго Патріарха-Католикоса.

§ 57.

Թեմական Ընդհնորդք Եկեղեցւոյն Լուսաւորչական Հայոց ի Ռուսաստան կարգին ՅՕԳՈՍՏՈՍՈ ԿԱՅԱՐԻՆ Եկեղեցական աստիճանաւորայ այնը

դատանութեան, որք հաստատին և արձակին Խարտիապին հրամարտակօք: Ի մտանել սոցա ի պաշտօնս կատարութիւնն երդնուն լինել հաւատարիմ հպատակ և պաշտօնատար:

§ 58.

Արքեպիսկոպոսք Լուսաւորչական Հայոց ի Ռուսաստան են յիսկատար հոգևոր Ընդհնորդք այսր դատանութեան ի Թեմին՝ յանձնարարեալս նոցա Խարտիապին հրամանաւ, և զկատարութենէ լրեանց տան պատասխանի Խարտիապին կատարութեանն և հոգևորական Սեճաւորայ լրեանց: Վորճակից գտանին սոցա ի կատարութեան գործոյ Լուսաւորչական Հայոց Եպիսկոպոսական Ընտեանք՝ հաստատեալք յիւրաքանչիւր Թեմն:

§ 59.

Թեմական Ընդհնորդք Եկեղեցւոյն Լուսաւորչական Հայոց ի սահման հսկութեան իշխանութեան լրեանց ձեռնադրեն ի զանազան աստիճանս եկեղեցական կարգի՝ ըստ արարողութեանց եկեղեցւոյն լրեանց, համաձայն կանոնաց՝ ի նմին սահմանելոց, և զգուշանան, զի մի թիւ սրբազան սպասաւորաց և եկեղեցական պաշտօնէից առաւելութիւն առնոյ իսկական ինչ հարկաւորութեան: Ովարդապետս ձեռնադրեն ոչ այլազգ, եթէ ոչ հրամանաւ Պատրիարգ Կաթուղիկոսին Ս. Էջմիածնի:

§ 60.

Епархіальные Начальники Армяно-Григоріанской церкви имѣютъ право увольнять подвѣдомственныхъ имъ духовныхъ въ отпускъ, но не болѣе какъ на четыре мѣсяца; на отпуски продолжительнѣйшіе они испрашиваютъ разрѣшенія главнаго своего духовнаго Начальства, которое о желающихъ отправиться за границу представляетъ высшему Правительству, на общемъ основаніи.

§ 61.

Армяно-Григоріанскіе Епархіальные Начальники обязаны, подавая собою примѣръ благочестія и всѣхъ Христіанскихъ и гражданскихъ добродѣтелей, содѣйствовать всѣми зависящими отъ нихъ мѣрами благоустройству ввѣренной имъ духовной паствы.

§ 62.

Они бдительно наблюдаютъ за всѣми дѣйствіями духовенства своихъ Епархій, побуждая оное къ жизни добродѣтельной, согласной ученію Св. Евангелія.

§ 63.

Армяно-Григоріанскіе Епархіальные Начальники, стараясь о утвержденіи правилъ Св. Евангелія и распространеніи доброй нравственности между Армянами всѣхъ состояній, пребывающими во ввѣренныхъ имъ Епархіяхъ, употребляютъ для сего кроткія, согласныя съ истиннымъ духомъ Христіанства

§ 60.

Թեմական Ժողովք Եկեղեցւոյն Լուսաւորչական Հայոց ունին իրաւունս տալոյ զժամանակաւոր տրձակուրդ եկեղեցականաց՝ ընդ իշխանութեամբ նոցին եղելոց, բայց ոչ աւելի քան զամիս մի. իսկ վասն բազմաժամանակեայն արձակման լինդրեն զհրաման հոգևոր Պետն Սրբոյ Էջմիածնի, որ զգանկայողաց ելանել ըստ սահմանի Ռուսաստանի՝ առաջի առնէ Կարձրատոյն կառավարութեան ըստ ընդհանուր օրէնդրութեանց:

§ 61.

Թեմական Ժողովք Լուսաւորչական Հայոց պարտական են անձամբ տալ օրինակ բարեպաշտութեան և համայն քրիստոնէական և քաղաքական առաքինութեանց, և գործակից լինել բարեկարգութեանց նոցին յանձնեալ հոգևոր հօտից ամենայն հնարաւոր միջոցիւք՝ ի ձեռս նոցին եղելովք:

§ 62.

Ընդ մեծաւ արթնութեամբ հսկեն ի վերայ ամենայն ներդործութեանց եկեղեցականաց Թեմի իւրեանց, յորդորելով զնոսա յառաքինի կեանս համաձայն վարդապետութեան Սրբոյ Աւետարանի:

§ 63.

Թեմական Ժողովք Լուսաւորչական Հայոց ջանայնդ եղեալ հաստատել զկանոնս Սրբոյ Աւետարանի և տարածել զբարի վարս ի մէջ Հայոց՝ այլևայլ վճռական կենսաղաւարելոց, որք ի Թեմն նոցին յանձնարարեալս գնակին, ի գործ ածեն առ այն համաձայն ճշմարիտ հոգւոյ քրիստոնէութեան՝ զկեղտամբոյր

мѣры наставленія и убѣжденія. Они обязаны по возможности избѣгать всего, имѣющаго видъ излишней строгости.

§ 64.

Епархіальные Начальники церкви Армяно-Григоріанской обязаны, если не ежегодно, то по крайней мѣрѣ однажды въ теченіе трехъ лѣтъ, обозрѣть Высочайше ввѣренныя имъ Епархіи. Въ случаѣ совершенной невозможности исполнить сію обязанность, они поручаютъ сіе обозрѣніе церквей одному изъ надежнѣйшихъ духовныхъ сановниковъ, состоящихъ въ ихъ вѣдѣніи, снабжая его надлежащими для руководства его наставленіями.

§ 65.

При обозрѣніи Епархій они обращаютъ особенное вниманіе на состояніе духовенства, монастырей и церквей, прекращая открываемые ими безпорядки и принимая мѣры для предупрежденія возобновленія оныхъ.

§ 66.

Епархіальные Начальники Армяно-Григоріанской церкви обращаютъ также тщательное вниманіе на состояніе учебныхъ заведеній, находящихся при монастыряхъ и церквахъ, какъ вообще, такъ и въ особенности при обозрѣніи ими своихъ Епархій. Содѣйствуя всѣми зависящими отъ нихъ средствами улучшенію и распространенію сихъ училищъ,

դաստիարակութիւնս եւ զհամոզութիւնս : Պարտաւորութիւն նոցա է նոյս տալ ըստ կարեաց յամենայնի, որ ունի զկերպարան աւելորդ խստութեան :

§ 64.

Թեմական Ուսումնարանք Եկեղեցւոյ ուսուարչական Հայոց պարտին եթէ ոչ յիւրաքանչիւր տարւոջ՝ գէթ միանգամ յընթացս երկոց ամաց յայց ելանել Թեմից իւրեանց՝ Տարբրատոյն հրամանաւ նոցին յանձնելոց : Իսկ եթէ անհնարին եղիցի նոցա կատարել զայն պարտաւորութիւն, յայնժամ յանձն առնեն զայցելութիւն եկեղեցեացն միւսմ ’ի պատուարժան եկեղեցականաց՝ ընդ իշխանութեամբ նոցին եղելոց, հաղորդեալ նմա զկարևւոր հրահանգս, որով ունիցի նա վարել ’ի պաշտաման իւրում :

§ 65.

’Ի ժամանակի այցելութեան Թեմից առանձին ինքն մտադրութեամբ զննեն զորպիսութիւն եկեղեցականաց, վանորէից և եկեղեցեաց, խափանելով զանկարգութիւնս՝ նշմարեալս ’ի նոսա, և մատուցանելով զնախապահող հնարս բողոքելոց նոցին :

§ 66.

Տարեկան Թեմական եկեղեցւոյ ուսուարչական Հայոց մեծաւ արթնութեամբ տքնին ’ի վերայ որպիսութեան ուսուցիչարանաց, որք առ վանորայս և եկեղեցիս՝ թէ յամենայն ժամանակի առ հասարակ և թէ մանաւանդ յայց ելանելն Թեմից իւրեանց : Պարծակից եղեալ ամենայն կարելի միջոցիւք բարեկարգութեան և տարածութեան այնց ուսուցիչարանաց, առաւել քան

они преимущественно пекутся о введеніи въ оныхъ правильнаго и удобнаго порядка обученія и о сохраненіи добрыхъ нравовъ между учащими и учащимися.

§ 67.

Епархіальные Начальники церкви Армяно-Григоріанской, обозрѣвая свои Епархіи, входятъ въ разсмотрѣніе положенія имуществъ подвѣдомственныхъ имъ церквей и монастырей.

§ 68.

Епархіальные Начальники Армяно-Григоріанской Церкви, по обозрѣніи ввѣренныхъ имъ Епархій, представляютъ Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду подробный отчетъ въ своихъ дѣйствіяхъ.

§ 69.

По окончаніи года Епархіальные Начальники Армяно-Григоріанской Церкви представляютъ Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду общій отчетъ о дѣлахъ своихъ Епархій.

§ 70.

Каждый Епархіальный Начальникъ Армяно-Григоріанской Церкви, при вступленіи въ должность, представляетъ Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду точную опись всѣхъ церковныхъ имуществъ ввѣренной ему Епархіи.

զառաւել տքնին ի մուծանել ի նոսա զբարեկարդ և զխելամիկալ եղանակ ուսման, և ի պահպանել զբարն վարս յուսուցիչս և յուսանողս։

§ 67.

Թեմական Ուսումնարանք Նկեղեցւոյն Ա. ուսուցչական Հայոց կայցեն Թեմիս իւրեանց՝ քննեն զկանոնաւորութիւնս ուսումնոյ եկեղեցեաց և վանուցն՝ ընդ իշխանութեամբ նոցին եղելոց։

§ 68.

Թեմական Ուսումնարանք Նկեղեցւոյ Ա. ուսուցչական Հայոց՝ զկնի այց եղանելոց Թեմիս՝ նոցին յանձնելոց, զՀիշտ համար ներդործութեանց իւրեանց մատուցանեն Սինհոդոսին Ա. ուսուցչական Հայոց Նշմարծնի։

§ 69.

Յաւարտ միոյ ամի Թեմական Ուսումնարանք Նկեղեցւոյն Ա. ուսուցչական Հայոց մատուցանեն ի Սինհոդոսն Ա. ուսուցչական Հայոց Նշմարծնի զընդհանրական համար ներդործութեանց Թեմիս իւրեանց։

§ 70.

Իւրաքանչիւր Թեմական Ուսումնարանք Նկեղեցւոյ Ա. ուսուցչական Հայոց՝ ի մտանելն ի պաշտօնատարութիւն իւր, մատուցանէ ի Սինհոդոսն Ա. ուսուցչական Հայոց Նշմարծնի զՀիշտ ցուցակ համայն Նկեղեցական ընչից նմին յանձնարարեալ Թեմի։

§ 71.

По кончинѣ Епархіальнаго Начальника Армяно-Григоріанской церкви, если онъ умеръ безъ завѣщанія и не имѣетъ законныхъ наслѣдниковъ, собственное имущество его обращается въ пользу Армяно-Григоріанскихъ церквей той Епархіи. Наблюденіе за симъ поручается Епархіальной Консисторіи.

ГЛАВА V.

О Армяно-Григоріанскихъ Консисторіяхъ и Духовныхъ Правленіяхъ.

А. О Консисторіяхъ.

§ 72.

Въ каждой Армяно-Григоріанской Епархіи находится Консисторія сего исповѣданія. Она составляется изъ четырехъ членовъ: Архимандрита и трехъ Протоіереевъ или Священниковъ; въ ней предсѣдательствуетъ Епархіальный Начальникъ.

§ 73.

Члены Армяно-Григоріанскихъ Консисторій назначаются Епархіальными Начальниками, которые о избраніи оныхъ доводятъ до свѣдѣнія Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода.

§ 71.

Ի մեռանել Թեմական Առաջնորդի Նկեղեցւոյ Առաւելական Հայոյ՝ եթէ առանց կտակի մեռանիցի և ոչ ունիցի զօրինաւոր ժառանգս, սեպհական ստացուածք նորին դառնան յօգուտ Նկեղեցւոյ Առաւելական Հայոց այնր Թեմի: Տեսչութիւն գայանանէ յանձնարարեալ լինի Թեմական Նախկոպոսական Ժողովին:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յաղագս Նախկոպոսական և Քահանայական Ընտիրց Առաւելական Հայոց:

Ա. Յաղագս Նախկոպոսական Ընտրոյ (Քոնսիստորիայ):

§ 72.

Յիւրաքանչիւրում Թեմի Առաւելական Հայոց գտանի Ընտրան Նախկոպոսական այնր դառնալիք են, որ կալցի ի ձրիկ անդամոյ, այն է ի վարդապետէ և յերից Ընտ քահանայից կամ երիցանց. ի նմին նախատաճ բազմի Թեմական Առաջնորդն:

§ 73.

Ընդամբ Նախկոպոսական Ժողովոյ Առաւելական Հայոց կարգին ի Թեմական Առաջնորդայ, որք կընտրեալ լինիցին նոցին տան ծանօթալիք Աւետարանի Առաւելական Հայոց Նշխարին:

§ 74.

Канцеляріи Епархіальныхъ Консисторій Армяно-Григоріанской Церкви составляются изъ Секретаря, Переводчика, Экзекутора, который съ тѣмъ вмѣстѣ исправляетъ должность Казначея и Архиваріуса, и нужнаго числа Канцелярскихъ служителей. Сіи чиновники опредѣляются по выбору Консисторіи, съ утвержденія Епархіальнаго Начальника. Секретарь и Экзекуторъ состоятъ въ 10, а Переводчикъ въ 12 классѣ, доколѣ они въ сихъ должностяхъ пребываютъ и буде не имѣютъ, по прежней службѣ, или по другимъ мѣстамъ, чина высшаго.

§ 75.

Члены Епархіальныхъ Армяно-Григоріанскихъ Консисторій и Чиновники Канцелярій оныхъ, при вступленіи въ должность свою, даютъ на общемъ основаніи присягу на вѣрность службы ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ и точное исполненіе своихъ обязанностей.

§ 76.

Въ Армяно-Григоріанскихъ Консисторіяхъ наблюдается при разсмотрѣніи и производствѣ дѣлъ порядокъ, установляемый для Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода.

§ 77.

Къ кругу дѣйствія Епархіальныхъ Консисторій Армяно-Григоріанской церкви принадлежатъ:

§ 74.

Վիճանատունն Թեմական Նախկոպոսական Ս. տեղւոյ Առաջնորդական Հայոց կազմի Ս. տեղապահն, ի Թաղումանէն, ի Կոլծատարէն, որ վարէ ընդ նմին զպաշտօն Վանձասեռի և Թղթապահի, և յումանց դիւանական ծառայողաց : Ս. տեղիս այսքիկ նշանակին ընտրութեամբ Նախկոպոսական Ս. տեղի և հաստատութեամբ Թեմական Ս. աջնորդին : Ս. տեղապահն դպիրն և Կոլծատարն են ի 10 երկրորդում, իսկ Թաղումանն ի 12 երկրորդում ատիճանի՝ յորշափ ճնան նոքա ի պաշտօնակատարութեան, և եթէ չանիցեն ևս ըստ նախկին ծառայութեան իւրեանց կամ ծառայութեամբ յայլ տեղիս զբարձրագոյն ատիճան :

§ 75.

Ընդամէնք Թեմական Նախկոպոսական Ս. տեղոյ Առաջնորդական Հայոց և Ս. տիճանաւորք Վիճանատան նորին ի մտանելն ի պաշտօն ծառայութեան իւրեանց ըստ ընդհանուր օրինադրութեանց երդնուն ծառայել հաստատիմ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵՆՆ և ճշտութեամբ լնուլ զպաստաւորութիւնս իւրեանց:

§ 76.

Յեպիսկոպոսական Ս. տեանս Առաջնորդական Հայոց ի քննութիւնս և ի տնօրինութիւնս գործոց պահպանին նոյն իսկ կարգ, որ հաստատեալ է վանս Սինհոդոսի Առաջնորդական Հայոց Երզնկայ :

§ 77.

Ի պարտնակ ներգործութեան Թեմական Նախկոպոսական Ս. տենից Եպիսկոպոս Առաջնորդական Հայոց մտանեն յետագայքդ .

1.) Непосредственный надзоръ за подчиненными имъ Священно и церковнослужителями, какъ бѣлаго, такъ и монашествующаго духовенства.

2.) Попеченіе о благоустройствѣ находящихся въ той Епархіи Семинарій, монастырей, церквей и Богоугодныхъ заведеній.

3.) Призрѣніе вдовъ и сиротъ Священно и церковнослужителей.

4.) Управленіе имуществомъ всѣхъ подвѣдомственныхъ имъ монастырей и церквей.

5.) Разсмотрѣніе и рѣшеніе дѣлъ по жалобамъ на подвѣдомственное имъ духовенство и по тяжбамъ духовныхъ между собою.

6.) Разсмотрѣніе и рѣшеніе дѣлъ о бракахъ, но съ представленіемъ на разсмотрѣніе Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода всѣхъ сомнительныхъ случаевъ по дѣламъ о вступленіи въ бракъ.

7.) Разрѣшеніе сбора добровольныхъ приношеній на пользу Армяно-Григоріанскихъ подвѣдомственныхъ имъ монастырей, церквей, Семинарій и Богоугодныхъ заведеній, но лишь въ предѣлахъ своей Епархіи.

8.) Разрѣшеніе постороннимъ лицамъ, имѣющимъ на то право (§ 94), жить въ монастыряхъ.

9.) Утвержденіе Членовъ Духовныхъ и монастырскихъ Правленій.

10.) Назначеніе причетниковъ къ Армяно-Григоріанскимъ церквамъ.

1. Ընդհանուր տեսչութիւն ազգայնոցն պարտուցն եւ վեհափառական տաճարական՝ նմին ենթադրելոյ, եւ առնուագելոյ եւ եւ կրօնաւորաց:

2. Հոգատարութիւն յաղագս բարեկարգութեան կղերական դպրոցաց, վանօրէից, եկեղեցեաց և տաճարահաճոյ շինուածոց այնր նեմն:

3. Ընդհանրական տեսչութիւն այրեաց և որբոց ազգայնոցն պարտուցն և Վեհափառական տաճարաց:

4. Կառավարութիւն ընչից հասանց վանօրէից և Եկեղեցեաց՝ նմին առանձելոյ:

5. Քննութիւն և վճռատարութիւն գործոց ըստ պահպանանաց զեկեղեցական անձանց՝ նմին ենթադրելոց և ըստ վճռից եկեղեցականաց ընդ երեսաց:

6. Քննութիւն և վճռատարութիւն գործոց յաղագս ամուսնութեան, առաջարկելով՝ ի քննութիւն Սինհդրոսին Ընդհանուր Ազգային Հայոց վկայից երկբայական դիպուածս՝ ի նկատ ամուսնութեան ընդառաջ ելեալս:

7. Թոյլտուութիւն ժողովելոյ գյօժարակամ նուէրս յօգուտ վանօրէից, եկեղեցեաց, կղերական դպրոցաց և տաճարահաճոյ շինուածոց՝ ընդ նշանութեամբ նորին եղելոյ, բայց միայն՝ ի սահմանս նեմին իւրոյ:

8. Թոյլտուութիւն օտարական անձանց՝ ունելոյ առ այն վերաբերեալս, (ըստ 94 յօդուածոյն) բնակիլ՝ ի վանորայս:

9. Հաստատել զԸնդհանուր Քահանայական Ընտենից և վանական կառավարութեանց:

10. Նշանակել զկերակուր եկեղեցիս Ազգային Հայոց:

11.) Представленіе Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду о разрѣшеніи вступленія въ духовный санъ и о сложеніи онаго.

12.) Разрѣшеніе на учрежденіе Богоугодныхъ заведеній и представленіе Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду о учрежденіи повыхъ монастырей, церквей и Семинарій.

13.) Веденіе вѣрныхъ списковъ о числѣ монастырей, церквей, Семинарій и Богоугодныхъ заведеній, о числѣ монашествующаго и бѣлаго духовенства, и о числѣ прихожанъ каждой церкви и находящихся въ училищахъ при оной учителей, учениковъ и призрѣваемыхъ.

14.) Представленіе Армяно-Григоріанскому Синоду ежегодно подробныхъ свѣдѣній о положеніи подвѣдомственныхъ онымъ монастырей, церквей, Семинарій и Богоугодныхъ заведеній; подробный отчетъ о управленіи церковнаго имущества и списки о службѣ всѣхъ вообще Священно и церковнослужителей своей Епархіи.

15.) Ежемѣсячная повѣрка всѣхъ находящихся въ оныхъ наличныхъ суммъ и денежныхъ документовъ; о томъ,что окажется,записываютъ въ журналъ.

Б. О Духовныхъ Правленіяхъ.

§ 78.

Существующія въ нѣкоторыхъ Армяно-Григоріанскихъ Епархіяхъ въ Россіи Духовныя Правленія

11. Պահպանել Սինհոդոսին իջմիածնի Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու վերագույն իշխանությունը ունենալու եկեղեցական կարգ և հրաժարելու յայնմանէ:

12. Վերագույն իշխանություն կառավարելու պատուհասական շինուածս և տեղապահություն Սինհոդոսին իջմիածնի Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու վերաբերեալ նորոգ վանականի, եկեղեցեաց և Պերիկոսական դպրոցաց:

13. Պահպանել զճիշտ չափս ըստ կանոնի վանականի, եկեղեցեաց, Պերիկոսական դպրոցաց և պատուհասական շինուածոց, զթուղ կրօնաւորաց և ամուսնացեալ եկեղեցականաց և զթուղ ժողովրդականաց իրարից չիւր եկեղեցւոյ և վարժապետաց, աշակերտաց և խնամակալ անձանց, որք են յուսումնարանի անդ:

14. Պահպանել Սինհոդոսին Հայաստանյայց Առաքելական Հայոց գործակից մանրամասն տեղեկութիւն զհանգամանաց վանականի, եկեղեցեաց, Պերիկոսական դպրոցաց և պատուհասական շինուածոց՝ ընդ իշխանութեամբ նորին եղելոց, և ի ճիշտ համար գործակատարութեան եկեղեցական պատուհասաց, և զգուշակս ծառայութեան համօրէն և հասարակ արքանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական ազատասարաց Թեմին իւրոց:

15. Պմական գործութեան համօրէն պատրաստական դրամոց և դրամական թղթոց, ի նմին եղելոց, և որ ինչ ի յայտ երևեսցի արձանագրել յօրագրութեան:

Ե. Յաղագս Գահանայական Պտնից (դուխօվնօե պրավլենիե):

§ 78.

Որք են յոմանս ի Թեմից Հայաստանյայց Առաքելական Հայոց ի Ռուսաստան Պտեանք Գահանայականք՝ կալցին յե-

состоятъ изъ 3 членовъ: Архимандрита или Протоіерея, какъ Предсѣдателя, и двухъ Священниковъ. Дѣла письменныя въ сихъ Правленіяхъ производятся Письмоводителемъ, состоящимъ въ 12 классѣ.

§ 79.

Члены Армяно-Григоріанскихъ Духовныхъ Правленій назначаются Епархіальнымъ Начальствомъ; Письмоводители избираются и опредѣляются самими Правленіями. При вступленіи въ должность, всѣ они даютъ присягу на вѣрность службы.

§ 80.

Духовныя Правленія Аряно-Григоріанской Церкви подчинены Епархіальнымъ Консисторіямъ сего исповѣданія и не могутъ производить никакихъ дѣлъ безъ особаго на то порученія Консисторій.

§ 81.

Армяно-Григоріанскія Духовныя Правленія собираютъ по своему вѣдомству всѣ нужныя для Консисторій сего исповѣданія свѣдѣнія, представляютъ оными поступающія отъ частныхъ лицъ и подлежащія разсмотрѣнію Консисторій просьбы съ своимъ заключеніемъ, и свидѣтельствуютъ метрическія выписки.

§ 82.

По истеченіи года Армяно-Григоріанскія Духовныя Правленія представляютъ Консисторіямъ сего

րեց անգամոյ, ի վարդապետէ կամ յառաջ քահանայէ իւրոյ եւ յերկուց երիցանց։ Թղթատրական գործք յայտնիկ առեան կատարին ի ձեռն Թղթավարին, որ է յ12 ոմն առիճանի։

§ 79.

Ընդառաջ Քահանայական Տեղիոյ Ասաւարչական Հայոց նշանակեալ լինին ի Թեմական Առաջնորդէն. Թղթավարք ընտրին և նշանակին ի ձեռն նոցին խոկ Քահանայական Տեղիոյ։ Ի մնանել ի պաշտօն ծառայութեան իւրեանց ոչ ամենեքեան երդնուն ծառայել հաւատարմութեամբ։

§ 80.

Տեառնք Քահանայականք Սկեղեցւոյն Ասաւարչական Հայոց են ընդ իշխանութեամբ Նախկոպոսական Տեղիոյ այր զառանութեան, և ոչ կարեն ձեռնամուխ լինել ի գործ ինչ առանց առանձին հրամանի յն Նահապետութեան Նախկոպոսական Տեղիոյ։

§ 81.

Քահանայական Տեառնք Ասաւարչական Հայոց ժողովեն վանն Նախկոպոսական Տեղիոյ զամենայն հարկաւոր տեղեկութիւնս այր զառանութեան՝ ընդ տեսչութեամբ նոցին եղեալս, առաջի առնեն նոցին վճռադատութեամբ իւրեանց զաղերսանդիրս անձանց ոմանց՝ վերաբերեալս ի քննութիւն Նախկոպոսական Տեղիոյ և վայեն զմետրիկական ցուցակս։

§ 82.

Յանցանել միոյ ամի Քահանայական Տեառնք Ասաւարչական Հայոց մատուցանեն Նախկոպոսական Տե-

исповѣданія, коимъ они подвѣдомственны, отчетъ въ своихъ занятіяхъ, прилагая вѣдомости о духовенствѣ, числѣ церквей, прихожанъ, родившихся, умершихъ и бракомъ сочетавшихся, равно и о имуществѣ церквей ихъ вѣдомствъ.

ГЛАВА VI.

О Монастыряхъ.

§ 83.

Всѣ монастыри Армяно-Григоріанской Церкви, какъ мужескіе, такъ и женскіе, на основаніи древнихъ учрежденій сей церкви, слѣдуютъ правиламъ Св. Василія Великаго.

§ 84.

Принятію въ монашество предшествуетъ послушническій искусъ, совершаемый по опредѣленному для сего установленіями Армяно-Григоріанской церкви порядку. Число послушниковъ или послушницъ не должно превышать положеннаго въ томъ монастырѣ числа монаховъ или монахинь.

§ 85.

Никто не можетъ быть постриженъ въ монашество безъ разрѣшенія Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, по представленію Епархіальнаго Начальства.

նկոյ այնը զաւանութեան՝ որոց ենթադրին, զցուցակ ապրատմանց խրեանց զոյզ ընդ յայտարարութեան զեկեղեցականաց, զթուոյ եկեղեցեաց, ժողովրդականաց, ծնելոց, մեռելոց և ամուսնացելոց, նոյն և զտապուածոց եկեղեցեաց, ՚ի սահմանի խրեանց եղելոց :

ԳԼՈՒԽ Ը.

Յաղթ վ֊ախուէէց :

§ 83.

Ամէնքն վանորայք Եկեղեցւոյ Լ֊ուսաւորչական Հայոց թէ արանց և թէ կուսանաց՝ ըստ իրաւանց նախկին սահմանադրութեան այսը եկեղեցւոյ՝ պահեն զկանոնս սրբոյն Նարսղի Մեծի :

§ 84.

Ընդունելութեան ՚ի կարգ վ֊անականաց նախընթաց լինի կրօնաւորականն փորձառութիւն, որ կատարի կարգաւ վանն այնը սահմանելով Եկեղեցւոյ Լ֊ուսաւորչական Հայոց : Թէև ընծայելոց թէ արանց և թէ կուսանաց ոչ պարտի գերազանցել քան զսահմանեալ թէև աբեղայից կամ միանձնուհեաց յայն վանս :

§ 85.

Ոչ ոք կարէ մտանել ՚ի կարգ կրօնաւորութեան առանց վճռոյ Սինհոդոսի Լ֊ուսաւորչական Հայոց Ընդմիաճնի ըստ առաջարկութեան Թեմակալ Ն֊առաջնորդի :

§ 86.

Желающіе принять постриженіе, должны имѣть не менѣе 30 лѣтъ отъ роду; исключенія изъ сего могутъ быть допускаемы не иначе, какъ по особеннымъ, достойнымъ уваженія причинамъ, на основаніи правилъ церкви Армяно-Григоріанской. Впрочемъ не возбраняется вступать въ монастырь для послушническаго искуса и ранѣе 30 лѣтняго возраста.

§ 87.

Для поступленія въ монашество и самаго принятія послушническаго искуса требуется предварительно согласіе лицъ или мѣстъ, отъ коихъ зависятъ желающіе принять постриженіе. Люди податныхъ состояній поступаютъ въ монашество не иначе, какъ съ разрѣшенія Правительствующаго Сената.

§ 88.

Лицамъ, состоящимъ въ бракѣ, дозволяется вступать въ монашество лишь въ такомъ случаѣ, когда они не имѣютъ малолѣтныхъ дѣтей и оба супруга желаютъ принять постриженіе.

§ 89.

Поступающіе въ монашество съ тѣмъ вмѣстѣ отказываются отъ владѣнія своими недвижимыми имуществами, и по постриженіи не могутъ пріобрѣтать никакой новой недвижимой собственности; но не воспрещается имъ покупать оныя въ пользу тѣхъ

§ 86.

Որք յանկանն մտանել ՚ի կարդ կրօնաւորութեան՝ պարտին լինել երեսնամեայ և ոչ պակաս. բայց առաքեալ թ խնդ ինչ կարեն ներել լինել, եթէ հաստատեալ լեալն ՚ի վերայ առանձնակեաց մի ուժանայորդ պատճառաւոյ, ըստ սահմանելոյ կանոնադրութեանց Ալեղեայ Առաքելական Հայոց: Սակայն չէք ինչ արգելք մտանել ՚ի վանս յաղագս կրօնաւորական փորձառութեան և յառաջ քան զերեսուն ամս:

§ 87.

՚Ի մտանելն ՚ի կարգ կրօնաւորութեան և ընդունելութեան զկրօնաւորականն փորձառութիւն խնդրի յառաջ քան զամենայն հաճութիւն անձանց և տեղեաց, զորոց կամին ցանկացողք մտանելոյ ՚ի կրօնաւորութիւն: Արկառու անձինք ոչ այլազգ մտանեն ՚ի կարգ կրօնաւորութեան, եթէ ոչ հրամանաւ Կաթուղիկոսին Սեաւթին:

§ 88.

Ումանայեալք յայնժամ և եթ կարեն մտանել ՚ի կարգ կրօնաւորութեան, յորժամ չունիցին զկառավարութիւն տանց մանկանց, և եթէ երկու ամուսինք ևս ցանկան մտանել ՚ի կրօնաւորութիւն:

§ 89.

Որք ըստանձնեն զկրօնաւորութիւն՝ նովին ևսկ հրաժարին ՚ի սէրսպատութենէ անշարժական սեպհականութեանց իւրեանց, և զինի կրօնաւորութեանն ոչ կարեն ՚ի ձեռս բերել զնորոգ անշարժ սեպհականութիւն· բայց ոչ արգելեալ լինի նոցա դնել զայնս յօգուտ եկեղե-

церквей и монастырей, къ которымъ они принадлежатъ. Если имѣніе сего рода достанется монашествующему по праву наслѣдства, то онъ обязанъ передать, или продать его въ теченіе шести мѣсяцовъ.

§ 90.

Монашествующимъ воспрещается торгъ всякими товарами, кромѣ продажи собственныхъ рукодѣлій и то неиначе, какъ съ дозволенія своего Начальства.

§ 91.

Все движимое имущество, остающееся послѣ смерти монашествующаго, принадлежитъ его обители, если имъ не сдѣлано завѣщанія и онъ не имѣетъ законныхъ наслѣдниковъ.

§ 92.

Монашествующимъ, коимъ, на основаніи постановленій Армяно-Григоріанской Церкви, дозволено будетъ сложить съ себя свое званіе, при возвращеніи въ Гражданское состояніе предоставляется пользоваться одними правами, по роду и происхожденію имъ принадлежащими, безъ возвращенія имъ тѣхъ преимуществъ, чиновъ и отличій, кои могли ими быть пріобрѣтены службою до постриженія, а равно и имуществъ, какъ доставшихся имъ по наслѣдству, такъ и благопріобрѣтенныхъ прежде вступленія въ монашество.

եաց և վանորէից, ուր գտանիցին: Եթէ ստայուած տայօրինակ անկցի ՚ի ձեռս կրօնաւորին օրինօք ժառանգութեան, պարտաւոր է նա յայնժամ՝ կամ՝ յանձնել զայն ումեք, կամ՝ վաճառել յընթացս վեց ամսոյ:

§ 90.

Կրօնաւորելոյ արգելեալ լինի վաճառականութիւն ամենայն տեսակ իրաց՝ բաց ՚ի վաճառս ձեռակերտաց իւրեանց, և այն ոչ այլազգ՝ եթէ ոչ հրամանաւ Պետի իւրեանց:

§ 91.

Ընդհանուր ստայուածք՝ ճեպեալք լինի մահուան կրօնաւորի՝ սեպհականին վանից նորին, եթէ ոչ լիցուցու զկտակ ինչ, կամ՝ ջնջեցի զօրինաւոր ժառանգս:

§ 92.

Կրօնաւորք, որոց ըստ զօրութեան իրաւանց սահմանադրութեանց Ազգիդ, ուսաւորչական Հայոց լիցի տուեալ լինի հրաժարել յընկալեալ աստիճանէ, ՚ի գառնալն ՚ի՝ վիճակ քաղաքական կարեն վարել այնքան իրաւամբք միայն, զորս ունէին ծննդեամբ և սերընդեամբ իւրեանց, առանց դարձուցանելոյ առ նոսա զայն առանձնաշնորհութիւնս, զաստիճանս և զգերայանութիւնս, զոր մարթ էր նոցա ՚ի ձեռս բերել ծառայութեամբ ընտանեաց ՚ի կրօնաւորութիւն, նոյնպէս և զստայուածս՝ թէ ճեպեալս նոցա օրինօք ժառանգութեան և թէ անձամբ շահեալս յառաջ քան վանանեն ՚ի կրօնաւորութիւն:

§ 93.

Въ каждой обители должно быть только опредѣленное число монашествующихъ лицъ и во всякомъ случаѣ не менѣе 8 монаховъ или монахинь. Для тѣхъ монастырей, гдѣ сіе число не опредѣлено, Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ, по представленію Епархіальнаго Начальства, составитъ, сообразно съ доходами оныхъ, точныя въ семъ отношеніи правила.

§ 94.

Въ Армяно-Григоріанскихъ монастыряхъ, кромѣ опрѣдѣленнаго числа монашествующихъ и послушниковъ или послушницъ, могутъ жить, съ разрѣшенія Епархіальнаго Начальства: въ мужескихъ монастыряхъ престарѣлые и безпомощные Священно и церковно-служители для полученія пропитанія и успокоенія, и дѣти неимущихъ Священно и церковно-служителей, особенно сироты, образуемыя къ служенію церкви, а въ женскихъ безпомощныя вдовы и дѣвицы духовнаго званія и преклонныхъ лѣтъ, и малолѣтныя сироты женскаго пола, для воспитанія и обученія рукодѣліямъ.

§ 95.

Армяно-Григоріанскіе монастыри состоятъ въ непосредственной и полной зависимости отъ Епархіальнаго Начальства сего исповѣданія и обязаны отдавать оному, по истеченіи года, подробные отчеты во всѣхъ ихъ дѣйствіяхъ. Жалобы на монастыр-

§ 93.

Յիւրաքանչիւր վանորայս պարտի լինել բացորոշ թիւ կրօնաւոր անձանց, և ամենայն ուրեք ոչինչ պակաս քան զուարժն կրօնաւորս կամ կուսանս: Նակ յոյն վանորայս, ուր թիւն կրօնաւորաց չէյե բացորոշեալ՝ Սինհոդոսն Ա. ուսաւորչական Հայոց Նչիմածնի՝ ըստ առաջարկութեան Թեմական Ներհանութեանն՝ հաստատեսցէ զիսկական կանոնադրութիւնս, համաձայնս հասցէ նոցին:

§ 94.

Ի Սինհոդոսն Ա. ուսաւորչական Հայոց՝ բաց ի նշանակեալ թուոյ կրօնաւորաց և նորընծայից թէ արանց և թէ կուսանաց՝ կարեն բնակիլ հրամանաւ Թեմական Ներհանութեան. ի Վանորայս արանց՝ ծերացեալ և անօգնական սրբանուէր պաշտօնեայք և եկեղեցական սպասաւորք առ ի մնանիլ և հանգստանալ և զաւակք աղքատ սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց, մանաւանդ որք՝ դաստիարակեալք ի ծառայութիւն եկեղեցւոյ. նակ ի վանս կուսանաց՝ անօգնական այրի կանայք և օրիորդք եկեղեցականաց և տեղեալք զաւուրբք, ընդ նմին և զեռահասակ որբ աղջիկք յաղագս կրթութեան և հրահանգութեան ի ձեռակերտս:

§ 95.

Սինհոդոսն Ա. ուսաւորչական Հայոց կան ընդ լուսկատար և անմիջական կախմամբ Թեմական Ներհանութեան այր զաւանութեան, և պարտաւոր են յանցանել իւրաքանչիւր ամի մատուցանել նմին զմանրամասն հաւատ վերդրծութեանց իւրեանց: Վանգա-

скія Начальства Армяно-Григоріанской Церкви приносятся Епархіальному Архіепископу сего исповѣданія.

§ 96.

Сборъ добровольныхъ приношеній въ пользу монастырей производится въ Епархіи, гдѣ находится обитель, и неиначе, какъ съ особаго на каждый случай испрашиваемаго разрѣшенія Епархіальнаго Начальства, а въ другихъ Россійскихъ Армяно-Григоріанскихъ Епархіяхъ съ разрѣшенія Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, по представленію Епархіальнаго Начальства. Во всякомъ случаѣ сіи сборы допускаются неиначе, какъ съ дозволенія и Гражданскаго мѣстнаго Начальства.

§ 97.

Армяно-Григоріанскіе монастыри управляются: мужескіе Настоятелями—Архимандритами или Игуменами, женскіе Настоятельницами — Игуменьями. Какъ тѣ, такъ и другія, опредѣляются Епархіальнымъ Начальствомъ съ утвержденія Эчміадзинскаго Патріарха.

§ 98.

Нсстоятели и Настоятельницы Армяно-Григоріанскихъ монастырей управляютъ дѣлами оныхъ неиначе, какъ при содѣйствіи монастырскихъ Правленій сего исповѣданія, состоящихъ, подъ предсѣдательствомъ Настоятелей или Настоятельницъ, изъ двухъ старшихъ почетнѣйшихъ монаховъ или мона-

տանէք զՊեճատրոց վանից Լուսաւորչական Հայոց Արեղեցւոց վնասուցանէն Թեմական Ընթերականքն այնը դատանուելոյ:

§ 96.

Ժողով կամաւոր նուիրատուց յոգուտ վանօրէից դնէ՛ի գործ յայնմ Թեմին, ուր կայ մենաստանն, և ոչ այլազգ՝ եթէ ոչ ի նմանէ ինքնագլուխ դիտաւորեալ առանձին հրամանաւ Թեմական Առաջնորդին, նաև յայլ Թեմս Լուսաւորչական Հայոց՝ որք ի Ռուսաստան՝ հրամանաւ Սինհոդոսին Ընդհանուր Լուսաւորչական Հայոց ի ձեռն առաջարկութեան Թեմական Իշխանութեան: Յամենայն դիպուածս այսպիսի ժողով կամաւոր տրոց լինի ոչ այլազգ, եթէ ոչ հրամանաւ Քաղաքական Իշխանութեան այնը տեղւոյ:

§ 97.

Օվանորայս Կրօնաւորաց Լուսաւորչական Հայոց կառավարեն վերակացու վարդապետք կամ վանահարք, իսկ վիճակացու վերակացու վանականք:
Թէ տքա և եթէ նոքին կարգին ի Թեմական Իշխանութենէ հաստատութեամբ պատրիարգին Ընդհանուր:

§ 98.

Վերակացու վանահարք և վանականք վանօրէից Լուսաւորչական Հայոց վարեն զգործս վանականս ոչ այլազգ, եթէ ոչ գործակցութեամբ վանական կառավարութեանց այնը դատանութեան, բաղկացեալոյ ընդ նախագահութեամբ նոյն իսկ վանահարց կամ վանականաց, յերկուց պատուարժան աւագ աբեղայից կամ

хинь, утверждаемыхъ, по предетавленію Настоятеля или Настоятельницы, Епархіальнымъ Начальствомъ.

§ 99.

Настоятели и Настоятельницы Армяно-Григоріанскихъ монастырей, вмѣстѣ съ монастырскими Правленіями сего исповѣданія, наблюдаютъ за точнымъ въ ихъ обителяхъ исполненіемъ правилъ церкви и монастырскихъ уставовъ, охраняютъ цѣлость движимаго и недвижимаго имущества монастыря и отвѣтствуютъ за правильное употребленіе доходовъ и вообще за благоустройство ввѣренной имъ обители.

§ 100.

Всѣмъ доходамъ и расходамъ монастырскимъ, Армяно-Григоріанскія монастырскія Правленія ведутъ надлежащіе счеты, которые, вмѣстѣ съ описью всего монастырскаго движимаго и недвижимаго имущества, представляютъ, по истеченіи года, на усмотрѣніе Епархіальнаго Начальства.

§ 101.

Въ случаѣ смерти или перемѣны Настоятеля или Настоятельницы, Армяно-Григоріанскія монастырскія Правленія, при содѣйствіи нѣсколькихъ изъ старшихъ почетнѣйшихъ монаховъ или монахинь, составляютъ подробную опись всего монастырскаго имущества и представляютъ оную Епархіальному Начальству. По сей описи новый Настоятель или Настоятельница, при вступленіи въ должность, принимаетъ обитель.

միանձնուհայ, որք հաստատին ի Թեմական Ս. ռաջնորդութ առաջարկութեամբ Վ՝անահօր կամ Վ՝անամօրն:

§ 99.

Վ՝անահարք և Վ՝անամարք Ո՝ստառչական Հայոց վանօրէից զոյք ընդ վանական կառավարութեանց այնր դառանութեան հսկեն ի լրակատար պահպանութիւն եկեղեցական կանոնաց և վանական սահմանադրութեանց ի մենաստանս իւրեանց, պաշտպան դառնին ամբողջութեան շարժական և անշարժ ստացուածոց վանաց և տան համար ըզրնաւոր գործադրութենէ հասից և զբաւեկարգութենէ նոցին յանձնարարեալ մենաստանէ:

§ 100.

Վ՝անական կառավարութիւնք Ո՝ստառչական Հայոց զհամօրէն հասից և զծախուց վանօրէից առնեն զբաստատաշաձն հաշիւ, զոր զոյք ընդ յուրաքանչիւր համօրէն շարժական և անշարժ ստացուածոց վանաց մատուցանեն ամի ամի ի քննութիւն Թեմական Ս՝ռաջնորդին:

§ 101.

Ի զհատուածս մնահատան կամ վախճանութեան Վ՝անահօր կամ Վ՝անամօր, Վ՝անական կառավարութիւնք Ո՝ստառչական Հայոց՝ գործակցութեամբ ամենայ ի պատուարժան առաջելոյ և միանձնուհեայ՝ կալմեն զձիշդ ցուցակ համօրէն վանական ստացուածոց մատուցանելոյ զայն Թեմական Ս՝ռաջնորդին: Ս՝տ այնմ ցուցակի նոյոց Վ՝անահայրն կամ Վ՝անամայրն ի մտանելն ի պաշտօն իւր՝ ընդունի զմենաստանն:

ГЛАВА VII.

О бѣломъ духовенствѣ.

§ 102.

Бѣлое духовенство Армяно-Григоріанской церкви составляютъ: 1-е, Протоіереи, Священники, Архидіаконы, Діаконы и Поддіаконы; 2-е, Причетники или церковно-служители.

§ 103

Въ бѣлое духовенство Армяно-Григоріанской церкви могутъ, съ разрѣшенія Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, по представленію Епархіальнаго Начальства сего исповѣданія, вступать лица изъ всѣхъ вообще состояній, по предварительному согласію тѣхъ лицъ, или мѣстъ, отъ коихъ они зависятъ. Люди податныхъ состояній неиначе поступаютъ въ духовное званіе, какъ съ разрѣшенія Правительствующаго Сената.

§ 104.

Священно-служители Армяно-Григоріанской церкви, на основаніи древнихъ установленій оной, назначаются въ должности и посвящаются въ духовный санъ Епархіальными Начальниками сего исповѣданія и ими рукополагаются. Причетники или церковно-служители опредѣляются въ должности по распоряженію Епархіальнаго Начальства, и, съ благословенія Священника церкви, къ ней приписываются.

ԳԼՈՒԽ Ի.

Յաղթութիւն առաքելոյ Եկեղեցւոյ:

§ 102.

Ընդ անուամբ առաքելոյ Եկեղեցւոյ Հաստատիչ Հայոց համարեալ լինին նախ՝ Գրիգորիոս, Գրահանայք, Գաղ Սարկաւագք, Սարկաւագք, կիսասարկաւագք, և եպիսկոպոսք՝ դպիրք և եկեղեցական սպասաւորք:

§ 103.

Ի կարգ առաքելոյ Եկեղեցւոյ Հաստատիչ Հայոց կարեն մտանել հրամանաւ Աստուածոյ միայն Ընտրեալք Հաստատչի Հայոց՝ ի ձեռն առաջարկութեան Ներկայ Հաջնորդին այնր գաւառի՝ անձինք առհասարակ յամենայն վիճակէ, ըստ յառաջադոյն համաձայնութեան անձանց կամ տեղեաց, զորոց կախին նորին: Գարկաւոր անձինք ոչ այլապէս մտանեն յեկեղեցական կոչումն, եթէ ոչ լիցի պատուութեամբ կառավարիչ Սինոդի:

§ 104.

Սրբանուէր պաշտնեայք Եկեղեցւոյ Հաստատչի Հայոց՝ ըստ զօրութեան նախնական սահմանադրութեանց նորին՝ նշանակին ի պաշտօն և նուիրին ի հոգևոր կարգ ի ձեռն Ներկայ Հաջնորդաց այնր գաւառի, յորոց և ձեռնադրին: Գպիրք կամ եկեղեցական սպասաւորք կարգին ի պաշտամունս տնօրէնութեամբ Ներկայ Հաջնորդին և օրհնութեամբ քահանային նուիրեալ լինին եկեղեցւոյն:

§ 105.

Бѣлое духовенство Армяно-Григоріанской церкви, коему преимущественно поручено совершать Богослуженіе въ церквахъ приходскихъ и исправлять духовныя для мірянъ требы, при исполненіи сихъ важныхъ обязанностей съ надлежащимъ радѣніемъ и точностію, и во всякомъ случаѣ, должно стараться утверждать своихъ прихожанъ въ истинахъ Христіанскаго ученія, назидая и побуждая ихъ къ благочестивому, скромному и честному житію, не только увѣщаніями, но и собственнымъ примѣромъ, и тщательно избѣгая всего, что можетъ дать поводъ къ обвиненію ихъ въ праздности, легкомысліи или невоздержаніи.

§ 106.

Лицамъ бѣлаго Армяно-Григоріанскаго духовенства дозволяется владѣть недвижимыми имѣніями на общемъ для частныхъ людей основаніи; но пріобрѣтать дворянскія имѣнія могутъ только тѣ изъ нихъ, кои по происхожденію своему принадлежатъ къ потомственному дворянству.

§ 107.

Принадлежащіе лицамъ Армяно-Григоріанскаго бѣлаго духовенства домы, въ которыхъ они сами жительствуютъ, освобождаются отъ постоя, поземельнаго сбора и другихъ городскихъ повинностей,

§ 105.

Ամուսնական Եկեղեցականք Ուսուցչական Հայոց՝ մանաւանդ որոյ յանձն ելեալ կատարել զաստուածային պաշտամունս ի ժողովրդավարական եկեղեցիս և ընդ ի պէտս ժողովրդականաց զեկեղեցական արարողութիւնս, թէ ի կատարել զայսոսիկ արժանապէս պաշտամունս պարտաւորաշունչ եռանդեամբ և ճշդութեամբ և թէ հայել ամենայն դիպուածս՝ պարտին ջանալ ի հաստատել զժողովրդականս իրեանց ի ճշմարտութիւնս Քրիստոնէական վարդապետութեան, կրթելով և հրահանգելով զնոսա ի բարեպաշտ, ի համեստ և յամբիծ կենցաղավարութիւն, և այն ոչ միայն խրատոք՝ այլ և օրինակաւ վարուց իւրեանց, նոյն և մեծաւ ջանիւք հրաժարեցեալ ընշատակեալ եկեղեցականք յայնմ ամենայնէ, որ ինչ միանգամ կարէ լինել այլոց առիթ տոպռանելոյ զնոսա ի պարապմունս, ի թեթևամտութեան և յանժուժկալութեան:

§ 106.

Ամուսնացեալ Եկեղեցականաց Ուսուցչական Հայոց՝ ներեալ լինի տիրել անշարժ ստացուածոյ ըստ ընդհանուր իրաւանց մանաւանդ անձանց, բայց զպնդական կալուածս նոքա միայն կարեն ստանալ, որք ըստ սերնդեան իրեանց ունին զժառանգականն աղնուականութիւն:

§ 107.

Կնակութիւնք ամուսնացեալ Եկեղեցականաց Ուսուցչական Հայոց՝ յորս նոքին իսկ բնակին՝ ազատ են ի զինուորական իջևանաց, ի հարկատուութենէ պետականութեան և յայլ քաղաքական հարկաց, բայց

кромѣ исправленія мостовыхъ и сохраненія требуемой на улицахъ и дворахъ чистоты, наравнѣ съ прочими обывателями.

§ 108.

Лица бѣлаго духовенства Армяно-Григоріанской церкви, чрезъ законный бракъ, сообщаютъ права своего состоянія женамъ своимъ, которыя сохраняютъ сіи права и по смерти ихъ супруговъ, если не будутъ оныхъ лишены по судебному приговору и не вступятъ въ новый, съ лицемъ другаго состоянія, бракъ.

§ 109.

Дѣти Священно-и-церковно-служителей Армяно-Григоріанской церкви причисляются къ духовному вѣдомству и не обязаны избирать другаго рода жизни. Въ случаѣ поступленія дѣтей Священно-служителей въ военную службу, они пользуются правами вольно-опредѣляющихся, съ тѣмъ однакожъ, чтобы кончили науки хотя въ среднемъ отдѣленіи Семинарій, или соотвѣтствующихъ имъ другихъ учебныхъ заведеніяхъ. Впрочемъ все сіе не распространяется на дѣтей, родившихся до вступленія отца въ духовное званіе; сіи остаются въ прежнемъ званіи и окладѣ и не причисляются къ духовному вѣдомству.

§ 110.

Лица бѣлаго духовенства Армяно-Григоріанской церкви могутъ, по ихъ желанію, быть увольняемы

ի նոցա ունել ամուսնութեան իրաւունս, որ ի վաղուց և ի պահպանութեան մարդկութեան, որ խնդրի ի փոքոյ և ի մեծէ՝ համեմատ այլոց քնակչաց:

§ 108.

Ամուսնացեալ Եկեղեցականք Լուսաւորչական Հայոց ի ձեռն օրինաւոր ամուսնութեան հաղորդին զիրաւունս ամուսնոյն իւրեանց կանանց իւրեանց, որք պահպանեն զիրաւունս պայտսիկ և զինի մահուան ամուսնոց իւրեանց, եթէ չիցեն զրկեալ յայնցանէ վճռով դատաստանի և ոչ մտանիցեն ի նոր ամուսնութիւն ընդ այլազգիակ անձանց:

§ 109.

Օրսակը Արքանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Լուսաւորչական Հայոց Եկեղեցւոյ դասին ի շարս հոգևոր անձանց, և ոչ պարտին ընտրել զայլ ինչ ազգ կենցաղոյ: Ի մտանելն զաւակայ Արքանուէր պաշտօնէից ի զինուորական ծառայութիւն՝ ստանան նոքա զիրաւունս յօժարակամ նուիրելոց զանձինս ի ծառայութիւն, բայց խնդրին ի նոցանէ ուսմունք պէտք միջին դասակարգութեան Կղերիկոսական զարգացեալ կամ՝ համեմատեան նոցին այլոց ուսուցեալոցանց: Ապա կայն այս ամենայն ոչ վերաբերի առ զաւակունս՝ ծնեալս յառաջ քան զմտանելն հօրն յեկեղեցական կոչումն. զի սոքին ճանի ի նախկին կոչման և ի սակի ծնողացն, և ոչ անկանին ընդ հոգևոր իշխանութեամբ:

§ 110.

Ամուսնացեալ Եկեղեցականք Լուսաւորչական Հայոց կարեն ըստ ցանկութեան կամայ իւրեանց թողուլ

изъ духовнаго вѣдомства, но иначе, какъ съ разрѣшенія Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, по представленію Епархіальнаго Начальства; буде они не изъ дворянъ, то по увольненіи обязаны избрать родъ жизни, на основаніи общихъ законовъ.

§ 111.

Священно-служители Армяно-Григоріанской церкви зависятъ непосредственно отъ Епархіальнаго Начальства сего исповѣданія; церковно-служители отъ Протоіерея или старшаго Священника церкви. Всѣ приносимыя на Священно и церковно-служителей жалобы поступаютъ къ Епархіальному Начальству.

ГЛАВА VIII.

Одуховныхъ Семинаріяхъ Армяно-Григоріанской церкви.

§ 112.

Для образованія Армяно-Григоріанскаго юношества въ Богословскихъ наукахъ учреждаются въ монастырѣ Эчміадзинскомъ и въ каждой изъ Россійскихъ Армяно-Григоріанскихъ Епархій духовныя Семинаріи.

լքանել զհոգևոր պաշտօն և զկարդ եւրեանց, բայց ոչ այլազգ, եթե ոչ հրամանաւ Սինհոդոսին Ղեմիածնի Առաւելչական Հայոց՝ ի ձեռն առաջարկութեան Թեմական Իշխանութեան. և թե չկոչեն յամենաւականաց անտի՝ պարտին յազատիլն ընտրել ինքեանց զազգինչ կենցաղոյ ըստ սահմանադրութեան ընդհանուր օրինաց:

§ 111.

Սրբանուէր պաշտօնեայք Եկեղեցւոյ Առաւելչական Հայոց կախին անմիջապէս զԹեմակալ Առաջնորդաց այնր գաւանութեան. եկեղեցական սպասաւորք զԱպահանային կամ զառաջադունէն ի քահանայից եկեղեցւոյ: Համօրէն գանգատանք զՍրբանուէր պաշտօնէից և զեկեղեցական սպասաւորաց մատուցեալ լինին առ Թեմակալ Առաջնորդն:

ԳԼՈՒԽ Ը:

Յաչխ հոգևոր կենցաղոյ Եկեղեցւոյ Առաւելչական Հայոց:

§ 112.

Ի հրահանգութիւն երիտասարդաց Առաւելչական Հայոց յուսամուն աստուածաբանական սահմանին ի վանս Ղեմիածնի և հիւրաքանչիւր Թեմն Առաւելչական Հայոց, որ ի Ռուսաստան՝ հոգևոր կղերիկոսական Դպրոցք:

§ 113.

Духовная Семинарія въ Эчміадзинскомъ монастырѣ состоитъ въ непосредственномъ вѣдѣніи Армяно-Григоріанскаго Патріарха - Католикоса; прочія Семинаріи зависятъ отъ своихъ Епархіальныхъ Начальствъ.

114.

Начальства Армяно - Григоріанскихъ духовныхъ Семинарій, коимъ ввѣряется религіозное и нравственное образованіе обучающагося въ оныхъ юношества, обязаны, подъ надзоромъ и руководствомъ Епархіальныхъ Архіепископовъ и соображаясь съ имѣющимися въ виду средствами, составить подробныя правила для опредѣленія курса ученія и всего внутренняго распорядка Семинарій, для представленія Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду. Синодъ, по разсмотрѣніи и одобреніи сихъ правилъ, представляетъ оныя, а равно и тѣ, кои будутъ имъ начертаны для Семинаріи Эчміадзинской, Министерству Внутреннихъ Дѣлъ чрезъ Главноуправляющаго Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями. Въ числѣ предметовъ, входящихъ въ курсъ ученія Армяно - Григоріанскихъ Семинарій, сверхъ общихъ наукъ и тѣхъ, кои необходимы въ духовномъ званіи, должны быть: языкъ Русскій и Исторія и Географія Россійской Имперіи.

§ 113.

Հոգևոր կերիկոսական դպրոցն ի վանս Էջմիածնի կայ ընդ անմիջական տեսչութեամբ Պատրիարգ Կաթուղիկոսի Ամենայն Հայոց, իսկ այլ կերիկոսական դպրոցք կախեալ կան զՕեմական Վարչութենէդ հայրապետական:

§ 114.

Կառավարութիւնք Ամենայն Հայոց Հոգևոր կերիկոսական դպրոցաց, որոց յանձն է կրօնական և բարոյական հրահանգութիւն երիտասարդաց՝ ի նոսին ուսանողաց, պարտական են ընդ տեսչութեամբ և դիտողութեամբ Օեմական Վարչականին և կշռելով վկարելի միջոցս, կազմել զբաղդրոշ կանոնս ի սակս չափու տևողութեան ուսման և համօրէն ներքին կարգադրութեան կերիկոսական դպրոցաց, առ ի առաջարկութիւն Սինհոդոսին Ամենայն Հայոց Էջմիածնի: Սինհոդոսն՝ զկնի քննութեան և հաւանութեան կանոնացս՝ թէ զոսին և թէ զնոսին զորս գծագրէ յաղագս կերիկոսական դպրոցին Էջմիածնի, առաջարկէ Նախարարութեանն՝ Ներքին Գործոց միջնորդութեամբ Գվեհապետութեան, որ կառավարչին Պետրոսեան, Կովկասու և Նահանգաց նորին: Ի թիւ առարկայից, որք կազմեն զբաղդրոշ թիւն ուսման կերիկոսական դպրոցաց Ամենայն Հայոց Էջմիածնի, բաց ի սովորական գիտութեանց և բաց յայնց, որք ամենայնիւ հարկաւոր են ի հոգևոր կաչման, հարկ է զի դասեցին նաև Լեզու Ռուսաց, Պատմութիւն և Աշխարհագրութիւն Ռուսաց կայսերութեան:

§ 115.

Во всѣхъ церквахъ и монастыряхъ той Епархіи, къ коей принадлежитъ Семинарія, производится обыкновеннымъ порядкомъ сборъ въ пользу оной и собранныя деньги отсылаются каждые три мѣсяца въ надлежащую Консисторію, для доставленія Семинаріи. Сверхъ того монастыри, ревнуя къ пользѣ Армяно-Григоріанской Церкви, приносятъ ежегодно изъ своихъ доходовъ особыя суммы на содержаніе ихъ Епархіальной Семинаріи.

§ 116.

Духовныя Семинаріи Армяно-Григоріанской Церкви обязаны, по истеченіи года, представить своему Епархіальному Начальству подробный отчетъ въ своихъ дѣйствіяхъ, и вѣдомости о приходѣ, расходѣ и остаткѣ своихъ денежныхъ суммъ.

ГЛАВА IX.

О управленіи имущества Армяно-Григоріанской Церкви.

§ 117.

Всякая предназначенная на содержаніе какого либо Армяно-Григоріанскаго монастыря или церкви, или принадлежащихъ къ онымъ Богоугодныхъ заведеній, движимая или недвижимая собственность, считается общимъ имуществомъ всей Армяно-Григоріанской Церкви.

§ 115.

Յամենայն եկեղեցիս և՚ վանորայս այնր Թեմի, յո-
րում հաստատեալ կայ Արքիեպիսկոպոսական դպրոցն՝ սովո-
րական եղանակաւ հաստեալ լինիցի տուրք յօգուտ այնր,
և ժողովեալն գումար ղրամոց առաքի ընդ քաքանչիւր
երիս ամիս Արքիեպիսկոպոսական Աթոռն տեղւոյն, առ
՚ի հաստուցանել ՚ի Արքիեպիսկոպոսական դպրոցն : Նոյ յայս-
ցանէ վանորայք՝ վաճառել նախանձու յօգուտ եկեղեցւոյ
Առաւաւորչական Հայոց՝ արդիւնաբեր լինիցի ամի ամի
յարդեանց անտի վանաց իւրեանց ՚ի պահպանութիւն
Թեմական Արքիեպիսկոպոսական դպրոցոյ :

§ 116.

Հոգևոր Արքիեպիսկոպոսական դպրոցք Առաւաւորչական
Հայոց Եկեղեցւոյ պարտաւոր են՚ի լրանալ ամին առա-
ջի առնել Թեմական Ազաջնորդին իւրում զՀիշեւ հա-
մար վերադրծութեանց իւրոց և զյայտարարութիւն
զհասից, զծախուց և զծնայորդ դումարէ դրամոց :

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս հոգաբարձութեան գործոցն Եկեղեցւոյ Առաւաւո-
րչական Հայոց :

§ 117.

Հանօրէն շարժական և անշարժ սեպհականեալ ինչք՝
կարգեալք ՚ի պահպանութիւն վանաց կամ եկեղեցւոյ
Առաւաւորչական Հայոց կամ ստորագահաձոյ շինուա-
ծոյ՝ առ նոյնս վերաբերելոց , համարին ստացուածք
հասարակք համայն Եկեղեցեաց Առաւաւորչական Հայոց :

§ 118.

Сборы и даянія какого-либо рода, доселѣ на основаніи древнихъ обычаевъ допускавшіеся въ пользу Армяно-Григоріанскихъ церквей, дозволяются и впредь въ той Епархіи, къ коей сіи церкви принадлежатъ. Сборы на сей предметъ въ другихъ Армяно-Григоріанскихъ Епархіяхъ допускаются не иначе, какъ съ разрѣшенія высшаго духовнаго Начальства сего исповѣданія, по порядку, опредѣленному въ 96 § для сборовъ въ пользу монастырей. Въ обоихъ сихъ случаяхъ нужно также и дозволеніе Гражданскаго мѣстнаго Начальства.

§ 119.

Церковные капиталы обращаются для приращенія процентами въ Государственныхъ или общественныхъ кредитныхъ установленіяхъ. Отдача сихъ капиталовъ въ частныя руки допускается лишъ съ разрѣшенія Армяно-Григоріанскаго Епархіальнаго Начальства и на его отвѣтственности, когда сей оборотъ будетъ признанъ удобнымъ и выгоднымъ для церкви, и ввѣряемая такимъ образомъ сумма обезпечена вѣрнымъ залогомъ.

§ 120.

Прикаждой Армяно-Григоріанской Церкви должна быть вѣрная, подробная опись всему церковному недвижимому имуществу, утвари, другимъ вещамъ и деньгамъ, а равно и всѣмъ, по какому либо праву

§ 118.

Որև ինչ նուէրք և տուրք, որք ցայսօր լծեալ տուեալ լինին՝ ըստ իրաւանց նախկին սովորութեանց՝ յօգուտ Եկեղեցեաց Ասաւորչական Հայոց, ներեալ լինին և առ յապայն յայնմ Թեմի, առ որ վերաձին Եկեղեցիք այնոքիկ: Նուէրք սոյնօրինակք յայլ Թեմս Ասաւորչական Հայոց լծեալ տուեալ լինին ոչ այլազգ, եթէ ոչ հրամանաւ Արքունի Հարկապոհի Ասաւորչական Հայոց իշխանութեան այնր դատանութեան՝ ըստ եղանակին՝ նշանակելոյ ի 96 յօդուածն յաղագս տրոց յօդուտ վանորէից: Յերկոսին դիպուածս յայսոսիկ հարկաւորք դատի նաև հրաման քաղաքական իշխանութեան այնր տեղւոյ:

§ 119.

Գլուխք դրամոյ Եկեղեցեաց՝ առ ի շահել զտոկոսիս՝ տուեալ լինին ի Կայսերական կամ ի ժողովրդական դանձարանս: Յանձնարարութիւն գլխոց դրամոյս ի ձեռս մանաւոր անձանց լծեալ տուեալ լինի հրամանաւ Թեմակալ Առաջնորդի Ասաւորչական Հայոց, և ճեպ ընդ պատասխանատուութեամբ նորին, եթէ այս եղանակ պատշաճաւոր և օգտաբեր համարեսցի վանս եկեղեցեաց, և յանձնարարեալն դումար դրամոյ յապահովեալ լիցի հաւատարիմ դրաւականաւ:

§ 120.

Յիւրաքանչիւր եկեղեցւոջ Ասաւորչական Հայոց պարտի լինել հաւատարիմ և մանրամասն ցուցակ համօրէն անշարժ եկեղեցական ստացուածոց, անօթոց, այլոց իրաց և դրամոց, ընդ նմին և ամենայնի, որ ըստ

слѣдующимъ оной церкви доходамъ, и надлежащая шнуровая книга, для внесенія въ оную всѣхъ денежныхъ приходовъ и расходовъ церкви.

§ 121.

Управленіе имуществомъ Армяно-Григоріанскихъ Церквей зависитъ непосредственно отъ состоящаго при каждой изъ нихъ ктитора или старосты.

§ 122.

Ктиторъ или Староста церкви избирается на три года изъ почетнѣйшихъ прихожанъ. По окончаніи трехлѣтія, онъ можетъ быть снова избранъ въ сію должность.

§ 123.

Новый церковный ктиторъ или староста, при вступленіи въ должность, обязанъ, удостовѣрясь въ цѣлости церковнаго имущества, принять оное отъ своего предмѣстника по составленной, на основаніи § 120, описи.

§ 124.

Наблюденіе за цѣлостію церковнаго имущества, управленіе доходами церкви, хожденіе по дѣламъ оной въ надлежащихъ присутственныхъ мѣстахъ, постройка и починка церковныхъ зданій, отдача оныхъ въ наемъ и все сему подобное входитъ въ кругъ обязанностей церковнаго ктитора или старосты. Онъ вообще дѣйствуетъ какъ уполномоченный отъ лица прихода; но по дѣламъ важнымъ въ правѣ требовать отъ общества особой довѣренности въ

եպասանց լինչ մտանէ ՚ի թիւ հասից այնը եկեղեցւոյ, ևս և պատշաճաւոր տօմար լարեալ առ ՚ի նշանակել ՚ի նմին զամենայն հաս և ծախս դրամոց եկեղեցւոյ:

§ 121.

Կառավարութիւն ստացուածոց Ուսաւորչական Հայոց Եկեղեցեաց կախի անմիջապէս զվոխանորդէն կամ վերէյվոխանէն իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ:

§ 122.

Փոխանորդ կամ երէյվոխան եկեղեցւոյ ընտրեալ լինի երեքամեայ ժամանակաւ ՚ի պատուարժան ժողովրդականաց անտի: Յանցանել երից ամաց կարէ նա նորոգ ընտրիլ յայս պաշտօն:

§ 123.

Նորոգ վոխանորդն կամ երէյվոխանն եկեղեցւոյ ՚ի մտանել ՚ի պաշտօն ծառայութեան իւրոյ՝ պարտի հաւատի լեալ յամբողջութեան եկեղեցական ստացուածոյ՝ ընդունել զայն ՚ի նախորդէն իւրմէ՝ ըստ յուցակին՝ հաստատելոյ ըստ կշռութեան 120 երորդ յօդուածոյն:

§ 124.

Ոչդուշութիւն զամբողջութենէ եկեղեցական ստացուածոյ, կառավարութիւն հասից եկեղեցւոյ, տնօրէնութիւն գործոց նորին ՚ի դիւանատունս, շինութիւն և նորոգութիւն եկեղեցական շինուածոյ, տալ զայնս ՚ի վաղձու և համօրէն սմանօրինակ գործառնութիւնք մտանեն ՚ի թիւ պարտաւորութեան եկեղեցական վոխանորդի և երէյվոխանի: Սա ընդհանրապէս ներգործէ՝ իբրու անձն լիակարող՝ կարգեալ ՚ի դիմաց ժողովրդեան. բայց ՚ի գործս ծանրայարդս ունի իրաւունս

полномъ, по возможности, собраніи прихожанъ. Получивъ сію довѣренность, онъ по тѣмъ дѣйствіямъ, которыя именно предписаны въ семъ собраніи, освобождается уже отъ всякой предъ обществомъ отвѣтственности.

§ 125.

По истеченіи года церковный ктиторъ, или староста, долженъ предъ общимъ собраніемъ прихожанъ дать полный отчетъ во всѣхъ своихъ дѣйствіяхъ по управленію экономическими дѣлами церкви, и въ особенности о состояніи кассы ея. Онъ представляетъ потомъ сей отчетъ надлежащей Армяно-Григоріанской Епархіальной Консисторіи.

§ 126.

Церковный ктиторъ, или староста, значительно умноживший капиталъ церкви, при коей онъ состоитъ, или же занимавшій сію должность три трехлѣтія сряду къ совершенному удовольствію своего Начальства, пріобрѣтаетъ симъ право быть представляемъ къ наградѣ, на общемъ основаніи.

պահանջելոյ ՚ի հատարակութենէ զհատատարմութիւն ՚ի լսակատար գումարէ ժողովրդականայն ըստ մարթելոյ : Ընկալեալ զայն հատատարմութիւն՝ միայն յայնմ ներգործութեանն, զորմէ յանուանէ սահմանեալ եղեւ ՚ի գումարէն՝ ազատ ճնայ այնուհետեւ յամենայն պատասխանատուութենէ առաջի հատարակութեանն :

§ 125.

Յանցանել միոյ ամի եկեղեցական վոխանորդն կամ երէցվոխանն պարտի առաջի ընդհանուր հաւաքման ժողովրդականաց տալ զլսակատար համար յամենայն գործս իւր զհատատարութենէ տնտեսական գործոց եկեղեցւոյ և մանատանդ զհանգամանաց արկեղ նորին : Զայս հաշուահամար մատուցանէ ազա Թեմական Նախկոպոսական Ժողովն Հոստատրչական Հայոց :

§ 126.

Եկեղեցական վոխանորդն կամ երէցվոխանն՝ կարի յոյժ բազմապատկեալ զդլուխ դրամոց եկեղեցւոյն իւրոյ, կամ վարեալ զայս պաշտօն զինն ամն շարունակ ՚ի կատարեալ բատականութիւն Ժառաջնորդին, նովին ևսկ ատանայ զերաւունս առաջարկեալ լինելոյ ՚ի վարձատրութիւն ըստ ընդհանուր օրինացն :

ГЛАВА X.

О доходахъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви и призрѣніи ихъ вдовъ и сиротъ.

§ 127.

Армяно-Григоріанскіе Священно-и-церковнослужители содержатся своими приходами.

§ 128.

Получаемое Священно-и-церковнослужителями содержаніе можетъ быть трехъ родовъ: 1.) постоянное, опредѣляемое имъ отъ прихода при вступленіи ихъ въ должность; 2.) даянія, получаемыя ими за исправленіе духовныхъ требъ; 3.) добровольныя приношенія.

§ 129.

Даянія за исправленіе духовныхъ требъ назначаются слѣдующія: за молитву родильницѣ 10 копѣекъ серебромъ; за крещеніе младенца 20 копѣекъ серебромъ; за свадьбу 40 копѣекъ серебромъ; за погребеніе взрослыхъ 40 копѣекъ серебромъ, а младенцевъ 20 копѣекъ серебромъ. При совершеніи таинствъ покаянія или исповѣди и причащенія Св. Таинъ не полагается никакого даянія. Священно и церковнослужителямъ Армяно-Григоріанской церкви строго воспрещается требовать, подъ какимъ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յաչափ հասէց Սբքանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական ազատաւորաց Հայոց Հռոմէական Հայոց և հռոմէականաց առնելոյ տուրքն։

§ 127.

Սբքանուէր պաշտօնեայք և եկեղեցական ազատաւորք Հռոմէական Հայոց մնանին տրուելք ժողովրդականաց։

§ 128.

Տուրք՝ նուիրեալ Սբքանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական ազատաւորաց՝ կարեն լինել եռատեսակ. նախ՝ հաստատուն, որ նշանակի նոցա ի ժողովրդականաց ի մտանելն ի պաշտօն իւրեանց։ երկրորդ՝ տուրք ընկալեալք ի նոցանէ ի կատարելն զկրօնաւոր պաշտամունս, և երրորդ կամաւոր նուէրք։

§ 129.

Տուրք սակս կատարելոյ զկրօնաւոր պաշտամունս նշանակին այսպիսի. Յաղագս աղջիկ առնելոյ ի վերայ ծննդաբերին 10 կոպէկ արծաթադրամս. Յաղագս մկրտութեան մանկանն 20 կոպէկ արծաթադրամս. Յաղագս օրհնելոյ զամուսնութիւն 40 կոպէկ արծաթադրամս. Յաղագս թաղելոյ զջահաստակ ննջեցեալս 40 կոպէկ արծաթադրամս, իսկ զմանկունս 20 կոպէկ արծաթադրամս։ Ի մատակարարելն զխորհուրդ ապաշխարութեան կամ խոստովանութեան և սրբոյ հաղորդութեան ոչ նշանակին տուրք ինչ։ Սբքանուէր պաշ-

либо предлегомъ, болѣе опредѣленныхъ за исправленіе духовныхъ требъ въ семъ § даяній.

§ 130.

Священно - и - церковнослужители Армяно-Григоріанской церкви не въ правѣ за невность слѣдующихъ имъ, на основаніи § 129 сего положенія, даяній, отказываться отъ совершенія священнодѣйствія, или же отлагать оное; они могутъ только просить Консисторію о взысканіи сихъ даяній чрезъ свѣтское Начальство.

§ 131.

Получаемыя за исправленіе духовныхъ требъ даянія раздѣляются между Священно-и-церковнослужителями Армяно-Григоріанской церкви, согласно-существующему донынѣ порядку.

§ 132.

Для призрѣнія вдовъ и сиротъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви учреждаются особыя кассы въ Эчміадзинскомъ Монастырѣ и во всѣхъ Армяно-Григоріанскихъ Епархіяхъ, въ предѣлахъ Россіи находящихся.

§ 133.

Кассы для призрѣнія вдовъ и сиротъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви, какъ Богоугодныя заведенія, получаютъ глав-

ծննէց և եկեղեցական սպասաւորաց Լուսաւորչական Հայոց խստիւ արգելեալ լինի պահանջել որով և իցէ եղանակաւ զաւել քան զնշանակեալս յայսմ յօդուածի:

§ 130.

Սրբանուէր պաշտօնեայք և եկեղեցական սպասաւորք Լուսաւորչական Հայոց չունին իրաւունս յոչ ստանալն զտուրս նշանակեալս ի վերոյգրեալ 129 յօդուածի այսր կարգադրութեան, հրաժարիլ ի կատարելոյ զեկեղեցական պաշտամունս իւրեանց կամ յամեցուցանել զայնս, այլ կարեն միայն խնդրել զՀոգեւոր Խնամակալական առ ի պահանջելոյ զայն տուրս ի ձեռն քաղաքական Իշխանութեան:

§ 131.

Ընկալեալ տուրք սակս կատարելոյ զհոգեւոր պաշտամունս բաժանին ի մէջ Սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Լուսաւորչական Հայոց՝ համաձայն կարգադրութեանց, որք գոյացեալ կան ի նոսա:

§ 132.

Ի հոգացողութիւն այրեաց և որբացելոց Սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Լուսաւորչական Հայոց հաստատին առանձին ալիկեղք ի վանս Նշխարեաց և ի համօրէն Թեմս Լուսաւորչական Հայոց՝ եղեալս ի սահմանս Ռուսաստանի:

§ 134.

Ալիկեղք սակս հոգացողութեան այրեաց և որբոց Սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Լուսաւորչական Հայոց՝ իբրու աստուածահաճոյ շինո-

ный свой доходъ отъ добровольныхъ приношеній благотворительныхъ людей. Сверхъ того каждое Армяно-Григоріанское Епархіальное Начальство отдѣляетъ ежегодно, по возможности, изъ доходовъ своей Епархіи нѣкоторую часть на учреждаемыя для оной кассы призрѣнія.

§ 134.

Сборы добровольныхъ приношеній на кассы призрѣнія вдовъ и сиротъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви производятся во 1-хъ) кружками, выставляемыми въ каждой Армяно-Григоріанской церкви той Епархіи, для коей установлена касса; во 2-хъ.) подпискою въ особой для сего заведенной книгѣ.

§ 135.

Управленіе кассъ призрѣнія вдовъ и сиротъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви ввѣряется особому Попечительству, подъ непосредственнымъ надзоромъ Епархіальнаго Начальства. Сіе Попечительство составляется изъ трехъ почетнѣйшихъ Членовъ бѣлаго Духовенства Епархіи, по избранію Епархіальнаго Архіепископа. Принимая на себя обязанность содѣйствовать достиженію благотворительной цѣли заведенія сихъ кассъ, они не получаютъ за то никакого возмездія.

§ 136.

Попечительство получаетъ всѣ собранныя въ поль-

ուածք՝ ընդունին զվկայսւոր հաստ իբրեանց՝ ի կամաւոր նուիրանաց բարեգործ անձանց։ Նոց յայնմանէ իրասքանչիւր Թեմական Ուսաւոչական Ժողովոյ՝ ա՛ի ա՛ի ըստ կարեւոյն՝ ի հասիլ անտի Թեմի իւրոյ, զառանձ մանն ինչ յօգուտ արկեալն հոգաբարձութեան։

§ 134.

Ժողովոյն կամաւոր նուիրանաց յաղագս արկեալ հոգաբարձութեան այրեաց և որբոց Սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Ուսաւորչական Ժողով դնի՝ ի գործ. նախ՝ գանձանակօք, որք եդեալ լինին յիւրաքանչիւր եկեղեցիս Ուսաւորչական Ժողով այնր Թեմի, որոյ վանն սահմանեալ կայ արկղն, և երկրորդ տորապրութեամբ յառանձին մատենի՝ առ այն հաստատելոյ։

§ 135.

Կառավարութիւն արկեղ հոգաբարձութեան այրեաց և որբոց Սրբանուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Ուսաւորչական Ժողով յանձնեալ լինի առանձին Ժնամանակալուն ընդ անմիջական տեսչութեամբ Թեմական Ընդհանրին։ Ժնամանակալութիւնս այս կազմի յերից պատուաւորաժան անդամոց ամուսնացեալ եկեղեցականաց այնր Թեմի՝ ըստ ընտրութեան Թեմական Արքեպիսկոպոսին։ Ընդունողքն յանձինս զպարտաւորութիւն գործակից լինելոյ՝ ի հասանել բարեգործ նպատակի շինութեան այսոցիկ արկեղաց ո՛չ ընդունին՝ ի սակս այնր զթոշակ լինէ։

§ 136.

Ժնամանակալութիւնն ընդունի զամենայն ժողովեալ

зу кассы, какъ въ кружкахъ, такъ и по книгамъ, деньги, и ведетъ имъ вѣрный счетъ.

§ 137.

Попечительство назначаетъ вдовамъ и сиротамъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви пособія по своему усмотрѣнію, но не иначе, какъ по точнѣйшемъ удостовѣреніи въ истинной онаго потребности и не допуская при семъ никакихъ личныхъ видовъ и пристрастія.

§ 138.

При назначеніи пособія вдовамъ и сиротамъ Священно-и-церковнослужителей Армяно-Григоріанской церкви, попечительсто обязано наблюдать слѣдующія правила:

1.) Стараться опредѣлять постоянныя ежегодныя пособія, избѣгая сколь можно единовременныхъ.

2.) Единовременныя пособія выдавать одному и тому же лицу не болѣе одного раза въ годъ.

3.) Вспоможенія назначать преимущественно: а.) тѣмъ вдовамъ и сиротамъ, кои, при совершенномъ недостаткѣ собственныхъ средствъ къ пропитанію, не имѣютъ и родственниковъ, кои моглибы и согласны содержать ихъ; б.) тѣмъ вдовамъ, кои, при бѣдномъ состояніи, еще обремѣнены большимъ семействомъ, и в.) неимѣющимъ ни родителей, ни ближнихъ родственниковъ и находящимся въ бѣдности сиротамъ.

4.) Выдавать пособія вдовамъ Священно-и-церков-

դրանն թէ՝ ի գանձանակաց և թէ՝ ի մատենից՝ յո-
գուստ արկեղ նշանակելոյ՝ և պահպանէ զՀիշդ հաշիւ։

§ 137.

Հոգաբարձութիւնն նշանակէ այրեաց և որբոց Սրբա-
նուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Ի՝ ու-
սուրչական Հայոց զնպաստս ըստ դասուղութեան
կրթուամ, բայց ոչ այլապէ՝ եթէ ոչ ճշտիւ հաւաստա-
ւանալով կրաւոյն կարօտութեան նոցին՝ առանց երկե
աչառութեան կամ կողմնապահութեան։

§ 138.

Ի նշանակելն զնպաստս այրեաց և որբացելոց Սրբա-
նուէր պաշտօնէից և եկեղեցական սպասաւորաց Ի՝ ու-
սուրչական Հայոց, լինամակալութիւնն պարտի պահ-
պանել զհետեւս զայսոսիկ։

Նախ՝ ջանալ նշանակել զհաստատուն տարեկան
նպաստս՝ կոյս տուեալ ըստ կարեաց ի միանգամ
նուիրանոյ։

Երկրորդ՝ զմիանգամ նպաստս միւսմ և նմին անձին
հաղորդել ոչ աւելի, քան միանգամ ի տարւոջ։

Երրորդ՝ նշանակել զօգնականութիւնս մանաւանդ
ա.) այնոցիկ այրեաց և որբոց, որք գլխովին անձեռնա-
հաս գոլով սեպհական միջոցօք կերակրել զինքեանս,
ընկերս և զազգականս, որք կարօղ լինելոյն և կամիցին
անուցանել զնոսա. բ.) այնց այրեաց, որք ի չքաւոր
վիճակի կրթանոյ ծանրաբեռնեալ կան բազմաթիւ
ընտանեօք. և գ.) նոցա, որք ոչ ունին ոչ զծնողս և
ոչ զմերձաւոր ազգականս և գտանին ի տնանկացեալ
որբութեան։

Չորրորդ՝ մատուցանել զնպաստս այրեաց Սրբանուէր

нослужителей только до вступленія ихъ въ новый бракъ, сиротамъ женскаго пола до выхода ихъ въ замужество, а мужескаго пола до совершеннолѣтія, или принятія въ Семинарію.

§ 139.

Состояніе кассы ежемѣсячно свидѣтельствуется Попечительствомъ, при членѣ Армяно-Григоріанской Епархіальной Консисторіи или другомъ лицѣ, для сего отъ оной отряженномъ.

§ 140.

По истеченіи трети года, Попечительство представляетъ въ Армяно-Григоріанскую Епархіальную Консисторію подробныя вѣдомости о приходѣ, расходѣ и остаткѣ денежной суммы, и по окончаніи года, отчетъ о всѣхъ своихъ распоряженіяхъ.

§ 141.

Жалобы на дѣйствія Попечительства поступаютъ на разсмотрѣніе и рѣшеніе Епархіальной Армяно-Григоріанской Консисторіи.

Подписалъ: *Предсѣдатель Государственнаго Совѣта Графъ Новосильцовъ.*

պաշտանէից և հիւղեցական ոպտաւորաց ցմոտանել նոցա
ևեթ ի նոր ամուսնութիւն, որք աղջկանց ցամուսնա-
նալ նոցա, իսկ որբացեալ մանկանց մինչև ցհաստա-
նել նոցա յարբունս, կամ ցմոտանել ի դպրոց կղերի-
կոսական:

§ 139.

Հանգամանք որկեղ յիւրաքանչիւր ամոց գնոել
լինի ի Խնամակալաց առաջի անդամոց Թեմական Խոհա-
կոպոսական Ատենի Ղուսաւորչական Հայոց, կամ
առաջի այլոց ուրուք՝ ի նմանէ առ այն նշանակելոց:

§ 140.

Յանցանել ջրից ամոց Խնամակալութիւնն մատու-
ցանէ ի Թեմական Ատեանն Խոհակոպոսական զանա-
րատանան ծանօթութիւն զհասից, զծախուց և զճառագրէ
գումարոց դրամոց, իսկ յանցանել միոյ ամի զհաշիւ
համօրէն կարգադրութեանց ջրոց:

§ 141.

Վանգատանք զներգործութեանց Խնամակալութեան
մատչին ի գննութիւն և ի վճռադատութիւն Թեմա-
կան Խոհակոպոսական Ատենի Ղուսաւորչական Հայոց:

Ստորագրեաց: Հովհաննէս Կոյմէճեան Խոհէպոսեան
Գուճ Հովմէնեվ:

ОГЛАВЛЕНІЕ.

ГЛАВА I.

Стран.

О общихъ правахъ и преимуществахъ Армяно - Григоріанской Церкви. . . . . §§ 1—9 12

ГЛАВА II.

О Эчміадзинскомъ Верховномъ Патріархѣ. . . . . §§ 10—32 18

ГЛАВА III.

О Эчміадзинскомъ Армяно-Григоріанскомъ Синодѣ. . . . . §§ 33—54 32

ГЛАВА IV.

О Епархіальныхъ Начальникахъ Церкви Армяно-Григоріанской. . §§ 55—71 52

ГЛАВА V.

О Армяно-Григоріанскихъ Консисторіяхъ и Духовныхъ Правленіяхъ. . . . . §§ 72—82 64

ГЛАВА VI.

О Монастыряхъ. . . . . §§ 83—101 74

Ց Ա Ն Կ.

ԳԼՈՒԽ Ա.

Եղեռն.

Յաղագս հաստատակ երաւանց և արուեստից նկեղեցւոյ և սահմանաց ... §§ 1—9 13

ԳԼՈՒԽ Բ.

Յաղագս Ծայրագոյն Պատրիարքին Հռոմայ ... §§ 10—32 19

ԳԼՈՒԽ Գ.

Յաղագս Սինհոդոսին Հռոմայ և հասարակաց ... §§ 33—54 35

ԳԼՈՒԽ Դ.

Յաղագս Ծեմական Ժողովոյ Նկեղեցւոյ և հասարակաց ... §§ 55—71 53

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յաղագս Նախկնապատական և Քահանայական Ժողովոյ և հասարակաց ... §§ 72—82 65

ԳԼՈՒԽ Զ.

Յաղագս Վանորէից ... §§ 83—101 75

ГЛАГА VII.

		Стран.
О бѣломъ духовенствѣ.	§§ 102—111	86

ГЛАГА VIII.

О Духовныхъ Семинаріяхъ Армяно-Григоріанской Церкви. . .	§§ 112—116	92

ГЛАВА IX.

О управленіи имущества Армяно-Григоріанской Церкви.	§§ 117—126	96

ГЛАВА X.

О доходахъ Священно и церковнослужителей Армяно-Григоріанской Церкви и призрѣніи ихъ вдовъ и сиротъ.	§§ 127—141	104

ԳԼՈՒԽ Ի.

Տե՛ս.

Յաղագս ամուսնական Սկզբանց ..... §§ 102—111 87

ԳԼՈՒԽ Ը.

Յաղագս հոգևոր կրօնական Պատուոյ Սկզբանց Հաստատութեան Ձերոյ ..... §§ 112—116 63

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս կատարելութեան տուգանաց Սկզբանց Հաստատութեան Ձերոյ ..... §§ 117—127 97

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յաղագս հասից Սրբանուէր և եկեղեցական սպասուց Սկզբանց Հաստատութեան Ձերոյ և հոգաբարձութեան այրեաց և որբոց նոցին.. §§ 127—141 105

Извлеченіе объ основаніи и составѣ Армянскаго исповѣданія церквей въ обоихъ Столицахъ Россіи.

Въ Москвѣ главными и первыми строителями трехъ Армянскихъ церквей и домовъ при оныхъ были предки дворянской фамиліи Господъ Лазаревыхъ. Усердіемъ и пожертвованіями ихъ наслѣдниковъ вновь построены и увеличены зданія и упрочены доходы церквей. Настоящую цѣнность опредѣлить трудно, но извѣстно изъ свѣденій и отчетовъ церковныхъ, что употребленъ былъ значительный капиталъ на сооруженіе Храмовъ Божіихъ и на всѣ строенія при оныхъ. Примѣрно цѣнность зданій можно считать до пяти сотъ тысячь рублей гос. асс. Первая въ Москвѣ Армянская каменная церковь въ Пресненской части на Преснѣ построена въ началѣ XVII столѣтія. Вторая церковь въ Мясницкой части въ Армянской улицѣ построена въ 1779 году. Третья церковь на Ваганьковскомъ кладбищѣ близь выѣзда изъ города, построена въ 1807 году. При сей церкви Армянское кладбище, смежное съ Русскимъ.

Въ Санктъ-Петербургѣ первыми соорудителями Армянскихъ двухъ церквей и зданій при оныхъ, равномѣрно какъ и въ Москвѣ, были предки той же дворянской фамиліи Господъ Лазаревыхъ. Изъ

Վրաստոյ թանօրութեան կիսիսրխութենէ և կհանգամանաց Անկեղեցեաց հայկական քառանութեան, որ յերկիրն Վրաստոյ:

Առաջին և գլխաւոր հիմնադիրք երկոց Անկեղեցեայս Հայոց, որ ի Մոսկով և տանց՝ առ նոյնն պատկանելոյ, եղեն նախնիք ազնիւ տոհմին Տեառն Լուսաւորչի: Զհաւատսն նոցա ջերմեռանդութեամբ և ընծայաբերութեամբ իւրեանց նորոգ կանգնեցին և ընդարձակեցին գշինուածս, և յապահով արարին զկաց Անկեղեցեայ: Թէև այժմ դժուարին է նշանակել զարժողութիւն նոցա, սակայն ի յայտարարութեանց և ի հաշուոյ Անկեղեցեայ յայնմ երևի, թէ մեծ գումար դրամոյ ծախեցան ի կառուցումն Տաճարացն և այլոց շինուածոց՝ որ առ այնս: Արժողութիւն շինուածոյս մարթէ համարել ըստ կշռելոյ ականն իբրև զհինգ հարիւր հազար ռուբլի թղթադրամս: Առաջին քարոզիչն Անկեղեցին Հայոց, որ ի Պետեռնեայ մնաին քարոզեալ՝ շինեալ է ի սկզբան եօթն և տասներորդ դարուն. երկրորդն, որ ի Սեաստիայիկ մնաին Մոսկուաս՝ յամին 1779 ի հայկական պողոտայն. նաև երրորդն, որ ի Վաղանկովսկի պերեզմանատան, մօտ առ դրունս քաղաքին, կառուցաւ յամին 1807: ԵՒս Տաճարիս է պերեզմանատուն Հայոց, որ առընթեր է պերեզմանատան Ռուսաց:

Առաջին հիմնադիրք երկոցունց Հայոց Անկեղեցեայն Սանկտպետերբուրգայ և շինուածոց առ նոքօք եղելոց, նոյնպէս որպէս և ի Մոսկուա, էին նախնիք ազնիւ տոհմին Տեառն Լուսաւորչի, որ բազմաշակի յայնմ

актовъ о церквахъ сіе въ подробности явствуетъ. Въ постановленіи 1800 года Епархіальнаго обитающихъ въ Россіи Армянъ Архіепископа Князя Іосифа Аргутинскаго Долгорукаго, потомъ бывшаго Эчміадзинскимъ Верховнымъ Патріархомъ и Каооликосомъ всего Армянскаго Народа, значитъ, что покойный Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ Иванъ Лазаревичь Лазаревъ, какъ первый и главный Храмостроитель Армянскихъ церквей въ С. Петербургѣ, пожертвовалъ значительный капиталъ. Изъ актовъ извѣстно, что на первоначальное устройство пожертвовано и употреблено было въ 1779 году до 120 тысячь рублей гос. асс., что составляетъ по настоящему 1842 г. курсу до 400 тысячь рублей гос. ассиг. Когда присовокупить къ вышеозначенной суммѣ всѣ расходы построенія кладбищенской церкви и возведенныхъ зданій, кои въ послѣдствіи были увеличены и обеспечены въ прочности и въ доходахъ, тогда сообразно настоящей цѣнности пожертвованія въ капиталѣ зданій простираются примѣрно до милліона рублей госод. ассигнаціями. Первая Армянская церковь, превосходной Архитектуры извѣстнаго зодчаго Фельдинга, состоитъ въ 3 Адмиралтейской части на Невскомъ проспектѣ, построена въ 1779 году; вторая церковь на Васильевскомъ Острову въ Васильевской части построена въ 1791 году, при оной кладбище, смежное съ Католическимъ и Евангелическимъ. Въ Армянскихъ церковныхъ постановленіяхъ 1799,

ուսման յորձանատրութեանց պատճառ Նիկոլեայոյ ։ Ի
սահմանադրութիւն ինչն հաստատելոյ յամին 1800 կիշխա-
նէն Յովհաննէս Նիկայոսեցոյկ Ազգութեանց՝ ի Թա-
մանակ Ազգելիսկոպոսե Ոսկեհաբնակ Հայոց, անուա-
նելոյ Ծայրագոյն Պատրիարք Հնդիածնի և Համօղիկոս
ամենայն Հայոց, յայտ է՝ լծ հանդուցեալ Վերակա-
ծական Խորհրդականն Տէրութեան Ոսուոյ՝ Յովհան-
նէս Լազարեան Լազարեվն, երբև առաջին և գլխա-
ւոր տաճարաշէն Նիկոլեայոյ Հայոց ի Սանկտպետեր-
բուրգ, ընծայաբերութեայ վնշանաւոր գլուխ գրոցոյ։ Յար-
ձանագրութեանց անոն յայտնի է, լծ վասն սկզբնա-
կան հիմնադրութեան ընծայել և ծախել եղև
յամին 1779 երբ գ120 հազար ռուբլի լծ գծադրեան, որ
բակաղութեանէ ըստ յարգի այժմեան 1842 ամի երբ
գ400 հազար ռուբլի լծ գծադրեան ։ Նլծ է յաւելցուբ
ի վերայնշեալ գումարդ վասնզայն ծախս ի շինութեան
Նիկոլեայոյ, որ առ պերպեանաւոք և շինուածոյ նո-
բին, հետևեալ առ նոքա յաւելոյ և յապահովելոյ
ըստ հաստատութեան և ըստ հասոյ, յայնժամ ընծայա-
բերութեան ինքեա այսրիկ ըստ այժմեան գնոյ տարածեալն՝
ըստ կշռելոյ ակն, մինչև ի միլիոն մի ռուբլի լծ գծա-
դրեան ։ Առաջին Հայոց Նիկոլեայն, պերպեանոյ շինուած
երևելի Հարստարուեստեանն Ֆերդինոյ, որ գործն յերկրորդ
Ազգիպատեկի վասնն յարգանն Նիկոլեայ անուանեալ
պատուոյն, կանգնեցաւ յամին 1779. ըստ երկրորդ Տա-
ճարն ի Վասիլեվսկի կղզոջ կանգնեցաւ յամին 1791,
որում կից է պերպեանաւն Հայոց և առնի ի
նմին պերպեանաւն Պատրիարքարանք և Վեհարանա-
կանաց ։ Ի կարգադրութեան Նիկոլեայ յաւան

1800, 1804, 1819 и 1826 годовъ изложены общія правила управленія и всѣ статьи хозяйственныхъ распоряженій. Въ ВЫСОЧАЙШЕМЪ Указѣ 19-го Іюля 1804 года въ слѣдствіе постановленій опредѣлено наслѣдникамъ храмостроителей изъ фамиліи Лазаревыхъ пользоваться домомъ до третьяго колѣна, но настоящіе наслѣдники и преемники вмѣсто пользованія усвоеннымъ правомъ, за занимаемый ими домъ изъ усердія къ церкви платятъ ежегодно наемъ, сверхъ того оказываютъ пособія въ ссудахъ по ремонту и по новымъ построеніямъ, что извѣстно изъ церковныхъ отчетовъ. .

Между разными статьями въ одномъ изъ церковныхъ постановленій опредѣлено, что право погребенія тѣлъ усопшихъ въ кладбищенскихъ Армянскихъ церквахъ въ столицахъ, принадлежитъ фамиліи Лазаревыхъ, какъ храмостроителямъ. Въ опыхъ церквахъ видны мовзолеи и памятники съ надписями, искусно сдѣланными.

1799, 1800, 1804, 1819 և 1826 թուականներուն հանրական կանոնք կառավարութեան և համօրէն պարագայք անհետական կարգադրութեան : Ի Նարբրապոյն **ԿԱՅԱՆԻՐԱԿԱՆ** Հրովարտակի յիննևտասաներորդ Յուլիսի ի 1804 ամին հետևութեամբ սահմանադրութեանդ թագաւորութիւնդ, զի ժառանգը տաճարաշինայն ի տոհմէն Նազարեանդ վայելեցին անթուշակ ըստուն մինչև ցերկրորդ ծնունդ. սակայն այժմեան ժառանգը և յետագայք, փոխանակ ձրի վայելելոյ ըստ յատկացեալ իրաւանցն, ոչ միայն ի ջերմեռանդութենէ ամի ամի հատուցանեն զրամն վասն բնակութեան ի տունս Նկեղեցեաց, այլ և ձեռնտու լինին ի ժամանակս նորոգութեան կամ նորանոր շինուածոց, որ յայտնի տեսանի յեկեղեցական հաշուոյ :

Ի միում յեկեղեցական սահմանադրութենէդ ընդ այլոց պէսպէս տանց բանից քաղցրաշեալ է և այս ինչ, զի իրաւունք թագելոյ զմարմինս հանգուցելոց ի միջի Նկեղեցեաց գերեզմանատանց Հայոց, որ ի Մայրաքաղաքս՝ պատշաճին տոհմին Նազարեանց՝ իբր տաճարաշինաց : Ի տաճարն յայնոսիկ երևին շիրիմք և արձանք՝ վարդարեալ գեղեցիկ մակագրութեամբք :

Извлеченіе изъ постановленія о церквахъ Армянскаго исповѣданія въ С. Петербургѣ.

Покойный Дѣйствительный Статскій Совѣтникъ Иванъ Лазаревъ въ 3 статьѣ завѣщанія своего, 1800 года Іюня въ 5 день писаннаго и въ 8 день того же мѣсяца въ С. Петербургскій Опекунскій Совѣтъ внесеннаго, между прочимъ завѣщалъ:

»Женѣ своей Екатеринѣ Ивановнѣ владѣть и поль-»зоваться по смерть ея Петербургскимъ его домомъ, »на церковной землѣ имъ построеннымъ, обоими »корпусами, на основаніи сдѣланнаго имъ объ оныхъ »церковныхъ домахъ распоряженія, Архіепископомъ »Іосифомъ утвержденнаго.«

Распоряженіе же или учрежденіе сіе на Армянскомъ языкѣ 1799 года Октября въ 6 день имъ совершенное и Архіепископомъ Іосифомъ 1800 года Марта въ 30 день утвержденное (которое по предписанію Архіепископа сего тогда же внесено въ Журналъ дѣлъ Армянской Духовной въ Астрахани Консисторіи) и здѣсь отъ слова до слова съ переводомъ включаемое, при семъ же въ подлинникѣ прилагается.

Учрежденіе о строеніяхъ при Святой церквѣ Армянской въ С. Петербургѣ во имя Св. Великомученицы Екатерины и о мѣстѣ при церквѣ Воскресенія Христова: какимъ образомъ и въ чьемъ распоряженіи должны быть доходы съ оныхъ, учиненное сооружителемъ Святыхъ церквей и помяну-

Գործոց թահանութեան յաղագս Անիկեցւոց Հայոց քահանայի՝ Ց Ս. Պետերբուրգ կոչեցեալ :

Հանդուցեալ Վերդրծական Խորհրդականն Տէրութեան՝ Յովհաննէս Լազարեվիչն յերկրէ հաստատեցի կտակին իւրոյ, զոր գրեալ յամին 1800 ի 5 Յունիսի և առաքեալ յոլթերտրդամ առաւ նոյն ամսոյ ի Ս. Պետերբուրգ յորբանման Խորհրդականն ընդ այլոց պետս բանիս առանձ և զայս :

»Ընծայեմ համառ կատարինէի Հայոցմէնայն միջև »ցանհ նորա տնկել և ձրի վայելել զտուն նորա Ս. »Պետերբուրգայ երկրորդումբք լծից, վճռեալն ի »տանիլ ի գեանի եկեղեցւոյ՝ ըստ զօրութեան կարգա»դրութեանն, կանխաւ արարեալ ի նմանէ և հաստատեալ »Արքեպիսկոպոսին Յովսէփայ :«

Կարգադրութեան կամ հաստատութեան այն, որ առնիանեալ էր նախ ի Հայ լեզու յամին 1799 ի 6 Հոկտեմբերի, և ց30 Մարտի ի 1800 ամի հաստատեալ էր Արքեպիսկոպոսին Յովսէփայ, և ըստ հրամանի նոյն Արքեպիսկոպոսին անցեալ էր յօրդրութեան Ծառայական Գեներալ Գործոց Արտաքինաց, ստացաւ զօրաջ բերվ բառական թարգմանութեամբ բնագրացն հանդերձ :

Կարգադրութեան յաղագս շինուածոյն՝ որ առաջուրբ Աղեքսեայն Հայոց ի Սանկտպետերբուրգ՝ յանուն Սրբուհոյն Կատարինէի և յաղագս վայրոյն, որ առ սուրբ Յարութեան Աղեքսեայն՝ լծ վճռել և կամ ի ձեռն որոց հասք և ծախք նոցին ունին անտեսել. արարեալ ի կառուցանօղէ Սրբոց Աղեքսեայն և վճ-

тыхъ зданій, Дѣйствительнымъ Статскимъ Совѣтникомъ Иваномъ Лазаревымъ 1799 года Октября 6 дня въ С. Петербургѣ.

Соорудивъ двѣ каменныя церкви здѣсь въ С. Петербургѣ, одну во имя Св. Великомученицы Екатерины и другую во имя Св. Воскресенія Христова при кладбищѣ, собственнымъ своимъ иждивеніемъ и снабдивъ оныя священниками и церковнослужителями, довольствующимися отъ меня содержаніемъ во славу имени Всевышняго Бога и къ утѣшенію соотечественнаго мнѣ Армянскаго народа, построилъ я два дома при оной церкви Св. Екатерины Мученицы въ наслѣдіе мнѣ и наслѣдникамъ моимъ, пока выплатятся изъ доходовъ церквей всѣ употребленныя на нихъ издержки, по свѣдѣнію Астраханской Духовной Консисторіи, которая тогда полагала оныхъ до ста тысячь рублей; теперь же учинилась къ нимъ еще пристройка и сумма издержекъ простирается до ста двадцати тысячь руб. Но по нынѣ не получивъ ничего изъ доходовъ церкви, и убѣжденъ будучи любовію и усердіемъ къ церквѣ нашей и народу, добровольно дарую тѣ зданія упоминаемымъ Святымъ Храмамъ; почему считая нужнымъ доходамъ, какіе будутъ имѣть Св. церкви отъ зданій и съ мѣста при церквѣ Св. Воскресенія, положить на будущее время порядокъ и предѣлъ, учинилъ я сіе учрежденіе, прося Его Высокопреосвященство Іосифа Архіепископа въ Россіи обитающихъ Армянъ о утвержденіи онаго, какъ ниже слѣдуетъ.

շատակեալ շինուածոյն ի Ներսիսեան Լուսրդական Տէրութեան Յովհաննիսէ Նղիազարեան ի 1799 ի 6 Հոկտեմբերի ի Ս. Պ. քուրդ:

Կառուցանելով զերկուս քալաշէն սուրբ Նշխարեցիս առ ի Սանկտպետերբուրգ՝ զմինն յանուն Սրբուհւոյն Կատարինէի, իսկ զմիւսն Սրբոյ Յարութեան առ զերեզմանատամբ՝ սեպհական արդեամբ իմով, կարգելով ի նոսին զքահանայս և զնկեղեցական սպասաւորս, բաւականացեալս թոշակաւ յինէն կարգելոյ ի վաւելս անուան Ամենաբարձրելոյն Աստուծոյ և ի միխիթարութիւն այրենակցաց իմոց, կանգնեցի և զերկուս տունս առ Սուրբ Նշխարեացն յանուն Սրբուհւոյն Կատարինէի ի վայելուչն իմ և ժառանգաց իմոց՝ մինչև վճար լինի ծախուցն, որ յայնժամ հասանէր ցհարիւր հազար ռուբլի յարդեանց Նշխարեցեացն՝ ըստ տեղեկութեան Աստարխանայ Նպիսկոպոսական Աթենին. իսկ այժմ յաւելեալ ի վերայ և զայն շինուածս՝ գումար ծախուցն քուլորի ցհարիւր քսան հազար ռուբլիս: Մինչև ցայսօր ոչ ընկալեալ ինչ ի հասոյ Նշխարեցւոյն, յաժարաբար զնոյն շինուածան նուիրեցի հիշատակեալ սրբոյ Տաճարացն, յորդորեալ ի սիրոյ և ի ջերմեռանդութենէ, որ առ Նշխարեացն մեր և առ ազգն, ուստի և կարելւոր համարեալ՝ զարդիւնան զորս ի ձեռս բերել ունի սուրբ Նշխարեցին ի շինուածոյ և ի վայրոյն, որ առ սուրբ Յարութեան Նշխարեացն՝ ածել առ յապայն ի կարգ և ի սահման, արարի զոյն կարգաւորութեան թուղթ և խնդրեցի հաստատել զայն ի Տէրէն բարձր Սրբազնութենէ Յովսէփայ Արաջնորդէ Ռուսաստանի համօրէն Հայոց, ըստ եղանակին, որ գիտէ գայ:

Первое. До кончины моей и жены моей Катерины Ивановны тѣ два дома со всею къ нимъ пристройкою, равно доходы съ оныхъ и издержки на нихъ, имѣютъ быть во управленіи и во владѣніи нашемъ; а потому и церковнослужители имѣютъ отъ насъ зависѣть, по нашему учиненному объ нихъ постановленію.

Второе. По смерти обоихъ насъ, домъ, который выходя изъ церкви, состоитъ по лѣвой сторонѣ, совсею къ нему пристройкою, кромѣ внутренняго украшенія или мебелей, и подъ другимъ домомъ имѣющіяся лавки, равно и вышеупомянутое мѣсто при церквѣ Св. Воскресенія отдано быть имѣетъ въ управленіе Попечителей церковныхъ, коихъ будетъ четыре: одинъ изъ наслѣдниковъ нашихъ, два изъ почетныхъ особъ націи нашей и четвертый благоразумнѣйшій изъ духовныхъ, кои войдя въ разсмотрѣніе всѣхъ доходовъ и расходовъ церквей, имѣютъ раздѣлить доходы на три части. Изъ одной, смотря по времени, снабдѣвать церковнослужителей по чину каждаго содержаніемъ, имѣть при церквѣ небольшую школу, возобновлять вѣтхое строеніе, содержать стражу и употреблять на случающіяся церковныя внутреннія и внѣшнія надобности. Вторую часть ежегодно отдавать въ Ломбардъ, въ Банкъ, или въ другое какое надежное мѣсто, дабы умноженная сумма могла быть употребляема иногда на возобновленіе церквей, или строеній или же на огражденіе каменнымъ заборомъ церкви Св. Воскресенія вокругъ съ приличною къ ней пристрой-

Նախ՝ մինչ ցվախճան կենաց իմոց և ամուսնոյն իմոյ կատարինէի կացցեն երկու տունքն առ նոսա պատշաճեալ շինուածովք, և հասք և ծախք նոցայ ընդ կառավարութեամբ և ընդ վայելմամբ մերով, ուստի և սպասաւորք Նկեղեցեաց պաշտպանեսցին՝ի մինջ՝ ըստ մերս կարգադրութեան զնոցունց:

Երկրորդ՝ զինի մահուան մեր երկոցունց տունն՝ որ՝ի կեղանելն Նկեղեցւոյ Ցայ՝ի ձախմէ, նմին պատշաճեալ շինուածովք, առանց ներքին զարդուց և կահուցտան, և խանութքն, որ՝ի ներքոյ միւս տան և կիշատակեալ վայրքն կարգեսցին ընդ կառավարութեամբ հոգաբարձուաց Նկեղեցեաց, որք պարտին լինել ընտրեալ՝ի ժառանգաց մերոց, երկուքն՝ի մերազնեաց սպասուելն անձանց, իսկ չորրորդն մին՝ի խոհեմագոյն քահանայից. որոց վերահասու եղեալ ամենայն հասից և ծախուց Նկեղեցեացն՝ ունիմ բաժանել զհասս կերիս մասունս, զմին՝ կարգել՝ի Թոշակ սպասաւորաց Նկեղեցեաց՝ ըստ աստիճանի իւրաքանչիւրոց ըստ հանդամանաց ժամանակին, պահպանել զնոքրիկ դպրոց առ Նկեղեցեաւ, հոգ տանել նորոգութեան շինուածոյն, դռնապանաց, և այլ ներքին և արտաքին պիտոյից Նկեղեցւոյ: Չերկրորդ մասն ամ կամ ի՝ վանքն և կամ այլ ումեք տալ՝ի Վամբարան կամ՝ի Նանքն և կամ այլ ումեք տալ տեղի, զի առաւելեալ գումարն՝ի գործ ածցի երբեմն վանն նորոգութեան Նկեղեցեաց կամ շինուածոց և կամ վանն քարիւ պարսպելոյ զեկեղեցին Սրբոյ Յարութեան՝ և կամ զպատշաճաւոր շինուածս առ նմին կանգնելոյ: Իսկ զերրորդ մասն ծախեսցին հոգաբարձունքն՝ի սէտս մերազնեայ աղքատաց և տնանկաց, առ

кою. Третью же часть имѣютъ употреблять Попечители въ пользу бѣдныхъ и неимущихъ Армянъ, на избавленіе плѣнныхъ, и на другія Богоугодныя употребленія; о которомъ я сдѣлаю особое распоряженіе.

Третіе. Домъ, который, выходя изъ церкви состоитъ по правой сторонѣ, съ принадлежащею ему пристройкою, по смерти нашей, имѣетъ быть отданъ для жительства старшему изъ наслѣдниковъ нашихъ мужеска пола до третьяго колѣна, получая отъ нихъ непремѣнно для церкви по двѣ тысячи рублей ежегодно, въ коемъ самъ ли бы онъ наслѣдникъ сталъ жить, или бы другому кому отдалъ,—вовсемъ томъ имѣетъ право, только бы сполна доставлялъ Попечителямъ рѣченную сумму; обновленіе же дома внутри зависѣтъ имѣетъ отъ наслѣдника, а снаружи отъ Попечителей церковныхъ; а когда уже родовыя три колѣна прейдутъ, тогда и тотъ домъ имѣетъ быть уравненъ съ другимъ и распоряженіе доходами и расходами зависитъ отъ Попечителей, какъ выше значитъ.

Четвертое. Внутри церкви Св. Воскресенія, что при кладбищѣ, родственники мои токмо имѣютъ быть похоронены, а прочіе въ кладбищѣ, слѣдуя вовсемъ благоустройству.

Подлинное подписалъ:

Иванъ Лазаревъ сынъ Лазаревъ.

На подлинномъ собственною рукою Преосвященнаго Іосифа написано:

ի ազատել զերբիս և առնել զայլ Աստուածահաճոյ գործս, յորում ունիմ հաստատել զյատուկ կարգադրութիւնս։

Երրորդ՝ տունն, որ ի յերանելն Ալեքսեցւոյն անկանի ի յաջմէ՝ առ նմին պատշաճեալ շինուածովք՝ զինի մահուան մերոյ տայի ի բնակութիւն աւագապետին յարական ժառանգաց ցեղի մերոյ մինչ ցերրորդ սերունդն, ընկալեալ ի նոցանէ անփոփոխ զվարձ տանվան Ալեքսեեանցն զերկու հազար ռուբլի, յորում թէ նոյն լինքն ժառանգն բնակեսցի և թէ այլոց ումեք վարձու տայէ, ունի առ այն զնորաւունս, անթերի հաստատեալ միայն հոգաբարձուացն զյիշատակեալ գումարն. ներքին նորոգութիւն տանն յանձն լինի ժառանգին, իսկ արտաքինն հոգաբարձուաց Ալեքսեանցն, և յաւարտիլ ժամանակաց երից սերնդոյն, հաւասարեսցի և նոյն տուն ընդ միւսոյն. և հասք և ծախք բոլորովին կախեալ կայցէ զհոգաբարձուաց, ըստ վերոյգրելոցն։

Չորրորդ՝ ի մէջ Սուրբ Յարութեան Ալեքսեցւոյն՝ որ առ Հանդստարանաւ, մի միայն արենակիցքն իմ թաղեսցին, իսկ այլք ի հանդստարանի, պահպանելով յամենայնի զբարեկարգութիւն։

Օրինակին ստորագրեաց.

Յովհաննէս Արշարեան Լազով։

Ի նոյն բնագրին սեպհական ձեռամբ Յովսէփայ Արքեպիսկոպոսի գրեալ կայ այսպէս.

Утверждаю сему учрежденію безпрепятственно существовать въ будущія времена. Іосифъ, Архіепископъ всѣхъ Армянъ въ Россіи обитающихъ, Князь Долгоруковъ-Аргутинскій и Кавалеръ. 1800 года Марта 30 дня.

И утверждено подлинное его же Архіепископа печатію. № 51.

ВЫСОЧАЙШІЙ РЕСКРИПТЪ О ЦЕРКВАХЪ И ДОМАХЪ, РАВНО ОБЪ УПРАВЛЕНІИ.

Господину Генералъ-Лейтенанту, Санктпетербургскому Военному Губернатору, Графу Толстому.

Наслѣдники покойнаго Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Лазарева, жена его вдова Катерина Лазарева и братья: Надворный Совѣтникъ Мина и Дворянинъ Якимъ Лазаревъ, сдѣлавъ общее постановленіе, коимъ слагаютъ они съ себя предоставленныя имъ права до управленія Армянскими въ С. Петербургѣ церквами и оныхъ собственностями относящіеся, просили объ утвержденіи статей, въ семь постановленіи содержащихся, дабы тѣмъ вящше утвердить и обеспечить на будущее время пользы сихъ церквей и образъ ихъ содержанія. Статьи сіи заключаютъ въ себѣ два главныя обстоятельства:

Հաստատեմ զսոյն կարգադրութիւնն անխախտ ձեալ առ յապայն: Յովսէփ Արքեպիսկոպոս Ռուսաստանի համօրէն Հայոց Ազգին Իշխան Արևմտեայ Արդեղութենէ եւ ասպետ յամի 1800 ի 30 աւուր Մարտի:

Ընդալիրն հաստատեալ ե կնքով նորին սկ Արքեպիսկոպոսի ընդ համարաւ 51:

ՐԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ ԻՍԱԿՈՍ ԵԿԵՂԵՑՈՅ ԵՒ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵՆՆ ՆՈՅՈՒՆՑ:

Ընդ ձեռաւորսիան խաչատրեան Սահակեանցոյ Գևորգ եւ Հայկազն եւ կոմսն Տօլգոյ:

Ժառանգք հանդուցեալ Արզործական Խորհրդականի Տէրութեան Ազարեվի, ամուսին նորա կատարինէ Ազարեվ եւ եղբարք Խորհրդական Պալատան Մինասեան եւ ազնուն Յովակիմ Ազարեվ՝ արարեալ զհամախոհութիւն, յորում ինքնակամ հրաժարին ի կառավարութենէ Սանկտպետերբուրգոյ Հայոց Ակեղեցւոյ եւ ընչից նոցա, խնդրեն հաստատել զդրախտ բանից՝ պարունակեալս յայնմ բացորոշութեան, առ առաւել ընդապոյս կանդաղելոյ եւ յապահովելոյ առ յապայն զօգուտ այնց Ակեղեցեաց եւ զեղանակ պահպանութեան նոցին: Տունք այնց բանից բուլանդակեն ինքեանս վերկուս յետագայ գլխաւոր հանգամանս:

1.) Что наслѣдники Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Лазарева, въ пользу Армянскихъ церквей слагаютъ съ себя и наслѣдниковъ своихъ права-предоставленныя имъ распоряженіемъ перваго учредителя въ 1799 году въ отношеніи къ симъ церквамъ сдѣланнымъ и покойнымъ Патріархомъ Іосифомъ въ 1800 году утвержденнымъ.

2.) Что въ постановленіи отъ нихъ представляемомъ опредѣляютъ они съ большою точностію и подробностію образъ управленія церковными доходами и выборъ церковныхъ попечителей.

Разсмотрѣвъ статьи сіи и находя, что распоряженія, въ нихъ содержащіяся, сдѣланному первымъ учредителемъ постановленію непротивны и обращаются единственно въ пользу и къ лучшему устройству Армянскихъ церквей, призналъ Я справедливымъ, наслѣдникамъ Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Лазарева дозволить сдѣланное ими и при семъ въ подлинникѣ прилагаемое постановленіе привести въ исполненіе на слѣдующемъ основаніи:

1.) Поелику выгоды и преимущества въ отношеніи къ Армянскимъ церквамъ предоставлены первымъ ихъ учредителемъ, нетолько настоящимъ ихъ наслѣдникамъ, на и послѣдующимъ за ними до третьяго колена: то и сложеніе сихъ преимуществъ въ настоящемъ постановленіи означенное, можетъ относиться единствено къ настоящимъ наслѣдникамъ, для послѣдующихъ же за ними безъ согласія ихъ обязательно быть неможетъ; а посему и предо-

Եպս՝ թէ Յառանգք Սերգոծական Խորհրդակա-
նին Տէրութեան Ղազարեվի Յօգուտ Նկեղեցեաց Հայոց
Ընկենուն Յանձանց և Յառանգաց իւրեանց զայն իրա-
ւունս, Յանձնեալ նոցա կարգադրութեամբ ի 1799
ամի առաջնի սահմանողին վերաբերութեամբ առ նոյն
Նկեղեցին և Հաստատեալ ի Հանդուցեալ Պատրիար-
գէն Յովսեփայ ի 1800 ամի:

Նրկրորդ՝ թէ ի բացորոշութեանն՝ ի նոցունց առա-
ջարկեալ, մեծաւ ճշտութեամբ և մանրամասնութեամբ
նշանակեն զեղանակ կառավարութեան Նկեղեցական
հասից և զընտրութիւն հոգաբարձուաց Նկեղեցեաց:

Ոչնեալ զայսոսիկ գլուխս բանից և գտեալ՝ թէ
կարգադրութիւնք յայնս պարունակեալք՝ հակառակին
ինչ ոչ սահմանադրութեանն առաջնի հիմնադրին, նա
մանաւանդ հայեին յօգուտ և ի բարեկարգութիւն Նկե-
ղեցեաց Հայոց, իրաւացի համարիմք Յառանգաց Սեր-
գոծական Խորհրդականին Տէրութեան Ղազարեվի,
թոյլ տալ զբացորոշութիւնս՝ արարեալս ի նոցունց
և ընդ սմին ըստ բնագրին եղեալս՝ ածել ի կատա-
րուած ըստ յետագայ պայմանաց:

1. Որովհետև օգուտ և առանձնաշնորհութիւնք՝ վե-
րաբերեալք առ Նկեղեցին Հայոց, յառաջին սահմա-
նոլէ նորին յանձնեալ են ոչ միայն առաջնոյ Յա-
ռանգին, այլ և յետագային նոցին ներկայ տոհմի,
վասն այն և հրաժարուած յայսց առանձնաշնորհութեանց՝
պարտնակեալ յայսմ սահմանադրութեան, վերածին
մի միայն առ առաջնոյ Յառանգս. իսկ զետագայսն
ոչ մարթի կապել առանց հաւանութեան նոցա. այլ
սակս և կախի զկամայ ապագայ Յառանգաց երկուց

ставляется наслѣдникамъ двухъ послѣдующихъ колѣнъ на волю слѣдовать первому или послѣднему расположенію, съ тѣмъ однакоже, что слѣдуя первому, должны они будутъ принять на себя и всѣ обязанности съ онымъ сопряженныя.

2.) Всѣ подробности къ управленію Армянскихъ церквей и ихъ собственностей, также и къ выбору попечителей относящіяся, дозволить наслѣдникамъ Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Лазарева, по настоящему ихъ постановленію, привести въ исполненіе.

3.) Поелику настоящимъ расположеніемъ домы, въ пользу церкви Армянской первымъ учредителемъ устроенные, дѣлаются совершенною собственностію сей Церкви; то и слѣдуетъ ихъ отъ полицейской повинности освободить во всемъ на томъ основаніи, какъ постановлено вообще о домахъ и имуществахъ, къ церквамъ другихъ Христіанскихъ исповѣданій принадлежащихъ.

Въ Санктпетербургѣ Іюля 19 дня 1804 года.

Подлинный подписанъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою тако:

»АЛЕКСАНДРЪ.«

Контрасигнировалъ *Графъ В. Кочубей.*

Съ подлиннымъ свѣрялъ *Коллежскій Ассесоръ Николай Алексѣевъ.*

տոհմից յանձն առնուլ կամ զաւաջինն կամ զերկրորդ անօրէնութիւնս, այնու միայն պայմանաւ, զի ՚ի յանձն առնուլն զաւաջինն՝ հարկ դնի նոցա տոհանձնել և զամենայն պարտաւորութիւնս, ընդ նմին յաղթականալ:

2. Ամենայն մանրայինն հանգամանս՝ վերաբերեալս առ կառավարութիւն Ակեղեցեաց Հայոց և ընչից նոցա, նոյնպէս և առ ընտրութիւն հոգաբարձուաց թոյլ տամք ձառանգաց Ներսիսեան Լուսաւորչական Տերութեան Ազգապետն յանձն առնել ըստ առաջադայ սահմանադրութեանց նոցին:

3. Որովհետև ըստ առաջիկայ անօրէնութեան տունք, յորում Ակեղեցեաց Հայոց յաւաջին հիմնադրէն կառուցեալք, վերածին ՚ի սեպհական ստացուած այսր Ակեղեցեաց, յայս սակս և պարտէ ազատել զայնս ՚ի քաղաքական հարկատուութեանց ըստ այնց երաւանց, որք առ հասարակ սահմանեալ են զտանց և զստացուածոց՝ վերաբերելոց առ Ակեղեցիս այլոց քրիստոնէական դաւանութեանց:

՚ի Սանկտպետերբուրգ ՚ի 19 Յուլիսի ՚ի 1804 ամի:

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՏԱՆ ՄՆԾՈՒԹԻՒՆՆ ՚Ի

բնագրին լինքնաձեռագիրը դրոշմեալ ունի այսպէս.

»ՊԱՅԱՔԱՆԴԱՐ«

պատճէն տալին նշանակեալ է կոն վ. կլուխս:

Ընդ բնագրին բաղդատեցաւ կուբեռնէր Աւետիս Նէնէլեան Աշխատեցաւ:

Записка о постановленіяхъ и прочихъ актахъ о С. Петербургскихъ и Московскихъ Армянскихъ церквахъ, хранящихся при дѣлахъ въ С. Петербургской Армянской Духовной Правленіи.

№ акта.	когда состоялся актъ.	Содержаніе акта.
1	1770 года Апрѣля дня.	Копія съ прошенія на ВЫСОЧАЙШЕЕ Имя отъ Ивана Лазаревича Лазарева съ обществомъ Армянскимъ, поданнаго въ Главную Полиціймейстерскую Канцелярію, о дозволеніи строить въ Столицахъ Москвѣ и Ст. Петербургѣ Армянскаго исповѣданія церкви, вмѣсто прежнихъ домовыхъ церквей.
2	1770 Іюня дня.	Копія съ предписанія Г. Генералъ Полиціймейстера Чичерина Московской Полиціймейстеркой Канцеляріи о послѣдовавшемъ ВЫСОЧАЙШЕМЪ разрѣшеніи строить въ Москвѣ и Санктпетербургѣ Армянскаго исповѣданія церкви.
3	1770 Іюня дня.	Подлинная данная на мѣсто для построенія въ С. Петербургѣ Армянской церкви по Невскому проспекту, выданная изъ Главной Полиціймей-

Յո՞ց՞կ ՝ւբգ՞ժբա՞ը՞ն՞կ ՝ւ ա՞յԼ՞կ ա՞բյ՞ն՞գբ՞ւ՞ը՞ն՞կ ՝ը ա՞՞ն՞
Ս. Պ՞ւ՞ւբբ՞ւ՞գ՞ա ՝ւ Ս՞ա՞ն՞վ՞ւ՞ ՛՞ա՞յ՞կ Լ՞ն՞ը՞ն՞կ՞ւ՞, ո՞ր՞ պ՞ա՞-
պ՞ն՞ը՞ն ՝ը ւ՞ը՞վ՞ն՞ը Ս. Պ՞ւ՞ւբբ՞ւ՞գ՞ա ՛՞ա՞յ՞կ ֆ՞ա՞ն՞ա՞յ՞ն՞ա՞ն ա՞ը՞ն՞ը՝:

Թիւ տող.	Ժամանակ արձանագրութեանց:	Նուիրատուութիւն արձանագրութեանց:
1	՝ի 1770 ամի Յունուարի:	Պատճէն աղերսագրոյ յանուն ԿԱՅԱՐԱՆ ՍԵՐՈՒԿԱՆ Սեծուհւոյ ՝ի Յովհաննու Լազարեվիչէ Լազարեանց և ՝ի ժողովրդականաց ՛այոց, տուեալ ՝ի գլխաւոր Վիւանատուն Քաղաքաոեսչի, յաղագս Թոյլտուութեան կառուցանելոյ Յերկոսին մայրաքաղաքս, այն է ՝ի Սոսկով և ՝ի Սանկտպետերբուրգ զեկեղեցիս ՛այոց դաւանութեան վոխանակ կանխաւ առնին եկեղեցեաց:
2	՝ի 1770 ՝ի Յունիսի:	Պատճէն հրամանի Ղևներալ Քաղաքաոեսչին Չեչերնի ՝ի Սոսկուա քաղաքաոեսչական դիւանատունն յաղագս Թոյլտուութեան Տարձրադոյն կայսերական հրամանաւ կառուցանելոյ ՝ի Սոսկով և ՝ի Ս. Պետերբուրգ զեկեղեցիս ՛այոց դաւանութեան:
3	՝ի 1770 ՝ի Յունիսի:	Նոպիր տուեալ վասն տեղւոյ շինութեան ՝ի Ս. Պետերբուրգ քաղաքի զեկեղեցի ՛այոց դաւանութեան ՝ի Նեվսկի պրոսպեկտ անուանեալ փողոցին,

		стерской Канцеляріи Ивану Лазаревичу Лазареву съ обществомъ.
4	1778 Ноября 20-го № 98.	Переводъ съ Армянскаго на Русскій языкъ приказа изъ Астраханской Духовной Консисторіи Священникамъ и церковнымъ Старостамъ С. Петербургской Армянской церкви Св. Екатерины, послѣдовавшаго по предписанію Армянскаго Архіепископа Іосифа, о разрѣшеніи произвесть у означенной церкви домовое строеніе Г. Коллежскому Совѣтнику Ивану Лазаревичу Лазареву къ построенному уже имъ собственному дому, съ правомъ пользоваться ему и наслѣдникамъ его всѣмъ произведеннымъ строеніемъ, яко собственностію дотолѣ, пока церковь въ возможности будетъ заплатить ему употребленный на построеніе дома капиталъ.
5	1799 Сентября 28.	Копія съ отношенія Статскаго Совѣтника Ивана Лазаревича Лазарева Епархіальному всего въ Россіи обитающаго Армянскаго народа Архіепископу Іосифу, объ отдачѣ, въ видѣ приношенія, въ пользу и собственность Армянскихъ въ С. Петербургѣ церквей, выстроенныхъ имъ на свой

		յանձնեալ ՚ի գլխաւոր քաղաքատեղեական Վիւանատանէ Յովհաննու Լազարեանց ընտրելի Լազարեանց և ժողովրդեանն :
4	՚ի 1778 ՚ի 20 Նոյեմբերի :	Թարգմանութիւն հրամանի ՚ի հայրենէն ՚ի Ռուսաց լեզու Աստրախանայ Նախիջեւանական առեն աւ քահանայս և երէցփոխանս Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցւոյ Ս. կատարինէի, տուեալ ըստ հրամանի Արքեպիսկոպոսին Հայոց Յովսեփայ, յորում թոյլ տայ նա կոչիմակի խորհրդականին Յովհաննու Լազարեվիչի Լազարեանց ձեռնամուխ լինել ՚ի յաւելուածն շինուածոց տան, որ առընթեր վերոյիշեալ եկեղեցւոյն : ՚ի սմին որպէս Յովհաննու Լազարեվիչին, նոյնպէս և ժառանգաց նորա տայ նա վերաւունս բնակելոյ, երբոր ՚ի սեփական տան իւրեանց, մինչև ցայն վայր ժամանակի, յորժամ եկեղեցին դարձուսցէ նոցայ զգումար դրամոյ, ծախելոց ՚ի շինութիւն շինուածոյն :
5	՚ի 1799 ՚ի 28 Սեպտեմբերի :	Պատճէն յայտարարութեան Արքին խորհրդականին Յովհաննու Լազարեվիչի Լազարեանց առ Յովսեփ Թեմակալ Արքեպիսկոպոսն ամենայն Հայոց՝ բնակելոց ՚ի Ռուսիա. ՚ի սմին յայտարարութեան յայտնէ նա՝ թէ յոդուտ Հայոց Ս. Պետերբուրգայ եկեղեցեայ ընծայէ վերկոսին քարաշէն տունս՝ ծախ-

		счетъ двухъ каменныхъ корпусовъ при Армянской церкви Св. Екатерины, — съ условіемъ таковымъ: а.) Что бы при жизни его и супруги его имѣть имъ въ оныхъ домахъ жительство и распоряжать ему доходами съ домовъ по его усмотрѣнію; б.) Послѣ же кончины ихъ, доходы съ домовъ и съ огороднаго на кладбищѣ мѣста должны поступить въ пользу церквей, съ предоставленіемъ права въ одномъ изъ построенныхъ корпусовъ имѣть жительство старшему изъ наслѣдниковъ его фамиліи мужеска пола до третьяго поколѣнія съ платою за то въ пользу церкви по 2000 руб. въ годъ; в.) О погребеніи тѣлъ умершихъ родственниковъ его изъ фамиліи Г. Лазарева, внутри кладбищенской церкви и о прочихъ распоряженіяхъ относительно церковныхъ домовъ и доходовъ.
6	1800 Марта 30-го № 51.	Переводъ съ учрежденія Ивана Лазаревича Лазарева объ Армянскихъ церквахъ въ С. Петербургѣ Св. Екатерины и Воскресенія Христова, о домахъ церковныхъ и о доходахъ, согласно тому какъ въ отношеніи его 28

		նք և արդեամբք նրով կատուցեալ առ Ւայոց եկեղեցեաւն Ս. Կատարինէ՝ յետոյ սայմանօք. ա. զի ՚ի կենդանութեան նրում և ամուսնոյ նրոյ ՚ի տուն յայնոսիկ բնակիլ նոցա և տանալ զհաս ՚ի տանց ՚ըստ նրում հաճութեան. բ. Ջկնի մահուան նոցա հասք ՚ի տանց և ՚ի վայրսն գերեզմանատան դարձցին յօգուտ եկեղեցեաց՝ տալով միայն զնրատուսն երեց արական ժառանգին բնակելոյ ՚ի միում յերկուց շինուածոց մինչև ցերրորդ տոհմն, վճարելով ամի ամի զ2000 ռուբլիս յօգուտ եկեղեցւոյն. գ. Թաղել զննջեցեալ ազգականս Ւ՚ազարեվիին ՚ի մէջ եկեղեցւոյ գերեզմանատան, և յաղագս այլոց կարգադրութեանց ՚ի պէտս եկեղեցականց և հասից:
6	՚ի 1800 ՚ի 30 Մարտի	Թարգմանութիւն սահմանադրութեանց՝ գրելոյ ՚ի Յովհաննու Ւ՚ազարեվիչէ Ւ՚ազարեանց յաղագս Ս. Պետերբուրգեայ եկեղեցեաց Ս. Կատարինէի և Յարութեան Քրիստոսի, ՚ի սակս եկեղեցական տանց և հասից, համաձայն այնմ յայտարարութեան նորա ՚ի 28 Սեպտեմ-

		Сентября 1799 года къ Архіепископу Іосифу изъяснено.
7	1800 Марта 30-го № 51.	Переводъ въ копіи съ предложенія Архіепископа Іосифа Астраханской Армянской Духовной Консисторіи объ утвержденіи составленнаго Дѣйствительнымъ Статскимъ Совѣтникомъ Иваномъ Лазаревичемъ Лазаревымъ учрежденія объ Армянскихъ въ Ст. Петербургѣ церквахъ.
8	1800 Марта 30.	Переводъ съ отношенія Архіепископа Іосифа Князя Аргутинскаго Долгорукаго къ Дѣйствительному Статскому Совѣтнику Ивану Лазаревичу Лазареву объ утвержденіи составленнаго имъ учрежденія объ Армянскихъ въ С. Петербургѣ церквахъ.
9	1803 Ноября дня.	Копія съ объясненія Дѣйствительной Статской Совѣтницы Екатерины Ивановны Лазаревой въ Комитетъ о уравненіи городскихъ повинностей, относительно того, кѣмъ, когда и на какихъ основаніяхъ устроены и управляются С. Петербургскія Армянскія церкви.
10	1803 Ноября 21 дня.	Копія съ ВЫСОЧАЙШАГО Указа С. Петербургскому Военному Губернатору Графу Толстому объ освобож-

		բերի ՚ի 1799 ամի առ Արքեպիսկոպոսն Յովսէփ։
7	՚ի 1800 ՚ի 30 Մարտի. №51։	Թարգմանութիւն օրինակի առաջարկութեան Արքեպիսկոպոսին Յովսէփայ Ա-ռաքելական Տեղին Պատրաստեալ Հայոց՝ վասն հաստատելոյ զսահմանադրութիւնս, գրեալս ՚ի Կերպրծական Տէրութեան Յովհաննու Լազարեվիչէ Լազարեանց, յաղագս Հայոց Ս. Պետերբուրգայ եկեղեցեաց։
8	՚ի 1800 ՚ի 30 Մարտի։	Թարգմանութիւն Յայտարարութեան Արքեպիսկոպոսի Յովսէփայ Իշխանին Արքութենական Դոկտորովի առ Կերպրծական Տէրութեան Յովհաննէս Լազարեվիչն Լազարեանց, յաղագս հաստատելոյ զյօրինեալ ՚ի նմանէ սահմանադրութիւնս վասն Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցեաց։
9	՚ի 1803 ՚ի Նոյեմբերի։	Պատճէն բարեացուցութեան, զոր գրեալ ամուսնին Կերպրծական Տէրութեան Կատարինէ Իվանովնայ Լազարեանց ՚ի Կոմիտեան՝ յաղագս ազատելոյ ՚ի քաղաքական հարկատուութենանց, յայտնելով նմա թէ՝ յումէ՞, ե՞րբ և վճռեցէք կատարեալ են Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցիք։
10	՚ի 1803 ՚ի 21 Նոյեմբերի։	Պատճէն Կայսերական Հրովարտակի՝ տուեալ Ս. Պետերբուրգայ Հնդկական Գաղութապետին Կոմսին Տոլստոյ,

		деніи церковныхъ домовъ Иностранныхъ исповѣданій въ С. Петербургѣ, на основаніи привиллегій, отъ постоя и прочихъ городскихъ повинностей, оставя на отчетѣ ихъ токмо мощеніе противъ сихъ домовъ улицъ, исправленіе на оныхъ чистоты и освященіе фонарей.
11	1804 Января 1 дня.	Копія съ постановленія наслѣдниковъ Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Ивана Лазаревича Лазарева: супруги его Екатерины Ивановны, Надворнаго Совѣтника Мины Лазаревича и брата его Екима Лазаревича Лазаревыхъ, ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго въ 19 день Іюля 1804 года и въ копіи за скрѣпою Г. С. Петербургскаго Военнаго Губернатора Графа Толстаго выданнаго, о сложеніи съ себя упомянутыми наслѣдниками преимуществъ и правъ, относящихся до владѣнія церковными домами и о обращеніи оныхъ въ пользу церквей съ предоставленіемъ управленія церквами Попечителямъ и въ числѣ коихъ быть главными изъ фамиліи Лазаревыхъ.
12	1804 Іюля 24 № 3278.	Подлинное отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ Графа Кочубея къ

		յաղագս աղաւեղոյ զեկեղեցական տունս այլազգաւն Քրիստոնէից՝ ի Ս. Պետերբուրգ եղելոյ, ըստ զօրութեան առանձնաշնորհութեանն՝ ի գինուորական իջևանաց և այլոց քաղաքական հարկաւորութեանց, յանձնելով նոցա միայն հոգ տանել սալահատակ առնելոյ և մաքրելոյ զխողոցս առաջի եկեղեցեաց և լուսաւորելոյ զլապտերս:
11	ի 1804 ի 1 Յունվարի:	Պատճէն կարգադրութեան ժառանգաւոր Ներգործական Խորհրդականի Տէրութեան Յովհաննու Լազարեվիչի Լազարեանց՝ ամուսնոյ նորին Կատարինէի Իվանովնայի, Եաղուբնի Խորհրդականի Մինասայ Լազարեվիչի Լազարեանց և եղբօր նորին Յովակիմայ Լազարեվիչի Լազարեանց, Նարբրատոյնս Հաստատելոյ ի 19 Յուլիսի ի 1804 ամի և յանձն եղելոյ ըստ պատճենի միայն տարածել ի Ս. Պետերբուրգայ Գինուորական Քաղաքապետէն ի Կոմնէն Տոլստոյ, յաղագս հրաժարելոյ յիշատակեալ ժառանգաւորին յարտօնութենէ և յերաւանց՝ վերաբերելոյ առ տիրապետութիւն եկեղեցական շինուածոց և փոխարկելոյ զայնս յօգուտ եկեղեցեաց, յանձնելով հոգաբարձուաց զկատարողութիւն եկեղեցեայ, յորոց միջև զկնատուր լինի մի ոմն յազգէն Լազարեանց:
12	ի 1800 ի 24 Յուլիսի:	Իսկական յայտարարութիւն Գահա-

		Катеринѣ Ивановнѣ Лазаревой съ препровожденіемъ копіи съ ВЫСОЧАЙШАГО Указа С. Петербургскому Военному Губернатору о ВЫСОЧАЙШЕМЪ утвержденіи постановленія объ Армянскихъ церквахъ. Подъ литерою А. извлеченіе объ основаніи церквей. Подъ литерою Б. копіи съ ВЫСОЧАЙШАГО рескрипта и Указа.
13	1800 Маія дня.	Переводъ штатнаго положенія Архіепископа Іосифа Князя Аргутинскаго Долгорукаго духовенству С. Петербургскихъ Армянскихъ церквей срокомъ на пять лѣтъ.
14	1804 Октября 26 дня. № 1751.	Копія съ ВЫСОЧАЙШАГО Рескрипта ИМПЕРАТРИЦЫ МАРІИ на имя Катерины Ивановны Лазаревой о причинахъ невозможности принять Опекунскимъ Совѣтомъ посредства, касательно управленія Армянскими церквами въ С. Петербургѣ.
15	1804 Іюля 19 дня.	Копія съ ВЫСОЧАЙШАГО Указа С. Петербургскому Военному Губернатору Графу Толстому о ВЫСОЧАЙШЕМЪ утвержденіи постановленія наслѣдниковъ Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Ивана Лазаревича Лазарева, вдовы его и двухъ братьевъ съ правомъ пользоваться будущимъ на-

պէտի առ Կատարինէ Իվանովնայ Լազարեանց՝ զոր ընդ պատճէնի ԿԱՅԱՆԵՐՈՒՆ Էրուարտակին առ Ս. Պետերբուրգայ Օվնուտրական Նահանգապետեան, յաղագս Նարձրադոյն հաստատելոյ զսահմանադրութիւնս վանի եկեղեցեայ Էայոց: Ընդ տուրս Ընդնի քաղուած զհիմնարկութեանց եկեղեցեայ. ընդ տուրս Ն. պատճէնք Նարձրադոյն տոմսակի և Էրուարտակի:

13 ի 1800 ի Մայիս: Թարգմանութիւն կարգադրութեանց Ընթեպիսկոպոսին Յովսէփայ Իշխանին Ընդունելութեանցն Դոլկորուկի՝ յաղագս եկեղեցականաց Ս. Պետերբուրգայ Էայոց եկեղեցեայ յընթացս հինգ ամաց:

14 ի 1804 ի 26 Էոկտեմբերի: Պատճէն Նարձրադոյն Էրուարտակի ԿԱՅԱՆԵՐՈՒԷՈՅՆ ՄՆՐԻՆՅԻ յանուն կատարինէի Իվանովնայի Լազարեանց՝ յաղագս պատճառաց, որք խոչընդոտան լինեն որբանոցաւ խորհրդարանին ձեռնամուխ լինել ի գործս կառավարութեան Ս. Պետերբուրգայ եկեղեցեայն Էայոց:

15 ի 1804 ի 19 Յունվարի: Պատճէն ԿԱՅԱՆԵՐՆԱՆՆ Էրուարտակի առ Ս. Պետերբուրգայ Օվնուտրական Նահանգապետան առ Կոմսն Տոլստոյ՝ յաղագս Նարձրադոյնս հաստատելոյ զսահմանադրութիւնս ժառանգաւոր Ներգործական խորհրդականին Յովհաննու Լազարեվիչի Լազարեանց, այրի կնոջ նորին և երկուցունց եղբարց, տալով ապագայ ժառան-

		слѣдникамъ фамиліи Лазаревыхъ преимуществами, первымъ завѣщателемъ опредѣленными.
16	1804 Ноября 26 дня.	Протоколъ общества прихожанъ С. Петербургскихъ Армянскихъ церквей относительно Попечителей къ симъ церквамъ, каковыми были: Екимъ Лазаревичь Лазаревъ, Дворянинъ Г. П. Шаристановъ и Коллежскій Совѣтникъ А. М. Худобашевъ. Сей протоколъ за подписью прихожанъ и съ утвержденіемъ Епархіальнаго Архіепископа всѣхъ Армянъ въ Россіи Ефрема.
17	1804 Ноября 26 дня.	Другой протоколъ общества прихожанъ, объ отрѣченіи отъ званія Попечительницы Армянскихъ въ С. Патербургѣ церквей Дѣйствительной Статской Совѣтницы Екатерины Ивановны Лазаревой и по настоянію общества, опринятіи ею вновь сего званія.
18	1805 Марта 14 № 1110.	Копія съ отношенія Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ Графа Кочубея къ Дѣйствительной Статской Совѣтницѣ Катеринѣ Ивановнѣ Лазаревой, коимъ увѣдомляетъ въ отвѣтъ на ея письмо о попечительствѣ.
19	1813 Декабря 24 дня.	Постановленіе прихожанъ о избраніи въ званіе Попечителя С. Петербург-

		պաց աղեին Ի ազարեանց վերաւունն՝ սահմանեալս ի նախկին կտակարարէ:
16	ի 1804 ի 26 Նոյեմբերի:	Ցուցակ ժողովրդականաց Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցւոյ, վերաբերեալ առ հոգաբարձուս նոյն եկեղեցւոյ, որք էին Յովակիմ Ի ազարկիւճ Ի ազարեանց. Պ. Շալխատանով և Կոլէժսկի Խորհրդական՝ Ս. Մ. Խուդաբաշով: Ի վերայ ցուցակիս գտանին ստորագրութիւնք ամենայն ժողովրդոյ՝ որ հաստատեալ է ձեռամբ Թեմական Առքեպիսկոպոսին ամենայն Ռուսիաբնակ Հայոց Եփրեմայ:
17	ի 1804 ի 26 Նոյեմբերի:	Ս.յԼ ցուցակ ժողովրդոյ՝ յաղագս հրաժարելոյ ի հոգաբարձութենէ ի վերայ Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցւոյ կատարինէ Իւանովնայ Ի ազարեանց. որ և վկնի խնդրոյ այնոյ ժողովրդոյ կրկին յանձն առնու զայն:
18	ի 1805 ի 14 Մարտի:	Պատճէն յայտարարութեան Նախարարին Վրաց Վրթոյ՝ առնեն Կոջոպէյի առ կատարինէ Իւանովնայ Ի ազարեանց, յորում յայտնէ նմա ի պատասխանի նաւանակի նոցին յաղագս հոգաբարձութեան:
19	ի 1813 ի 24 Փետեմբերի:	Սահմանադրութիւն ժողովրդոյ, որով հոգաբարձու ի վերայ Ս. Պետերբուրգայ

		скихъ Армянскихъ церквей Дворянина Михайлова.
20	1818 Августа 17 дня.	Подлинная засвидѣтельствованная уступочная запись Дѣйствительной Статской Совѣтницы Катерины Ивановны Лазаревой объ усердномъ приношеніи и отдачѣ въ пользу С. Петербургской Армянской церкви Св. Екатерины изъ принадлежащаго ей Г-жѣ Лазаревой двороваго мѣста, находящагося на западной сторонѣ церкви, мѣрою въ длину 16, въ ширину 4 саженъ, составляющихъ 64 квадратныхъ саженъ.
21	1819 Іюля 27.	Переводъ въ копіи съ отношенія Епархіальнаго Архіепископа обитающихъ въ Россіи Армянъ Іоанниса къ Главному Попечителю Московскихъ и С. Петербургскихъ Армянскихъ церквей Іоакиму Лазаревичу Лазареву, коимъ прося, уполномочилъ его въ званіи Главнаго и непосредственнаго Попечителя надъ Московскими и С. Петербургскими Армянскими церквами, надъ имуществомъ оныхъ, надъ церковнослужителями и прочими должностными, съ передачею сего права, по кончинѣ его, на сыновей его.
22	1823 Октяб. 23 № 3884.	Копія съ отношенія Г. Министра Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвя-

		Հայոց եկեղեցեայ ընտրեն զպատրն Մե- քայելոմն:
20	ի 1818 ի 17 Օգոս- տոսի:	Իսկական դիր վիայութեան, յորում ամուսնն Վերպրծական Խորհրդականն Տէրութեան կատարինէ Իվանովնայ Կա- զանեանց ի նուէր և յօգուտ Ս. Պետե- բուրգայ Հայոց եկեղեցւոյ Ս. կատա- րինէ նուիրէ զգեստին յարևմտեան կող- մանն այնր եկեղեցւոյ. երկայնութենն նո- րա վեշտասան սաժէն, իսկ լայնութեն ջորս, որ բաղկացուցանէ զՁԴ քառակու- սի սաժէնս:
21	ի 1819 ի 27 Յուլի- սի:	Թարգմանութեն օրինակի հայտարա- րութեան Թեոնակալ Վրթեպիսկոպոսի Ռուսաստանակ Հայոց Յովհաննու առ դևատուր հոգաբարձուն ի վերայ Մոսկո- վու և Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղե- ցեաց՝ առ Յովակիմ Կազարեվիչ Կա- զարեանց. յորում լինդրէ զնա լինել դևատուր հոգաբարձու, ունել վիշհանու- թիւն ի վերայ Մոսկուու և Ս. Պետեր- բուրգայ Հայոց եկեղեցւոյ, ընչից նոցա, քահանայից և այլոց պաշտօնատարաց. ևս և զի զայս իշհանութիւն վինի մահ- ուան իւրոյ տայէ որդւոյ իւրոյ:
22	ի 1823 ի 23 Հոկ- տեմբերի:	Պատճէն հայտարարութեան Կախարա- րին Հոգևոր Գործոց և Կրթական Կա-

		щенія Князя А. Н. Голицына къ Архіепископу Іоаннессу, послѣдовавшаго по поводу представленнаго къ нему Г. Министру отъ Коллежскаго Совѣтника Ивана Екимовича и Надворнаго Совѣтника Христофора Екимовича Лазаревыхъ проэкта Устава и Штата заведенной въ Москвѣ Армянской Лазаревыхъ Гимназіи,—коимъ вопрошаетъ: на какомъ условіи записаны домы С. Петербургскихъ и Московскихъ Армянскихъ церквей?
23	1823 Ноября 21	Копія съ отношенія Архіепископа Іоаннеса къ Г. Министру Духовныхъ Дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія Князю Голицыну, коимъ въ отвѣтъ на отношеніе его, увѣдомляетъ, что Армянскія церкви въ С. Петербургѣ и Москвѣ и домы ихъ, равно Гимназія въ Москвѣ сооружены и содержатся иждивеніемъ фамиліи Гг. Лазаревыхъ и управляются ими, и что онъ Архіепископъ находитъ съ своей стороны полезнымъ дѣлать пособіе отъ церковныхъ доходовъ для упомянутой Гимназіи, въ пользу образованія Армянскаго юношества.
24	1824 Маія 7 № 167 и 168.	Переводъ съ отношенія Епархіальнаго Архіепископа обитающихъ въ

		ւրուեթեան Իշխանին Պոլիսին եւ Ամբ- եակոպոսն Յովհաննէս, տուեալ ի սակս առաջարկութեանն առ նոյն Նախարարն ի Կոլէժին Սրբոցդ Յովհաննու Յովակիմեան և ի Նազելոնն Սրբոցդ- կանէ Սաչատոյ Յովակիմեան Ազգ- եանց վկայս և վկրպս ի Մոսկով կառուցեալ Հայոց Ազգարեանց վարժա- նին. ի յայտարարութեան Նախարարն հարցանէ թէ՝ որպիսի պայմանօք նշանակ- եալ վկան տունք Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուաւ Հայոց եկեղեցեաց:
23	ի 1823 ի 21 Նոյեմ:	Պատճէն յայտարարութեան Ամբեպիս- կոպոսին Յովհաննու առ Նախարարն Հո- գևոր Գործոց և Ազգային Լուսաւոր- չութեան՝ առ Իշխանն Պոլսոյն, յորում ի պատասխանի հարցման նորա յայտնէ՝ թէ Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուաւ Հայոց եկեղեցիք և տունք, նա և վարժարանն՝ որ ի Մոսկով, կառուցեալ են և պահ- պանին ծախիւք տոհմին Ազգարեանց և կառավարին ի նոցանէ. և թէ ինքն Ամբ- եպիսկոպոսն օգուտ համարէ ձեռնտու լի- նել յիշեալ վարժարանին՝ կառուցելոյ ի կրթութիւն հայ մանկտւոյ, օգնել նմա ի հասոյ եկեղեցեաց:
24	ի 1824 ի 7 Մայիս:	Թարգմանութիւն յայտարարութեան Թեմական Ամբեպիսկոպոսին Ռուսաս- տա-

		Россіи Армянъ Іоанneса къ Главному Попечителю С. Петербургскихъ и Московскихъ Армянскихъ церквей Екиму Лазаревичу Лазареву, коимъ повторяя уполномочіе управленія упомянутыми церквами, разрѣшаетъ дѣлать изъ доходовъ С. Петербургскихъ церковныхъ домовъ пособіе для Лазаревой Гимназіи въ Москвѣ, отъ 10 т. до 12 т. рублей въ годъ, или вмѣсто ежегоднаго удѣленія задолжить единожды потребный для Гимназіи капиталъ, такимъ же образомъ разрѣшаетъ дѣлать пособіе и для Московскихъ Армянскихъ церквей изъ доходовъ С. Петербургскихъ церквей
25	1826 Генваря 14 дня № 23.	Переводъ съ постановленія Архіепископа Іоанneса, коимъ разрѣшаетъ заимствовать потребную сумму на содержаніе Лазаревой Гимназіи въ Москвѣ изъ доходовъ С. Петербургскихъ Армянскихъ церквей и домовъ, какая можетъ оставаться за удовлетвореніемъ всѣхъ расходовъ по содержанію оныхъ церквей, и что бы о сихъ пособіяхъ было включено въ штатъ Гимназіи.
26	1826 Авгус. 19 № 173.	Переводъ въ копіи съ постановленія Епархіальныхъ Армянскихъ Архі-

		ընակ Հայոց Յովհաննու, առ զլխաւորը հոգաբարձուն Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուայ Հայոց եկեղեցեաց՝ առ Յովակիմ Ղազարեվիչն Ղազարեանց. յորում երկրորդելով զլսակատար կառավարութիւնն ի վերայ հիշատակեալ եկեղեցեացն, վճռէ ի հասից տանց Ս. Պետերբուրգայ եկեղեցեացն նպաստել Մոսկուայ Ղազարեանց վարժարանին, ճանչելով ամի ամի ի 10 մինչ ց12 հազար ռուբլիս. և կամ վոխանակ ամի ամի նպաստից, տալ ի վոխ զկարեւոր գումար դրամոց ի պէտս վարժարանին. նոյնպէս և վճռէ նպաստել նաև Մոսկուայ Հայոց եկեղեցեաց ի հասից եկեղեցեացն Ս. Պետերբուրգայ:
25	ի 1826 ի 14 Յունվարի:	Յարդմանութիւն սահմանադրութեան Արքեպիսկոպոսին Յովհաննու. յորում վճռէ ի վոխ առնուլ ի պէտս Մոսկուայ Ղազարեանց վարժարանի զկարեւորը դրամն ի հասից Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցեաց և տանց, զկնի լցուցանելոց պէտս հիւեալ եկեղեցեաց, և նշանակել զհաշիւ ընկալեալ դրամոցն յարձանագրութիւնս ձեռնարկի:
26	ի 1826 ի 19 Օգոս.	Յարդմանութիւն պատճենի սահմանադրութեան Թեմական Արքեպիսկոպո-

		епископовъ Іоаннеса и Бессарабскаго Григорія относительно Московской Армянской Лазаревой Гимназіи Восточныхъ языковъ и прочихъ Армянскихъ училищъ въ Россіи, коимъ постановили, испросить ВЫСОЧАЙШЕЕ утвержденіе проэкта Устава упомянутой Гимназіи, со включеніемъ въ ономъ слѣдующихъ статей: а) чтобъ всѣ Армянскія училища въ Россіи, исключая только учрежденныхъ Епархіальными Архіепископами Семинарій, были подчинены Московской Лазаревой Гимназіи; б) чтобы принятые въ Гимназію на иждивеніи Гг. Лазаревыхъ и на казенномъ содержаніи Гимназіи воспитанники, на условіи съ родителями ихъ, обязаны были по окончаніи курса наукъ поступать или въ духовное званіе или въ учители при Армянскихъ учебныхъ заведеніяхъ; в) Гимназія состоять должна въ вѣдѣніи особаго Главнопачальствующаго и должна быть управляема Попечителемъ изъ фамиліи Гг. Лазаревыхъ; г) она должна состоять въ числѣ учебныхъ заведеній въ правахъ на равнѣ съ Гимназіями.
27	1826 Октябр. 7 № 362.	Переводъ съ Армянскаго на Русскій съ постановленія Епархіальнаго Архі-

		սայն Յովհաննու և Պրիսկոլի, յաղագս Պասկուայ Լաղարեանց վարժարանի աբեղեան լեզուաց և այլոց Հայոց ուսուցիանացն, որ ի Ռուսիա, յորում եղեալ է նիդրել զարթրատոյն հաստատուԹիւն ահմանաց վանն Յիշեալ վարժարանի, յորում պարունակէին յեռամեայ դասիք բանից. Հոն՝ զի ամենայն վարժարանք Հայոց, որք ի Ռուսիա՝ բայց ի կոկեսիոսական դպրոցայ՝ կառուցելոց ի Թեմական Ընթեսիսկոպոսաց, կախեալ ճեռայեն ընդ Պասկուայ Լաղարեայ վարժարանին. էէ-էոէէ՝ զի աշակերտք, որք ձրի առանան զուսուցն ի վարժարանի Տեառց Լաղարեայ, զինի աւարտելոյ զընԹացս ուսման հաՀաւԹեամբ ճնոդայ իւրեանց նուիրեսցեն զանձինս ի պաշտօն քահանայուԹեան կամ՝ վարժապետուԹեան ի դպրոցս Հայոց. էէոէէ զի ձեմարանն ունելոյ զառանձին դասատուր կառավարիչ, և զի կառավարեսցէ ի հոգաբարձուէն ի տոհմէն Լաղարեանց. էոէէ՝ զի նոյն ձեմարանն կարզեսցի ի Թիւ ուսուցիարանաց Հանդերձ իրաւամբք Լիցեալիայ անուանեալ վարժատանց:		
		ԹարգմանուԹիւն ի Հայոց ի Ռուսաց կարդադրուԹեան Թեմական լեզու. ո"ա 7 ½	ի 1826 ի	27

		епископа Іоаннеса, коимъ уполномочилъ быть Главными Попечителями Армянскихъ церквей въ Столицахъ, за кончиною Іоакима Лазаревича Лазарева, сыновей его Статскаго Совѣтника Ивана Екимовича и Коллежскаго Совѣтника Христофора Екимовича, а за отсутствіемъ ихъ Полковника Лазаря Екимовича Лазаревыхъ, на тѣхъ самыхъ основаніяхъ и правилахъ, на коихъ уполномоченъ былъ въ званіи Попечителя покойный родитель ихъ.
		Подлинныя отношенія на Армянскомъ языкѣ и переводы съ оныхъ Епархіальнаго Архіепископа обитающихъ въ Россіи и Бессарабіи Армянъ Нерсеса къ Попечителю С.-Петербургскихъ и Московскихъ Армянскихъ церквей, Дѣйствительному Статскому Совѣтнику Христофору Екимовичу Лазареву по предмету перестройки дома С.-Петербургской Армянской церкви Св. Екатерины:
28	1835 Марта 28.	1) О разрѣшеніи предполагаемой общей перестройки упомянутаго дома.
29	1836 Декаб. 18.	2) Увѣдомляетъ, что онъ, прочитавъ внимательно смѣты и счеты на перестройку церковнаго въ С.-Петербургѣ дома, находитъ сію перестройку полез-

		Արքեպիսկոպոսին Յովհաննու. յորում զինն մահուան Յովակիմայ Լազարեվիչի Լազարեանց զլսաւոր հոգաբարձուս՝ ի վերայ երկոցունց եկեղեցեաց մայրաքաղաքաց նշանակէ զԲաղաքական Խորհրդականն՝ զՅովհաննէս Յովակիմեան և զՎաչէժսկի Խորհրդականն՝ զԱստուր Յովակիմեան, եւ՝ ի քայքայութեան նոյնն զՆշտասեան՝ զԼազարոս Յովակիմեան Լազարեանց, տալով նոցա զնոյն եւ իշխանութիւն և զիրաւունս, զոր ունէր հանդուցեալ հայր նոցա՝ ի հոգաբարձութեան իւրում: Ընդդէր յայտարար նամակաց հանդերձ թագմանութեամբք՝ ի Ռուսաց լեզու Թեմական Արքեպիսկոպոսին՝ ի Ռուսիա և՝ ի Վեսարաբիա բնակեալ Հայոց՝ Ներսիսի առ հոգաբարձուն Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուայ եկեղեցեաց՝ առ Ներքին Բաղաքական Խորհրդականն Տէրութեան Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեվն յաղագս նորոգման տան, որ առ Ս. Պետերբուրգայ Հայոց եկեղեցեաւն Ս. Կատարինէի:
28	ի 1835 ի 28 Մար":	1) Յաղագս թոյլ տալոյ զընդհանուր նորոգութիւն յիշատակեալ տան:
29	ի 1836 ի 18 Վեկ":	2.) Յայտնէ՝ թէ մնացորդիւ ընթերցեալ զգումար ծախելի դլսամոյ, որք պիտոյ են վասն նորոգման տանն Ս. Պետերբուրգայ եկեղեցւոյ, պատշաճ և հարկաւոր համարէ

		ною и изъявляетъ за сіе Гг. Попечителямъ совершенную благодарность.
30	1838 Апрѣл 27.	Благодаритъ за труды Гг. Попечителей церковныхъ, подъемлемые ими на пользу церквей, и особенно за ссуду большой суммы капитала безъ процентовъ на перестройку церковнаго дома, и сіе признаетъ новымъ приношеніемъ отъ Гг. Лазаревыхъ въ благолѣпіе Божіихъ Храмовъ.
31	1838 Іюля 6.	Съ возвращеніемъ посыланныхъ къ нему, Архіепископу, на разсмотрѣніе и обревизованіе всѣхъ счетовъ по перестройкѣ церковнаго дома, кои утвердилъ своею подписью съ приложеніемъ печати.
32	1836 Апрѣл. 10.	Печатный экземпляръ Указа Правительствующаго Сената съ приложеніемъ ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго въ 11 день Марта 1836 года, положенія объ управленіи дѣлами Армяно-Григоріанской церкви въ Россіи.
33	1837 Сент. 10. № 196.	Подлинное отношеніе Епархіальнаго Архіепископа обитающихъ въ Россіи и Бессарабіи Армянъ Нерсеса къ Г. Попечителю С.-Петербургскихъ и Московскихъ Армянскихъ церквей Дѣйствительному Статскому Совѣтнику Хри-

		զՅիշեալ Նորոգութիւն և յայտնէ վասն այսմիկ զննութեանն իւր յարգելի հոգաբարձուացդ:
30	ի 1838 ի 27 Մայ:	3.) Յայտնէ զննութեանն իւր յարգելի հոգաբարձուացդ եկեղեցեացն վասն աշխատանացդ, զոր յանձն առեալ է նոցա յօգուտ եկեղեցեացդ, և մանաւանդ վասն վոխառութեան դրամոց առանց տոկոսեայ առնորոգել զտունն եկեղեցւոյ, և զայս համարէ նա իբր նոր ինձն ընծայաբերութեան Տեառն Յաղաւթանց ի պայծառութեան տաճարացն Աստուծոյ:
31	ի 1838 ի 6 Յուլիս:	4.) Դարձուցանէ Առաքելական զառաքեալ առ նա վասն տեղեկութեան և քննութեան զՀաշիւն զինի նորոգութեանդ տանն եկեղեցւոյ, ստորագրեալ և կնքեալ կնքով իւրով:
32	ի 1836 ի 10 Մայ:	Տպագրեալ Հրովարտակ կառավարչէ Սննատին հանդերձ Դարձրատոյն հաստատեալն ի 11 Մարտի ի 1836 ամի սահմանադրութեամբ յաղագս կառավարութեան պրծոց լուսաւորչականացն Հայոց եկեղեցւոյ որ ի Ռուսիա:
33	ի 1837 ի 10 Մայ:	Ընտիր յայտարար նամակին Թեմական Առաքելական ի Ռուսիա և ի Ռուսաստան բնակեալ Հայոց Վերնին, առ հոգաբարձուն Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուա Հայոց եկեղեցեացդ, առ Վերադիտական Խորհրդականն Տէրութեան

		стофору Екимовичу Лазареву на Армянскомъ языкѣ и переводъ съ онаго на Русскомъ по предмету предполагаемаго соединенія всѣхъ пяти Армянскихъ цедквей въ обѣихъ столицахъ и Московскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ подъ одно общее въ хозяйственномъ отношеніи управленіе и объ учрежденіи при упомянутомъ Институтѣ особаго отдѣленія для образованія юношества изъ Армянъ для поступленія въ духовное званіе и въ учители при Армянскихъ училищахъ.
34	1837 Октяб. 21.	Печатный экземпляръ Указа Правительствующаго Сената съ приложеніемъ ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго Положенія Комитета Гг. Министровъ 31 Августа 1837 года, о дарованіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ правъ и преимуществъ на равнѣ съ учебными заведеніями 2 разряда.
		Сношенія (въ копіяхъ) начальствующихъ лицъ по предмету составленія проэкта Правилъ о учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго духовнаго отдѣленія для образованія воспи-

		Խաչատուր Յովակիմեան Լազարեվն, հանդերձ թարգմանութեամբ ի Ռուսաց լեզու, յաղագս միաւորելոյ զհինգ եկեղեցիսն Հայոց երկրայունց մայրաքաղաքայ և զՍոսկուայ Լազարեանց Ճեմարանն արևելեան լեզուաց ի մի կառավարութիւն, ըստ տնտեսական մասին, նաև յաղագս կարգելոյ զառանձինն քահն ի վերակալ Ճեմարանին վանն դաստիարակելոյ զՀայազդի մանկտի առ ի մնանել յեկեղեցական պաշտօն և ի կարգել վարժապետ Հայ վարժարանս Հայոց:
34	ի 1837 ի 21 Հոկտ՝:	Տպագրեալ Հրովարտակ կառավարչէ Սինոդի հանդերձ Կարճրադոյն հաստատեալ կանոնօք ժողովոյն Նախարարաց յ31 Օգոստոսի ի 1837 ամի, յաղագս պարգևելոյ Սոսկուայ Լազարեանց Ճեմարանի Արևելեան լեզուաց զերաւունս և զարտօնութիւնս՝ հաւասարս ուսուցչարանաց երկրորդ դասակարգի: Վերաբերութիւնք (յօրինակս) երևելի պաշտօնատարանձանց ի սակս գծագրելոյ զկանոնս յաղագս կարգելոյ ի Սոսկուայ Լազարեանց Ճեմարանի արևելեան լեզուաց զառանձինն եկեղեցական քահն՝ վանն դաստիարակելոյ զՀայազդի մանկտի առ ի մնանել ի պաշտօն քահանայութեան և վարժա-

		танниковъ изъ Армянъ для поступленія въ духовное званіе и въ учители Армянскихъ училищъ, и о способахъ къ содержанію того отдѣленія:
35	1837 Іюня 17. № 607.	1) Отношеніе Г. Главноначальствующаго надъ Институтомъ Восточныхъ языковъ, Генералъ-Адъютанта Графа А. Х. Бенкендорфа къ Г. Министру Внутреннихъ Дѣлъ Дѣйствительному Тайному Совѣтнику Д. Н. Блудову.
36		2) При ономъ отношеніи проэктъ правилъ объ Армянскихъ церквахъ въ Москвѣ и С.-Петербургѣ.
37	1837 Авг. 31. № 1931.	3) Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ Д. Н. Блудова къ Г. Главноуправляющему Грузіею, Кавказскою и Закавказскою областями Генералу отъ Инфантеріи Е. А. Головину.
38	1839 Декаб. 24. № 2936.	4) Отношеніе Г. Управляющаго Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Генералъ-Адъютанта Графа Строганова къ Графу А. Х. Бенкендорфу.
39	1839 Августъ 5.	5) Постановленіе Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода съ проэктомъ правилъ о учрежденіи при Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго духовнаго отдѣленія.
40		6) Тоже самое постановленіе о ду-

		սեռուվթեան և վան այլոյ հանգամանաց այնը կղերական բաշխեւ:
35	’ի 1837 ’ի 17 Յուն՚՚:	1) Յայտարար նամակ գլխաւոր կառավարչէ Ճեմարանին արևելեան լեզուաց Օժանդակ Վ. ենեթալին՝ կոմսին Ս. Խ. Ռենկենդորֆի, առ Նախարարն Ներքին Գործոց Ներգործական Ներքին Խորհրդականն՝ Գ. Ն. Ոլուդովի:
36		2) Ընդ այսր յայտարար նամակի պատճէն և առաջարկութիւն կանոնաց յաղագս Մոսկուաւ և Ս. Պետերբուրգի ՚այոց եկեղեցեաց:
37	’ի 1837 ’ի 31 Օգս՚՚:	3) Յայտարար նամակ Նախարարին Ներքին Գործոց Ոլուդովի, առ գլխաւոր կառավարչին Վրաստանի, Կովկասու և նահանգաց նորին, առ ՚եճելազը Վ. ենեթալն Ս. Ս. Գոլուխինն:
38	’ի 1839 ’ի 24 Մայ՚՚:	4) Յայտարար նամակ Մատակարարին Նախարարութեան Ներքին Գործոց Օժանդակ Վ. ենեթալին կոմսին Ստրոգոնովի, առ կոմսն Ս. Խ. Ռենկենդորֆի:
39	’ի 1839 ’ի 5 Օգս՚:	5) կարգադրութիւն ՚այոց Ահնհոդոսին Ոչխմածնի հանդերձ գծագրութեամբ կանոնաց, յաղագս հաստատելոյ ’ի Ճեմարանին արևելեան լեզուաց զատանձին բաշխս կղերայ:
40		6) Այն այս կարգադրութիւն յաղագս

		ховномъ отдѣленіи, на Армянскомъ языкѣ, подписанное и утвержденное Верховнымъ Патріархомъ и Католикосомъ всѣхъ Армянъ и Членами Эчміадзинскаго Синода.
41	1840 Генв. 13. № 47.	7) Отношеніе Графа А. Х. Бенкендорфа къ Г. Управляющему Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Графу А. Г. Строганову.
42	1840 Марта 9. № 257.	8) Отношеніе Г. Министра Народнаго Просвѣщенія Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника С. С. Уварова къ Г. Управляющему Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Графу А. Г. Строганову, о духовномъ отдѣленіи, на какихъ основаніяхъ оному быть по учебной части.
43	1841 Марта 4.	9) Печатный экземпляръ Указа Правительствующаго Сената съ приложеніемъ ВЫСОЧАЙШЕ утвержденныхъ въ 31 день Января 1841 года правилъ объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго отдѣленія для воспитанія юношества изъ Армянъ для поступленія въ духовное званіе и въ учители при Армянскихъ училищахъ, и о соединеніи Армянскихъ церквей въ обѣихъ столицахъ и вышеозначеннаго Ин-

		կղերական բաշխել, պրեալ ՚ի հայ լեզու՝ տարածրեալ և հաստատեալ ՚ի ծայրագոյն պատրիարքական աթոռոյսէն ամենայն Հայոց և յանդամոյ Սինհոդոսին նչմարծնել:
41	՚ի 1840 ՚ի 13 Յուն՛:	7) Ծանօթ առիր կամեցեր Ընդհանդրձի աս Ժողովոյս նախարարութեան Ներքին Գործոց՝ աս կամն Ստորոգնոյ:
42	՚ի 1840 ՚ի 9 Մարտ:	8) Ծանօթ առիր Նախարարին Զգայնոյ ուսուցութեան Ներգործական Ներքին Տնտեսականին՝ Ս. Ս. Ովարոյ, աս Ժողովոյս նախարարութեան Ներքին Գործոց՝ աս կամն Ստորոգնոյ, յորոց կղերական բաշխի՝ լժ է չինչ հնձիելոց ևյէ այն ըստ ուսուճնական մասին:
43	՚ի 1841 ՚ի 4 Մարտ:	9) Տպագրեալ Հրովարտակ կառավարչիչ Սենատի հանդերձ Նարեքագոյն հաստատեալ ՚31 Յունվարի ՚ի 1841 ամի կանոնաւ, յորոց հաստատելոյ ՚ի Մոսկուա Նաղարեանց Ջեմարանի արևելեան լեզուաց պատանձին բաշխ կղերական վանդաստիարակութեան հայազգի մանկուց, աս ՚ի մնանել յեկեղեցական պաշտօն և ՚ի լինել վարժապետ յայլ դպրոցս Հայոց, և այս և յորոց միաւորելոյ զեկեղեցին երկոցունց մայրաքաղաքաց և գրչել Ջեմարանն ըստ տնտեսական մասին ՚ի մի կա-

		ститута подъ одно общее въ хозяйственномъ отношеніи управленіе, которое ввѣрено особому Попечителю, долженствующему быть на всегда изъ фамиліи Гг. Лазаревыхъ, переходя изъ рода въ родъ по праву первородства.

Надписи на гробницахъ въ С.-Петербургской Армянской церкви, что въ Смоленскомъ кладбищѣ.

1.

Здѣсь покоится прахъ Премьеръ Маіора, благороженнаго Артемія Ивановича Лазарева, родившагося въ лѣто 1768, Іюня 24, и къ неутолимой скорби родителей и всѣхъ кровныхъ своихъ изъ сей въ вѣчную жизнь переселившагося 1791-го Генваря 12 дня.

2.

Здѣсь покоится Архімандритъ Іоаннесъ, урожденецъ Персіи, города Жульфы; скончался на 76 году въ С. Петербургѣ, Февраля 10 1793 года.

3.

Подъ симъ погребено тѣло Прасковьи, жены Агарона Шамахинскаго, родившейся въ 1713 г., представившейся въ 1793 г. въ С. Петербургѣ.

4.

Подъ симъ погребены: Дѣйствительный Статскій

		ռաքարութիւն, որ և յանձն լինի առանձին հոգաբարձուի հանապազ ՚ի տոհմէ Լազարեանց, վոխադրելոյ ցեղէ ՚ի ցեղ ըստ ներաւանց անդրանկութեան:

Օբէնէ պատուոյ ննջեցելոց, որ առէջեալ էն ՚ի ռուբէ Յուրուբեան Աբեղեայ Ս. Պետերբուրգայ Հանգուցեալ ՚ի Քրիստոս ամայ հբը 76 յամի Տեառն 1793 ՚ի 10 Փետրվարի, ՚ի Ս. Պետերբուրգ:

1.

Ընտ ամիսեալ կայ մարմին Առաջնորդ Մայրի Աւնուական Յարութիւնն որդւոյ Վերահաչակ Յովհաննէսի Աղեսալարեան ՚Ջուղայեցւոյ, ծնեալ յամի Տեառն 1768 ՚ի 24 Յունիսի, և վոխեալ յաստի կենաց ՚ի 1791 ՚ի 12 Յունվարի ՚ի մարմնքուսի սրտիյ ծնողաց և համայն ազենակցաց:

2.

Առաջի արձանիս է տապան ՚Ջուղայեցի Մահտեսի Յովհաննէս վարդապետի, որ հանգեաւ ՚ի Քրիստոս ամայ հբը 76 յամի Տեառն 1793 ՚ի 10 Փետրվարի, ՚ի Ս. Պետերբուրգ:

3.

Առաջի արձանիս է տապան Թամախեցի Աղարօնի կողակից Պրօսկուվնայի, ծնեալ յամի Տեառն ՚ի 1713 ՚ի 2 Հոկտեմբերի, և վոխեալ ՚ի Քրիստոս ՚ի 1793, ՚ի 2 Մարտի. ՚ի Ս. Պետերբուրգ:

4.

Այս է տապան Հանպատեան Աբրպրծական Աբբին

Совѣтникъ и Кавалеръ Князь Иванъ Григорьевичъ Сумбатовъ, скон. 1797 года, Іюля 23 и супруга его Княгиня Анна Лазаревна Сумбатова, урожден-Лазарева, скончалась 1799 года, Мая 18 дня.

5.

Подъ сею надписью почіетъ тѣло соорудителя Храма сего добродѣтельнаго мужа, Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника и ордена Святаго Іоанна Іерусалимскаго Командора Ивана Лазаревича Лазарева, прославившагося многими полезными дѣяніями и благочестивою жизнію, родившагося въ Жульфѣ въ лѣто 1735 Ноября 23 и скончавшагося 1801 Окрября 24 дня.

6.

На семъ мѣстѣ покоится прахъ благочестиваго мужа, Надворнаго Совѣтника Мины Лазаревича Лазарева, родившагося въ Жульфіи и переселившагося въ вѣчность на 72 году жизни своей въ лѣто 1809 Генваря 18 дня.

7.

Подъ симъ памятникомъ покоится прахъ благочестивой жены, Полковницы Екатерины Акимовны, урожденной Лазаревой, родившейся въ 1787 Апрѣля 5 и переселившейся въ вѣчность Мая 22 1811 г.

8.

Здѣсь почіютъ плачевные останки любезнѣйшаго сына моего, юнаго воина, Лейбъ-Гвардіи Гусарскаго полка Штабъ-Ротмистра и разныхъ орденовъ

Խորհրդականն և Վասեռի Քնեազ Յովհաննու Գրիգորեան Սամբատեանց, հանգուցեալ ի 23 Յուլիսի ի 1797 ամի և կողակից Տրուն Վննայի Լազարեվայ Սամբատեանց, որ հանգեաւ ի 18 Մայիսի ի 1769 ամի:

5.

Վրաջն տասանապրիս հանդչի մարմին կառուցանողն տաճարիս Գերահռչակ և Նարեպաշտ Վան Ներգործականն Ներքին Խորհրդականն և արբոյն Յովհաննու Նրուսաղեմացոյ Նշանակիր Վասեռի, Յովհաննիսի որդւոյ Նվհաղարի Ջուղայեցւոյ, ծնեալ յամի 1735 ի 23 Նոեմբերի և հանգուցեալ առ Տէր ի 1801 ի 24 Հոկտեմբերի:

6.

Վատ ամփոփին ոսկերք բարեպաշտ Վան Խորհրդականի Պալատան, Մինասայ որդւոյ Նվհաղարի Ջուղայեցւոյ. որ ի 72 ամայ հասակի իւրոյ ի 18 Յունվարի ի 1809 ամի հանգեաւ առ Յոյն բնաւից:

7.

Վայ ե շիրիմ հանգստեան բարեպաշտուհի Տիկնոջ կատարինեայ դստեր Յովակիմայ Նվհաղարեան Ջուղայեցւոյ, որ ծնեալ ի 1787 ի 5 Վպրիլի, հանգեաւ ի Քրիստոս ի 1811 ի 22 Մայիս:

8.

Վատանօր ամփոփեալ կայ մարմին սիրելի որդւոյ իմոյ, Թիկնապահ գնդի Տասպս Ոսմիտոր արի զօրականի և պանազան Նշանայ Վասեռի, Յարութեան Նվհաղար-

Кавалера, благорожденнаго Артемія Лазарева, кокорый въ кровопролитномъ сраженіи подъ Лейбцигомъ Октября 4-го 1813 года, жизнію своею запечатлѣлъ вѣнецъ славы на 22 году возраста, къ безутѣшной печали матери, братьевъ, сестеръ и меня о потерѣ его скорбію удрученнаго отца Екима Лазарева.

9.

Здѣсь дѣти Генералъ Маіора Д. А. Дѣлянова: Анна, родившаяся 24 Іюля 1812 года, скончавшаяся 10-го Августа 1814 года, и Артемій, родившійся 9 Марта 1814, скончавшійся 4 Февраля 1815 года.

10.

Катерина Ивановна Лазарева, урожденная Мирзаханова, супруга Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника и Командора Ивана Лазаревича Лазарева, родилась 1-го Апрѣля 1750, а скончалась 18-го Августа 1819 года на 70 году житія ея.

11.

Князь Иванъ Семеновичь Абамелекъ, Лейбъ Гвардіи Артиллеріи Генералъ Маіоръ и разныхъ орденовъ Кавалеръ, родился 1768 года Генваря 7-го дня, скончался 1828 года Августа 23 дня.

12.

Здѣсь погребено тѣло Князя Давыда Семеновича

եանէ, որ՝է 1813՝է 4 Հոկտեմբերի՝է յարևնահեղ պատերազմին մերձ՝է Լեյպցիգ ընկալաւ զսպակ փառաց տանայ եբը 22,՝է մշանջենաւոր մորմոքումն մօրն, սիրական եղբարց, քերց և իմ ապաքաղդ Հօրս, Յովակիմայ Աղաստաբեան:

9.

Ի ներքոյ վիմիս հանգչին զաւակք Գևորգ-Մայոր Վ. Յ. Վեղեանովայ, Ընտայի՝ ծնեալ՝է 24 Յուլիսի՝է 1812, որ հանգեաւ՝է 10 Օգոստոսի՝է 1814 ամի, և Յարութեան, ծնեալ՝է 9 Մարտի՝է 1814, որ հանգեաւ՝է 4 Փետրվարի՝է 1815 ամի:

10.

Աստուածն Իվանովեայ Լազարէվ, սերեալ Ազգէ Մելքսանովայ, ամուսին Ներգործական և Ներքին Խորհրդականի Յովհաննիսի Աղաստաբեան Լազարէվայ և սրբոյն Յովհաննիսի Երուսաղէմայցւոյ Ընտեսի և Կամանաւոր կոչեցելոյ, ծնեալ է՝ի 1 Ընդրելի՝է 1750, և վախճանեալ՝է 18 Օգոստոսի՝է 1819, յեօթանասներորդ ամի կենաց իւրոյ:

11.

Տրին Պայծառափայլութեան Քնիազ Յովհաննէս Սեմէնովիչ Ընտեղիք Թիֆնասցի գնդին Լինդամայ Գևորգ-Մայոր և զանազան նշանաց Ընտեղ ծնաւ՝է 1768՝է 7 Յունվարի և Լիաղեցաւ՝է 1828՝է 23 Օգոստոսի:

12.

Ընտ հանգչի Տարմին Տրին Պայծառափայլութեան

Абамелека, Генералъ Маіора. Родился 10 Марта 1774 г. скончался 23 Октября 1833 г. въ Дрезденѣ.

13.

Надворный Совѣтникъ и Кавалеръ Князь Иванъ Степановичь Сумбатовъ Родился 1778 года Октября 30. Скончался 1836 года Іюня 18-го.

14.

Здѣсь погребено тѣло Полковницы Натальи Моисеевой дочери, жены Давыдовой, урожденной Сарафоовой, родившейся 7 Октября 1774, а скончавшейся Октября 29 дня 1838 года.

15.

Здѣсь 8 мѣсячный младенецъ Александра, дочь Дѣйствительнаго Статскаго Совѣтника Х.А. Лазарева, скончалась 27 Января 1839 года.

Քնիազ Դաւիթ Ալմէռնովիչ Կ՚եներալ-Մայոր Ա-
մելիայ, որ ծնաւ՚ի 10 Մարտի՚ի 1774 և հանգեաւ՚ի
Քրիստոս՚ի 23 Հոկտեմբերի՚ի 1833 ամի՚ի Օրեզրկինս։

13.

Խորհրդական Պալատան և Ասպետ Քնիազ Յովհան-
նէս Ստեփանեան Սամբատով ծնաւ՚ի 1778՚ի 30 Հոկ-
տեմբերի և թաղեցաւ՚ի 1836՚ի 18 Յունիսի։

14.

Աստանօր ամփոփեալ կայ մարմին կողակցին Հազարա-
պետին Դաւիդովայ Նատալիայի Պետրոսեանց, սերեալ
յազգէն Սախարովայ, որ ծնաւ՚ի 7 Հոկտեմբերի՚ի
1774 և թաղեցաւ՚ի 29 Հոկտեմբերի՚ի 1838 ամի։

15.

Ուրթամսեայ օրիորդ Ալեքսանդրա անուն՝ դուստր
Ներգործական Ներքին Խորհրդականի Ս. Յ. Լ. Հազարե-
վայ ամփոփեալ է աստանօր՚ի 27 Յունվարի՚ի 1839 ամի։

Опись Грамотъ и Указовъ о построеніи Армянскихъ церквей въ Москвѣ, купчихъ крѣпостей на земли, принадлежащія къ церквамъ: первой во имя Честнаго Животворящаго Креста, второй во имя Успѣнія Пресвятыя Богородицы и третьей во имя Воскресенія Христова и прочихъ Актовъ, хранящихся въ Армянскомъ Духовномъ Правленіи.

№ акта.	когда состоялся актъ.	Содержаніе акта.
1	1731 года Іюня 15.	Копія съ Грамоты Грузинскаго Царя Вахтанга о пожалованіи Армянамъ Назару-Іосифу земли подъ строеніе, состоящей на Преснѣ.
2	1731 Іюня 15.	Грамота Грузинскаго Царя Вахтанга о пожалованіи Армянамъ земли подъ церковное строеніе на Преснѣ.
3	1761 Август. 3.	Копія съ Указа Главной Межевой Канцеляріи за № 525 о размежеваніи и утвержденіи пожалованной Грузинскимъ Царемъ Вахтангомъ Армянамъ земли на Преснѣ и объ отказѣ Грузинскому Царевичу Генералъ Лейтенанту, Члену Военной Коллегіи и Кавалеру Георгію во владѣніи оною землею.

Յո-յ-ի սբ-ծո-ք-ե-ա-ց և հբ-ո-վ-բ-տ-ի-ց յ-շ-ա-ք կ-տ-ո-յ-ն-ա-ն է-
ղ-յ-ե-ց Հ-յ-ց ՚ի Ա-ո-ի-վ, վ-ճ-տ-ո-ղ-ի-ա-ն ը-ղ-ո-ց վ-ա-ն հ-ո-ղ-ց, վ-
բ-ք-բ-ե-ց-ո-ց տ-ո-ր է-ի-ե-ղ-յ-ա-ն, կ-տ-ո-յ-ե-ա-լ տ-ո-ջ-ի-ն յ-ա-ո-ւ Ա-ի-ն-ո-տ-ո-
տ-բ-ե-ց Լ-ա-լ-ի, ե-բ-ի-բ-ե-ք յ-ա-ո-ւ վ-ի-բ-ո-ի-ն-ա-ն տ-ո-ւ-ք Ա-բ-տ-ո-ւ-ծ-ի-ն-ի
և ե-բ-բ-ո-բ-ք-ն յ-ա-ո-ւ տ-բ-ե-ց Յ-ե-ո-ւ-ի-ե-ա-ն Վ-բ-է-տ-ո-ո-ի, և տ-յ-ե-ց տ-բ-
յ-ա-ո-գ-բ-ո-ի-ե-ա-ն, ո-բ-ք պ-ա-հ-պ-ա-ն-ի-ե-լ կ-ա-ն ՚ի Վ-ո-հ-ա-ն-յ-ի-ա-ն Ա-ի-ն-ի-ն
Հ-յ-ց Ա-ո-ի-վ-յ-ց:

Թվական տարեգրութեան:	Ժամանակ արձանագրութեան:	Բովանդակութիւն արձանագրութեանց:
1	՚ի 1731 ամի ՚ի 15 Յունւ:	Պատճէն արտօնութեան Թագաւորին Վրաց Վաղթանգայ յաղագս շնորհելոյ Հայոց Նաղարայ և Յովսէփայ գտեղի վանս կառուցանելոյ զբնակութիւն, որ կայ ՚ի Վրեննեայ անուանեալ մասին քաղաքիս:
2	՚ի 1731 ՚ի 15 Յուն՚՚:	Թագաւորական նամակ Ա.րքային Վրաց Վաղթանգայ յաղագս շնորհելոյ Հայոց գտեղի վանս շինութեան եկեղեցւոյն ՚ի նոյն մասին քաղաքիս:
3	՚ի 1761 ՚ի 3 Յուս՚՚:	Պատճէն Հրովարտակի Վեհաւոր գետնաչխական Վեհանոտան ընդ համարաւ 525 յաղագս չափելոյ և հաստատելոյ գտեղին, որ շնորհեալ եղև Հայոց ՚ի Թագաւորէն Վրաց Վաղթանգայ ՚ի Վրեննեայ անուանեալ մասին քաղաքին, և յաղագս բայսաելոյ Ա.րքայորդւոյն Վրաց Վ.ննեղաւ Վ.ելիէնանթին, անդամոյ վինուորական կոչեղիայ և Ա.սպետին Վէորգեայ առ ՚ի չուրսպետել զայն տեղի:

4	1761 Октяб. 20.	Выпись изъ Межевой Канцеляріи на отведенную и отмежеванную землю на Преснѣ.
5	1762 Авгус. 27.	Копія съ доношенія Коллегіи Иностранныхъ Дѣлъ Правительствующему Сенату, послѣдовавшаго по просьбѣ принесенной Лазаремъ Назаровичемъ Лазаревымъ на Капитана Лейбъ-Гвардіи Измайловскаго Полка Принца Грузинскаго, Александра Бакарова, угрожавшаго раззорить Армянское съ каменнымъ строеніемъ Пресненское кладбище.
6	1763 Іюня дня.	Копія съ Указа Сената Астраханской Губернской Канцеляріи о дозволеніи Армянамъ, живущимъ въ Астрахани и въ разныхъ городахъ Россійской Имперіи, строить церкви.
7	1763 Іюня дня.	Копія съ Указа Правительствующаго Сената, послѣдовавшаго о дозволеніи всѣмъ Армянамъ, по желанію ихъ, строить во всѣхъ мѣстахъ церкви.
8	1776 Авгус. 17.	Купчая крѣпость на дворъ съ каменнымъ и деревяннымъ строеніемъ и съ садомъ, состоящій въ Москвѣ въ приходѣ Николая Чудотворца въ Столпахъ, проданный дѣвицами Натальею и Дарьею Калушкиными, Дворянину Лазарю Назаровичу Лазареву.

4	ի 1761 ի 20 Հոկտ:	Քաղուած վճռոյ ի դատաստանական Վիւանատանէ յաղագս նշանակեալ և չափեալ տեղւոյն՝ ի Փրեմնեայ:
5	ի 1762 ի 26 Օգո:	Պատճէն յայտարարութեան Կօլեգիայի Արտաքին Գործոց ի կատարելիս Սինամէն, որ եղև պատճառ խնդրատրծ լինելոյ Տիւանատան Ղազարեան Ասլանեանց զկապիտանէն Ասլանն զվարդիայ անուանեալ դնդին Սվետլոկին զաղթայրդոյ վ Ասլ կապիտանէն Գաբրովայ, որ սպառնայր նանլսացուցանել զգերեզմանատունն Հայոց Փրեմնիոյ ընդ քարեայ շինուածոյ:
6	ի 1763 ի Յունիս:	Պատճէն Հրովարտակին Սենաթի Ասլանեանց քաղաքական Տիւանատան յաղագս Ազգին Հայոց, բնակելոյ Աստրախան և այլ քաղաքս Կայսերութեան Ռուսաց առ ի կատարելոյ զկէղեցիս:
7	ի 1776 ի 17 Օգո:	Պատճէն Հրովարտակի Կատարելիք Սենաթի յաղագս Ազգին Հայոց կանգնել յամենայն տեղիս զկէղեցիս ըստ կամայ իւրեանց:
8	ի 1779 ի 30 Մայի:	Վաճառողական Թուղթ վասն սրահի և քարեայ և փայտեայ շինուածոց, և պարտեզի, որ ի Մոսկով մերձ յեկեղեցին Նիկողայոսի Սքանչելագործին, որ ի կիւս (въ Столпахъ) վաճառեալ Յովհաննէս Ալեքսանդրեան Նազարեանց Ալնուասմ Ազար Նազարովիչին Ազարեվայ:

9	1779 Маія 30.	Копія съ Приказа Московской Полицемейстерской Канцеляріи 1-й части Премьеръ-Маіору Фере, за № 1796-мъ о дозволеніи Попечителю Лазарю Назаровичу Лазареву строить въ Мясницкой части каменную Армянскаго Исповѣданія церковь.
10	———	Планъ и фасадъ двумъ флигелямъ при городской церкви.
11	1779 Іюня 6.	Билетъ о постройкѣ каменной Армянской церкви за № 235
12	1779 Іюня 6.	Копія съ плана, съ описаніемъ 1-й части въ Бѣломъ городѣ, даннаго для строенія Московской Армянской каменной церкви, подъ № 235.
13	———	Планъ и фасадъ.
14	1782 Маія 6.	Билетъ приказа, данный Г-ну Попечителю Екиму Лазаревичу Лазареву, за № 444 на построй деревяннаго корпуса на дворѣ Армянской церкви, состоящей въ Мясницкой Части.
15	1784 Маія 9.	Приказъ 5-й части Секундъ-Маіору Сациперову—за № 2650 о позволеніи строить при флигеляхъ Армянской церкви деревянныя конюшни, сараи и ледникъ.

9	ի 1779 ի Մայի՝՝ 30:	Օրինակ հրամանագրութեան քաղաքա-տեառւէ Դիւանատանն Մոսկուայ յառաջին մանէ, Մայօրին Գերբէ կոչեցեալոյ, ընդ համարաւ 1796 յղեալոյ Հոգաբարձուին Ղազարովիչին Ազարեվայ կանգնել ի Մեամնիցկիս անուանեալ թաղն քաղաքին զքարաշէն Եկեղեցի Հայոց դաւանութեան:
10	——	Յառակաձև և Ճակատ երկուց թևոց շինուածոյ առ եկեղեցին քաղաքին:
11	ի 1779 ի Յունիսի 6:	Տոմսակ յաղագս կառուցանելոյ զքարաշէն եկեղեցին Հայոց ընդ համարաւ 235:
12	ի 1779 ի Յունիսի 6:	Պատճէն յառակաձևոյ, տուեալ յաղագս կառուցանելոյ զքարաշէն եկեղեցին Մոսկուայ Հայոց ընդ համարաւ 235:
13	——	Յառակաձև և Ճակատ շինուածոյ:
14	ի 1782 ի Մայիսի 6:	Տոմսակ հրամանագրութեան, տուեալ պ. Հոգաբարձուին Յովակիմայ Ղևոնդեան Ազարեանց ընդ համարաւ 444 յաղագս կառուցանելոյ զվիայտեայ տունս ի պաշտելի եկեղեցւոյն Հայոց, որ ի Մեամնիցկիս անուանեալ թաղին քաղաքիս:
15	ի 1784 ի Մայիսի 9:	Հրամանագրութիւն առ Սէկոնդ Մայոր Սայկերոսին ընդ համարաւ 2650 յաղագս թոյլ տալոյ կառուցանել ի վաղի Եկեղեցւոյն Հայոց զվիայտեայ զանտ, ըստ չափոյ վանն կառայ և զսահմանսն:

16	——	Росписки отъ Нѣмецкихъ церквей на кладбищѣ.
17	1793 Іюля 25.	Купчая крѣпость на дворъ съ каменнымъ и деревяннымъ строеніемъ, состоящій подъ № 205-мъ въ приходѣ Николая Чудотворца въ Столпахъ, проданный Катериною Щепотьевою Надворной Совѣтницѣ Аннѣ Сумбатовой.
18	1794 Октяб. 17.	Копія съ прошенія Коллежской Совѣтницы Анны Сумбатовой, поданнаго въ Московское Губернское правленіе о зачисленіи подъ училище купленнаго ею двора отъ Капитанъ-Поручицы Катерины Николаевой Щепотьевой. Съ онаго же копія на простой бумагѣ.
19	1797 Апрѣля дня.	Объявленіе въ Московскую Управу Благочинія отъ старосты Армянской церкви Петра Калантарова о томъ, чтобы какъ церковный дворъ, такъ и мѣсто, отданное Коллежской Совѣтницей Сумбатовой къ оной церкви, считать однимъ дворомъ, подъ № 206-мъ.
20	1797 Іюля 27.	Свидѣтельство изъ Московскаго Описнаго Совѣта за № 2751-мъ, данное Аннѣ Сумбатовой во рзносѣ сю

16	——	Ստորագրութիւնք Ս. Կիկղեսեայն Վեր- մանայեց Յաղագս դերեզմանատան:
17	ի 1793 ի 25 Յուլ":	Վաճառողական թուղթ վասն գումի ի գոյ ընդ քարեայ և փայտակերտ շինուա- ծոց, որ գտանի մերձ Ս. Կիկղեսեայն Նիկո- ղայոսի Աբանչելապուծին, որ ի կիսայ ընդ № 205, վաճառելոց ի կառուցինել Տ. Հե- ղոտեվայ, կնոջ Խորհրդականի Սրահին Ննայի Սումբատովայ:
18	ի 1794 ի 17 Հոկ":	Օրինակ աղերսանդրոյ կնոջ Կո- լեժսկի Խորհրդականի Ննայի Սումբա- տովայ, ժառանգել ի գաւառական կա- ռավարութենն Մոսկովայ, յաղագս ժո- ճանելոյ ի համար զննեալն ի նմանէ ըզ- սրահ ի կնոջէն կապիտանի ի կառուցինելոյ Նիկողայոսեան Տ. Հեղոտեվայ ի լինելոյ ուսուճնարանի: Պատճէն աղերսանդրոյ գրեալ կայ ի վերայ հասարակ թղթոյ:
19	ի 1797 ի Ապրիլ:	Յայտարարութենն ի կառավարու- թենն բարեկարգութեան Մոսկովայ կե- րեզմանոցի եկեղեցւոյն Հայոց ի Պետրո- սէ Քալանթարեան, զի որպէս բակն եկե- ղեցւոյն, նոյնպէս և տեղին, նուիրեալ ի կնոջէն Կոլեժսկի Խորհրդականի Սում- բատովայ համարեայն մի միայն գաւիթ ընդ համարաւ 206:
20	ի 1779 ի 27 Յուլ":	Թուղթ վկայութեան որբանոցաւ Խոր- հրդարանի Մոսկովայ ընդ համարաւ 2751, տուեալ Ննայի Սումբատովայ, յաղագս

		капитала въ число занятыхъ по закладной 1793 года Іюля 27-го 3000. руб. къ уплаченнымъ прежде 800 рублямъ еще въ уплату 700 р. и процентовъ 90 рублей.
21	1798 Іюля 23.	Таковоежъ свидѣтельство за № 1171 во взносѣ 900 рублей капитала и процентовъ 36 рублей.
22	1799 Апр. 8.	Планъ для строенія Армянской Пресненской церкви.
23	—— 9.	Билетъ изъ Московской Конторы городскихъ Строеній за № 221-мъ, данный на построеніе при Пресненской Армянской церкви жилыхъ корпусовъ, каменной ограды и бутки.
24	1799 Маія. 28.	Копія съ дѣла объ освобожденіи дома Армянской церкви отъ постоя.
25	1799	Письмо Анны Сумбатовой Петру Калантарову оплатежѣ капитала въ Московскій Опекунскій Совѣтъ и о полученіи изъ онаго закладной на дворъ, отданный Армянской церкви.
26	1799 Маія дня.	Указъ Правительствующаго Сената о преимуществахъ, данныхъ Армянскому Народу.

		մուծանելոյ տալին զգումար դրամոյ՝ի հա-
		շիւ վոխ առեալ դրամոյն ըստ զօրութեան
		դրատական թղթոյ՝ի 1793 ՚ի 27 յուլի-
		սի երից հազար ռուբլի դրամոյ՝ի թ-ւ
		հաւուցեալ 800 ռուբլեաց եւս եօթն
		հարիւ ռուբլիս եւ զտոկոսիս 90 ռուբլիս:
21	՚ի 1798 ՚ի	Ղամանօրինակ թուղթ վկայութեան ընդ
	23 Յուլ՚:	համարաւ 1171 յաղագս մուծանելոյ գ900
		ռուբլի մայր գումարս եւ գ36 ռուբլի
		տոկոսիս:
22	՚ի 1799 ՚ի	Յառակաձեւ վասն կանգնելոյ զեկեղե-
	8 Մարիւս:	ցին Հայոց, որ՝ի Փրեսնեայ:
23	՚ի 1799 ՚ի	Տոմսակ՝ի Գիւանատանէ քաղաքական
	՚ի 9 Մարիւս:	շինուածոյ Մոսկուայ ընդ համարաւ 991,
		տուեալ յաղագս կառուցման մերձ յեկեղե-
		ցին Հայոց որ՝ի Փրեսնեայ զբնակուիս, զքա-
		րեայ պարիսպս եւ զխուց վասն դռնապանի:
24	՚ի 1799 ՚ի	Պատճէն գրոծոյ, որով բնակութիւնք
	28 Մայիս:	եկեղեցւոյ Հայոց ազատին՝ի շինուորական
		իջևանոյ:
25	՚ի 1799	Նամակ Ընտայի Սումբատովայ առ Գա-
		նիթ արեանն Պետրոս յաղագս հաստա-
		տանելոյ զմայր գամարն յորբանանամ Խոր-
		հըդարանն Մոսկուայ եւ ընդունելոյ յայն-
		մանէ զգրատական թուղթ վասն գա-
		թին՝ ընծայելոյ Նկեղեցւոյն Հայոց:
26	՚ի 1799 ՚ի	Հրովարտակ կառավարչէ Սենատի՝ի
	1 Մայիսի:	յաղագս արտօնութեանն շնորհելոյ ազգին
		Հայոց:

27	1799 Окряб. 28.	Жалованная Грамота ИМПЕРАТОРА Павла 1-го Армянскому Народу о свободномъ отправленіи вѣроисповѣданія и о прочихъ правахъ.
28	1799 Октяб. 28.	Грамота ИМПЕРАТОРА Павла 1-го Архіепископу Іосифу и всѣмъ Армянскимъ обществамъ одарованіи имъ разныхъ выгодъ и преимуществъ.
29	1799 Декаб. 27.	Грамота ИМПЕРАТОРА Павла 1-го Американской Россійской компаніи.
30	1800 Іюня 13.	Планъ двору Армянской церкви, состоящему въ Мясницкой части, съ означеніемъ на немъ заложенной каменной пристройки въ два жилья за № 1020-мъ.
31	———	Планъ.
32	1800 Іюня 15.	Билетъ за № 1020-мъ изъ Московской конторы городскихъ Строеній, данный церковному Старостѣ Петру Калантарову на пристрой при Армянской церкви, состоящей въ Мясницкой части, къ каменному флигелю новаго.
33	1800 Авгус. 21.	Засвидѣтельствованная копія съ плана на дворъ Армянской церкви, состоящій въ Мясницкой части, въ при-

27	ի 1799 ի 28 Հոկտ՝:	Պարսկաստան Հրովարտակ՝ շնորհեալ ի Կայսերէն Պօղոսէ առաջնոյ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան դատաստանը Հաստատել եւ այլոց արուեստից:
28	ի 1799 ի 28 Հոկտ՝:	Ստուգութիւն Կայսերէն Պօղոսէ առաջնոյ շնորհեալ Աբեղեայ կոստանդեան Յովսեփայ եւ այլոց Հայազգի հասարակութեանց կայսերական շնորհելոյ նոցա զպետիս օգտակարութիւնս եւ զգերայանցութիւնս:
29	ի 1799 ի 27 Դեկտ՝:	Ստուգութիւն Կայսերէն Պօղոսի առաջնոյ առ ընկերութիւն Ռուսաստանի եւ Ամերիկայի:
30	ի 1800 ի 13 Յուն՝:	Յատակաձեւ վանն գաւթի եկեղեցւոյն Հայոց, որ ի Սեաստիայէ անուանեալ Թաղին քաղաքի, հանդերձ սահմանելով ի նմին զԹոյլատուութիւն քարեայ շինուածոյ կրկնայարկ տանն ընդ հաւարաւ 1020:
31	———	Յատակաձեւ շինուածոյ:
32	ի 1800 ի 15 Յուն՝:	Տոմսակ ընդ հաւարաւ 1020 Քանդակի Քաղաքական շինութեանց Մոսկուայ, տուեալ Եկեղեցւոյ Պետրոսի Քալանթարեան կայսերապէս կցելոյ զնոր իմն շինուածք ընդ քարաշէն թեւակերտ շինութեանն մերձ Եկեղեցին Հայոց, որ ի Սեաստիայէ անուանեալ Թաղին քաղաքին:
33	ի 1800 ի 21 Օգոս՝:	Վկայեալ պատճէն Յատակաձեւ շինուածոյ վանն գաւթին Եկեղեցւոյն Հայոց, որ ի Սեաստիայէ անուանեալ Թա-

		ходѣ церкви Николая Чудотворца, что въ столпахъ.
34	1800 Авгус. 23.	Билетъ Московской Конторы Городскихъ Строеній за № 1666-мъ, данный Надворному Совѣтнику, Попечителю Минѣ Лазаревичу Лазареву на построеніе при Армянской церкви, состоящей въ Мясницкой части, двухъ деревянныхъ флигелей.
35	1802 Сент. 30.	Выписка изъ Дневнаго приказа Московской Управы Благочинія о сборѣ денегъ на освѣщеніе съ церковныхъ покоевъ.
36	——	Три Грамоты отъ Верховнаго Эчміадзинскаго Патріарха и Кафоликоса всея Арменіи.
37	——	Отъ Архіепископа Іоаннеса предписаніе Московскому Армянскому Духовному правленію за № 33-мъ.
38	——	Квитанціи Квартальнаго Надзирателя Дехтеревскаго о полученіи имъ денегъ съ Армянской церкви на освѣщеніе фонарей за 1801-й, 1802 и 1803 г.
39	1805 Іюля 27.	Засвидѣтельствованный планъ землѣ, отданной для Армянскаго кладбища, за Пресненской заставой, близь Ваганьковскаго кладбища.

		ղին քաղաքիս, մերձ լեկեղեցին Նիկողայոսի Սքանչելագործին, որ ի ցեց:
34	ի 1800 ի 23 Օգս՛:	Տոմսակ Քանդօրին քաղաքական շինութեանց Մոսկուայ ընդ համարս 1666, տուեալ Խորհրդականի Սրահին և հոգաբարձուին Մինասայ Նղնազարեան Լազարեվայ, յաղագս կառուցանելոյ զերկուս փայտակերտ թևանշան բնակութիւնս մերձ լեկեղեցին Հայոց, որ ի Մեսանիցկիյ անուանեալ թաղին քաղաքիս:
35	ի 1802 ի 30 Մեպ՛:	Հաղուագ յօրագրութենէ կառավարութեան Նարեկարգութե Մոսկուայ, յաղագս ժողովելոյ զդրամն ի բնակութեանց Նկեղեցւոյ ի լուսաւորութիւն քաղաքին:
36	——	Նրեք կոնդակք օրհնութեան Ծայրագոյն Պատրիարգին Նչմիածնի և կաթուղիկոսին համօրէն Հայոց:
37	——	Հրաման Նրբեպիսկոպոսին Յովհաննու ի Հահանայական Նտեան Հայոց Մոսկուայ ընդ համարս 33:
38	——	Վ. Հարտղական Թաղապետին Դեկտեմբրիայ յաղագս ընդունելոյ զդրամն Նկեղեցւոյն Հայոց ի լուսաւորութիւն լսատերայ վանն 1801, 1802 և 1803 ամաց:
39	ի 1805 ի 27 Յուլ՛:	Վ. կայեալ յատուկաձև վանն Հոզոյն, տուելոյ ի պէտս վերնշմանատան Հայոց, որ կայ արտաքոյ Պետրնյկիյ անուանեալ դրանց քաղաքի մերձ առ Պետրշմանատանն Վ. ականկուայ:

40	1805 Авгус. 11.	Билетъ изъ Московской Управы Благочинія, данный Надворному Совѣтнику Минѣ Лазаревичу Лазареву на построеніе близь Ваганьковскаго кладбища сторожки.
41	1806 Іюня 8.	Свидѣтельство, данное на Армянскую церковь, состоящую въ Мясницкой части подъ № 219-мъ, на оказавшуюся при оной застроенную и незастроенную землю, за № 33-мъ.
42	1806 Іюля 16.	Копія съ предписанія Московской Управы Благочинія объ освидѣтельствованіи и измѣреніи церковнаго Армянскаго двора.
43	1806 Авгус. 31.	Засвидѣтельствованная копія съ плана двору Армянской церкви, состоящему въ Мясницкой части.
44	1806 Октяб. 6.	Билетъ, данный изъ Московской Управы Благочинія Надворному Совѣтнику Минѣ Лазаревичу Лазареву, за № 25,111 на построеніе каменныхъ зданій вмѣсто деревянныхъ на церковномъ Армянскомъ дворѣ, состоящемъ въ Мясницкой части.
45	1807 Сент. 30.	Планъ на Армянскую Пресненскую церковь.

40	ի 1805 ի 11 Օգո՞:	Տանակ ի կառավարութեննէ բարեկարգութեան Մոսկուայ, տուեալ Նաղվօնի Խորհրդականին Մինասայ Նվիրազարեան Լաղարեվայ, յաղագս կառուցանելոյ զբնակութիւն նորին պահապանոյ առ Վերեզմանատունն Լաղանկովայ:
41	ի 1806 ի 8 Յունի՞:	Թուղթ վկայութեան՝ տուեալ Նկեղեցւոյն Հայոց, որ ի Մեսանիկից անուանեալ մասին քաղաքիս Ղրիմ կառուցեալ և անշէն հողոյ մերձ նկեղեցին ընդ համարաւ 33:
42	ի 1806 ի 16 Յուն՞:	Վկայեալ պատճէն յառակագրելոյ զութեն եկեղեցւոյն Հայոց, որ ի Մեսանիկից անուանեալ մասին քաղաքիս:
43	ի 1806 ի 31 Օգո՞:	Պատճէն հրամանագրութեան կառավարութեանն բարեկարգութեան Մոսկուայ յաղագս վերաքննութեան և չափման սրահին Նկեղեցւոյ Հայոց:
44	ի 1806 ի 6 Հոկտ՞:	Տանակ տուեալ ի կառավարութեննէն բարեկարգութեան Մոսկուայ Նաղվօնի Խորհրդականին Մինասայ Նվիրազարեան Լաղարեվայ ընդ համարաւ 25,111 յաղագս կառուցանելոյ ի տեղի փայտակերտ շինուածոց զբարեայ բնակութիւնս ի սրահին եկեղեցւոյ Հայոց, ի Մեսանիկից անուանեալ մասին քաղաքիս:
45	ի 1807 ի 30 Մեպ՞:	Յառակագիր Նկեղեցւոյ Հայոց, որ ի Պրեանիայ:

46	1807 Декаб. 18.	Копія съ фасада забора вокругъ имѣющихся въ Москвѣ кладбищъ.
47	1808 Авгус. 10.	Копія съ указа Правительствующаго Сената объ освобожденіи въ С.-Петербургѣ и Москвѣ церковныхъ дворовъ, разнымъ Націямъ принадлежащихъ, отъ постоя и городскихъ повинностей.
48	1810 Октября дня.	Копія со свѣдѣнія, поданнаго отъ Священника Мины Иванова въ Мясницкую Часть объ имуществѣ, оставшемся послѣ покойнаго Тайнова.
49	1811 Сент. 12.	Духовное завѣщаніе Артемья Богдановича Озанова о приношеніи 4000 руб. Московской Армянской церкви Честнаго Живот. креста, засвидѣтельствованное во 2-мъ Департаментѣ Московскаго Надворнаго Суда.
50	1813 Нояб. 12	Прошеніе Титулярнаго Совѣтника Валентина Германа и жены его Катерины Семеновой, поданное въ Московское Армянское Духовное Правленіе, о свободномъ вѣнчаніи дочери ихъ съ кѣмъ она пожелаетъ.
51	1814 Іюня 7.	Отношеніе Президента Комитета С. Петербургскаго Библейскаго общества въ Московское Армянское Духовное

46	ի 1807 ի 18 Մայիս:	Պատճէն ճակատու պարսպի շուրջ զգե.
		թեզմանատամբ, որ ի Մոսկով:
47	ի 1808 ի 10 Ցուն:	Պատճէն Հրովարտակի Կառավարին Սենատի և յաղագս ազատ կայուցանելոյ զարահս Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկովայ Նկեղեցեաց իւրաքանչիւր ազգայ ի վնասուորական իջևանսայ և ի քաղաքական հարկատուութենէ:
48	ի 1810 ի Հոկտեմ:	Պատճէն յայտարարութեան Գահա. նային Մինասայ Յովհաննիսեան ի Մեսսենիկ անուանեալ Թաղն յաղագս ճեա. յեալ առաջնածոյ հանգուցեալ Թոմասեանայ:
49	ի 1811 ի 12 Մեպ:	Կտակագիր Յարութեան Տղայանուիչ Օզանովայ յաղագս նուիրելոյ զչորս հազար ռուբլիս յեկեղեցին Հայոց Մոսկովայ, կառուցելոյ յանուն կենսաբեր սուրբ Խաչի, հաստատեալ յԳ բաշխն Նախկին Գիւանատան Մոսկովայ:
50	ի 1813 ի 12 Նոյեմ:	Խնդիր Տիտուլեարնից Սօլեանիկ Վ. ալ. լենտինեայ Հերմանայ և կնոջ Նորին կատարինեայ Սիմէոնովայ, մատուցեալ ի Քահանայական տեառնն Հայոց Մոսկովայ յաղագս Թոյլ տալոյ դստեր իւրեանց ամուսնանալ ընդ ում և հաճեսցի:
51	ի 1814 ի 7 Յունիս:	Յայտարարութեան Պրեզիտենթին Գո. միտեթի Ընդհանական ժողովոյն Ս. Պե. տերբուրգայ ի Քահանայական Ատեան

		Правленіе за № 92-мъ о полученіи денегъ 1010 рублей и о изъявленіи признательности за таковое приношеніе.
52	1818 Марта 27.	Подлинный Планъ на дворы городской Армянской церкви.
53	1824 Октяб. 15.	Копія съ отношенія Министра Народнаго Просвѣщенія и Управляющаго церквами Иностранныхъ исповѣданій Г. Адмирала Шишкова къ Архіепископу Іоаннесу о дозволеніи Тифлисскому уроженцу, Бакинскому Персіянину, принять Христіанскую вѣру Армянскаго Исповѣданія.
54	1825 Марта 18.	Таковое же отношеніе.
55	1825 Іюля 30.	Билетъ Коммисіи Строеній на построеніе дома при кладбищѣ.
56	1825 Авгус. 10.	Отношеніе Министра Народнаго Просвѣщенія и управляющаго церквами Иностранныхъ исповѣданій Г. Адмирала Шишкова о построеніи по ВЫСОЧАЙШЕМУ повелѣнію церкви Армянскаго исповѣданія на Нижегородско-Макарьевской ярморкѣ съ назначеніемъ отъ Казны 40,000 рублей на построеніе сего храма.
57	——	Отношеніе его же Министра Шишкова о цензурѣ вновь издаваемыхъ и

		Հայոց Մակուայ ընդ համարաւ 92 յա- ղագս ընդունելոյ 1010 ռուբլի դրամս և մատուցանելոյ գընորհակալութիւն սակս տյնօրինակ ընծայաբերութեան:
52	ի 1818 ի 27 Մայիս:	Իակական յառաջաձև սրահից քաղա- կական Վեհերեցոյն Հայոց:
53	ի 1824 ի 15 Հոկտ":	Պատճէն յայտարարութեան Նախարա- րին Ընդհանուր Ռուսաւորութեան և Կառա- վարչին Վեհերեցեայ այլազգի դաւանութ- եանց Պ. Ծովասպետին Ղիշկովայ առ Ար- եպիսկոպոսն Յովհաննէս յաղագս թոյլ տալոյ Նաթուայի պարսկին, որ ի Թիֆլիս ծնեալ, ընդունել զհաւատ Քրիստոնէա- կան Ռուսաւորչական դաւանութեան:
54	ի 1825 ի 18 Մար":	Նյնօրինակ յայտարարութիւն:
55	ի 1825 ի 30 Յուլ":	Տումնակ կոմիսիային շինութեանց վան կառուցման տան ի հանպատրաստի:
56	ի 1825 ի 100 դրս":	Յայտարարութիւն Նախարարին Ռ- պային Ռուսաւորութեան և Կառավար- չին Վեհերեցեայ այլազգի դաւանութեանց Պ. Ծովասպետին Ղիշկովայ, յաղագս կան- գնելոյ ըստ Նարեկացոյն Հրամանի վե- կեղեցի Հայոց դաւանութեան ի տօնա- վաճառն Մակարիոյ, նշանակեալ առ այն շինութիւն զ40 հազար ռուբլիս յատ- կութեան պանձարանէն:
57	——	Յայտարարութիւն նորին ևսկ Նախա- րարին Ղիշկովայ յաղագս դատաքննչոյ

		печатаемыхъ на Армянскомъ языкѣ книгъ.
58	1826 Марта 26.	Фасадъ на построеніе дома при кладбищѣ.
59	1826 года.	Дѣло о передачѣ въ собственность Армянской церкви каменнаго дома съ принадлежностію, купленнаго Коллежскимъ Совѣтникомъ Христофоромъ Екимовичемъ Лазаревымъ отъ Титулярнаго Совѣтника Матвѣева.
60	1826 года	Копія съ прошенія Іоанниса, Епархіальнаго Архіепископа Обитающихъ въ Россіи Армянъ, и Григорія, Епархіальнаго Архіепископа Обитающихъ въ Бессарабіи Армянъ, поданнаго ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ НИКОЛАЮ ПАВЛОВИЧУ о ВЫСОЧАЙШЕМЪ дозволеніи присутствовать имъ при коронованіи ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА въ 22-й день Августа 1826 года.
61	1826 года.	Копія съ сообщенія Оберъ-Церемоніймейстера Графа Потоцкаго къ ихъ Высокопреосвященствамъ о ВЫСОЧАЙШЕМЪ дозволеніи присутствовать имъ при Коронованіи ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА въ Успѣнскомъ Соборѣ; билеты пригласительныя и прочія посему предмету бумаги.

		նորոգ ի լոյս ընծայելն և տպելն ամե- նեքեան ի լեզու Հայոց:
58	ի 1826 ամի:	Հակառակ շինուածեան յաղագս կառուց- ման տան ի հանդիստարանի:
59	ի 1826 ամի:	Գործ յաղագս հաստատութեան ի սեմհական ստացուած եկեղեցւոյն Հայոց քարաշէն տան, զոր ընդ յարակից ընդ նմին, զոր գնեաց Կոլեժական Խորհրդական Յակոբեմեան Լազարեան ի Տէ- տուկեանէն Խորհրդականէն Մատէոսի:
60	ի 1826 ամի:	Պատճէն խնդրագրոյ Յովհաննու Թա- մասկոս Արքեպիսկոպոսին Հայոց Ռու- սաստանի և Պրիմպոլի Թեմական Արքե- պիսկոպոսին Հայոց Ռեսաարաբիոյ, ման- ուկեալ Օդոստահաւ ԿԱՅԱՐ ՆԻ- ԿՈԼԱՅ ՊԱՒԼՈՎԻՉԻ յաղագս Նաւթքարոյն Թոյլտուութեան հանդիսա- նալ նոյնի ի հանդիսի Թագադրութեան ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՈՒՀԻՆ ՄԵԾՈՒ- ԹԵՒՆԻ ի քան երկրորդ օր Օգոստոսի ի 1826 ամի:
61	ի 1826 ամի:	Պատճէն յայտարարութեան Գլխաւոր Հանգիսապետին Գրաֆին Պօտօցկի առ նոյնն Նաւթու Արքայնութեան յաղագս Նաւթքարոյն Թոյլտուութեան Երկայ դամանելոյ նոյա ի հանդիսի Թագադրու- թեան նորին Կայսերական Մեծութեան ի Մայր Նկեղեցին Ռուսաց յանուն վե- րադիտման Աստուածածնի. տոմսակը հրա-

62	———	Четыре копіи: двѣ съ ВЫСОЧАЙШИХЪ рескриптовъ о пожалованіи Архіепископамъ Іоаннесу бриліантоваго креста на клобукъ, Архіепископу Григорію Ордена Св. Владимира 2-й степени; двѣ съ отношеній Князя Александра Николаевича Голицына на имя Преосвященныхъ.
63	1826 Августа дня.	Копія съ рѣшенія Комитета Гг. Министровъ о Епархіи обитающихъ въ Бессарабіи Армянъ.
64	1828 года.	Двѣ копіи съ отношеній въ Мясницкую часть и одна съ отношенія Коммисіи о избавленіи церковныхъ домовъ отъ повинности.
65	———	Разныя бумаги и счеты на Россійскомъ и Армянскомъ языкахъ.
66	———	Инструкція отъ Попечителя Мины Лазаревича Лазарева.
67	———	Дѣло о позволеніи Армянской Націи строить въ С. Петербургѣ и Москвѣ каменныя церкви, съ приложеніемъ плана на землю, состоящую въ

		Վիճանայ և այլ վանական լծուղք, ՚ի ման նիւթ վերաբերեալք:
62	——	Զոլբ պատճէնք. երկուք Տարձպատոյն վճռոյ յաղագս պահպանելոյ Աբեղեկոպոսին Յովհաննու աղամանդեայ նաչխ վեղարի, և Աբեղեպիսկոպոսին Վրդապետի Սրբոյն Վաղիմիրի երկոտից աստիճանի, և երկուք յայտարարութեան Նորին Պայծառափայլութեան Աղեքսանդր Նիկոլայեվիչ Կոլիցինի յանուն Նորին Տարձու Սրբազնութեանց:
63	՚ի 1826 Օգոստ՚:	Պատճէն վճռոյ Կոմիտեի Տեարց Նախարարաց յաղագս թմրին Վաճառաքիոյ և ՚ի նմին բնակեալ Հայազգի Ժողովրդականաց:
64	՚ի 1828 ամի:	Երկու պատճէնք Պետանիսկին անուանեալ լծուղն քաղաքիս, և մին յայտարարութեան Կոմիսիային յաղագս ազատ կայսրանելոյ զբնակութենէն Ակերեցւոյ ՚ի քաղաքական հարկատուութենէ:
65	——	Ընդանական լծուղք և հաշուապրութիւնք ՚ի Ռուսաց և ՚ի Հայ լեզու:
66	——	Հրահանգք Հոգաբարձութեան Մինասեան Նախարարին Վաղարշապատ:
67	——	Թուղթ յաղագս լծորդութեան ազգին Հայոց կանգնել ՚ի Ս. Պետերբուրգ և ՚ի Մոսկով զքարեաց Ակերեցիս զոյք ընդ յատուկ ձեռաց Հոգւոյն, որ ՚ի Մոսկով,

		Москвѣ, въ приходѣ Великомученика Георгія, что въ Грузинахъ.
68	———	Планъ и фасадъ строенія.
69	1828 Авгус. 30.	Копія съ отношенія Статскаго Совѣтника Лазарева къ Предсѣдателю Дивановъ Княжествъ Молдавіи и Валлахіи о разныхъ предметахъ', въ томъ числѣ о церквахъ Армянскаго исповѣданія.
70	———	Двѣ Патріаршія Грамоты и отношеніе Преосвященнаго Іоннеса.
71	1837 Іюня 17.	Отношеніе Г-на Генералъ Адъютанта Графа А. Х. Бенкендорфа къ Министру Внутреннихъ Дѣлъ Д. Н. Блудову.
72	———	Проектъ правилъ на управленіе Армянскими церквами въ Москвѣ и С. Петербургѣ.
73	1837 Авгус. 31.	Списокъ съ отношенія Г-на Министра Внутреннихъ Дѣлъ Д. Н. Блудова къ Г-ну Главно-управляющему Грузіею, Кавказскою и Закавказскими областями за № 1931-мъ.
74	1839 Декаб. 24.	Отношеніе Г-на Управляющаго Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Генералъ Адъютанта, Графа А. Г. Строганова къ Графу А. Х. Бенкендорфу, за № 2936-мъ.

		մեծ եկեղեցին Վէրոպեայ զօրավարին, որ ի Վլտուզին:
68	———	Յատակաձև և ճակատ շինուածոյ:
69	ի 1828 ի 30 Յուն":	Պատճէնք յայտարարութեան Վերդուծական խորհրդականի Վոլտաբելայ առ նախագահն Վհանի Մոլդավիոյ և Վլախիոյ յաղագս պետական երդոյ, ընդ նոսին և յաղագս եկեղեցեաց Հայոց դաւանութեան:
70	———	Նրկու կոնդակք կաթուղիկոսականք և յայտարարութիւն Վրքեպիսկոպոսին Յովհաննու:
71	ի 1837 ի 17 Յուն":	Յայտարարութիւն Պ. Օժանդակ Վեներալին Վրաց Ն. Ի. Ընծկենդրիցայ առ Վախարան Վելչին Վործոյ Վ. Ն. Վլուդոին:
72	———	Ուսաջարկութիւն երաւանց յաղագս կառավարութեան եկեղեցեաց Հայոց ի Ս. Պետերբուրգ և ի Մոսկով:
73	ի 1837 ի 31 Մայ":	Օրինակ յայտարարութեան Պ. Նախարարին Վելչին Վործոյ Վ. Ն. Ընդունելոյ առ Վվխաւոր կառավարիչն Վրաստանի, վավերաւս և նահանգաց նորին ընդ Համարաւ 1931:
74	ի 1839 ի 24 Վեկտ":	Յայտարարութիւն Պ. կառավարչին Վախարարութեան Վելչին Վործոյ Օժանդակ Վեներալին Ս. Պ. Մոլօվնոսկայ առ Վրաճ Ս. Ի. Ընծկենդրիցին:

75	———	Постановленіе Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго Духовнаго отдѣленія и о суммахъ, потребныхъ на его содержаніе.
76	———	Таковое жъ постановленіе на Армянскомъ языкѣ.
77	1840 Январ. 13.	Отношеніе Графа А. Х. Бенкендорфа за № 7-мъ къ Г. Управляющему Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Графу А. Г. Строганову.
78	1840 Марта 9.	Отношеніе Г-на Министра Народнаго Просвѣщенія С. С. Уварова за № 237-мъ къ Министру Внутреннихъ Дѣлъ Графу А. Г. Строганову.
79	1841 Марта 4.	Указъ Сената о распубликованіи ВЫСОЧАЙШЕ утвержденныхъ правилъ особаго Духовнаго Отдѣленія при Институтѣ Лазаревыхъ въ Москвѣ.
80	———	Правила объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго Отдѣленія для воспитанія Армянскаго Юношества изъ Духовнаго Званія.
81	———	Краткое изъясненіе о первоначальномъ тождествѣ церквей Армянской и

75	——	Սահմանադրութիւն Ազատարչական Հայոց Պատրիարքութեան Տեղապահութեան Ս. Էջմիածնի եւ Ս. Աթոռոյս Հայրապետական Վանից եւ Ս. Երուսաղէմի Տեղապահութեան Ս. Աթոռոյս Վրաց եւ Ղարսայ գաւառաց բաշխ կրօնական, եւ Հայրապետ նշանակելոյ գործունէութեան դրութիւն ի պահպանութիւն նորին:
76	——	Յոյնս ի սահմանադրութիւն ի Հայ Ազգ:
77	ի 1840 ի 13 Յուն:	Յայտարարութիւն Գրաբեր Ս. Խորհրդոյ ընդ հաւատարմութեան Պատրիարքին Կաթողիկոսութեան Գրոց Գործոյ Գրաբ Ս. Գ. Աստղոնով:
78	ի 1840 ի 9 Մարտի:	Յայտարարութիւն Պարոն Պատրիարքին Ընդհայն Ազգութեան Ս. Ս. Ողորմելոյ ընդ հաւատարմութեան 257 եւ Պատրարն Գրեցին Գործոյ Գրաբ Ս. Գ. Աստղոնով:
79	ի 1841 ի 4 Մարտի:	Հրովարտակ Սենեկութիւն Յայտնի Հրապարակելոյ զՊարգեւսդոյն Հաստատեալ կանոնս առանձին կրօնական բաշխի ի Հայոց Ազգեան Ազգեան Ազգեան, որ ի Մոսկով:
80	——	Կանոնք Յայտնի Հաստատութեան ի Հայոց Ազգեան Ազգեան Ազգեան կրթութեան Հայոցի մանկտեաց Լեհերէնական կարգի:
81	——	Համառօտ Յանձնարարութիւն վնասակին միաւորութեան Լեհերէնաց Հայոց եւ Յու-

Греческой, и о нѣкоторомъ разногласіи въ послѣдствіи произшедшемъ.

Сверхъ того разныя дѣла, свѣдѣнія и отчеты Московскаго Армянскаго Духовнаго Правленія.

Надписи на гробницахъ Московской Армянской церкви, что близь Пресни, на Ваганьковскомъ кладбищѣ.

(Нѣкоторые изъ усопшихъ были похоронены не на Преснѣ, а на Введенскихъ горахъ, но по построеніи сей церкви, прахъ ихъ былъ перенесенъ.)

1.

Предъ симъ почіетъ прахъ Благороднаго мужа Христофора Лазаревича Лазарева, родившагося въ новой Жульфѣ, что близъ Испагани, лѣта 1741-го Декабря 12-го дня, переселившагося въ вѣчность въ 11-е Іюня 1774 года въ Москвѣ.

2.

Здѣсь почіетъ прахъ благочестиваго мужа, Россійскаго Дворянина, Лазаря Назаровича Лазарева, родившагося въ лѣто 1700-го Апрѣля 3-го, переселившагося въ 1782 году Генваря 8-го въ Москвѣ.

3.

Здѣсь почіетъ прахъ дѣвицы Анны, дщери благороднаго мужа Екима Лазаревича Лазарева, ро-

		նաց և ազգի ազգի տարբերութեան հանց զինի ժամանակաց մուծելոյ: Գործք, տեղեկութիւնք և հաշտարարութիւնք Սահակայ Հայոց Կաթողիկոսին Հառնելի:

Վերոգրեալ հանգամանաց ոմանց ընդլայնութիւն, որ կան ամփոփեալ ի հանգուցեալն Արքեպիսկոպոսէ Հայոց, Սոկովայ:

1.

Յանդիման վկայիդ են ոսկերք Պայազետ Իշխանի Հայոց Տեառն Խաչկայ Աղխազարեանց, որ ծնեալ ի նոր Ջուղայ յամի Տեառն 1741 ի 12 Դեկտեմբերի, փոխեցաւ ի Քրիստոս ի 1774 ի 11 Յունիսի, ի Սոսկով:

2.

Յանդիման վկայիդ է Երիմ բարեյիշատակ վեհազնեայ Իշխանի Հայոց Տեառն Աղխազարու որդւոյ Գաղտուխի Աղխազարեանց՝ որ ծնեալ ի 1700 թուականի յՅ Ապրիլի, փոխեցաւ առ Քրիստոս ի 1782 ի 8 Յունվարի, ի Սոսկով:

3.

Առաջի Տապանագրոյս է Արմին Ընտայի վաղճաւաւ՝ դստեր պայազետ Իշխանի Հայոց Տեառն Յո-

дившейся 1781 года Мая 8-го, скончавшейся 1795-го Августа 16-го въ Москвѣ.

4.

Подъ сей надписью почіетъ прахъ Анны, дщери Василія Хастатова, супрути Надворнаго Совѣтника Мины Лазаревича Лазарева, родившейся 1750 года Генваря 8, преставившейся 1802 года Іюля 9-го въ Москвѣ.

5.

Подъ симъ камнемъ покоится прахъ Анны, второй дщери Благороднаго мужа Іоакима Лазаревича Лазарева, родившейся 1797 года 29 Сентября и почившей 1804-го Іюня 8-го въ Москвѣ.

6.

Подъ симъ камнемъ погребено тѣло Григоріопольскаго купца, Армянина, Захара Ивановича Мирзаханова, родившагося 1740-го года Августа 26-го, умершаго въ 1814-го году Іюня 7-го дня.

7.

Подъ симъ камнемъ покоится прахъ Княжны Маріи, дщери Генералъ Маіора Князя Давыда Семеновича Абамелика, которая родилась 2-го Мая 1819 года и скончалась 25-го Августа 1821-го г.

8.

Здѣсь, въ мирной тишинѣ, подъ сѣнію священной,
Почіетъ съ вѣрою, съ надеждою блаженной

վակիմայ Աղիսազարեանց, ծնեալ ի 1781 ի 8 Մայիսի և վախճանեալ ի 1793 ի 16 Օգոստոսի ի Մոսկուա:

4.

Ասա ե շիրիմ բարեպաշտ Տիկնոջ Աննայի, դստեր Գերսխի Խաստատեանց, և կենակից պայազատ իշխանի Հայոց Տեառն Մինասայ Աղիսազարեանց՝ որ ծնեալ ի 1750 ի 8 Յունվարի, հանգեաւ ի Տէր ի 1802 ի 9 Յունիսի ի Մոսկուա:

5.

Հանդէպ վիմիս ե շիրիմ վաղամեռիկ երկրորդ Աննայի դստեր վեհափառ իշխանի Հայոց Տեառն Յովակիմայ Աղիսազարեանց, ծնեալ ի 1797 ի 29 Սեպտեմբերի, և ննջեցեալ ի Քրիստոս ի 1804 ի 8 Յունիսի ի Մոսկուա:

6.

Ի ներքոյ վիմիս թաղեալ ե մարմին Վրիդրասլուս վաճառական Հայ Ոսկեար Իվանիչ Սերսխանովայ, որ ծնաւ ի 1740 ի 26 Օգոստոսի, և հանգեաւ ի Քրիստոս ի 7 Յունիսի ի 1814 ամի:

7.

Ի ներքոյ վիմիս թաղեալ ե մարմին Մարիամ անուն դստեր պայճառափայլ իշխանի և սպարապետի Տեառն Դաւթի Սիմէոնեան Ախամալիքեանց, որ ծնեալ ի 1819 ի 2 Մայիսի, հանգեաւ ի Քրիստոս ի 25 Օգոստոսի ի 1821 ամի Տեառն:

8.

Ողամբար լուսափայլ՝ Արփի Հայրենեաց՝
վճիտ հայելի, վարուց քոց նախնեաց:

Примѣрный чадъ Отецъ, благій христіанинъ,
По добродѣтели небесъ достойный сынъ,
Ко храму Божію усерднѣйшій ревнитель,
Другъ человѣчества, сиротъ благотворитель
И гражданинъ двухъ царствъ.—Россіи преданъ былъ,
Далъ въ жертву сына ей. Арменію любилъ.
Воздвигнулъ храмъ наукъ, далъ сирымъ кровъ спокойный;
Во всемъ былъ мужъ любви, почтенія достойный,
Арменія во вѣкъ его пребудетъ чтить,
Въ сердцахъ дѣтей, родства, сиротъ онъ станетъ жить.

9.

Съ святою вѣрою, любовію небесной
И чистой совѣстью свершая путь креста,
Въ юдоли жизни сей томительной и тѣсной
Стрѣмилася она въ объятія Христа.
Супруга—трудъ и грусть съ супругомъ раздѣляла;
Мать въ благочестіи и дщерей и сыновъ
Въ утѣху отчую и въ радость воспитала,
Другъ бѣднаго, совѣтъ и милость и покровъ.
Какъ ближняя въ добрѣ и правотѣ ходила,
И на земли уже съ небесъ благотворила.

На семъ мѣстѣ покоится прахъ въ Бозѣ почившихъ душъ: благочестиваго мужа Іоакима Лазаревича Лазарева, скончавшагося 1826 года Генваря

Ընդէր յայդ անլոյս՝ դազաղ ստուերամած՝
  խաւարեալ հանդչիս՝ ի սուգ Հայկանեայդ,
Ձի քոյդ կայարան՝ այդ յարկ ուրուական
  եւ այսն ճախարեա՝ փառօք Արիական,
Յանմահիկ հանդէս՝ արդեանց սխրական,
  ի պայծառ երկնից՝ կամար վերնական.
Օվ անքոյթ նաւեալ՝ ընդ ծով կենդանոյս,
  այսց փըրփրածին՝ ալեաց խառնայդդ։
Գործով լանկելի՝ վարուք հոգեղոյս,
  պանծացեալ գտար յազգի քո խրախոյս.
Ար ինչ քեզ ապա մեր խուն ներբողեան,
  աւ ինչ քեզ նանիր՝ դիր դամբանական.
Քոյդ ընտիր դաբնի՝ դադաղդ ստուերական,
  քոյդ տապանագիր՝ գործքդ վերջնական.
Հանդիր ապաբէն՝ Հայր անզուգական,
  հանդիր խաղաղիկ՝ տաճիճ տեղեակ։
Իսկ մինչ զաթոիցես՝ ի լոյս յարուիցեան,
  զքեւ փառեսցեն՝ որդիք Արամեան։

9.

Ընթիճ հաւատով՝ երկնից սիրով լի,
Ընատիւտ խղճիւ՝ լցեալ զուահ խաչի.
Յայս հոլետ կենաց՝ նեղ աղետալի,
Վերձեմեալ հանդեաւ՝ ի դուռ Քրիստոսի։
Կին առն գործակից՝ ճգանդ և զբաղմանդ.
Այր ի Հօր սիրուհան՝ մարզիչ զաւակաց.
Տանկաց զօրաւիղ՝ խորհուրդ գութ պաշտպան,
Ընկեր մտերիմ՝ տոհմի մարդկութեան.
Յերկիր երկնայնոյ՝ անձառ բարութեան,
Ընդորը տարրապոյս՝ անմահ ի մահուան։

Ընտ հանդչին մարմինք ի Տէր հանգուցեալ հոգւոց,
բարեպաշտ Ընդ Յովակիմայ Աղիազարեանց, փոխելոյ

24-го дня и добродѣтельной супруги его Анны Сергѣевны, скончавшейся 1820 года Марта 11-го дня.

Памятникъ незабвеннымъ родителямъ.

10.

При мѣстѣ семъ почилъ мужъ кроткій, смирный,
Достойный Іерей, который долгъ Священный
Для Церкви съ тщаніемъ и съ честью проходилъ,
Служилъ и Олтарю, и юныхъ чадъ училъ,
Являлъ всѣмъ доброе души расположенье,
За что стяжалъ себѣ любовь и уваженье.....
Прости о Пастырь нашъ! и духомъ вознесись
Въ селенье райское и тамъ о насъ молись!

Скончался 1825 года Генваря 21-го на 35-мъ году жизни.

11.

Подъ симъ камнемъ покоится прахъ Гвардіи Ротмистрши Екатерины Ивановны Горичевой, родившейся въ 1194 году Марта 4-го дня и скончавшейся въ 1825-мъ году Апрѣля 25-го дня.

12.

Здѣсь Елизавета Ивановна Аскарханова, супруга Никиты Осиповича Аскарханова, родилась 1791 года Августа 8-го, скончалась 1827 года Іюня 30-го дня.

Յաստեայս ՚ի 24 Յունվարի ՚ի 1826 ամի, և առաքին ի Ս. Մռւանոյ տրին Աննայի Սերկեյովնայի, որ վախճանեցաւ ՚ի 11 Մարտի ՚ի 1820 ամի:

՚Ի յիշատակ յաւիտենական գորովալուծ ծնողայ:

10.

Ո՞ւռաջեաւ վիմիդ՝ սուրբ ընկալ տապան,
Յառաջոյ սեանս՝ սիւն վերնախորան.
Ամէն օծեալ՝ քահանայ վրկչին,
Կենօք արդասեօք՝ միշտ տեառնանման:
Աթոռ իւր վարուք՝ յուխտի նախանձեալ,
՚Ի ժողովրդոյ՝ անչափ սիրեցեալ,
Ո՞ւքանքար գիտութեան՝ լինքն և յաշակերտս,
Ո՞ստ կամն արարչին՝ լուռլի յարդեալ:
Մերձն առաք բարի՝ ՚ի պարարտ երկրի,
Ընձեալ պտղով՝ ՚ի չափ հարիւրի.
՚Ի հունձս հասեալ՝ մանպաղաւ հնձեալ,
՚Ի ըշտեմարանս՝ երկնից ժողովի:

Փոխեցաւ առ Ս. Աստուած ՚ի 27 Յունվարի ՚ի 1825 ամի Տեառն, ՚ի հասակի իւր 35 ամաց:

11.

Հանդի՛ր Տէր յարքայութեան քում զհոգի հանգուցեալ Ղևոնդեայ Կաստալինեայ Գորիչի, զաստեր Յովհաննէսի Մանիչարեանց, որ մեռաւ ՚ի յուսալից կեանս յայս ՚ի 4 Մարտի ՚ի 1794, փոխեցաւ առ քեզ քոյով հրամանաւ ՚ի 25 Ապրիլի ՚ի 1825 ամի:

12.

Ղևոնդեայ Յովհաննէսեան կողակից Աննա Մկրտիչ Յովսեփեան Աստարխանովայ, ծնեալ յամի Տեառն ՚ի 1791 ՚ի 8 Օգոստոսի և վճարեալ զկեանս յամի Տեառն 1827 ՚ի 30 Յունիսի ՚ի Մոսկուա:

13.

Подъ симъ камнемъ покоится прахъ Студента Московскаго Университета Григорья Исаевича Арапетова, скончавшагося Марта 15-го 1836 года на 21 году отъ рожденія.

14.

Подъ симъ камнемъ покоится прахъ Генералъ-Маіора Давыда Артемьевича Делянова, родившагося 24-го Іюля 1763 года и скончавшагося 7-го Іюля 1837 года.

Надпись о сооруженіи и возобновленіи Городской церкви во имя Воздвиженія Честнаго и Животворящаго креста Господня.

Избра тя Господь, да созиждеша Ему домъ во освященіе. (Паралипоменонъ гл. XXVIII, ст. X).

Храмъ сей во имя Воздвиженія Святаго Креста Господня сооруженъ иждивеніемъ Достопочтеннаго Мужа Христофора Лазаревича Лазарева въ лѣто 1779-е, возобновленъ же изъ усердія благочестивымъ братомъ его Іоакимомъ Лазаревичемъ Лазаревымъ въ 1821-е.

Надпись о сооруженіи Армянской Ваганьковской кладбищенской церкви.

Храмъ сей сооруженъ во имя Воскресенія Христова иждивеніемъ Благочестивыхъ Мужей, двухъ

13.

Ընկեր Գրիգոր Նահապետով, վախճանեցաւ յամի 1836 ի 15 Մարտի քսանամեայ:

14.

Ի Տապանիս հանգչի մարմին Գ. Ինարալ-Մայոր Գաւիթ Յարութիւնեան Գիլանովայ, որ ծնաւ ի 24 Յուլիսի 1763 ամի և հանգեաւ ի Քրիստոս ի 1837 ամի ի 7 Յուլիսի:

Աբգարեանցն հատուցան և նորոգեցան փաթիլք խոլերայեան Սբն Լուսաւորչի Եկեղեցւոյն Սբն Գէորգ:

Ընտրեալ զքեզ լինել նմա տուն ի սրբութիւն: (Գիրք Առաջնորդից Մնայորդաց. գլ. իբ. համար 10):

Տաճարս այս կառուցաւ յանուն կենսատու Խաչին վերայն արդեամբ Ազն Աստուածասիրաց ի Տէր հանգուցելոյ Խաչատրոյ Աղխալարեանց ի թուին 1779 և վերանորոգեցաւ ծախիւք Տարեպաշտ եղբօր նորա Յովակիմայ Աղխալարեան ի թուին 1821:

Աբգարեանցն հատուցան Աղեքսեյեան հանգուցեալ Ջոյոյ, որ ի Վոլոնդա:

Կառուցաւ Տաճարս յանուն Յարութեան Քրիստոսի ծախիւք բարեպաշտոն արանց երկուց եղբարց Մինասայ և Յովակիմայ Աղխալարեանց ի միջնադեանական յիշա-

братьевъ: Мины и Іоакима Лазаревичей Лазаревыхъ въ вѣчную память ихъ и всѣхъ кровныхъ своихъ въ лѣто Господне 1815-е Іюня 1 дня, въ Первопрестольной Столицѣ Москвѣ.

Надписи на Гробницахъ Московской Армянской церкви, что на Пресн.

1.

Подъ симъ камнемъ покоится прахъ Священника Воскана, скончавшагося 1770 года Февраля 3.

2.

Здѣсь покоится прахъ Анны, дочери Жульфинскаго урожденца Іоакима, и супруга достопочтеннаго Мужа Лазаря Лазарева, скончавшейся въ 1770 году Генваря 13 дня, на 60-мъ году жизни своей.

տակ ինքեանց և ամենայն արիւնակցաց իւրեանց յամի Տեառն 1815 ՚ի Յունիս 1 ՚ի Մոսկուա նախատաճ մայրաքաղաքին։

Վ՚ԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ ՏՈՀՄԱԿԱՆԱՑ ՈՏԱՆԻ ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ, ՈՐ ՉԻ ՊԱՀԵՒ ԱՀԵՂԱՓԱՐՏԱՀ ՀԱՆԴԻՊՄԱՆԻ ԼԻՆԵԼՈՒՆ, ՈՐ ՉԻ ՊԱՏԱՀԻ։

1.

Ընդ է տասան Հանդստեան պարկեշտակրօն Տէր Ոսկան Քահանայի, որ փոխեցաւ առ տնջալի Քրիստն իւր ՚ի 1740 ՚ի 3 Փետրվարի։

2.

Ընտանեօք ամփոփեալ կայ մարմին Ընտայի դստեր Զուղայեցւոյն Յովակիմայ և զուգակցի Ան բարեպաշտի Աղիսազարայ Աղիսազարեան, որ փոխեցաւ յաստեաց ՚ի 1770 ՚ի 13 Յունվարի իբրու վաթսուն ամաց։

Обзоръ основанія Армянскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ въ Москвѣ, съ показаніемъ учрежденія и ВЫСОЧАЙШЕ дарованныхъ правъ по Указамъ и по двумъ Положеніямъ Комитета Г.г. Министровъ, ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнымъ.

Состоящій подъ ВЫСОЧАЙШИМЪ покровительствомъ Армянскій Лазаревыхъ Институтъ Восточныхъ Языковъ учрежденъ въ Москвѣ Дѣйствительнымъ Статскимъ Совѣтникомъ и Командоромъ Иваномъ Лазаревичемъ и братомъ его Іоакимомъ Лазаревичемъ Лазаревыми въ 1815 году, и упрочень на будущія времена пожертвованіями сихъ двухъ братьевъ и ихъ наслѣдниковъ, состоящими въ основномъ капиталѣ, зданіяхъ и обзаведеніяхъ, простирающимися по общему отчету къ 1841 году до 1,718,246 рублей.

Въ незабвенную память благотворителей и отличнаго ихъ для пользы общественной подвига, заведеніе сіе, по ВЫСОЧАЙШЕ утвержденному въ Мартѣ 1828 года Журналу Комитета объ устройствѣ Учебныхъ заведеній, именуется: *Армянскимъ Лазаревыхъ Институтомъ Восточныхъ языковъ.*

По Указу 1-го Департамента Сената Іюня 30-го 1825 года и по ВЫСОЧАЙШЕ утвержденному Положенію Комитета Г.г. Министровъ 8-го Ноября 1824 года, Армянскій Лазаревыхъ Институтъ въ Москвѣ, былъ подчиненъ Главному Начальству Генерала отъ Артиллеріи Графа А. А. Аракчеева.

Հաստատութեան քաղաքականութեան հիմունքներուն Տեսչ Լազարեանց Հայկեան ԱԶԳԱՐԱՐ, կառուցեալ է ի Մոսկուա ի Գերազնիւ Խորհրդականէ և Հրամանատարէ Յովհաննու Ղևոնդեան և յեղեալ նորա ի Յովակիմայ Ղևոնդեան Լազարեանց ի 1815 ամի, և յատակուած է կացուցեալ յապաղայ ժամանակս նուիրանօք երկուց եղբարցս այսոցիկ և ժառանգայ սոցին, որպիսի են մայր գումարն դրամոյ, շինուածք և այլ կերտուածք. որոյ պինն ըստ հասարակայ հաշուի տարածի ընդ ամենն ցաճի 1841 մինչև յ1, 718,246 ռուբլիս:

Յանմուռաց յիշատակ բարերարացն և վասն պերճութեան օգտի հասարակաց սնորատրծութեան նոցա՝ ըստ Կարգադրին հաստատեալ Օրագրոյն ի 1828 ամի ամսոյն մարտի Նախարարագոյտ ժողովոյն, որ յաղագս բարեկարգութեան ուստիճական գպրոցաց, անուանի Հայկեան Լազարեան ԱԶԳԱՐԱՐ Ընտիրն Լեզուաց:

Ըստ զօրութեան Հրովարտակի առաջին բաշխուածոյ Սենեակի ի 30 Յունիսի 1825 ամի և ըստ Կարգադրին հաստատեալ վճռահատութեան ժողովոյն Տեսչ Նախարարաց ի 8 Նոյեմբերի 1824 ամի Հայկեան ԱԶԳԱՐԱՆՑ Տեսչ Լազարեանց ի Մոսկուա ենթադրեալ եղև ընդ Գվհատուր Իշխանութեամբ Գաներալին Ծննդեան գործոյ Գրաֆ Ն. Ն. Նուրաքսէևի:

Въ Февралѣ 1828 года на выпискѣ Журнала засѣданія Комитета Устройства Учебныхъ Заведеній о подчиненіи Лазаревыхъ Института Главному Начальству Г. Генералъ Адъютанта Графа Бенкендорфа, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ собственноручно изволилъ написать: «*Согласенъ.*» — Въ слѣдствіе сей ВЫСОЧАЙШЕЙ воли въ 1828 году принялъ на себя званіе Главноначальствующаго Восточнаго Лазаревыхъ Института Генералъ Адъютантъ, Генералъ отъ Кавалеріи Графъ А. Х. Бенкендорфъ.

По отношенію Г. Министра Народнаго Просвѣщенія Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника С. С. Уварова къ Г-ну Генералъ Адъютанту Графу Бенкендорфу, отъ 17-го Августа 1834 года подъ № 8098-мъ, признано справедливымъ включить во вторый разрядъ Восточный Лазаревыхъ Институтъ въ Москвѣ. Въ слѣдствіе Положенія Государственнаго Совѣта, ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго 25-го Іюня 1834 года, въ §§ 30,31,32,33,34 и 35 означенъ порядокъ производства въ чины служащихъ при всѣхъ учебныхъ заведеніяхъ I-го и II-го разрядовъ. Въ силу Указа и Росписанія 20-го Ноября 1835 года высшихъ и среднихъ учебныхъ заведеній по разрядамъ, установленнымъ Положеніемъ 25 Іюня 1834 года, Армянскій Лазаревыхъ Институтъ Восточныхъ языковъ помѣщенъ и утвержденъ *во II-мъ разрядѣ* на равнѣ съ Гимназіями, Корпусами и дру-

Յամենայն վեցերորդի 1828 ամի՝ ի համառօտ քաղաքացածն Օրադրութեան գումարման ձորոյին Կարեկարգութեան Ուսումնական Դպրոցաց յաղագս ննջեցեալ վերոյ պՀնժարան Տեառն Լազարեանց ընդ Վեհաւոր հշխանութեամբ Օժանդակ գնեցելոյն գրաճի Ռահենկեանդրճին, ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀԱՆ ՍՆՕՐՈՒԹԻՒՆՆ Կարեհաճեցաւ ընդունել զրոշմել այսպէս՝ ՀՈՎՀաննէս: Պատճառաւ այսր Կայսերական հաճութեան յամին 1828 յանձն իւր ընկալաւ զկոչումն Վեհաւոր հշխեցողի Լազարեան Աբեւելեան Հեռանտանին Օժանդակ գնեցելոյն և գնեցելոյն հեծելատերայ գրաճի Ս. Ի. Ռենկենդրճին:

Ըստ յարաբերական նամակին Նախարարին Ազգային Լուսաւորութեան Ներդործական Ներբին Խորհրդականի Ս. Ս. Ուվարովայ առ Օժանդակ գնեցեալ գրաճի Ռենկենդրճին՝ ի 17 Օգոստոսի 1834 ամի ընդ համարաւ 8098 իրատոյն համարեցաւ մուծանել յերկրորդ դասակարգութիւն զԱբեւելեան Հեռանտանն Լազարեայ: Հետևութեամբ Սահմանադրութեան Կայսերական Խորհրդարանի՝ Կարձրագոյնս հաստատելոյ՝ ի 25 Յունիսի 1834 ամի, ի յոդուածն 30, 31, 32, 33, 34 և 35 որոշեցան կարգք Կարձրանալոյ յաստիճանս ծառայողաց յամենայն ուսումնարանս առաջին և երկրորդ դասակարգութեան: Ըստ զօրութեան Հրովարտակին և գծագրութեանն՝ ի 20 Նոյեմբերի 1835 ամի վերին և միջին ուսումնարանաց ըստ դասակարգութեանց, հաստատելոյ սահմանադրութեամբ, որ՝ ի 25 Յունիսի 1834 ամի Հայկական Լազարեան Հեռանտանն Աբեւելեան Լեզուաց վերածեցաւ և հաստատեցաւ ՀԵՂԵՐԵՏ Ե-

гими учебными заведеніями.

По Указу 1-го Департамента Сената Октября 21-го 1837 года и по Выпискѣ Журнала Комитета Г.г. Министровъ отъ 3-го и 31-го Августа 1837 года № 1380, ВЫСОЧАЙШЕ дарованы и предоставлены Московскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ Языковъ права и преимущества на равнѣ съ учебными заведеніями II-го разряда.

При отношеніи Г. Министра Народнаго Просвѣщенія Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника С. С. Уварова къ Попечителю Московскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ Языковъ Дѣйствительному Статскому Совѣтнику, Камергеру И. Е. Лизареву, отъ 5-го Мая 1838 года № 5166, препровождено было на основаніи ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго въ 26-й день Апрѣля 1838 года Положенія Комитета Гг. Министровъ, для руководства, росписаніе Лазаревыхъ Института чиновниковъ по разрядамъ мундировъ и класса чиновъ.

Состоялся отъ 31-го Мая 1838 года по 1-му Департаменту Сената Указъ по ВЫСОЧАЙШЕМУ повелѣнію о предоставленіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ Языковъ дополнительныхъ правъ и преимуществъ на равнѣ съ учебными заведеніями II-го разряда. При ономъ

ֆոխբերությանն, զուգահասաբար Գևորգեանց, Խաբէի կաղեթաց և այլոց ուսուցիչներուն:

Ըստ զօրութեան Հրովարտակին առաջին բաշխուածոյ Սենեթի ին 21 Հոկտեմբերի 1837 ամի և ըստ հանուստ քաղուածոյ Օրագրութեան ժողովոյն Տեառց Վահարտայ ի 3 և ի 31 Օգոստոսի 1837 ամի ընդհանուր 1380 պարգևեալ և հաղորդեալ եղև Հեմարանին Ալաղերեանց Ընտանեաց եզուայ իրաւունք և արտօնութիւնք՝ զուգակշիռ ուսուցիչներուն երկրորդ դասակարգի:

Ի յարաբերական նամակի Տեառն Վահարայ Գլխաւորի Գիշխային Ալաղերեանց Ընտանեաց Հոգևորական Ներքին Խորհրդականի Ս. Ս. Ոսկարովայ առ Հոգաբարձուն Ալաղերեան Հեմարանին Ընտանեաց եզուայ՝ որ ի Մոսկով, առ Ներքին Խորհրդական Տէրութեան և Սինեկապետն Յ. Յ. Ալաղերեանց ի 5 ին Մայիսի 1838 ամի ընդ հանուր 5166 ի պետս գործադրութեան առաքեալ եղև յուսյակ պաշտօնակալաց Ալաղերեան Հեմարանին ըստ դասակարգութեանց հանդերձին՝ մանդիլը անուանելոյ և դասուց աստիճանաց, հինն ունելով այնմ- պԱահմանադրութիւնն ժողովոյն Տեառց Վահարայ բարայ՝ զհաստատեալն ի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱԴԱՆ ՍԵՆԵԹՈՒԹԵՆՆ ի 26 Ապրիլի 1838 ամի:

Ի 31 Մայիսի 1838 ամի հաստատեցաւ Հրովարտակ ըստ Վարձրատոյն հրամանի առաջին բաշխուածոյ Սենաթի յաղագս պարգևելոյ Հայկական Ալաղերեան Հեմարանին Ընտանեաց եզուայ վերաւունս և զառանձնաշնորհութիւնս՝ զուգապատիւս ընդ այլ ուսուցիչարանոյ երկրորդ դասակարգի. ընդ նմին և համաուստ բո-

Указѣ извлеченіе изъ Выписки журналовъ Комитета Гг. Министровъ о дополнительныхъ правахъ по ВЫСОЧАЙШЕ утвержденному Положенію, Всемилостивѣйше пожалованныхъ Московскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ Языковъ отъ 29 Марта и 26 Апрѣля 1838 года № 784.

Институтъ, основанный фамиліею Лазаревыхъ, безъ всякаго пособія отъ Правительства съ 1815 по 1841 годъ существуетъ 26 лѣтъ, и по всей справедливости можетъ почитаться однимъ изъ полезнѣйшихъ въ Государствѣ благотворительныхъ заведеній. Восточный сей Институтъ, какъ центральное главное заведеніе Армянскаго народа, служитъ разсадникомъ и образуетъ въ себѣ сѣмя, отъ котораго торговля и политика, сближеніемъ съ народами Азійскими пожинаютъ свои плоды.—Въ Институтѣ получаетъ образованіе Армянской націи юношество, изъ разныхъ городовъ и странъ стекающееся. Лучшимъ доказательствомъ общей довѣренности, которою пользуется сіе заведеніе въ Москвѣ, можетъ служить и то, что многіе Русскіе дворяне и родители другихъ націй, съ предпочтеніемъ помѣщаютъ дѣтей своихъ въ числѣ платящихъ пансіонеровъ. Изъ числа воспитанниковъ Института, до 500 юношей поступили въ военную службу и въ гражданское вѣдомство. Нѣкоторые посвятили себя исключительно ученому сословію.

Цѣль Института двоякая: а, теорстическое и

վանդակութիւն ի Քաղուածոյ Օրագրութեանց ժողովոյն Տեարց Նախարարաց յաղագս յաւելեալ երաւանց՝ ըստ Կարգադրին հաստատեալ Սահմանադրութեան, պարզևելոյ ԱՄԱՆՈՒՈՐՍՆԾ ԿԱՅՍԵՐԻՆ Լազարեան Ձեմարանին Ընտելեան Լեզուաց, որ ի Մոսկով ի 29 Մարտի և ի 26 Ապրիլի 1838 ամի ընդ համարաւ 784։

Ձեմարան՝ հիմնեալ ի պերճաստանէ Լազարեանց՝ յարտաւէտ արդէն զամն 26, սկսեալ ի 1815 ամէ ց1841 առանց ամենայն նպաստից ի կողմանէ Տէրութեան և միայն մերձի համարիլ մին յօգտակարագոյն շինուածոց Կայսերութեանն։ Ընտելեան Ձեմարանս այս՝ իբրու կեդրոնական գլխաւոր շինուած Ընդհն Հայոց՝ համարի իբրև պարտէզ ևմն, և կերակուրէ յինքեան զսերմն, յորմէ վաճառականութիւնն և կենցաղավարութիւնն քաղէ զպտուղս հաղորդակցութեամբ ընդ ժողովուրդս Ընտոյ։ Ձեմարանս լուսաւորէ գիտութեամբք զերիտասարդս Ընդհս Հայոց՝ զեկեալս ի զանազան քաղաքաց և կողմանց։ Ընտելագոյն հաւաստիք ընդհանուր հաւատարմութեան, զոր ունի յինքեան Ձեմարանս այս ի Մոսկով, է այն, զի բազումք յազնուականաց Ռուսաց և ծնողք այլոց ազգաց զետեղեն զմանկունս իւրեանց ի թիւս լիաթոշակ աշակերտաց, նախադասելով Ձեմարանս քան զայլ ուսուցիարանս։ Յաշակերտաց Ձեմարանիս իբրու հինգ հարիւր անձինք մտին արդէն ի զինուորական և ի քաղաքական ծառայութիւնս, և ոմանք ընծայեցին զանձինս գիտնական վիճակի կենաց։

Նպատակք Ձեմարանիս են երկու այսոքիկ. ա) Տե-

практическое изученіе Европейскихъ и Восточныхъ языковъ и приспособленіе переводчиковъ въ оныхъ; б.) приготовленіе учителей для прочихъ воспитательныхъ заведеній Армянскаго народа и образованныхъ священнослужителей для исповѣдывающихъ Христіанскую Армянскую вѣру.

Курсъ ученія въ Институтѣ, на основаніи правилъ общаго Гимназическаго курса, дѣлится на разряды: высшій, средній, нижній и пріуготовительный класы. По свойству учебныхъ предметовъ, постепенно преподаваемыхъ, полный учебный курсъ продолжается срочное время. Предметы ученія составляютъ: а.) Законъ Божій Грекороссійскаго и Армянскаго вѣроисповѣданія; б,) Науки нравственно-политическія; в.) Науки физико-математическія; г.) Науки словесныя; д.) языки: Европейскіе, Азіатскіе; е.) Изящныя искуства; ж.) Лекціи Восточныхъ языковъ; з.) Особое отдѣленіе Богословскихъ лекцій. Составъ чиновниковъ: Преподавателей наукъ, языковъ; Учителей искуствъ и Надзирателей, всѣхъ до 35. Учащихся воспитанниковъ на иждивеніи Института 30-ть; пансіонеровъ до 70-ти, всѣхъ до 100.— Армянское юношество бѣдное, въ томъ числѣ нѣкоторые и Русскіе воспитываются безмездно.—Пріемы вновь вступающихъ на ваканціи дѣлаются сообразно штатному положенію и уставу.

Всѣ дѣйствія по учебной, нравственной и распо-

ական և գործական ուսուցք նախապատրաստական և նպատակ-
ներան Հեղուսոյ և պատրաստուցք թարգմանչաց Հինոյն.
բ) պատրաստել զուսուցիչս ի պետս այլ դպրոցաց Ար-
ևելեան Հայոց և զբարեկիրթ սպասաւորս եկեղեցւոյ Հո-
գւոյ զաւանութեան զՔրիստոնէական հաւատն Հայոց:

Ընթացք դաստատութեան ի Զեմարանի անդ՝ ըստ
սահմանադրի կանոնաց ընդհանրական դաստատութեանց
գիմնազիայիւ՝ բաժանեալ ի վերին, ի միջին, ի ստորին
և ի պատրաստական: Ըստ պահանջման
ուսանելի առարկայիւ՝ կարգաւ ինն աստիճանաց՝ նախա-
տար ընթացքն ուսման տարածանին ընդ սահմանադիր
ժամանակս: Առարկայք ուսման են այսոքիկ. ա) Աստ-
ուածային օրէնք ըստ Հին և Նոր և Հայկական դա-
ւանութեան. բ) Գիտութիւնք բարոյականք և կենցա-
ղականք. գ) Գիտութիւնք բնականք ընդհանրականք. դ)
Գրականութիւն. ե) Լեզուք Նորոգականք և Նախա-
կանք. զ) Գեղարուեստք. է) Դաստատութիւն Արևե-
լեան Լեզուաց. ը) Առանձին դաս աստուածաբանական
ուսման: Նուագք աստիճանաւորաց են յետոպայքդ. դա-
ստատք գիտութեանց և Լեզուաց. ուսուցիչք արհես-
տից և վերակացուք, համօրէն 35 անձինս: Որդեգիր
աշակերտք՝ անուղեալք ի Զեմարանէն 30, իսկ թոշա-
կառուք 70, համօրէն 100. Ընդհատ մանկունք Հայոց
ընդ որս և ամանք ի Նուագս անանկն ձրիաբար: Ըն-
դունելութիւն նորոգ մուտանողաց ի պարապմունս տեղիս
աշակերտելոյ լինի համաձայն սահմանադրութեաց և
կարգադրութեանց:

Համօրէն ներգործութիւնք ըստ ուսուցական, բարո-

рядительной части основаны на общихъ правилахъ и на Уставѣ Института.

Типографія Института въ кругу дѣйствій распространилась. Многія изданы книги, въ томъ числѣ Армяно-Русскій Словарь, на иждивеніи Попечителя Института напечатанный.

Всѣ подобныя свѣдѣнія объ-основаніи, о составѣ, о цѣли и оцвѣтущемъ состояніи Института, извѣстны изъ годовыхъ отчетовъ, равно изъ изданныхъ книгъ, именно: изъ Постановленія 1830 года и изъ книги:—Собранія ВЫСОЧАЙШИХЪ Указовъ и Актовъ Восточнаго Лазаревыхъ Института, напечатанной въ 1839 году.

յաւկան և անօրինական մասանց հնձեալ կան ՚ի վերայ ընդհանուր կանոնաց և կարգադրութեան Ա՛ամարանի:

Տպարան Ա՛ամարանի յընթացս ներդործութեանց իւրոց Հոխանայ ըստ բաւականին: Յոլով մատեանք տպագրեալ եղեն ՚ի նմին, ընդ որս և Բառարանն ՚ի Հայոց ՚ի Ոսկս Վեղս արդեամբ Հոպաբարձուի Ա՛ամարանիս:

Հաւօրէն մանրամասն տեղեկութիւնք գհնձարկութեանն, գնևութց, գնպատակէ և գծաղկեալ վիճակէ Ա՛ամարանի յայսմ տեսանին ՚ի տարեկան հաշիւս, ընդ նմին և ՚ի տպեալ մատեանս, այն է. ՚ի Կարգադրութեան՝ ՚ի լոյս ընծայեալ ՚ի 1830 ամի, և ՚ի մատենէն Գամար Վարձատուին Հրատարակից և Վրձանադրութեանց Վրևելեան Ա՛ամարանին Վազարեայ՝ ընծայեալ ՚ի լոյս ՚ի 1839 ամի:

О предоставленіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ Языкосъ правъ и преимуществъ, наравнѣ съ учебными заведеніями 2-го разряда.

По Указу ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, Правительствующій Сенатъ слушали предложеніе Г. Министра Юстиціи, Тайнаго Совѣтника и Кавалера Дмитрія Васильевича Дашкова, при коемъ предложилъ сообщенную ему Г. Генералъ-Адъютантомъ Графомъ Бенкендорфомъ, копію съ выписки изъ журналовъ Комитета Гг. Министровъ 3 и 31 минувшаго Августа, въ которой заключается Высочайше утвержденное положеніе онаго Комитета, о дарованіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ правъ и преимуществъ, наравнѣ съ учебными заведеніями 2-го разряда. Приказали: напечатавъ потребное количество экземпляровъ означеннаго положенія Комитета Гг. Министровъ, разослать для должнаго исполненія къ Министру Народнаго Просвѣщенія, а для свѣденія во всѣ Губернскія и Областныя Правленія и Правительства, Войсковыя Канцеляріи и Присутственныя мѣста, къ прочимъ Гг. Министрамъ, Военнымъ Генералъ Губернаторамъ, Военнымъ Губернаторамъ, управляющимъ и Гражданскою частію, Генералъ-Губернаторамъ и Градоначальникамъ, при указахъ; въ Святѣйшій же Правительствующій Синодъ, во всѣ Департаменты Правительствующаго Сената и Общія оныхъ Собранія, сообщить при вѣденіяхъ,

Յ՚ամէն պարագայս Լ՚ալեքսանդ Հոյակ Ձ՚ենմարկի Ա՚նթա-
կան Լիզուդ՝ ոչ ի Մոսկուա, զէշտ-ուտ և զբօսո-ելեն՝
հաւատոյ ուղղափառական երկրէն փոխելէն։

Ըստ հրամանատակի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒԿԱՆ ՄԱՆ-
ԾՈՒԹԵՆԱՆ կառավարիչ Սենատին ունկնդիր եղաք
առաջադրութեան տեառն Նախարարի Լրատուին Վեր-
ջին Խորհրդականի և Սպասեաց Դմիտրի Վասիլիէ Դաշ-
կով, որ և առաջարկեաց ընդ ամին զառաքեալն առ-
ի Գվխաւոր ՍՋԱԿԵՑ ԿԱՅՍԵՐ (Գեներալ Ադ-ետուն)
Կոմսէն Ռենկենտորֆէ զօրինակ քաղուածոյ յօրդրու-
թեանց Ժողովոյն (Բոդետ) տեարց Նախարարաց ի 3
և 31 անցեալ օգոստոսի, յորում պարտնակի Նար-
ձրագոյն հաստատեալ սահմանադրութիւն Ժողովոյն այ-
նորիկ ուսան պարգևելոյ Լալեքսանդ Ձայկան Ձե-
մարանին արևելեան լեզուաց, որ ի Մոսկով, զնրաւունս
և զարտօնութիւնս հաւատոյ ուստիարանաց երկրորդ
դասակարգի։ Ձրամայեցաք՝ տպագրեալ զկարևոր թ եւ
օրինակաց վերոյհշեալ սահմանադրութեան Ժողովոյն
տեարց Նախարարաց, առաքել զայնոսիկ ուսան պար-
տուպատշաճ կառարման առ տէր Նախարարն ազգային
լուսաւորութեան. նաև ուսան տեղեկութեան ի համայն
կառավարութիւնս դատաստոյ և նահանգաց, ի կուսա-
կալութիւնս, ի դիւանատունս զօրաց և ֆինրաւարանս,
առ միւս տեարս Նախարարս, առ զօրապետական դլխա-
ւոր դատաստոս, առ զօրապետական դատաստոս՝
որոց յանձնեալ է և քաղաքական կառավարութիւն,
առ դլխաւոր դատաստոս և քաղաքացոց, հանդերձ
հրամանագրով։ Նաև ի սրբազան կառավարիչ Սինո-

а въ Герольдію при извѣстіи, и припечатть въ Сенатскихъ вѣдомостяхъ. Въ слѣдствіе чего прилагается при семъ одинъ экземпляровъ. Октября 21 дня 1837 года. (по 1-му Департаменту.)

Выписка изъ журналовъ Комитета Министровъ 3 и 31 Августа 1837 года № *1,380.*

Слушаны записки Генералъ-Адъютанта графа Бенкендорфа, отъ 28 Іюня за № 3,344, о дарованіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ правъ и преимуществъ казенныхъ и частныхъ учебныхъ заведеній 2-го разряда, и отношеніе къ Управляющему дѣлами Комитета Министровъ, отъ 24 Іюня за № 3,710; по тому же предмету

Комитетъ, по разсмотрѣніи сего дѣла, находилъ съ одной стороны, что Восточный Лазаревыхъ Институтъ существуетъ болѣе 20 лѣтъ, безъ всякихъ пособій оть Правительства, а съ другой, что не только многія частныя благотворительныя заведенія пользуются правами, превосходящими тѣ, кои испрашиваются нынѣ Институту Лазаревыхъ, но даже и домашнимъ Наставникамъ, Положеніемъ 1 Іюля 1834 года, предоставлено право Государственной службы и производства въ чины. Посему Комитетъ, не встрѣчая особенныхъ препятствій присвоить нѣкоторыя права и служащимъ въ Инсти-

հոդուն, յամենայն բաժինս (ԽԷԲ-ԸՆ-ՌՆԻ) կառավարիչ Անապի և յընդհանուր ժողովս նոցին, հաղորդել զայսմանէ ազդարարութեամբք, և՛ ի Հերօլտիայն վերկուցմամբ, նա ևս հրատարակել տպագրութեամբ՛ի յայտարարութիւնս Անապի (Անուէսդ ՀԷՕՕՌՆԻ)։ Վասն որոյ և յարակցեալ պնի աստ օրինակ մի։ Ի 21 հոկտեմբերի 1837 ամի։ (յիւ Դէբարթամենթի)։

ՎՃՂՏԱՅ ՅՕՐՓԸՈՒԸՆԻՑ ԺՈՂՎԱՆ ՆԻՒՏՐՑ Ի 3 Ե 31 ՏՈՒԲՈՆ ՕՓՈՏՈՒ 1837 Ա՛Ի ԸՆԴ ՀԱՄԱՐ 1,380։

Ընթերցեալ եղեն առմանակն Գլխաւոր Ընդակի ԿԱՅԱՆ կոմսին Ընկկենտօրփի՛ի 28 յուլիսի ընդ 3,344 համարաւ, վասն պարզևելոյ Լազարեանց Հայկական Հեմարանին արևելեան լեզուաց՝ որ՛ի Վոսկով, զերաւունս և զարտօնութիւնս արքունի և առանձնական ուսումնարանաց երկրորդ դասակարգի, և ևս և ճանօթաբան պրութիւն նորա Հաւ կառավարչին գործոց ժողովոյն Նախարարաց՛ի 24 յուլիսի ընդ 3,710 համարաւ վասն նոյն առարկայի։

Ժողովս յետ քննելոյ զգործս զայս եղիտ, մի՝ թէ Լազարեանց արևելեան Հեմարանն արդէն աւելի քան զամն քան յարատևէ առանց ամենայն նպաստաւորութեան՛ի կոչմանէ Տէրութեան, և միւս՝ զի ոչ միայն բազում առանձնական գպրոյք արդէն վայելեն զերաւունս՝ գերազանցեալս քան զայնս, որք այժմ լինդրեալ լինին վասն Լազարեանց Հեմարանին, այլև զի առանին ուսուցչաք անգամ ընկալեալ են զերաւունս Ընդունական սպասաւորութեան և յառաջանալոյ յաստի-

тутѣ Лазаревыхъ, соотвѣтственно мнѣнію Главнаго Начальника онаго, полагалъ:

1.) Лица, занимающія въ Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ нижеслѣдующія должности, считать состоящими въ дѣйствительной Государственной службѣ.

2.) Должности сіи по росписанію должностей Гражданской службы по классамъ отнести: Попечителя Института къ V, Директора къ VII, Инспектора классовъ къ VIII, Старшихъ Учителей Словесности, наукъ и Восточныхъ языковъ къ IX, Младшихъ Учителей Грамматики и Европейскихъ Иностранныхъ языковъ къ X, Учителей рисованія и чистописанія и Комнатныхъ Надзирателей къ XII и Письмоводителя и Эконома къ XIV классамъ.

3.) Всѣмъ состоящимъ въ сихъ должностяхъ предоставить право на чинопроизводство по Положенію 25 Іюня 1834 года и дополнительнымъ къ оному постановленіямъ, относя ихъ къ тѣмъ разрядамъ, къ коимъ каждый изъ нихъ по учебному своему аттестату принадлежитъ.

Ճանս, սահմանադրութեամբ ի 1 յուլիսի 1834 ամի: Վ՚ասն այսորիկ ծողովս՝ ոչ դատեալով զառանձին արգելանս առ սեպհականելոյ ինչ ինչ երաւունս նաև պաշտօնէիցն Յ՚ալաբեանց Ճեմարանին, համաձայնելով ընդ կարծեաց գլխաւոր Ճեմարանապետին, սահմանադրեաց:

Նախ՝ զի անձինք, որք ի Յ՚ալաբեանց Ճեմարանին արևելեան լեզուաց ի Մոսկով տանձնեն զկետապայ պարտաւորութիւնսդ, համարեսցին ի ներդործական Ընդունի ծառայութեան:

Երկրորդ՝ պարտաւորութիւնք այսոքիկ, ըստ շարադասութեան կարգաց պարտաւորութեան քաղաքական ծառայութեան, սահմանեսցին այսպէս: Դպաբարձուն Ճեմարանի համարեսցի ի հինգերորդ դասակարգի, Կառավարիչն՝ չորեքներորդ դասակարգի, Վերատեսուչն դասատուաց՝ յոթերորդ դասակարգի, Ընդ ուսուցչաց բանասիրական գիտութեանց և արևելեան լեզուաց՝ հիններորդ դասակարգի, Ուրուսեր ուսուցչաց քերականութեան և Եւրոպական այլազգի լեզուացն՝ ի տասներորդ դասակարգի, Ուսուցչաց նկարչութեան և վայելչագրութեան ևս և Վերակացուք սենեկաց՝ վերկոտասաներորդ դասակարգի, իսկ Քարտուղարն և Տնտեսն՝ ի չեքտասաներորդ դասակարգի:

Երրորդ՝ ամենեքեան, որք գտանին յայդոսիկ պարտաւորութեան, ունիցին զերաւունս ամբառնալոյ վեր բարձր աստիճանս՝ ըստ սահմանադրութեանն՝ եղելոյ ի 25 յունիսի 1834 ամի, և ըստ յաւելուածոյն ի նոյն վերադրելոյ, վերածելով զնոսա յայն դասակարգս, առ որս իւրաքանչիւրք ի նոցանէ պատկանին ըստ ուսուցման վկայագրոյ իւրեանց:

4.) За симъ на учителей означеннаго Института не распространять преимуществъ, дарованныхъ особыми постановленіями лицамъ, служащимъ по учебному вѣдомству Министерства Народнаго Просвѣщенія.

Заключеніе сіе Комитетъ имѣлъ счастіе повергнуть на Высочайшее ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА разрѣшеніе, донося, что Управляющій Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія по дѣлу сему остался при особомъ мнѣніи, изложенномъ въ отзывахъ Тайнаго Совѣтника Убарова къ Генералъ-Адъютанту Графу Бенкендорфу.

На сіе положеніе Комитета послѣдовало собственноручное ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА повелѣніе: »*Быть по мнѣнію Комитета.*«

Комитетъ въ засѣданіе 31 Августа опредѣлилъ: сообщить о томъ Генералъ-Адъютану Графу Бенкендорфу къ исполненію выпискою изъ журнала.

На подлинномъ подписано: Управляющій дѣлами Комитета, Статсъ-Секретарь *Бахтинъ*.

Զորավարդ՝ զկնի այսր, յուսույչս նշանակեալ Հռոմանեն մի՛ տալոցեայն այն առանձնաշնորհութիւնք, որք պարզևեցան առանձին սահմանադրութեամբք ծառայողացն ի ներքոյ ուսուցիական կառավարութեանց Նախարարին ազգային լուսաւորութեան:

Օգնականութիւնս զայս ժողովն բարեբաղձ գտաւ մատուցանել ի պարձրագոյն վճռահաստութիւնն ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ յայտ առնելով և՝ թէ Պատուակարան Նախարարութեան ազգային լուսաւորութեան կայ և ճոխ ընդ իւր առանձնական կարծեաց զայսմ առարկայէ, որ բացայատեալ կայ յառանձին պատասխանատրութենս Ներքին Խորհրդականին Ալաարովի՝ առ Գլխաւոր Ընդհակնոցին Ռէնկէնսօրֆի:

Սմին այսմիկ սահմանադրութեան ժողովոյ՝ ի վերայ եկն ինքնաձեռագիրն հրամանն ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ, այսպէս՝ »Նշէյ՛ ըստ ընտրելոցն ժողովոյն:«

Ժողովս յաւուր գումարման իւրոյ ի 31 Օգոստոսի բացարձակեայ՝ քաղաքաձով յօրագրէ հաղորդել զայս առ Ներքին Գլխաւոր Ընդակէն կոմսին Ռէնկէնսօրֆի առ դրծակատարութիւն:

(Ի վերայ գաղափարի ստորագրեալ կայ)

Պատակարար գործոց ժողովոյն, Քարտուղար Տէրութեան Հռոմէական:

Указъ по Высочайшему повелѣнію: о предоставленіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ дополнительныхъ правъ и преимуществъ, на равнѣ съ учебными заведеніями 2-го разряда.

Указъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА Самодержца Всероссійскаго, изъ Правительствующаго Сената.

По указу ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, Правительствующій Сенатъ слушали предложеніе Господина Министра Юстиціи, Тайнаго Совѣтника и Кавалера Дмитрія Васильевича Дашкова, при коемъ предложилъ для повсемѣстнаго распубликованія, сообщенное ему Г. Генералъ-Адъютантомъ Графомъ Бенкендорфомъ извлеченіе изъ выписки журналовъ Комитета Гг. Министровъ отъ 29 Марта и 26 Апрѣля, въ коей заключается положеніе Высочайше утвержденное о дарованіи Московскому Армянскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ дополнительныхъ правъ и преимуществъ, на равнѣ съ прочими учебными заведеніями втораго разряда. Приказали: Напечатавъ потребное количество экземпляровъ означеннаго извлеченія изъ выписки журналовъ Комитета Гг Министровъ, разослать, для должнаго исполненія, къ Г. Министру Народнаго Просвѣщенія, а для свѣденія во всѣ Губернскія и Областныя Правленія, Правительства, Войсковыя Канцеляріи и Присутствен-

ՀՐԱՄԱՐՏԱԿ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՏԱԿԱՆ ՄԱՆԾՈՒԹԱՆԱՆ ԿԱՆՈՆԱԿԱԼԻՆ ՀԱՄԱՐ ՈՒՍԱՑԱ, ՅԻ ԿԱՏԱՐԵԼԻՔ ԱԿՆԱՐԿԸ:

ՅԱՏ ՀՐԱՄԱՐՏԱԿԻ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՏԱԿԱՆ ՄԱՆԾՈՒԹԱՆԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԻՔ ԱԿՆԱՐԿ ԼՈՒԱԼ (ընկալաւ) պատաջադրութիւնն Նախարարին արդարադատութեան Ներքին Խորհրդականի և Ընտեսի Դիմիտրի Վասիլեվիչ Դաշկովի, ընդ որում առաջարկէ նա ՅԻ սակս հաստատուած հրապարակութեան վճռաբրդեալն նմա յոժանգակ Գեներալ Գրաֆ Ռէնիկէնդօրֆէ վճռաւոր բռնանդակութեանն քաղուածոյ օրագրութեանց ժողովոյն Նախարարաց ՅԻ 29 մարտի և ՅԻ 26 ապրիլի, յորում պարունակի Կարձրագոյն հաստատեալ սահմանադրութիւնն յաղագս պարպևելոյ Ռուսկովու Հայոց Ազգաժողովոյ արևելեան լեզուաց ըստ ուղղագրութեան՝ հրատարակութեան՝ համահաւասարս ընդ այլ ուսուցչարանաց երկրորդ դասակարգի: Հրամայեցաք. տպագրեալ վճարկաւորը թիւ օրինակաց յիշեալ հաստատուն բռնանդակութեանն ՅԻ քաղուածոյ օրագրութեանց ժողովոյն Նախարարաց, առաքել վանն պարտաւորաշահ կատարման առ Նախարարն ազգային լուսաւորութեան, նաև ՅԻ սակս տեղեկութեան զոյգ ընդ Հրովարտակի առաքել զայն ՅԻ բոլոր դիւանատունս քաղաքաց և նա-

ныя мѣста, къ прочимъ Гг. Министрамъ, Военнымъ-Губернаторамъ, Военнымъ Губернаторамъ управляющимъ и Гражданскою частію, Генералъ-Губернаторамъ и Градоначальникамъ, при указахъ; въ Святѣйшій же Правительствующій Синодъ, во всѣ Департаменты Правительствующаго Сената и Общія оныхъ Собранія, сообщить при вѣдѣніяхъ, а въ Герольдію при извѣстіи и припечатать во вторую часть издаваемыхъ при Правительствующемъ Сенатѣ собраній указовъ. Въ слѣдствіе чего прилагается при семъ одинъ экземпляръ. Маія 31 для 1838 года.

հանգայ, ՚ի կառավարութիւնս, ՚ի զինուորական դիւանատունս, և յառեալս արքունիս առ այլ Կախարդս, առ զինուորական նահանգապետս, որք կառավարեն նաև զքաղաքական մասն, առ դեներալ նահանգապետս և առ քաղաքապետս. իսկ ՚ի սրբազան կառավարիչ Սիւնհոդոսն, ՚ի համօրէն բաշխուածս կառավարիչ Սինադին, և յընդհանուր ժողովն նոյնն հաղորդել զծանօթութիւնն ընդ յայտարարութեան. և ՚ի զերօղիսայն զտեղեկութիւնն, նա և տալ զայն յերկրորդ մասին գումարոյ օրինացն, որ ՚ի լոյս ընծայի ՚ի կառավարիչ Սինադին. որ աղագաւ և կցորդի ընդ այսմ մի օրինակ նորին:

Извлеченіе изъ выписки журналовъ Комитета Министровъ о дополнительныхъ правахъ по Высочайше утвержденному положенію Всемилостивѣйше пожалованныхъ Московскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ, отъ 29 Марта и 26 Апрѣля 1838 за № 784.

Слушаны: записка Министра Народнаго Просвѣщенія съ изъясненіемъ заключенія по дѣлу о присвоеніи Московскому Лазаревыхъ Институту Восточныхъ языковъ разныхъ преимуществъ по примѣру казенныхъ учебныхъ заведеній 2-го разряда, и два отношенія по сему же дѣлу его же Министра Народнаго Просвѣщенія и Генералъ-Адъютанта Графа Бенкендорфа.

Комитетъ считалъ, что хотя съ одной стороны нельзя непризнать справедливости замѣчаній Министерства, но съ другой не возможно не принять въ уваженіе, что пожертвованія учредителя и его наслѣдниковъ, заключающіяся въ наличномъ капиталѣ, строеніяхъ и разпыхъ къ заведенію принадлежностяхъ, простираются до весьма значительной суммы; что помянутый Институтъ, возвышаясь безпрерывно въ благосостояніи своемъ, въ продолженіи 22 лѣтняго своего существованія содержался исключительно собственными средствами и успѣлъ оказать пользу, и что по сей причинѣ не только не можетъ быть никакого опасенія на счетъ даль-

Հատոր քովանդակութեան ի գաղտնագրութենէ օտարազգեաց ժողովրդոց ևախարարի պետին պետ լինելոյ եւ Ներսիսեան հոգևոր ժահանդակութեան ողբմածքաջ պարկեշտուհի Լիզիեան Հռիփսիմեի ի Վռնէ, ի 29 մարտի և ի 26 ապրիլի 1838 ամի, ընդ 784 համարս:

Ընդ երեսեալ եղեն տումանակն ևախարարի ազգային լուսաւորութեան, յորում բացայայտեալ կայ եզրակացութիւն ի վերայ բանի, վասն սեպհականելոյ Վասիլևա Լազարեան Հեմարանին արևելեան լեզուաց զանազան արտօնութիւնս՝ ըստ օրինակի Ընդունի ուսուցչարանայ երկրորդ դասակարգի, և երկու ծանօթացան գրութիւնք վասն այդր բանի նոյն ևախարարի ազգային լուսաւորութեան և գլխաւոր աջակցի ԿԱՅԱՆԻ (Վենետիկ-Ազիւթանի) կոմսին Ռինկէնդօրֆի:

Ժողովն համարի, զի թէպետ ի միոյ կողմանէ անմարթ է չընդունել իրաւացի զծանօթացանութիւնս նախարարութեան. սակայն ի միւս կողմանէ չէ կարելի ոչ յարգել և զայն, թէ նուէրք հիմնադրողի և ժառանգայ նորին, որք քովանդակին յառաջեան պատրաստ գումար դրամոց, ի շինուածս, և ի զանազան Հեմարանի պատրաշաճութիւնս, տարածանին մինչև յկարի նշանաւոր գումար. թէ յիշեալ Հեմարանն անընդհատ ամբաստնալով ի բարեդրութեան իւրում, ի տևողութեան 22 ամեայ եղելութեան իւրում՝ թոշակաւորիւք առանց բացառութեան իւրովք ևեթ սեպհական հնարիւք, և ի դէպ եղև նմա ընծայել զօգուտ. և թէ վասն այդր պատճառի ոչ ևեթ կասկած ինչ կայ վասն ապագայ տևողութեան նորին, այլ ընդհակառակն ենթադրելի է, թէ ուսուցչարանս այս յաւէտ ընդ հպատրպոյն

нѣйшаго существованія онаго, но напротивъ предполагать должно, что заведеніе сіе, особенно при ближайшемъ надзорѣ за нимъ Правительства, по степенно приходить будетъ въ лучшее положеніе. Обстоятельства сіи конечно не даютъ Институту права пользоваться всѣми вообще преимуществами, но тѣмъ неменѣе нельзя отказать въ дарованіи оному нѣкоторыхъ изъ просимыхъ преимуществъ, и особенно такихъ, которыя, не составляя исключительной принадлежности казенныхъ учебныхъ заведеній, будутъ служить знакомъ обращаемаго Правительствомъ на сіе заведеніе вниманія и могутъ доставить оному вящшіе способы къ своему усовершенствованію.

Комитетъ въ дополненіе положенія своего, Высочайше утвержденнаго 31 Августа 1837 года, полагалъ:

1.) Оставя Институтъ Лазаревыхъ въ общемъ вѣдываніи Министерства Народнаго Просвѣщенія, дозволить учредить при ономъ для управленія по части устройства внутренняго, учебнаго и хозяйственнаго, особый Совѣтъ на правилахъ, кои имѣютъ быть преподаны для сего Главноуправляющимъ надъ Институтомъ, составя Совѣтъ сей изъ Попечителя, Директора, Инспектора и нѣкоторыхъ Старшихъ учителей.

2.) Званіе Попечителя присвоить старшему въ родѣ Лазаревыхъ, но съ тѣмъ, чтобы онъ утверждаемъ былъ въ семъ званіи не прежде, какъ по

վերատեսչութեամբ Տէրութեան՝ հետ զկետէ ունի յառաջանալ ի լաւագոյն դրութեան նորում: Թէպէտ հանգամանքս այսպիսի չիրաւի ինձ ընծայեն Հեմարտանէն զերծանել առ ի վայելել ընդհանրապէս զամենայն արտօնութիւնս, որք ընծայեալ կան Ընդունի ուսուցմանց. սակայն այնու առաւել անմարթ է քայսասել ի պարզևելոյ նմա զմանն ի ինդրեալ արտօնութեանցն, և յատկապէս զայնպիսիս, որք ոչ գոլով առանձնական վերաբերութիւնք արդունի ուսուցմանց, լինելոյ են նորին նշանակ մտադրութեան Տէրութեան առ այդ Հեմարտան. և կարեն հատուցանել նմա զառաւելապատիկ հնարս ժամանելոյ ի կատարելութիւնն նորին:

Ցոլովին ի յաւելուած սահմանադրութեան նորոյ Տարձրադոյն հաստատելոյ ի 31 օգոստոսի 1857 ամի, կարգեաց,

Նախ՝ Թողուլ զՀեմարտանն Ազարեան Յընդհանուր վերատեսչութեան Գործարարութեան ազգային լուսաւորութեան, Թողացուցանել հաստատել ի նմա յաղագս կառավարութեան ի մասին ներքին, ուսուցչական և տնտեսական բարեկարգութեան, զյատուկ խորհրդարան ի վերայ կանոնաց, որք առ այդ ունին սահմանել ի գլխապետե Հեմարտանէ, կարգելով զխորհրդարանդ զայդ ի Ցոգաբարձուէ, ի կառավարչէ և յոմանց յաւագ ուսուցչաց:

Երկրորդ՝ կոչումն հոգաբարձուի յատկացուցյն անդրանկին ի տոհմէ Ազարեանց, այլ այնու պայմանաւ, զի հաստատեսցի նա ի տոյն կոչման ոչ նախ քան զհասանել ի պատկանաւոր աստիճան, և զի ի դեռահասակութեան նորին՝ հոգաբարձութիւնն ի վերայ Հե-

достиженіи надлежащаго чина и чтобы при несовершеннолѣтіи его попечительство надъ Институтомъ поручаемо было учрежденной надъ нимъ опекѣ; въ случаѣ же пресѣченія сего рода, въ званіе Попечителя назначить одного изъ ближайшихъ родственниковъ Лазаревыхъ или избрать другое лице Армянскаго происхожденія, съ согласія Верховнаго Эчміадзинскаго Патріарха и Каѳоликоса Армянскаго и Епархіальнаго Архіепископа той Армянской Епархіи, къ которой принадлежитъ Московская губернія; но и при семъ случаѣ наблюдать, чтобы избираемое въ упомянутое званіе лице могло по чину своему занимать сію должность.

3.) О назначеніи Попечителя представлять на Высочайшее утвержденіе; опредѣленіе же Директора и прочихъ чиновниковъ при Институтѣ предоставить Попечителю и Совѣту онаго съ утвержденія Главноначальствующаго.

4.) Отчеты о приходѣ и расходѣ суммъ, присвоенныхъ Институту изъ процентовъ съ пожертвованнаго учредителями и ихъ наслѣдниками капитала и изъ особыхъ доходовъ, равно какъ по нравственной и учебной части, по окончаніи года представлять чрезъ Попечителя и Совѣтъ Главному Начальнику Института и Министерству Народнаго Просвѣщенія.

5.) Врача при Институтѣ считать въ дѣйствительной Государственной службѣ.

6.) Чиновникамъ, состоящимъ при Институтѣ въ

մարանի յանձնեայի կարգեալ ՚ի վերայ նորա լինամա-
կալուքին. եւ ՚ի պակասիլ տոհմի այսորիկ՝ ՚ի կոչումն
հոգաբարձուի ընտրեայի մին ՚ի մերձաւորացդին ազգա-
կանաց Ն՚ազարեանց. եւ կամ ընտրել զոմն յազգէն հա-
րոյ համաձայնութեամբ ծայրագոյն Պատրիարգին Ն՚ջ-
միածնի եւ Կաթուղիկոսին հայոց, եւ վիճակաւոր արքե-
պիսկոպոսին այնր վիճակի հայոց՝ որում՝ պատկանի գա-
ւառն Մոկաց. եւ ՚ի տոյնպիսի պատահման դիտել, զի
ընտրեալն անձն առ յիշատակեալ կոչումն ըստ աստիճա-
նի իւրում կարասցէ ունել զայդ պարտաւորութիւնն:

Երրորդ՝ պնշանակութենէ հոգաբարձուի առաջի առ-
նել ՚ի Ն՚արձրագոյն հաստատութիւն. իսկ զկարգումն
կառավարչի և այլոց պաշտօնատարաց Ն՚եմարանին,
յանձնել Հոգաբարձուի և խորհրդարանի նոցին հաս-
տատութեամբ զլխաւոր Իշխեցողին:

Չորրորդ՝ հաշուատուութիւնք մտից և ելից գումա-
րաց՝ սեփհականելոց Ն՚եմարանին ՚ի տոկոսեաց մայր գու-
մարոյ, որ նուիրեցաւ ՚ի հիմնադրողաց և ժառանգաց
նոցին և ՚ի յառանձին եկամտից, նոյնպէս և վասն քա-
րոյական և ուսումնական մասանց, ՚ի լրանալ ամի առա-
ջադրեցեալն ՚ի ձեռն հոգաբարձուի և խորհրդարանի.
զլխաւոր Իշխեցողին Ն՚եմարանի և Նախարարին ազ-
գային լուսաւորութեան:

Հինգերորդ՝ զբժիշկն Ն՚եմարանի թուել ՚ի ներգոր-
ծական պաշտօնի Տէրութեան:

Վեցերորդ՝ պաշտօնատարացն, որք ՚ի Ն՚եմարանի
ունին զպարտաւորութիւնսն՝ հոգաբարձուի, կառավար-
չի, վերատեսչի, վարժապետաց, բժշկի և այլոց, որք
յիշատակեալ կան յերկրորդի հատուածոջ Ն՚արձրագոյն

должностяхъ: Попечителя, Директора, Инспектора, Учителей, Врача и другихъ поименованныхъ во 2-мъ пунктѣ Высочайше утвержденнаго 31 Августа 1837 года положенія Комитета Министровъ, дозволить носить мундиръ и мундирные фраки, присвоенные чиновникамъ тѣхъ же званій въ Гимназіяхъ Московскаго учебнаго Округа, но съ Государственнымъ, а не съ губернскимъ гербомъ на пуговицахъ, сравнивъ въ отношеніи разряда мундирнаго шитья, Попечителя Института съ Почетными Попечителями Гимназій, для чего и предоставить Министру Народнаго Просвѣщенія утвердить особое росписаніе; воспитанникамъ же, пансіонерамъ и всѣмъ учащимся назначить одежду въ видѣ и покроѣ мундировъ темнозеленаго цвѣта, съ краснымъ кантомъ, стоячимъ воротникомъ чернаго цвѣта и желтыми пуговицами съ Государственнымъ гербомъ.

7.) Воспитанниковъ Института, содержимыхъ на иждивеніи основателей онаго, обязывать, по окончаніи курса наукъ, прослужить при семъ заведеніи не менѣе 6-ти лѣтъ въ должностяхъ Старшихъ или Младшихъ Учителей, постановить однако же, чтобы воспитанники сіи ненначе могли быть опредѣляемы въ означенныя должности, какъ по окончаніи съ успѣхомъ полнаго курса ученія и въ Университетѣ, по выдержаніи установленнаго въ томъ испытанія и по полученіи надлежащей ученой степени.

հաստատեալ ՚ի 31 օգոստոսի 1837 ամի սահմանադրութեանն ժողովոյն Նախարարաց, թոյլ տալ կրել զայն հանդերձ միօրինակ (որ է մունտիր) և զպատմուճանի միօրինակ հանդերձից, որք յատկացեալ են վանս պաշտօնատարաց նոյնպիսի կոչման ՚ի Վիճակիս Մոսկուայ ուսուցչական նահանգի, բայց թատրերական և ոչ պատարական դրոշուածով ՚ի վերայ կոճակաց. հաւատարեալ ՚ի մասին դատակարդութեան միօրինակ հանդերձից աստիճանակարութեան՝ զհոգաբարձուն Չեմարանին՝ ընդ պատուական հոգաբարձուաց Վիճակիայիս, որ ալսպատ և յանձնել Նախարարին ազգային լուսաւորութեան, զի հաստատեսցէ զառանձին բացատրութիւն. իսկ վասն ձրիաւարժ, լսաթոշակ և այլոց աշակերտաց՝ նշանաւորել զհանդերձ ՚ի կերպարանս և կարուածս միօրինակ զգեստուց (մունտիր) ՚ի մոդ կանաչ դունոյ՝ կարմրադոյն վերջաւրօք՝ կանդուն կարուածով պարանոցի սեաւ դունոյ և դեղին կոճակօք թատերական դրօշուածով:

Օ. աշակերտան Չեմարանի, որք թոշակաւորին արդեամբք հիմնադրողաց՝ պարտաւորել, զի վինի աւարտման ուսանող ճեռացեն ՚ի պաշտօնի Չեմարանին ոչ պակաս քան զվեց ամ, ունելով զպարտաւորութիւնս աւարտական կրտսեր ուսուցչաց, սահմանադրելով միայն՝ զի աշակերտքն այնոքիկ ոչ այլով կերպիւ կարտասեն կարգեալ գոլ ՚ի յիշատակեալ պարտաւորութիւնն, եթէ ոչ՝ վինի աւարտելոց յատաջադիմութեամբ վկայական ընթացս ուսանիլ նաև ՚ի համալսարանի, վինի կանոնաւորեալ քննութեան պետութեան նոյնի, և վինի ընկալելոց վկայականաւոր աստիճան ուսուցչականութեան:

Постановленіе и правила Эчміадзинскаго Синода объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго Юношества изъ духовнаго званія.

Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ при самомъ началѣ открытія его 22 Февраля 1837 года, приступивъ къ приведенію въ дѣйствіе ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденнаго въ 11-й день Марта 1836 года положенія о управленіи дѣлами Армяно-Григоріанской церкви въ Россіи, встрѣтилъ существенное препятствіе по двумъ главнѣйшимъ предметамъ: а) въ пополненіи опредѣленныхъ помянутымъ положеніемъ для Синода и подвѣдомственныхъ ему Епархіальныхъ Консисторій и Духовныхъ Правленій Штатовъ способными чиновниками, знающими на письмѣ языки Россійскій и Армянскій, а также порядокъ службы Гражданской, и б) въ учрежденіи въ Епархіяхъ сего исповѣданія въ Россіи Духовныхъ Семинарій, которыя необходимо снабжать способными Учителями Армянскаго языка, къ пріобрѣтенію коихъ, въ настоящее время не предвидится никакой возможности.—Изыскивая средства для отвращенія сего неудобства, и, находя, что достиженіе благотворной цѣли Правительства къ улучшенію состоянія Армянской церкви въ Россіи, безъ приготовленія къ тому способныхъ людей, при настоящихъ способахъ весьма трудно и даже невозможно, — Эчміадзинскій Синодъ непредвидитъ другой

Ա՛ռհասնաստղութիւնք և իմանայք Աբեհոդոսէն Հնդիացի զմեծութիւն յաղթութեան հռոմայեցւոյ ի Լուկիոս Կիմպրիոն Հնդկաստանէն Ընկերէաւն բերելոյ ի Հռոմ ի պատերազմէ Հնդկաստանեայ եւ Ասորւոյ ի Ա՛նտիոքոս Մեծէն ի Ասիա ի Մանլիոս Վուլսոնէ հանելոյ ի Հռոմ ի պատերազմէ Մակեդոնացւոց ի Պերսէոս Մակեդոնացի ի Պաղեստինացւոց ի Վեսպասիանոս եւ ի Տիտոս ի Հրեայս ի Հռոմ գերելոյ եւ զայլ ամենայն զոր ինչ ասացեալ է ի Հռոմայեցւոց պատմութեանն։

Հրամանաւ Ա՛յսմ Ա՛ստուածասէր Ա՛ռնհոդոս Հնդիացի զմաածնեալ ի սկզբան նեղպրծութեան իւրում՝ ի 22 Փետրվարի 1837 ամի՝ իբրև ձեռն արկ՝ ի կատար բերել զՄարգրապոյն կամաք հաստատեալ՝ ի 11 Մարտի 1836 ամի զկարգադրութիւնն, յաղագս կառավարութեան գործոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ՝ ի Ռուսիա, եկիտ զգծուարութիւն ըստ երկուց գլխաւոր առարկայից. այն է՝ ու ըստ չիշեալ կարգադրութեանն կարգել՝ ի Ա՛ռնհոդոսն նաև չընդ իշխանութեամբ նորա եղեալ թեմական Նախկրպետական Ա՛տեանս և Ա՛տեանս Քահանայական վաստիճանաւորս՝ վարժեալս ըստ կանոնայ՝ ի լեզու Ռուսաց և Հայոց, ևս և յեղանակս քաղաքական ծառայութեան, և ու կարգել՝ ի վիճակս Ռուսէաբնակ Հայոց վանս եկեղեցականայս, որոց պիտոյ են կրթեալ ուսուցիչք հայկական լեզուի, որք այժմ ըստ սակաւութեան իւրեանց հազուագիւտ են։ Որոնելով զմիջոցս խափանելոյ զծուարութիւնս զայսոսիկ և տեսեալ, թէ ի գլուխ հասուցանել զծովելի կամս Տէրութեան Հայոց պատ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, որ՝ ի Ռուսիա, առանց պատրաստելոյ վանս այսր զարս կրթեալս ըստ այժմեան

удобнѣйшей и соотвѣтствующей пользамъ сей церкви и самаго Правительства возможности, какъ только одну существенную и прочнѣйшую, а именно: основать при Институтѣ Восточныхъ языковъ въ Москвѣ особое отдѣленіе для приготовленія юношей изъ Духовнаго сословія Армянскаго Исповѣданія къ поступленію и въ Семинаріи Учителями по Епархіямъ и въ Духовное званіе.—Симъ способомъ помянутый Институтъ, снабжающій Учителями Армянскія Учебныя заведенія, будетъ приготовлять и образованныхъ Священно-служителей Вѣры Армяно-Григоріанской, и такимъ образомъ юное Армянское Духовенство, получивъ образованіе въ національномъ Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ, въ скоромъ времени соединится въ нравственномъ отношеніи съ коренными Россіянами и слѣдовательно сродится съ обычаями и съ законоположеніями новаго своего отечества. — Но какъ для приведенія сего общеполезнаго предположенія въ исполненіе—нужны и не обходимыя для того издержки: то признается справедливымъ и полезнѣйшимъ средствомъ соединить Армяно-Григоріанскія церкви въ С. Петербургѣ и Москвѣ и Армянскій Лазаревыхъ Институтъ подъ одно общее, въ хозяйственномъ отношеніи, Управленіе, и потомъ содержать новоучреждаемое при семъ послѣднемъ отдѣленіе доходами помянутыхъ Армянскихъ церквей въ обѣихъ Столицахъ, — въ томъ главнѣйше уваженіи, что при сихъ церквахъ нѣтъ Училищъ, а основать ихъ безъ особыхъ значи-

միջոցաց գժուարին է յոյժ, նաև անհնարին, յոր սակս Լուսաւորչական Հայոց Սիւնհոդոսն զմի ևեթ կարևոր միջոց տեսանէ վանն այսր, որ օգտաբեր կարէ լինել որպէս եկեղեցւոյ մերում, նոյնպէս և կառավարութեան Ռուսաց, այնինքն է, կարգել ՚ի Հեմարանին Սոսկուա Արևելեան լեզուաց զառանձին Դասն վանն պատրաստելոյ զմանկունս եկեղեցականաց Հայոց, որք կարգեսցին երբեմն ուսուցչաց և ՚ի թեմական եկեղեցական վարժատունս և ՚ի եկեղեցական պաշտօն: Սակայն միջոցաւ յիշեալ Հեմարանն պատրաստելով զվարժապետս վանն հայկական ուսումնարանաց, պատրաստեսցէ նաև զուսաւորեալ քահանայս Լուսաւորչական կրօնի, և այսու օրինակաւ նորահաս եկեղեցականք Հայոց, աւարտեալ զընթացս ուսանելոյ ՚ի Սոսկուա ազգային Հեմարանին Լազարեանց, փութով միաւորեսցին ՚ի բարոյականութեան մասին ընդ ազգին Ռուսաց, ըստ որոյ և ծանօթասցին ծխից և օրինաց նորոյ հայրենեացն իւրեանց: Դայց որովհետև առ ՚ի կատար ածել զհասարակօգուտ գործս վայս հարկաւոր են ծախք, վանն այսորիկ և յոյժ օգտաբեր համարի միաւորութիւն եկեղեցեաց հայոց Ս. Պետերբուրգայ և Սոսկուա և Հայոց Հեմարանին Լազարեանց ՚ի մի ընդհանուր կառավարութիւն ՚ի տնտեսական մասին, զինչ որոյ մարթ է պահպանել զյիշեալ ուսուցչարանն արդեամբք եկեղեցեաց երկոցունց մայրաքաղաքաց,

тельныхъ капиталовъ, было бы весьма трудно и даже невозможно. — Въ такомъ предположеніи и на семъ основаніи, Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ полагаетъ: составить на сей конецъ слѣдующія опредѣлительныя правила, которыя и представить для внесенія установленнымъ порядкомъ на ВЫСОЧАЙШЕЕ утвержденіе.

Проэктъ правилъ объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго Духовнаго отдѣленія и о способахъ его содержанія.

1.

Армяно-Григоріанскія церкви въ обѣихъ Столицахъ, коихъ числомъ пять, для прочнаго и неизмѣняемаго существованія ихъ, соединяются отнынѣ нераздѣльно въ одно цѣлое, которое собственными средствами способствуетъ ихъ благосостоянію, и при хозяйственныхъ распоряженіяхъ, недостатки однихъ, прикрываетъ избытками другихъ.

2.

Съ соединеніемъ такимъ образомъ Армянскихъ въ С. Петербургѣ и Москвѣ церквей, основанныхъ Фамиліею Гг. Лазаревыхъ, пріобщается къ составу оныхъ и состоящій въ Москвѣ Армянскій Институтъ Восточныхъ языковъ, иждивеніемъ ихъ же Гг. Лазаревыхъ сооруженный и учрежденный, который, какъ благотворное и единственное въ сво-

զի ոչ զոն եկեղեցական ուսուցիչարանք առ եկեղեցեօք, եսկ հաստատել զայնս առանց նշանաւոր գլխոյ դրամոց կարի դժուարին է. նա թէ և անհնարին: Այսու դիտաւորութեամբ և ըստ այսոցիկ պատճառաց Լուսաւորչական Հայոց Սինհոդոսն նշմարեցաւ առաջադրել. սահմանել առ այս վախճան գլետագոյ բայորոշ կանոնաւ և առաջարկել սահմանեալ եղանակաւ ի Վարձրապոյն հաստատութիւն ձայսեցն:

Պետրոսեան կանոնաց վասն կալցեդոնի Մոսկովեան Աթոռոյն Հայոց և յաղագս նոցա ընդհանուր կանոնաց և յաղագս պահպանութեան նոցին:

1.

Լուսաւորչական Հայոց եկեղեցիք երկուց մայրաքաղքայն, որք են Թուռվ հինգ, վանն հաստատուն և անփոփոխ ճեալոյ միաւորին յայսմհետէ և բաղկացուցանեն զմի ինչ անբաժան, որ սեպհական միջոցօք ձեռնտու կարասցեն լինել բարօրութեան իւրեանց, այնպէս՝ զի տնտեսական պակասութիւն միոյ լցցի առատութեամբ միւսոյն:

2.

Միաւորելով այսու եղանակաւ զՀայոց եկեղեցիս Պետերբուրգայ և Մոսկուաւ, զորս կառոյց ամենիւ տոհմն Տեառն Լազարեանց, միաւորի և Հայոց Գեմաւանն Մոսկուաւ Ազգևելեան լեզուաւոյ, կառուցեալն արդեամբք և ծախիւք նոյն իսկ տոհմին Տեառն Լազար-

емъ родѣ заведеніе, для Армянской націи есть богатый источникъ приготовленія и образованія для общества полезныхъ членовъ, какъ по части Духовнаго званія, такъ и по Гражданскому вѣдомству.

3.

Управленіе имуществомъ какъ Армянскихъ въ обѣихъ Столицахъ церквей, равно и Восточнаго Лазаревыхъ Института подлежитъ по прежнему и настоящему примѣру существующаго порядка, ввѣрить особому Попечителю, который, какъ главный Начальникъ завѣдываетъ всѣ дѣла до сего состава относящіяся; отъ его непосредственнаго распоряженія зависятъ всѣ вообще приходы и расходы денежныхъ суммъ, равно вся хозяйственная часть, а также избраніе для церквей Священно-служителей и всего причта, по предварительномъ сношеніи о семъ съ Нахичеванскимъ и Бессарабскимъ Епархіальнымъ Начальствомъ.

4.

На случай отсутсвія или болѣзни Попечителя, и для вспомоществованія ему въ исполненіи возложенныхъ на его обязанностей, избираются изъ среды Армянскихъ Обществъ, С. Петербургскаго и Московскаго и утверждаются имъ Попечителемъ въ въ обѣихъ Столицахъ особыя два лица, которыя подъ названіемъ Старостъ или Ктиторовъ церковныхъ, занимаются подъ руководствомъ Попечителя всѣми текущими и счетными дѣлами, согласно пра-

եանց, որ էբրև օտարքեր և միակ դպրոց յիւրում կար-
պի, ե վասն ազգիս Հայոց առաւտաբուխս ազիւր վասն
պատրաստելոյ և լուսաւորելոյ զպատուէտ անդամս հա-
սարակութեան, որպէս ըստ եկեղեցական, նոյնև ըստ
քաղաքական մասին:

3.

Կառավարութիւն եկեղեցեաց Հայոց յերկոսին մայ-
րաքաղաքս, նոյնպէս և Ջեմարանին Կալսրեան Ընև-
ելեան լեզուաց, որպէս յառաջն՝ նոյնպէս և այժմ պար-
տէ յանձնել առանձին Հոգաբարձուի, որ իբրև գլխա-
ւոր կառավարիչ լիցի և վերատեսուչ ամենայն գոր-
ծոյ՝ առ նոյնս վերաբերելոյ: Ունենալ է նորա
կանխել կան առհասարակ հասք և ծախք գումարոյ դրա-
մոյ, որպէս և բոլոր տնտեսական մասն, նաև նորա է
նշանակել վասն եկեղեցեաց գքահանայս և վեկեղեցա-
կան պաշտօնատարս, զինի յայտնելոյ զայնմանէ թե-
մական կառավարութեան Նախնջևանայ և Ռէսարաբիոյ

4.

Ի դէպս բացակայութեան կամ հիւանդութեան
Հոգաբարձուին և առ օրնական լինելոյնմա Ի կատարել
զյանձնարարեալն պաշտօն նորա, Ի ժողովրդոյն ընտրեալ
լինին երկու անձինք Հայոց Ս. Պետերբուրգայ և Մոս-
կուայ և հաստատեալ Ի Հոգաբարձուէն, որք իբ-
րև երէցփոխանք՝ հոգ տանին ըստ նշանակութեան հո-
գաբարձուին զնեցիկայ գործոյ և կշռուին յՈ գլուխս
Նարեգրացոյն կամաց հաստատեալ Ի 11 Մարտի 1836

вплавъ, опредѣленнымъ IX главою ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго въ 11-й день Марта 1836 года положенія о управленіи дѣлами Армяно-Григоріанской церкви въ Россіи, съ такимъ только измѣненіемъ, что управленіе имуществомъ Армянскихъ церквей въ обѣихъ Столицахъ зависитъ по порядку, опредѣленному въ 3-й статьѣ, непосредственно отъ Попечителя при содѣйствіи Ктиторовъ, а по истеченіи года сіи послѣдніе даютъ ему Попечителю полный отчетъ въ дѣйствіяхъ своихъ, по сему предмету, въ особенности о состояніи кассы означенныхъ церквей, и потомъ Попечитель сообщаетъ отъ себя за свѣдѣніе о полученномъ отчетѣ Нахичеванской и Бессарабской Армяно-Григоріанской Консисторіи.

5.

Въ каждой Столицѣ имѣетъ быть одинъ Староста церковный, какъ и нынѣ находится.

6.

Старосты сіи или Ктиторы церковные въ С. Петербургѣ и въ Москвѣ, какъ упомянуто выше, избираются по одному лицу въ Столицѣ изъ среды обществъ на три года, которые съ утвержденія Попечителя опредѣляются въ должность и завѣдываютъ дѣлами церкви по вышеписанному.—Избранный Староста можетъ съ утвержденія Попечителя и по собственному согласію оставаться въ сей должности долѣе или менѣе, судя по возможности. Лице, должность Старосты отправляющее, освобож-

ամի կարգադրութեանց յաղագս կառավարութեան գործոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, որ ՚ի Ռուսիա, այնու միայն զանազանութեամբ, զի կառավարութիւն նոյն Հայոց եկեղեցեայ երկոցունց մայրաքաղաքաց կախեալ կայ ըստ դրութեան 3 յոդուածոյ անմիջապէս ՚ի տարբարձուէն, որում ձեռնտու լինին երէցփոխանք, որք ՚ի վանից ամի ամի ՚ի տարբարձուէն գլխուվի հաշիւ գործոյ իւրեանց ըստ մասին այսմիկ, նաև վճռաբար դանձուց յիշեալ եկեղեցեայ. զինչ որոյ ՚ի տարբարձուն հաղորդէ զայնմանէ Հայկազունեաց Ներսիսեան Նախնջևանայ և Ռեասրաբեայ:

5.

Յիւրաքանչիւրում մայրաքաղաքի ունի լինել երէցփոխան մի, որպէս և այժմ:

6.

Ներքին երէցփոխանք եկեղեցեաց Ս. Պետերբուրգոյ և Մոսկուայ, որպէս ասացաւ ՚ի վեր անդր, ընտրեալ լինին մի մի վանն իւրաքանչիւրոյ մայրաքաղաքի ՚ի ժողովրդոյ ՚ի յոյժ ընթացս երից ամաց, որք ըստ նշանակութեան ՚ի տարբարձուէն կարգին ՚ի պաշտօն և կառավարեն զգործս եկեղեցեայ, որպէս ասացաք արդէն: Ընտրեալ երէցփոխանն կարէ՝ ըստ նշանակութեան ՚ի տարբարձուէն և ըստ սովորական յոժարութեան իւրում, Ճեալ ՚ի պաշտաման այսմիկ աւելի կամ պակաս, ըստ

дается отъ городской или другой какой-либо служ-бы и занятій.

7.

Церкви Армянскаго исповѣданія въ С. Петербур-гѣ и въ Москвѣ, равно и Институтъ Восточныхъ языковъ, со всѣми при оныхъ строеніями, освобож-даются отъ всѣхъ Государственныхъ и Городскихъ повинностей.

8.

Въ нужныхъ случаяхъ по дѣламъ церквей и Ин-ститута, сносится съ Правительственными мѣстами и лицами Попечитель, яко главный начальникъ, или же Совѣтъ Института.—Присутственныя мѣста и должностныя лица, по дѣламъ, касающимся до Ар-мянскихъ церквей въ обѣихъ Столицахъ и до Ин-ститута, оказываютъ надлежащее вспомоществованіе.

9.

Какъ изъ доходовъ Армянскихъ церквей, нахо-дящихся въ обѣихъ Столицахъ, учредить для Ар-мянъ и для Духовенства новое и отдѣльное учи-лище весьма трудно и даже невозможно, по мно-гимъ отношеніямъ и препятствіямъ, особенно по недостатку средствъ и способныхъ къ тому людей, и дознано опытомъ, что для всякаго учебнаго за-веденія потребны значительные капиталы, для ос-нованія и содержанія, при томъ необходимо и забот-ливое управленіе: то по симъ уважительнымъ при-чинамъ для лучшаго и хозяйственнаго соблюденія интереса церквей, и чтобы подобныя издержки бы-

կարեաց իւրոց: Ընձն՝ որ տանի զպաշտօն երէցխոխանէն, ազատ է յամենայն քաղաքական ծառայութենէ:

7.

Հայոց եկեղեցիք Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուաս, նոյնպէս և Ճեմարանն Ս. Ներսիսեան լեզուաց, պիտի ընդ նոցին ամենայն շինուածք, որք առ այնս, ազատ են յամենայն արքունական հարկատուութենէ:

8.

Ի դէպս հարկատուութեանց ըստ գործոց եկեղեցեաց և Ճեմարանին՝ Թղթակիցն ընդ Ս. ռոենիս, կամ ընդ պաշտօնատար անձանց Տէրութեան նոյն լինի Հոգաբարձուն՝ իբրև գլխաւոր կառավարիչ և կամ Խորհրդարանն Ճեմարանին: Ս. ռոեանք և պաշտօնատար անձինք՝ ըստ գործոյն եկեղեցեաց Հայոց երկուցունց մայրաքաղաքացն և Ճեմարանին Ս. Ներսիսեան լեզուաց, ցուցանեն նոցա զպարտուպատշաճն նպաստ օգնականութեան:

9.

Որովհետև արդեամբք Հայոց եկեղեցեաց երկուց մայրաքաղաքացն հաստատել ևսան Հայոց և եկեղեցականաց նոցա պատանին ուսուճնարան դժուարին է, նաև անհնարին՝ ըստ պանապան պատճառաց և դժուարութեանց, և առ ի չգոյէ միջոցաց և կարեւոր առ այն ընդունակ անձանց, և որովհետև փոյթ ևս կայտնի է, թէ ևսան իւրաքանչիւր ուսուճնական շինուածոց հարկատու են մեծամեծ գումարք դրամոց, առ ի հիճել և պահպանել զայն. քանզ յայտնի պարտ է ունել և զհոգունակ և զբաւարար կառավարութիւն, ևսան այսոցիկ ևս պատճառաց յոյժ ևս եկեղեցեաց մերոց և թէ ազգիս, կարգի ի յիշեալ Ս. Պետերբուրգայ Հայոց

ли съ сугубою пользою и вознагражденіемъ употребляемы, учреждается при помянутомъ Армянскомъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особое отдѣленіе для приготовленія юношей изъ духовнаго сословія Армянскаго Исповѣданія, къ поступленію и въ Семинаріи по Епархіямъ и въ Духовное званіе.

10.

Для тѣхъ изъ воспитанниковъ Армянскаго юношества, кои по предназначенію Начальства Института преимущественно посвятятъ себя Духовному званію, сверхъ предметовъ, по Уставу положенныхъ, учреждаются особенныя лекціи.

11.

Сіи лекціи заключаютъ въ себѣ: курсъ Догматическаго Богословія, согласно правиламъ вѣроисповѣданія Армянской Христіанской церкви; курсъ толкованія Священнаго Писанія; объясненіе Священной Литургіи и Церковной Исторіи; кромѣ сего имѣютъ быть объясняемы Священныя обязанности истиннаго Духовнаго пастыря къ своему сану, Правительству и людямъ вообще.

12.

Воспитанники означеннаго отдѣленія по окончаніи курса наукъ, смотря по способностямъ, нѣкоторые изъ нихъ изъ признательности къ образованію, равно къ большему усовершенствованію себя, обязываются прослужить при Институтѣ шесть лѣтъ въ должностяхъ Учителей и Надзирателей, по усмотрѣнію и по назначенію Начальства Института,

բանին Աբևեբեան լեզուաց առանձին քաշել վառն ջատ-
բառելոյ զմանկունս եկեղեցականաց ։ այսոյ, առ՝ի մատ-
նել յեկեղեցական ուսուցմեարանս ի եւաակալ նահան-
պայ և կամ՝ ՚ի կալոլ եկեղեցականաց։

10.

Վ՚ան աշակերտաց, որք ըստ տնօրէնութեան կա-
ռավարութեան Հեմարանին նուիրեսցին վանքին ՚ի
կարգս եկեղեցականաց, բայ յառաքելոյ՝ նշանակելոյ
՚ի կանոնադրութեան Հեմարանի, նշանակին առանձին
դասասցութիւնք։

11.

Դասատուութիւնքս այսոքիկ պարտնակին յինքեան
զհաւատոյ Աստուածաբանութիւն համաձայն կա-
նոնաց եկեղեցւոյ լուսաւորչադաւան ։ այսոյ, գոհկու-
թիւն սուրբ պատարագի, գթացատրութիւն սրբոց պատարագի
և գեկեղեցական պատմութիւն. բայ յայսմանէ պարտ
է ուսուցանել աշակերտաց գպարտաւորութիւն Հշմա-
րիտ հովուի եկեղեցւոյ, վերաբերութեամբ առ աստի-
ճանն իւր, առ Տէրութիւնն, և առ ժողովուրդն առ
հասարակ։

12.

Ոդեպրաց յիշեալ ուսուցմարանին՝ գինի առարտե-
ւոյ գընթացս ուսման ըստ ընդունակութեան իւրեանց,
անանք յերախտապիտութենէ առ ստացեալ լուսաւո-
րութիւն մտաց, իսկ անանք վասն յառաջադէս կա-
տարելագործելոյ զանձինս, պարտին ծառայել ՚ի Հեմա-
րանի անդ զամն վեց կամ եբբև ուսուցչաք, կամ եբ-
բև վերակացուք, ըստ նշանակելոյ կառավարութեան

а потомъ поступаютъ въ Духовныя должности при Армянскихъ Церквахъ въ обѣихъ Столицахъ и въ прочихъ городахъ; окончившіе-же курсъ наукъ, опредѣленныхъ по Уставу, выпускаются съ аттестатами, и по избраніи и удостоеніи степеней, помѣщаются нѣкоторые въ Духовныя Армянскія Правленія, а другіе въ Эчміадзинскій Армяно-Григоріанскій Синодъ и поучреждаемымъ въ Армяно-Григоріанскихъ Епархіяхъ Семинаріямъ.

13.

Попечителю означенныхъ Церквей и Восточнаго Института предоставляется право, соображая потребности первыхъ, и втораго, распредѣлять доходы на удовлетвореніе издержекъ вообще.

14.

Соединивъ такимъ образомъ Армянскія церкви въ С. Петербургѣ и Москвѣ и Лазаревыхъ Институтъ подъ одно общее въ хозяйственномъ отношеніи управленіе, на содержаніе вновь учреждаемаго при ономъ Духовнаго Отдѣленія, обращается ежегодно потребная часть изъ доходовъ Армянскихъ церквей въ обѣихъ Столицахъ, и преимущественно въ С. Петербургѣ, по усмотрѣнію Попечителя съ показаніемъ надлежащимъ порядкомъ сихъ издержекъ по годовымъ отчетамъ означенныхъ Церквей и Института, согласно порядку, опредѣленному въ 4-й статьѣ и правилъ, начертанныхъ въ Положеніи Московскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ, по сему предмету.

Ջեմարանի. զնոսի որոյ մտանեն ի զանազան պաշտամունս ի Հայոց եկեղեցիս երկոցունց մայրաքաղաքացն և այլոց քաղաքաց: Նոքա որք առաքեալ են զընթացս ուսան, նշանակեալս ըստ կարգադրութեան Ջեմարանին, արձակին վկայականս, և յետ ընտրեալ և կարգեալ լինելոյ յաստիճան ինչ, մտանեն ուսանել եկեղեցական կառավարութիւնս և այլք ի լուսաւորչական Հայոց Միաբանեցն ընդհատն և եկեղեցական ուսուցմանցս Հայոյ, որք կարգին յայլ և այլ վիճակս:

13.

Հոգաբարձուն յինշեալ եկեղեցւոյ և Ջեմարանին Վաղարշապատայ ունի զնորատունս, նկատելով զպետութիւն թէ եկեղեցւոյ և թէ Ջեմարանին, տնօրինել զարգիլնս ի բաւականութիւն առհասարակ ամենայն ծախուցն:

14.

Միաբանել այսու եղանակաւ զեկեղեցիս Հայոց Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուաս և զՋեմարանն Լազարեանոյ ի մի կառավարութիւն ըստ տնտեսական մասին, վասն պահպանութեան եկեղեցական բաշխին, որ նորոգ կանգնեալն, ամի ամի նշանակի մնաց հասոյ եկեղեցւոյ երկոցունց մայրաքաղաքացն և մնասանդ Ս.Պետերբուրգայ՝ ըստ նկատման հոգաբարձուին, յուսանելով պատշաճել կարգաւն զծախս զայնոսիկ ի տարեկան հաշիս յինշեալ եկեղեցւոյն և Ջեմարանին, Համաձայն կարգին՝ նշանակելոյ ի 4 յոդուածոյ և կանոնացն՝ զծագրելոյ ի կարգադրութեան Մոսկուաս Լազարեանոյ Ջեմարանին Վաղարշապատայ:

15.

Сколько по тому справедливому уваженію, что фамилія Лазаревыхъ въ продолженіе болѣе пятидесяти лѣтъ, не щадя ни трудовъ, ни иждивенія, ознаменовала себя въ подвигахъ къ общественной пользѣ, и по вниманію къ благочестивому духу сей фамиліи въ содержаніи въ обѣихъ Столицахъ Храмовъ Господнихъ и обширныхъ зданій при нихъ, также въ пожертвованіи значительныхъ суммъ въ пользу бѣднаго класса людей: въ Астраханскомъ, Нахичеванскомъ и Григоріопольскомъ Армянскихъ Обществахъ, и наконецъ въ пожертвованіи болѣе полумилліона рублей на построеніе въ Москвѣ огромнаго зданія для помѣщенія единственнаго и общеполезнаго Института Восточныхъ языковъ и на существованіе, онаго ко всѣмъ симъ достохвальнымъ подвигамъ фамиліи Лазаревыхъ, яко первымъ виновникамъ и основателямъ благотворныхъ заведеній, справедливость даетъ право, въ силу постановленій о церквахъ бывшихъ Епархіальныхъ въ Россіи Армянскихъ Архіепископовъ, покойныхъ Іосифа, Іоанеса и Григорія, сообразно прежнимъ и настоящимъ примѣрамъ, носить званіе Попечителя Армянскихъ въ С. Петербургѣ и Москвѣ Церквей и Московскаго Института Восточныхъ языковъ. — Это званіе должно оставаться непремѣннымъ и переходить изъ рода въ родъ ихъ поколенія; въ случаѣ же пресѣченія рода Лазаревыхъ, послѣдній Попечитель назначаетъ преемникомъ по себѣ

15.

Թէ՝ ի սակս երանելի յարդանաց առ սմին տեղի Լաղարեանց, որ յընթացս առեալ քան զնաւն ամաց, ջանայելով բնաւին զաշխատանս և զծախս նը, նշանաւոր հանդիսացոյց զանձն մեծապարծուխեամբ յոգւոյ հաստատակաց, և թէ՝ ի սակս բարեպաշտ դիտաւորութեան այնր Տոհմին վասն պահպանելոյ յիշխանն մայրաքաղաքին զտաճարն Աստուծոյ և զայնանման շինուածս առ նմա, նոյն և վասն նուիրելոյ զյոլով գումար դրամոյ յօգուտ չքաւոր անձանց ի ժողովրդոյ Աստրախանայ, Նախիջևանայ և Գրիգորիոպոլսոյ, նաև վասն ընծայաբերելոյ զառել քան զվեց միլիոն ռուբլիս ի կառուցումն ի Սոսկուա հոյակապ շինուածոյ վասն պետելոյ ի նմին զմիաբան և զաղգատոհոտ Հեմարանն Հրեից լեզուաց և ի պահպանութիւն այնր, արդարութիւն տայ զնրատունս նոցա՝ նրբև առաջին տոհմական և հիմնարկութիւն օգուտքեր շինուածոյս՝ ըստ պետութեան կանոնադրութեանց, զրելոյ վասն նկեղեցւոյ ի այս, ի նախկին Հեմական Հրեից Սուսիսեաց ի այս, հանգուցելոյն ի Քրիստոս Յովհաննու և Գրիգորի, որպես յառաջն, նոյնպես և այժմ կրել զանուն հոգաբարձուի եկեղեցւոյ ի այս Ս. Պետրոսեան և Սոսկուա և Հեմարանին Սոսկուա Հրեից լեզուաց: Այս անուն պարտի ճիշտ անխափան և անյապաղ յապէ յապ ի տոհմին Լազարեանց: Ի սպասել ապին Լազարեանց վերջին ժողովարանն նշանակէ զնոխանորդ զինի ընթեան կամ ի մերձաւոր ազգականաց նրոյ կամ յօտարաց, զոր ընդունակ և արժանաւոր գոյէ: Իսկ եթէ ոչ նշանակեսցէ նա, յայն-

ближайшаго изъ своихъ родственниковъ, или изъ постороннихъ, кого къ тому способнымъ и достойнымъ признаетъ.—Если-же онъ не назначитъ, тогда нація обитающихъ въ Россіи Армянъ, избираетъ достойнаго Попечителя, съ утвержденія Епархіальнаго Архіепископа, по предварительному на то испрошенію разрѣшенія отъ Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода.

16.

Правила сіи въ дополненіе и поясненіе прежнихъ постановленій имѣютъ быть въ точности соблюдаемы и непремѣнно исполняемы, какъ согласныя съ пользою Церкви Армяно-Григоріанской и съ необходимою потребностію оной, сообразно настоящимъ обстоятельствамъ. — Подлинный проектъ подписали:

Верховный Патріархъ и Кафоликосъ всѣхъ Армянъ Іоаннесъ.

Члены Синода: *Архіепископъ Василій.*

Архіепископъ Іосифъ.

Архіепископъ Лука.

Архіепископъ Стефанъ.

Архимандритъ Іоаннесъ Крымскій.

Вѣрно: Секретарь Синода 14 класса Каргашевъ.

Проектъ подписанъ въ Эчміадзинѣ 21-го Іюля 1839 года и препровожденъ къ Господину Главноуправляющему въ Грузіи Генералу отъ Инфантеріи Головину 5-го Августа 1839 года За № 1036-мъ.

ժամ ազգն Ռուսիաբնակ Հայոց ընտրէ զարժանաւոր հոգեբարձու հրամանաւ Թեմակալ Արքեպիսկոպոսին՝ կանդնեալ յառաջադոյն զհրաման ի Կուսակալչական Հայոց Ատենադպիրէն կազմիանալ:

16.

Ըստ կանոնաց զայսոսիկ, որ յաւելուածի և բոլորագրութիւն են առաջնոյ, պարտ է ձշտիւ ի գործ դնել և կատարել, իբրու զհամաձայնս լուսաւորչական եկեղեցւոյ և վերոգրեալ հարկաւորութեան նորին, որպէս զիարդ առաջի առնեն այժմեան հանգամանք նորին: Կնաւոքը առաջարկութեանս ստորագրեալ է:

Ծայրագոյն Պատրիարք և Կաթողիկոս ամենայն Հայոց Յովհաննէս:
Ընդամէն Սիւնհոդոսին Արքեպիսկոպոս Կոմսէ.
Արքեպիսկոպոս Յովսէփ.
Արքեպիսկոպոս Պօղոս.
Արքեպիսկոպոս Սիմէոն.
Յովհաննէս վարդապետ Պէրպէրեան:
Պօղոս վարդապետ Ալեքսանդրեան Քուրդոշեան:

Վճռագրութիւն կանոնացս ստորագրեալ է Մեծի Տանն ի 21 Յունիսի 1839 ամի և առաքեալ է առ գլխաւոր Կառավարիչն Վրաստանի առ Պետրոսն Հերծելաբայ առ Վոլխոնն ի 5 Օգոստոսի 1839 ամի ընդ 1036 համարաւ:

Сношенія Министровъ, касательно учрежденія особаго Духовнаго отдѣленія при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ.

Здѣсь въ извлеченіи помѣщается сокращенное содержаніе отношеній, именно:

1.) Отношеніе Г. Генералъ-Адъютанта, Генерала отъ Кавалеріи, Главноначальствующаго Института, Графа А. Х. Бенкендорфа, отъ 17-го Іюня 1837 г. за № 607, къ Г. Министру Внутреннихъ дѣлъ и Главноуправляющему Иностранныхъ Исповѣданій Дѣйствительному Тайному Совѣтнику Д. Н. Блудову о предположеніи учрежденія Духовнаго отдѣленія при Лазаревыхъ Институтѣ въ Москвѣ.

2.) Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ Д. Н. Блудова къ Г. Главноуправляющему Грузіею, Кавказскою и Закавказскими Областями, Генералу отъ Инфантеріи Е. А. Головину, отъ 31-го Августа 1837 года за № 1931 для сношеній съ Верховнымъ всѣхъ Армянъ Патріархомъ и Кафоликосомъ Іоаннесомъ, равно для разсмотрѣнія и для опредѣленія постановленія въ Эчміадзинскомъ Синодѣ объ учрежденіи Духовнаго отдѣленія при Армянскомъ Лазаревыхъ Институтѣ.

3.) Отношеніе Управляющаго Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ Г. Генералъ-Адъютанта Графа А. Г. Строганова отъ 24-го Декабря 1839 года за № 2936, къ Графу Бенкендорфу о полученіи изъ Грузіи Постановленія и проекта правилъ Эчміадзин-

Ընտրանի յայտարարութիւնք վաճառականաց յանձին հաստատելոյ զառաջինն քաղաքն Նիւ Եորկ ի Միացեալ Նահանգս Ամերիկեան ընթերցուած։

Ընտ բովանդակին կարճ ի կարճոյ նիւթիք յայտարարելոյ, այն է.

1.) Յայտարար նամակ Ջոժանդակ Ջօրսպեանին հեծելապետի, պետուղ կառավարչին Ջեմարանին՝ կոմսին Ե. Ի. Ռենկենդորֆի ի 17 էն Յունիսի 1837 ամի ընդ 607 համարու, առ Նախարարն Ներքին գործոց և Պետուղ կառավարչն այսպէս կոչին, առ Ներքնոցական Ներքին Խորհրդականն, Գ. Ն. Ռլուդովն, յաղագս կանոնաց շինուելոյ ետեւ առանձին բաշխի վասն եկեղեցականաց ի Ջեմարանին Նազարեանց՝ որ ի Մոսկուա։

2.) Յայտարար նամակ Նախարարն Ներքին գործոց Գ. Ն. Ռլուդովի, առ մեծ իշխանապետն Վրաստանի և հետեւուղ նահանգաց կովկասու՝ առ զբաղեցեալն հետեւակազօրաց Ե. Ե. Գոլովին՝ ի 13 էն Օգոստոսի 1837 ամի ընդ 1931 համարու, յաղագս յայտարարելոյ վեհափառ Պատրիարքին և Համայնիկեանն ամենայն Հայոց՝ Յովհաննիսի, նոյնև վասն հետաքննելոյ և սահմանադրելոյ կանոնաց ի Սինոդոսին Նշմարիտ ի սակս հիմնադրելոյ առանձին բաշխի վասն եկեղեցականաց ի Հայոց Ջեմարանին Նազարեանց։

3.) Յայտարար նամակ կառավարչին Նախարարելոյ զեղեցեալն գործոց Ջոժանդակ Ջօրսպեանին՝ կոմսին Ե. Գ. Սոլոգոնովի ի 24 էն Դեկտեմբերի 1839 ամի ընդ 2936 համարու, առ կոմսն Ռենկենդորֆ ի պատճառս ստանալոյ ի Վրաստանէ վկայութիւն ի Սինո-

ckаго Синода и о доставленіи проекта для соображенія Графу Бенкендорфу.

4.) Отношеніе Графа Бенкендорфа отъ 13-го Января 1840 года за № 47, къ Графу Строганову о мнѣніи и согласіи его по проекту правилъ Эчміадзинскаго Синода.

5.) Отношеніе Г. Министра Народнаго Просвѣщенія Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника С. С. Уварова отъ 9-го Марта 1840 года за № 257, къ Графу Строганову, съ изложеніемъ мнѣнія, что нужно еще присовокупить къ проекту правилъ Духовнаго отдѣленія при Лазаревыхъ Институтѣ.

6.) Отношеніе Графа Строганова отъ 20-го Іюня 1840 года за № 1443 къ Графу Бенкендорфу, въ коемъ проектъ всѣхъ правилъ излагается съ дополненіями. Испрашиваетъ окончательнаго мнѣнія и заключенія Графа Бенкендорфа.

7.) Отношеніе Графа Бенкендорфа, отъ 11-го Октября 1840 года за № 1638, къ Графу Строганову о согласіи и окончаніи съ своей стороны проекта правилъ Духовнаго отдѣленія при Лазаревыхъ Институтѣ.

8.) Изъ всего производства дѣлъ и совокупныхъ соображеній, составлена была докладная записка въ Министерствѣ Внутреннихъ Дѣлъ, и при представленіи Управляющаго оными Графа Строганова, внесена въ Комитетъ Гг. Министровъ. По разсмо-

հոդուսէն Ս. Ջմիածնի և առաքելոյ գայնս ի քննութիւն կոմսին Ռենկենդորֆի:

4.) Յայտարար նամակ կոմսին Ռենկենդորֆի ի 13 էն Յունվարի 1840 ամի ընդ 47 համարաւ, առ կոմսն Ստրոգոնով՝ յաղագս հաւանութեան և կարծեայ նորա զգրեալ կանոնայ Սիւնհոդոսին Ս. Ջմիածնի:

5) Յայտարար նամակ Նախարարին ազգային լուսաւորութեան Ներգործական Ներքին Տարհրդականին Ս. Ս. Ուվարովի ի9 էն Մարտի 1840 ամի ընդ 237 համարաւ առ կոմսն Ստրոգոնով, յորում յայտնէ նա զկարծիս իւր՝ թէ զինչ և պարտ է կոչել ի կանոնս վանս եկեղեցական դպրոցին ի Հեմարանի Ղազարեանց:

6.) Յայտարար նամակ կոմսին Ստրոգոնովի ի 20 էն Յունիսի 1840 ամի ընդ 1440 համարաւ առ կոմսն Ռենկենդորֆ, յորում ամենայն կանոնք եղեալ կան յաւելուածովք հանդերձ, այլ և ցանկայ լսել ի կոմսէն Ռենկենդորֆէ զկարծիս և զվճիռ նորա:

7.) Յայտարար նամակ կոմսին Ռենկենդորֆի ի 11 էն Օգոստոսի 1840 ամի ընդ 1638 համարաւ առ կոմսն Ստրոգոնով, յորում յայտնէ զհամաձայնութիւն իւր և զկամն ի կատար բերելոյ զգրեալ կանոնս վանս առանձին բաշխի եկեղեցականաց ի Հեմարանին Ղազարեանց:

8.) Ո՛չ ամենայն ընթացից գործոյս գրեալ է յայտարար նամակ ի Նախարարութիւն Ներքին Գործոց, և ի յառաջարկելն զայն կոմսին Ստրոգոնովի, որ կառավարիչն է այնը, տարաւ ի ժողովն Նախարարաց: Ո՛չ կնի քննութեան եւտուն զհամաձայն վճիռս: Ժողովն Նախարարաց

трѣніи послѣдовало единогласное рѣшеніе: Комитетъ Гг. Министровъ подносилъ проектъ правилъ объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго юношества изъ Духовнаго званія къ ВЫСОЧАЙШЕМУ утвержденію, и на ономъ проектѣ написано въ С. Петербургѣ Января 31-го дня собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою: »Исполнить.«—Черезъ I-й Департаментъ Правительствующаго Сената Указомъ повелѣно напечатать и обнародовать ВЫСОЧАЙШЕ утвержденныя правила для распоряженія и исполненія.

վկանոնս՝ վասն սահմանելոյ ՚ի Պսակոլս Լազարեանոյ Ճեմարանի զառանձին Նաշխս վասն կրթուխթեան հայազգի մանկանց յեկեղեցականաց, առաջարկեաց **ԿԱՅԱՆԻՆ** վասն հաստատելոյ, և ՚ի վերայ այնր կանոնաց պրեալ է. ՚ի Ս. Պետերբուրգ քաղաքին 31 Յունվարի իսկական ձեռօք **ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՆ ՄԱՆՈՒԹԵՆԱՆ.** կատարել։ ՚ի ձեռն առաջին Դեպարտամէնտին Սենատի պատուէր գրեցաւ՝ տպագրեալ յայտնել զհաստատեալս ՚ի **ԿԱՅԱՐԻՆ** կանոնս ՚ի գոյ բերել և կատարել։

Указъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССІЙСКАГО, изъ Правительствующаго Сената.

По указу ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, Правительствующій Сенатъ слушали рапортъ Г. Управляющаго Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ, въ которомъ изъясняетъ, что по ходатайству Главнаго Начальника Московскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ, Г. Генералъ-Адъютанта Графа Бенкендорфа, объ учрежденіи при семъ Институтѣ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго юношества духовнаго званія, и по сношеніи о семъ съ Г. Министромъ Народнаго Просвѣщенія, онъ Г. Управляющій Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ вносилъ составленный Эчміадзинскимъ Армяно-Григоріанскомъ Синодомъ и исправленный въ Министерствѣ Внутреннихъ Дѣлъ проектъ правилъ объ учрежденіи вышеозначеннаго духовнаго отдѣленія, въ Комитетъ Гг. Министровъ. Нынѣ выпискою изъ журналовъ Комитета Гг. Министровъ отъ 21 Января и 4 Февраля объявлено ему Г. Управляющему Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ, что Комитетъ подносилъ проектъ правилъ объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго юношества, изъ духовнаго званія къ Высочайшему ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА утвержденію, и что на ономъ проектѣ написано въ С. Петербургѣ Января 31 дня собственною ЕГО ИМПЕРА-

ՀՐՈՎԱՐԱՐԱԿԸ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՆ ՄԱՅՈՐԻ-ԹԻՆԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱԼԷՆ ԱՋՆԱՅ ՈՐՈՇՈՒՄ, Չ ԿՈՐՈՂԵԼ ԱՆՆՈՐԵՆ

Ըստ հրովարտակի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՆ ՄԱՅՈՐԻԹԻՆԱՆ կառավարիչ Սենատս լուաւ զյայտարարութիւնն Սառակարարին Նախարարութեան Վերջին Գոլշոյ, յորում յայտնէ՝ թէ միջնորդութեամբ գլխաւոր կառավարչին Մոսկուա Լազարեանց Ձեռնարկին Ընկերութեան Լեզուայ, օժանդակ Գնեցաւ Կոմսին Վոնկենդորֆին, յորում սահմանելոյ Ձեռնարկութիւն, Տալաւ սահմանելոյ Ձ Ձեռնարկութիւն Տաշխ Ձ ալեաց դաստիարակութեան հայազգի մանկանց յեկեղեցականաց, և զինի թղթակցութեան գայմանէ ընդ Նախարարին Ազգային Լուսաւորութեան՝ նոյն Սառակարարն Նախարարութեան Ներքին Գործոց եմոյծ Ձ ժողով Նախարարաց գյօրինեալն Ձ Սինհոդոսէն Ջմիաձնի Լուսաւորչական Հայոց և զուղարկեալն Ձ Նախարարութեան Ներքին Գործոց գառաջարկութենէն կանոնաց, վասն սահմանելոյ վերոյիշեալ Տաշխ յեկեղեցականաց: Ըյժմ քաղաւածով յօրագրութեանս ժողովոյն Նախարարաց Ձ 21 Յունվարի և Ձ 4 Փետրվարի յայտնեալ Է նոյն Սառակարարին Նախարարութեան Ներքին Գործոց, թէ ժողովն գառաջարկութենն կանոնաց վասն սահմանելոյ Ձ Սոսկուա Լազարեանց Ձեմարանի գառանձին Տաշխ Ձ պէտս դաստիարակութեան հայազգի մանկանց յեկեղեցականաց՝ առաջարկեալ Օգոստափառ ԿԱՅԱՐՆ Ձ հաստատութենն, և թէ Ձ վերայ այնր առաջարկութեան Ձ Սանկտպետերբուրգ քաղաքի Ձ 31 Յունվարի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԱՆ ՄԱՅՈՐԻԹԻՆԱՆ ինքնաձեռնագիրն գրեալ Է »Իրաւորել«

ТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою: »*Исполнить.*« О таковомъ Высочайшемъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА повелѣніи, онъ Г. Управляющій Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ доноситъ Правительствующему Сенату, представляя въ подлинникѣ означенныя Высочайше утвержденныя 31 Января правила объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго юношества изъ духовнаго званія, испрашиваетъ по оному надлежащаго кому слѣдуетъ предписанія. Приказали: Означенныхъ Высочайше утвержденныхъ правилъ объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго юношества изъ духовнаго званія, напечатавъ потребное число экземпляровъ, разослать для обнародованія въ Губернскія Правленія, а для свѣдѣнія въ Присутственныя мѣста, къ Гг. Министрамъ, Военнымъ Генералъ-Губернаторамъ, Военнымъ Губернаторамъ, управляющимъ Гражданскою частію и Генералъ-Губернаторамъ при указахъ; а въ Святѣйшій Правительствующій Синодъ, во всѣ Департаменты Правительствующаго Сената и Общія оныхъ Собранія сообщить при вѣдѣніяхъ, и припечатать во 2-мъ отдѣленіи издаваемаго при Правительствующемъ Сенатѣ собранія указовъ. Марта 4 дня 1841 года.

По Высочайшему повелѣнію.
О распубликованіи Высочайше утвержденныхъ правилъ особаго духовнаго отдѣленія при Институтѣ Лазаревыхъ въ Москвѣ.
По 1-му Департаменту.

Ըստ որում հրամանեն նորին կայսերական մեծութենեն Սահակարարն նախարարութեան ներքին գործոց ճանուցանէ կառավարիչ Սենատին, առաջի առնելով զբնագիրն յիշատակեալ կանոնաց զհարձրադոյն հաստատեալ ի 31 Յունվարի յաղագս սահմանելոյ ի 1 ապրիլեանց Հեվարանին արևելեան լեզուաց, որ ի Մոսկով՝ զառանձին Նաշխ ի պէտս դաստիարակութեան հայազգի մանկանց յեկեղեցականաց, և ընդրէն, զի ըստ այնմ հրամայեսցէ՝ որոյ անկաւոր լեալ Հրամայեցին, զյիշատակեալ կանոնս յաղագս հաստատելոյ ի 1 ապրիլեանց Հեմարանի արևելեան լեզուաց, որ ի Մոսկով՝ զառանձին Նաշխ ի պէտս դաստիարակութեան հայազգի մանկանց յեկեղեցականաց, տպագրեալ զհարկաւոր թիւ օրինակաց առաքել հրովարտակաւ վանն հրատարակութեան ի նահանգական կառավարութիւնս, իսկ վանն տեղեկութեան ի դատաստանական առեանս, առ նախարարս, առ զինուորական Գեներալ Գառաւասպետս, առ զինուորական Գառաւասպետս, որք կառավարեն նաև զքաղաքական պաշտամունս և առ Գեներալ Գառաւասպետս· իսկ ի Սրբազան կառավարիչ Սինհոդոսն և յամենայն բաշխս կառավարիչ Սենատի և յընդհանուր ժողովս նոցին հաղորդել ճանութեամբ, ևս և տպագրել զայնս յերկրորդ մասին հաւաքման հրովարտակաց, որ ի լոյս ընծայի ի կառավարիչ Սենատէն ի 4 Մարտի 1841 ամի։

Տ՟որ Խոբէտոյն Հրամանէ.
Յաղագս հրատարակելոյ զհարձրադոյն հաստատեալ կանոնս, որ վանն առանձին բաշխի յեկեղեցականաց ի 1 ապրիլեան Հեմարանի, որ ի Մոսկուալ։

Յոյժ Խոբէտոյն Հրամանէ։

Правила объ учрежденіи при Московскомъ Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ особаго отдѣленія для воспитанія Армянскаго юношества изъ духовнаго званія.

§ 1.

На подлинныхъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою написано: »*Исполнить.*« Въ С.Петербургѣ, Января 31-го дня 1841 года.

Для достиженія цѣли Правительства къ улучшенію состоянія Армянской Церкви и образованію духовенства оной, учреждается при Лазаревыхъ Институтѣ Восточныхъ языковъ въ Москвѣ особое отдѣленіе, посвященное собственно на приготовленіе юношей изъ духовнаго сословія Армянскаго исповѣданія къ поступленію, или въ духовное званіе, или учителями въ Армянскія Семинаріи по Епархіямъ, или же въ должности по Эчміадзинскому Армяно-Григоріанскому Синоду, Армянскимъ Консисторіямъ и Духовнымъ Правленіямъ. Въ семъ отдѣленіи состоятъ отъ 15-ти до 20-ти воспитанниковъ.

§ 2.

Для тѣхъ изъ воспитанниковъ, кои по предназначенію Начальства Института, преимуществен-

Կանոնք վասն հաստատելոյ ի Մոսկուա Լիմբոնց Ազգային Ընկերութեան հաստատելոյ ի Կ. Պոլիս ազգային հիւանդանոցի համար:

§ 1.

Ընդ ի ձեռս բերելոյ զնպատակն արքունի Տէրութեան ի բարւոքել զվիճակ եկեղեցեաց Հայոց և ի կատարելագործել զեկեղեցականս նորին, հաստատի ի Լազարեանց Ազգային Մատենի Ընկերութեան լեզուաց՝ որ ի Մոսկով, առանձին Կաշխ տիրապետ սահմանեալ վասն պատրաստելոյ ըզմանկունս յեկեղեցականաց Հայազգի դաստանութեան ի մտանել կամ ի կարգ եկեղեցականաց, կամ ի դաստատութեան ի կղերական դպրոցս թեմական Նպեսկոպոսաց, և կամ ի ծառայութեան ի լուսաւորչատան Սիւնհոդոսն Նջմիածնի, յեպիսկոպոսական և ի քահանայական աստեանս: Ոչ աշակերտաց յայսմ բաշխի բացորոշի լինել ի 15 մանկանց ցշ0:

§ 2.

Վասն աշակերտաց՝ որք ըստ բացորոշութեան կատարելութեան Ազգային Ընկերութեան ընծայեսցեն զանձինս ի կարգս եկեղեցականաց, բաց յառաջակայէ՝ եղելոյ ի կարգադրութեան

Կնպատակն սորին ենքնաձեռագիր սահմանադրեալ է ՆՈՐԻՆ ԿՆՅՈՒՆ ԸՆԿԵՐՆ ՄԻԱԾՈՒԹԻՒՆՆ այսպես.

»Ընդ ի ձեռս բերելոյ զնպատակն արքունի Տէրութեան ի բարւոքել զվիճակ եկեղեցեաց Հայոց և ի կատարելագործել զեկեղեցականս նորին, հաստատի ի Լազարեանց Ազգային Մատենի Ընկերութեան լեզուաց՝ որ ի Մոսկով, առանձին Կաշխ տիրապետ սահմանեալ վասն պատրաստելոյ ըզմանկունս յեկեղեցականաց Հայազգի դաստանութեան ի մտանել կամ ի կարգ եկեղեցականաց, կամ ի դաստատութեան ի կղերական դպրոցս թեմական Նպեսկոպոսաց, և կամ ի ծառայութեան ի լուսաւորչատան Սիւնհոդոսն Նջմիածնի, յեպիսկոպոսական և ի քահանայական աստեանս: Ոչ աշակերտաց յայսմ բաշխի բացորոշի լինել ի 15 մանկանց ցշ0:

§ 2.

Վասն աշակերտաց՝ որք ըստ բացորոշութեան կատարելութեան Ազգային Ընկերութեան ընծայեսցեն զանձինս ի կարգս եկեղեցականաց, բաց յառաջակայէ՝ եղելոյ ի կարգադրութեան

ի Ս. Պետերբուրգ ի 31 Յունվարի ի 1841 ամի:

но посвятятъ себя духовному званію, сверхъ предметовъ, по уставу Института положенныхъ, назначаются особенныя лекціи.

§ 3.

Лекціи сіи заключаютъ въ себѣ: курсъ Догматическаго Богословія, согласно правиламъ вѣроисповѣданія Армяно-Григоріанской Церкви, курсъ толкованія Священнаго писанія, объясненіе литургіи и Церковной Исторіи. Сверхъ того объясняются обязанности истиннаго пастыря церкви къ своему сану, Правительству и къ людямъ вообще.

§ 4.

Всѣ правила Института касательно изученія Русскаго языка, считаются равно относящимися и къ сему отдѣленію. Воспитанникамъ Института, поступающимъ въ духовное званіе, вмѣняется въ обязанность представлять свидѣтельство о достаточномъ знаніи ими Русскаго языка.

§ 5.

Всѣ воспитанники означеннаго отдѣленія, по окончаніи курса наукъ, поступаютъ, съ разрѣшенія Начальства Института, смотря по личнымъ ихъ наклонностямъ и согласно § 1-му, одни въ духовное званіе, другіе же въ тѣ должности, для которыхъ преимущественно были приготовляемы. Впрочемъ, тѣмъ изъ числа сихъ воспитанниковъ, которые, по усмотрѣнію Начальства Института, окажутся спо-

Ձեմարանի, նշանակին նաև առանձին դասատվությունը:

§ 3.

Դասատվությունը այսպիսի պարունակեն յինքեան գՏաւատապատում Ուսումնաքանությեան ըստ կանոնաց եկեղեցւոյ լուսաւորչադաւան Հայոց, գմեկնությեան սուրբ Գրոց, գքարոզության պատարագին և գեկեղեցական պատմությեան: Նայ յայսցանէ պարտ է ուսուցանել աշակերտաց գպարտաւորությեանս Ճշմարիտ հաւատի եկեղեցւոյ առ աստիճան իւր, առ արքունի պետությեանն և առ ժողովուրդն առհասարակ:

§ 4.

Հանձին կանոնք Ճեմարանին՝ ի պէտս ուսուցանելոյ գՔրիստոն Ուսաց, յարաբերին նոյնպէս և առ այս բաշխ. աշակերտաց Ճեմարանին՝ որք մտանեն՝ ի կարգ եկեղեցականաց, պարտաւորությեան՝ ի վերայ դնի առաջի առնել մեծաւորաց գլխայության՝ թէ ըստ բաւականին գիտեն գՔրիստոն Ուսաց:

§ 5.

Ամենայն աշակերտք վերոյհշեալ բաշխիս, գկնի աւարտելոյ գընթացս ուսման իւրեանց, ըստ նշանակության կառավարության Ճեմարանին, ըստ ընդունակության իւրեանց և համաձայն դրության § 1 յօդուածոյ կանոնացս՝ մտանեն կամ՝ ի կարգ եկեղեցականաց և կամ՝ ի պաշտօնս, առ որս գլխաւորաբար պատրաստեալ եղեն: Սակայն գայնս յաշակերտաց, որք՝ ըստ անօրէնության կառավարության Ճեմարանի, յուսացեն գգործել ընդու-

собнѣйшими, Начальство можетъ вмѣнить въ обязанность, изъ признательности къ мѣсту ихъ образованія, до вступленія въ предназначенныя имъ должности, прослужить при Институтѣ шесть лѣтъ въ званіяхъ учителей и надзирателей.

§ 6.

Для достиженія цѣли, предполагаемой учрежденіемъ сего новаго отдѣленія, Армяно-Григоріанскія церкви въ обѣихъ столицахъ и Московскій Лазаревыхъ Институтъ соединяются подъ одно общее въ хозяйственномъ отношеніи управленіе.

§ 7.

Управленіе имуществомъ Армянскихъ церквей въ обѣихъ столицахъ и Московскаго Лазаревыхъ Института ввѣряется особому Попечителю, который, какъ главный Начальникъ, завѣдываетъ всѣми дѣлами, до сего относящимися. Отъ его непосредственнаго распоряженія зависятъ всѣ вообще приходы и расходы денежныхъ суммъ, какъ и вся хозяйственная часть, а также избраніе для Армянскихъ церквей въ обѣихъ столицахъ священнослужителей и всего причта, по предварительномъ сношеніи о семъ съ Нахичеванскимъ и Бессарабскимъ Епархіальнымъ Начальствомъ.

§ 8.

Для вспомоществованія Попечителю въ испол-

սակութիւնս, կառավարութիւնն կարէ պարտաւորել զնոսա, զի նոքա, նախ քան զմտանելն իւրեանց ի կառաջադոյն նշանակեալ պաշտօնս, ի ցոյց ընդհակալութեան ծառայեսցեն ի Ճեմարանի եբբև ի տեղւոջ, ուր ստացեալ են զլուսաւորութիւն մտաց իւրեանց, յընթացս վեց ամաց կամ եբբև դաստուբ, կամ եբբև վերակացու:

§ 6.

Ընդ ի ստանալոյ զնպատակն, որոյ վասն հաստատի նոր հաշիս այս, լուսաւորչադաւան եկեղեցիք երկոցունց մայրաքաղաքաց և Մոսկուաւ Նազարեանց Ճեմարանն միաւորին ի մի կառավարութիւն ըստ մասին տնտեսութեան:

§ 7.

Կառավարութիւն ստացուածոց եկեղեցեացն Հայոց յերկոսին մայրաքաղաքս և Մոսկուաւ Նազարեանց Ճեմարանի յանձնի առանձին Հոգաբարձուի, որ իբբև գլխաւոր կառավարիչ տնտեսէ զամենայն գործս՝ առ այնս վերաբերեալս: Ոչնմանէ կախեալ կայ անմիջական առհանարակ տնօրէնութիւն հասոյ և ծախուց ամենայն դրամոց, որպէս և բոլոր տնտեսական մասն. նաև նորին է նշանակել վասն եկեղեցեաց Հայոց երկուց մայրաքաղաքաց գքահանայս և վեկեղեցական պաշտօնատարս, զկնի կանխաւ ծանուցանելոյ զայնմանէ ի թեմակալ Նաւջնորդին Նախիջևանայ և Ռէաստրաբիոյ:

§ 8.

Վասն օգնականութեան Հոգաբարձուի, առ ի կա-

нiи его обязанностей, избираются изъ среды Армянскихъ обществъ С. Петербургскаго и Московскаго и утверждаются Попечителемъ на три года, особыя два лица, которыя, подъ названiемъ старостъ или ктиторовъ церковныхъ, занимаются, подъ руководствомъ Попечителя, всѣми текущими дѣлами, согласно правиламъ, опредѣленнымъ въ IX главѣ Высочайше утвержденнаго положенiя о управленiи дѣлами Армяно-Григоріанской Церкви въ Россiи, съ такимъ токмо измѣненiемъ, что управленiе имуществомъ Армянскихъ церквей въ обѣихъ столицахъ зависитъ, на основанiи § 7-го сихъ правилъ, непосредственно отъ Попечителя, при содѣйствiи ктиторовъ.

§ 9.

Избранный въ старосты или ктиторы можетъ, по собственному согласiю, съ утвержденiя Попечителя, оставаться въ сей должности долѣе или менѣе опредѣленнаго въ предыдущемъ § срока.

§ 10.

По истеченiи года ктиторы или старосты отдаютъ полный отчетъ въ дѣйствiяхъ своихъ по управленiю, въ особенности о состоянiи кассы означенныхъ церквей, Попечителю, который полученный отъ нихъ отчетъ сообщаетъ для обревизованiя Нахичеванской и Бессарабской Армяно-Григоріанской Консисторiи.

§ 11.

Въ каждой столицѣ имѣетъ быть одинъ церко-

տարել զպարտաւորութիւնս նը, ի հայ ժողովրդոյ Ս. Պետերբուրգայ և Մոսկուաւ ընտրեալ լինին ի Ժողովոյն պաքտարձուէն և հաստատեալ լինին վասն երից ամաց երկու անձինք, որք անուամբ երէցփոխանի եղեղեցեաց հոգ տարցեն ըստ նշանակութեան հոգաբարձուին համօրէն գործոյ՝ համաձայն կանոնաց, եղելոյ ՚ի գլուխ Նարձրապոյն կամօք հաստատեալ կարգադրութեանց ՚ի սակս կառավարութեան գործոց լուսաւորչական եկեղեցւոյ՝ որ ՚ի Ռուսիա, այսու միայն տարբերութեամբ՝ զի կառավարութիւն եկեղեցեաց երկոցունց մայրաքաղաքաց կախեալ կայ՝ ըստ դրութեան § 7 յօդուածոյ այսոյիկ կանոնաց զԺողովն պաքտարձուէն, որում ձեռնտու ունին լինել երէցփոխանք:

§ 9.

Ընտրեալ երէցփոխանն կարէ ըստ կամաց իւրոց՝ հրամանաւ ևեթ Ժողովոյն պաքտարձուին, ունել զպաշտօնս զայս կամ առանել, կամ սակաւ քան զժամանակն՝ նշանակեալ ՚ի նախընթաց § 8 յօդուածն:

§ 10.

՚Ի լռանալ իւրաքանչիւր տարւոյն երէցփոխանք զհամար գործոց իւրեանց ըստ մասին կառավարութեան և զհամար դանձուց յիշեալ եկեղեցեաց ցուցցեն Ժողովոյն պաքտարձուին, որ առաքէ զայն ՚ի քննութիւն Ա՛նտեանն Նախկոպոսական Նախնջևանայ և Ռէսարաբիոյ:

§ 11.

Յիւրաքանչիւրում մայրաքաղաքի ունի լինել երէց-

виый староста, которому однакожъ званіе сіе не даетъ еще права отказаться отъ городской, или какой либо другой общественной службы по выборамъ общества.

§ 12.

Церкви Армяно-Григоріанскаго исповѣданія въ С. Петербургѣ и Москвѣ, равно и Институтъ Восточныхъ языковъ, со всѣми при оныхъ строеніями, освобождаются отъ Государственныхъ и городскихъ повинностей. Впрочемъ сіе не освобождаетъ ихъ отъ тѣхъ общественныхъ повинностей, которыя несутъ не только прочія иновѣрческія, но и Православныя церкви, напримѣръ содержаніе мостовой, наблюденіе чистоты при домѣ и т. п.

§ 13.

Въ нужныхъ случаяхъ, по дѣламъ церквей и Института, сносится съ Правительственными мѣстами и лицами Попечитель, какъ главный Начальникъ, или же Совѣтъ Института. Присутственныя мѣста и должностныя лица оказываютъ по симъ дѣламъ законное вспомоществованіе.

§ 14.

Попечителю означенныхъ церквей и Института предоставляется право, соображая потребности, какъ церквей, такъ и Института, распредѣлять доходы на удовлетвореніе издержекъ вообще, такъ, чтобы недостатки однихъ прикрывались избытками другихъ.

վոխան մի, որում ոչ անկ ե՛ն պատճառս այսր պաշտաման հետաքրքիլ ե՛ն քաղաքական ծառայութեանց համ յայլոց հասարակական պարտաւորութեանց:

§ 12.

Ակեղեցիք լուսաւորչադաւան՝ այոց՝ որք ե՛ն Ս. Պետերբուրգ և ե՛ն Մոսկով, նոյնպէս և Ջեմարանն Երևելեան լեզուայ զոր ընդ համօրէն շինուածոց նոյին, ապատ են յամենայն արքունական և՛ քաղաքական հարկատուութենե: Սակայն ոչ ապատին յայնց հասարակական հարկատուութեանց, որ տարածին ոչ միայն ե՛ վերայ այլակրօն, այլ և՛ վերայ ուղղափառ Ռուսաց եկեղեցեաց, որք են. սալահատակ առնել փողոց, մաքրել փողոց տանց և այլն:

§ 13.

Ի դէպս հարկատուս ըստ գործոց եկեղեցեաց և Ջեմարանին հաղորդ առնէ արքունի Երամնից կամ պաշտօնատար անձանց, կամ՝ Հոգաբարձուն իւրքն գլխաւոր կառավարիչ և կամ խորհրդարանն Ջեմարանի: Երքունի Երեսիք և պաշտօնատար անձինք ցուցցեն ըստ այսցկ գործոց վարձատուպատշաճն օգնականութիւն:

§ 14.

Հոգաբարձուն յիշեալ եկեղեցեաց և Ազարեանց Ջեմարանին ունի գիրաւունս ըստ հարկատուութեանց՝ որպէս եկեղեցեաց նոյնպէս և Ջեմարանին, սնօրինելոյ գնոսս այնպէս, զի պահպանեսցի միոյն լցեալ առաքելութեամբ միւսոյն:

§ 15.

По соединеніи такимъ образомъ С. Петербургскихъ и Московскихъ Армянскихъ церквей и Лазаревыхъ Института подъ одно общее въ хозяйственномъ отношеніи управленіе, потребная часть изъ доходовъ Армянскихъ церквей въ обѣихъ столицахъ, преимущественно церквей С. Петербургскихъ, ежегодно обращается на содержаніе духовнаго отдѣленія при Институтѣ. Издержки сіи показываются предписаннымъ порядкомъ въ годовыхъ отчетахъ означенныхъ церквей и Института.

§ 16.

Во вниманіи къ оказаннымъ фамиліею Лазаревыхъ значительнымъ пожертвованіямъ на сооруженіе и содержаніе дома для Института Восточныхъ языковъ и на содержаніе столичныхъ Армянскихъ церквей и при нихъ строеній, — право на званіе Попечителя Армяно-Григоріанскихъ церквей въ обѣихъ столицахъ и Московскаго Института Восточныхъ языковъ, навсегда предоставляется фамиліи Лазаревыхъ и переходитъ въ оной изъ рода въ родъ, по праву первородства.

§ 17.

Въ случаѣ пресѣченія рода Лазаревыхъ, послѣдній Попечитель назначаетъ преемникомъ по себѣ ближайшаго изъ своихъ родственниковъ, или и изъ постороннихъ, кого признаетъ къ тому способнымъ и достойнымъ изъ лицъ Армяно-Григоріанскаго исповѣданія.

§ 15.

Մխաւրելոյ այսու եղանակաւ զՍ. Պետրբուրգայ և զՄոսկուայ՝ այլ եկեղեցիսն և զ՚ազգացեալս Ձեմարանին՝ ի մի կառավարութիւն ըստ սեռութեան մասին, հարկաւոր մասն հասոյ եկեղեցւոցն՝ այլ երկոցունց մայրաքաղաքացոյ, մանաւանդ եկեղեցւոյն Ս. Պետրբուրգայ, յամենայն ամի ծախեալ լինի՝ ի պէտս եկեղեցական բաշխեն, որ՝ ի Ձեմարանին ՚ազգացեալս: Ո՚այսոսիկ ծախս ցուցանել պարտ է՝ ի տարեկան հաշիս յիշեալ եկեղեցւոյ և Ձեմարանին:

§ 16.

Յարկելոյ զքաղմոցումար ընծայութիւնս, զոր պիտոյանայն ՚ազգացեալս ձօնեալ է՝ ի կառուցումն և՝ ի պահպանութիւն Ձեմարանի սրբոյ եկեղեցւոյ մայրաքաղաքացոյն և՝ այլ եկեղեցւոց մայրաքաղաքացոյն և շինուածոց՝ առ նոքօք եղելոց, նմա՛ այն է, առհասն ՚ազգացեալս միայն պատշաճ է յանեղծանոյ իւրոց ընտրել՝ զհոգաբարձու վասն եկեղեցւոց լուսաւորչադասանն՝ այլ երկոցունց մայրաքաղաքաց և Մոսկուա Ձեմարանին Սրբոյ եկեղեցւոց, և իրասունս այս միշտ ճշտագի՝ ի առհասն ՚ազգացեալսն և տայի յոյզոյ յոյզս ըստ իրասանց անդրանկութեան:

§ 17.

Ի տալոյ առհասն ՚ազգացեալսն՝ վերջին հոգաբարձուն ընտրել զյաջորդ՝ ի թերեան կամ՝ ի մերձակայ ազգականաց իւրոց և կամ զայլ անձն՝ ի լուսաւորչականացն՝ այլ, զոր համարձակի ընդունակ և արժանաւոր առ այն պաշտօն:

§ 18.

Если такое назначеніе, по какой либо причинѣ, не послѣдуетъ, тогда обитающіе въ обѣихъ столицахъ Армяно-Григоріанскаго исповѣданія избираютъ достойнаго Попечителя, съ согласія Нахичеванскаго и Бессарабскаго Армянскаго Епархіальнаго Архіепископа, испросивъ на то предварительно разрѣшеніе Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода, а потомъ о избранномъ представляется, чрезъ главное Начальство Института, на Высочайшее утвержденіе.

§ 19.

Въ случаѣ, если избираемый такимъ образомъ въ Попечители не будетъ имѣть соотвѣтствующаго званію сему V класса, то обстоятельство это не должно служить для него препятствіемъ къ принятію званія, возлагаемаго на него избраніемъ, если только онъ не ниже двумя чинами противу степени, въ которой положена должность.

§ 20.

Сіи правила, служащія дополненіемъ и поясненіемъ прежнихъ постановленій, имѣютъ быть въ точности соблюдаемы и исполняемы, какъ согласныя съ пользою церкви Армяно-Григоріанской и съ необходимыми ея потребностями, сообразно настоящимъ обстоятельствамъ.

Подписалъ: Управляющій Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ, Генералъ-Адъютантъ *Графъ Строгановъ*.

§ 18.

Իսկ եթէ ընտրուեցուի այդ ոչ ունեցի տեղի՝ ուսուցչապետն առաջ պատճառաց ինչ, յայնժամ Ուսուցչապետական բնակիչք երկոցունց մայրաքաղաքացի ընտրեն զարժանաւոր հոգաբարձու խորհրդով Թեմական Եպիսկոպոսին Նախիջևանի և Ռեսարաբիոյ՝ լնդրեալ նախքան զամենայն վճռման՝ ի Ուսուցչակրօն Հայոց Սինհոդոսէն Ընդմիաճնի, զկնի որոյ զլսաւոր Կառավարութիւն Հեմարանին զընտրեալ հոգաբարձուն առաջի կացցէ ՀԱՅՍԱՐՆ՝ ի հաստատութիւն

§ 19.

Իսկ եթէ ընտրեալն այսու եղանակաւ հոգաբարձուն ջունչի զաստիճան հէնդէրէէ ֆ-ոոո- (V Классъ), յայնժամ այս ոչ կարէ խոչընդոտան լինել նմա յանձն առնուլ զպաշտօնս, վասն որոյ ընտրեն զնա՝ յիշելով միայն, զի ի երկրորդաբ աստիճանաբ խոնարհ էյէ նա քան զաստիճանն՝ զոր ունի հոգաբարձուն

§ 20.

Օրէնս զայսոսիկ, որք են իբր յաւելուածն և մեկնութիւն կանխաւ եղեալ սահմանադրութեանդ, պարտ է ձշգիւ ի գործ դնել և կատարել, իբրու զհամաձայնս օրէնի Ուսուցչական Ակեղեցւոյ ըստ այժմեան հարկաւորութեանդ նորին:

Տոլստոյ—կատարիչ Նախարարութեան Վերջին գործոց Օժանդակ Գ. Եներալ կոմս Սերգիոս:

ОТЧЕТЪ

О состояніи Московскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ

за 1836 годъ.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ изволилъ читать.
5 Января 1837 года.
Генералъ-Маіоръ Дубельтъ 1-й.

Имѣю счастіе всеподданнѣйше повергнуть на Высочайшее воззрѣніе ВАШЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА краткій отчетъ о состояніи *Московскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ*, за минувшій 1836 годъ.

Институтъ сей, основанный фамиліею *Лазаревыхъ*, безъ всякаго пособія отъ Правительства, существуетъ 21 годъ и, по всей справедливости, можетъ почитаться однимъ изъ полезнѣйшихъ въ Государствѣ благотворительныхъ заведеній.

Восточный сей Институтъ, какъ центральное главное заведеніе Армянскаго народа, служитъ разсадникомъ и образуетъ въ себѣ сѣмя, отъ котораго торговля и политика, сближеніемъ съ наро-

ՀՈՒՇԻՒ

ՕՀԱՆԷՍԵԱՆՑ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ԱԽԱԼՔԱՂԱՔԻ ԵՒ ՄՈՒՇԻ:

Ի ԱՄԱՍ 1836 ԱՄԻՆ:

ԿԱՅՍՐԸ բարեհաճեցաւ ընդունել զհամեստ ձրագոյն տեսութեան ԶԵՐԴ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԱՐՔԱՅԱՆ ՄԱՆՈՒԹԵՆԱՆ զհամառօտ հաշիւ զգանգամանաց Լուսաւորեան Հնդկաստանի արևելեան եզերաց, որ ի Մասկաւ, ի սակս նախընթաց 1836 տարւոյն:

Հնդկաստան այս հիմնեալ ի Լուսաւորեան վերադասութեան յարտաւէտ որ ղէն զամս 21, առանց ամենայն նպաստոյ ի կողմանէ Կայսերութեան, և ամենայն ձշդութեամբ մատիկ ի հասմատիկ մի ինձ յօտարակարգութեան և ի բարեբեղուն շինուածոյ, ի կայսերութեան եղելոյ:

Արևելեան Հնդկաստան այս՝ իբրու կեդրոնական և գլխաւոր շինուած ազգին Հայոց, համարի իբրու պարտէզ ինձ, և կերակուրք յինքեան զտերման, յորոց վաճառականութիւն և կենցաղավարութիւն քա-

ՀԱՅԱՍՔ բարեհաճեալ ընդունել:

Ի 5 ՅՈՒՆՎԱՐԻ 1837 Ա: ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ Ս:

дами Азійскими, пожинаютъ свои плоды. Юношество Армянъ, получивъ воспитаніе въ означенномъ заведеніи, скорѣе соединяется съ коренными Россіянами.

Въ Институтѣ семъ получаютъ образованіе молодые люди изъ новопокоренныхъ областей Арменіи, изъ провинцій, съ оною сопредѣльныхъ, и изъ разныхъ Южныхъ городовъ Россіи. Но лучшимъ доказательствомъ общей довѣренности, которою пользуется сіе заведеніе въ Москвѣ, можетъ служить и то, что многіе Русскіе Дворяне и родители другихъ націй, съ предпочтеніемъ помѣщаютъ дѣтей своихъ въ оное. Изъ числа воспитанниковъ Института, по сіе время, до 400 юношей поступили въ Военную службу и въ Гражданскія вѣдомства. Нѣкоторые изъ нихъ посвятили себя исключительно ученому сословію; но всѣ продолжаютъ службу съ особенною пользою для Правительства.

Цѣль учрежденія Института есть двоякая:

а.) Теоретическое и практическое изученіе Восточныхъ языковъ, и приготовленіе опытныхъ переводчиковъ въ оныхъ.

б.) Приготовленіе учителей для всѣхъ прочихъ воспитательныхъ заведеній Армянскаго народа, и образованныхъ Священно-служителей, для исповѣдующихъ Христіанскую Армянскую вѣру.

Управленіе Института, въ нравственномъ отношеніи, имѣетъ главнѣйшимъ предметомъ, дабы

ղէ զպտուղս, ընտանեցուցանելով զժողովուրդս Ասիոյ: Ա-նանկոունք հայոց՝ի յիշատակեալ Ձեմարանի դաստիարակեալք փուճոյ միաբանին ընդ բնիկ Ռուսաց:

Յայսմ Ձեմարանի ընդունին զգիտնական լուսաւորութիւն երիտասարդք, եկեալք՝ի նորոգ ստացեալ նահանգն հայաստանի, ՝ի գաւառաց նորին, և յայլեայլ քաղաքաց հարաւակողմանն Ռուսաստանի, բայց առաւելապոյն հաւատով ընդհանուր հաւատարմութեանն, զոր յինքեան կրէ Ձեմարանս այս՝ի Մոսկով, այն է. զի բազումք յաղնուականաց Ռուսաց և ծնողք այլոց ազգաց զետեղեն զմանկունս իւրեանց յայս Ձեմարան, նախադասելով զայն այլոց: ՝Ի մանկանց անտի, դաստիարակելոց յայսմ Ձեմարանի՝ի սկզբանէ մինչև ցայժմ, իբրու չորեք հարիւր անձինք մտին արդէն՝ի զինուորական և՝ի քաղաքական ծառայութիւնս, և ոմանք յայնցանէ ընծայեցին զինքեանս գիտնական վիճակի կենաց, և ամենեքին հանապազորդեն՝ի ծառայութեան յառաջին օգուտ կայսերութեան:

Նպատակք յօրինուածոյ Ձեմարանի են երկու այսոքիկ.

ա. Գիտնական և գործական ուսուցն արուեստից լեզուաց, և կերպասուրուցն քաջափորձ թարգմանչաց՝ի նոյն լեզուս:

բ. Պատրաստել ուսուցչս՝ի պէտս այլ ամենայն դպրոցաց ազգին հայոց, նաև զբարեկիրթ սպասաւորս եկեղեցւոյ յօգուտ դաւանողաց զքրիստոնէական հաւատն հայոց:

Կառավարութիւնն Ձեմարանի նկատմամբ բարեբարոյութեան ունի՝ի գլխաւորապոյն առարկայ իւր զայն,

духъ преподаванія былъ охраняемъ отъ всякаго вреднаго направленія и чтобы нравы воспитанниковъ ограждены были отъ дурнаго на нихъ вліянія.

Состояніе Института въ 1836 году.

I. По части учебной.

1.) Курсъ ученія въ Институтѣ, на основаніи правилъ общаго Гимназическаго курса, дѣлится на разряды: высшій, средній, нижній и пріуготовительный классы. По свойству учебныхъ предметовъ, постепенно преподаваемыхъ, полный учебный курсъ продолжается срочное время.

Предметы ученія составляютъ: а) Законъ Божій Грекороссійскаго и Армянскаго вѣроисповѣданія; б) Науки нравственно-политическія, в.) Науки физико-математическія; г)Науки словесныя; д) языки: Европейскіе, Азіатскіе.

2.) Изящныя искуства.

3.) Лекціи Восточныхъ языковъ.

4.) Особое отдѣленіе Богословскихъ лекцій.

5.) Составъ чиновниковъ: Преподавателей наукъ, языковъ, Учителей искуствъ и Надзирателей, всѣхъ . . . . . 29.

6.) Учащихся воспитанниковъ на иждивеніи Института 36, пансіонеровъ 54, всѣхъ . . . . . 89.

զի եղանակն դաստուածութեան հեռի լինի յամենայն վնասակար իրացն, և զի վարք աշակերտացն ազատ լինին յամենայն վատթար մոլութեանց:

Ժամանակ Հեմարանին ի 1836 ամին:

Ա. Ի մասին ուսուցմանութեան:

1.) Ընթացք դաստուածութեան ի Հեմարանի անդ համաձայն կանոնաց ընդհանրական դաստուածութեանց այլոց գիմնազիայից, բաժանի ի քառեակ դասս, որք են. վերին, միջին, ստորին, և պատրաստողական դաստուածք: Ըստ պահանջման ուսանելի առարկայից կարգաւ ինչ առանղելոց, լինակատար ընթացքն ուսանող տարածանի ընդ պայմանադիր ժամանակս:

Առարկայք ուսանող են յետագայք. ա աստուածային օրէնք ըստ յոյն և ռուս և հայկական դաւանութեան. բ գիտութիւնք բարոյականք և կենցաղականք. գ գիտութիւնք բնականք և մաթեմատիկականք. դ գիտութիւնք դրականք. ե լեզուք եւրոպականք և ասիականք:

2.) Պեղարուեստք:

3.) Դաստուածութիւն արևելեան լեզուաց:

4.) Առանձին դաս աստուածաբանական ուսմանց:

5.) Ծումք աստիճանաւորաց են յետագայքդ: Դաստուք գիտութեանց և լեզուաց, ուսուցչաք արուեստից և վերակացուք, համօրէն. 29.

6.) Որդեգիր աշակերտք ի Հեմարանէն մնուցեալք 35. իսկ Ժողովրդական 54. համօրէն. . . . . 89.

7.) Армянское бѣдное юношество, въ томъ числѣ и Русское, воспитывается безмѣздно. Неопредѣленное число сихъ приходящихъ безъ платы учениковъ было сверхъ комплекта, сообразно способамъ размѣщенія въ классахъ.

8.) Въ Университетъ и въ Медико-Хирургическую Академію поступило нынѣ воспитанниковъ. . . . . 8.

9.) Предназначенные воспитанники обучаются Восточнымъ языкамъ.

II. Учебныя пособія.

а.) Библіотека содержитъ книгъ . . 8,000.

б.) Физическій кабинетъ имѣетъ снарядовъ довольное количество.

в.) Минеральный кабинетъ, штуфовъ. 2,080.

г.) Мюнцъ-кабинетъ древнихъ монетъ и медалей.

д.) Типографія Института въ кругу своихъ дѣйствій распространилась; многія изданы книги на Русскомъ и иностранныхъ языкахъ, въ томъ числѣ и классическія полезныя къ преподаванію, особенно въ Армянской словесности. По распоряженію Министерства Иностранныхъ Дѣлъ приступлено къ печатанію полнаго Армяно-Русскаго Словаря, какъ книги необходимой и новой въ своемъ родѣ.

7.) Ընդհատ մանկունք հայոց ընդ որս և ռուսաց մնանեն առանց վճարելոյ ինչ. և անտրոշ են և տյնօրինակ մանկանց առանց վճարելոյ ինչ ուսանողաց եղև արտաքոյ համարոյ բացյուղեալ թուոյ ձրիասլարժ մանկանց, ընդունելով զայնս ըստ պրուժ մարթ էր զետեղել զնոսա ՚ի դասատունս:

8.) ՚Ի ԿԱՅԱՆԻՔԱՆՆ Համալսարանն և ՚ի բժշկական վիրաբուժական Ակադեմիայն մտին այժմ մանկունք. . . . . 8.

9) Աշակերտք նախակրթեալք ուսանին զարևելեան լեզուս:

Ր. Ուսուցիական նպաստք:

ա. Պատենադարանն պարունակէ զդիրս, հատորս. . . . . 8,000.

բ. Հանդիսարանն բնական դիտութեանց բովանդակէ զգործիս բաւական քանակութեամբ:

գ. Հանքաբանական հանդիսարանն ունի չինքեան զհատուածս. . . . . 2,(

դ. Հանդիսարանն հին դրամոց և մեդալիոյ:

ե. Տպարանն Գեմարանի տարածանէ զներգործութիւնս իւր ըստ բաւականին. ՚ի նմին տպագրեալ եղեն յոլով մատեանք ՚ի լեզուս ռուսաց և այլոց ազգաց, ընդ որս և ուսուցական պրեանք շահաւէտք ՚ի դասատուութիւն հայկական պրականութեան: Ըստ կարգադրութեան Նախարարութեանն գործոց օտարազգեայ սկսաւ տպագրել լիակատար բառարանն ՚ի հայոց ՚ի ռուս լեզու, որ է մատեան հարկաւոր և նոր ինն յիւրում՝ սեռի:

III. По части Хозяйственной.

а.) *Приходъ.* Процентовъ съ основнаго капитала, дохода отъ домовъ и отъ типографіи, платы съ пансіонеровъ и пожертвованіе отъ Попечителя и Директора. Общая сумма составляетъ въ годъ . . 67,873 р.

б.) *Расходъ.* На жалованье чиновникамъ, учителямъ и надзирателямъ, на содержаніе учащихся и на всѣ статьи потребностей Института . . . . . 65,583.

в.) *Въ остаткѣ* къ 1837 году. . . 2,290.

IV. Общій обзоръ со времени основанія Института съ 1816 по 1837 годъ.

а.) *По части учебной:*

1.) Воспитанниковъ на иждивеніи Лазаревыхъ находилось. . . . . 170.

2.) Пансіонеровъ . . . . . 178.

3.) Полупансіонеровъ. . . . . 114.

4.) Безплатныхъ. . . . . 42.

Всѣхъ . . . 504.

б.) *По части хозяйственной:*

1.) На построеніе Институтскаго дома, на пріобрѣтеніе покупкою дома типографіи, съ принадлежностями, и на ремонтъ всѣхъ зданій Институтскихъ . . . . 460,616 р.

2.) На Содержаніе Института . . . 738,843

1,205,459

Գ. Ի մասին տնտեսութեան:

ա. Հոգոսիքն ի հիճուական գլխոյ դրամոյն, վարձք ի տանոյ և ի տպարանէն, Թոշակն յաշակերտաց, և նուէրք ի հոգաբարձուէն և ի կառավարչէն ի մի հաւաքեալք, կացուցանեն զգումար ընդ ամն ողջոյն. . 67,873 ր.

բ. Ծախ. Թոշակ աստիճանաւորաց, վարժապետաց և վերակացուաց, մնունդ ուսանողաց և այլ ամենայն հարկաւոր պէտք Հայմարանին, կացուցանեն զգումար. . . . 65,583 ր.

գ. Յետնեալ մնայ առ 1837 ամն . . . 2,290 ր.

Դ. Ընդհանրական գնահատութիւն ի հիճուակութենէ Հայմարանի մինչև յայժմ, ի 1816 ամէ մինչև 1837 ամ:

ա. Յոդուածս հոգոյն:

1) Որդեգիրք ի Լազարեանց ձրի սնուցեալք եղեն. 170

2) Թոշակաւորք. . . . . 178.

3) Վնասաթոշակ աշակերտք. . . . . 114.

4) Աշակերտք ուչ վճարողք. . . . . 42.

Գումար. . . 504.

բ. Ի տուն փոխառութեան:

1) Ի վնասուած տան Հայմարանին, ի պէն տանն՝ ուր կայ տպարանն գոյք ընդ պատշաճեալն նմին. և ի նորոգութիւն ամենայն վնասուածոյ Հայմարանին ծախեալ են. . . 466,616 ր.

2) Ի մնունդ և ի պահպանութիւն Հայմարանին . . . . . 738,843 ր.

1,205,459 ր.

3.) Сверхъ того основнаго капитала, пожертвованнаго Лазаревыми, хранится въ Опекунскихъ Совѣтахъ . . 242,500

Всего . . 1,447,959 р.

Почитаю долгомъ свидѣтельствовать предъ ВАШИМЪ ИМПЕРАТОРСКИМЪ ВЕЛИЧЕСТВОМЪ объ отличномъ усердіи начальствующихъ лицъ Института, учителей и надзирателей сего заведенія. Вселить въ юныя сердца благоговѣніе къ Богу, преданность къ Престолу и любовь къ Отечеству,—такова цѣль всѣхъ и каждаго изъ чиновниковъ Института.

При семъ осмѣливаюсь всеподданнѣйше представить ВАШЕМУ ВЕЛИЧЕСТВУ общій списокъ воспитанниковъ, получившихъ образованіе въ Институтѣ Лазаревыхъ:

Изъ числа воспитывавшихся въ продолженіи 21 года поступило:

а.) Окончившихъ Гимназическій курсъ въ высшія учебныя заведенія, по экзамену . . 79.

Нѣкоторые изъ сихъ достигли ученыхъ степеней, и по Медицинѣ званій Докторовъ и Штабъ-Лекарей.

б.) Въ службу по разнымъ вѣдомствамъ, и нѣкоторыхъ выбывшихъ по болѣзни и другимъ случаямъ. . . . . 249.

Нѣкоторые изъ числа выпущенныхъ воспитанниковъ, по извѣстности и по успѣхамъ, особо означаются:

3) Բաց ի հիճեակեն գլխոյ գրամոյ, ընծայելոյ ի Լազարեանց, պահպանի նա եւ ի խորհրդարանն որբանոցիս . . . . 242,500 ր.

Գումար. . 1,427,959 ր.

Պարտաւոր համարիմ եւս տալ վկայութիւն Ձերումդ ԿԱՅԱՐԱԿԱՆ Մեծութեան զառանձնական ջերմեռանդութենէ կառավարչաց Հեմարանին, վարժապետաց և վերակացուաց նորին: Նուէ ի սիրոյս մատուցանէ մանկանց զբարեպաշտութիւն առ Աստուած, զանձնանուէրը ծառայութիւն առ ԿԱՅԱՐԱԿԱՆ գահն, և զսէր առ հայրենիսն, է նպատակ ամենայն և իւրաքանչիւր աստիճանաւորաց Հեմարանին:

Համարձակիմ եւս ընդ սմին ամենահպատակաբար յանդիմանս առնել Ձերումդ Մեծութեան զընդհանուր յուսահատ աշակերտաց ուսանողաց ի Հեմարանին Լազարեանց:

Ի գումարէ անտի աշակերտաց հընձեայս 21 ամաց, մնին՝

ա. Ի Նարձրագոյն Համալսարանս, հետ լրացուցանելոյ զընձեայս ուսման, և զկնի ըստ օրինաց քննութեան, աշակերտք . . . . 79.

Ումանք ի տղոցն ընկալան վաստիճան գիտնականութեան. և ի բժշկականութեան անդ ընկալան զկոչումն դոկտորի և շտապ լեկրի:

բ. Նոքա, որք մնին ի ծառայութիւնս զանազան վիճակաց, և որք արձակեցան ի պատճառս հիւանդութեան և այլոց դիպուածոց, համարին. . . . . 294.

Сверхъ того многіе другіе, коихъ исчислить и поименовать ихъ званія трудно. Большая часть сихъ воспитанниковъ изъ Арменіи, изъ Грузіи; нѣкоторые изъ Персіи, Турціи и одинъ изъ Индіи, города Калькутты.

Нѣкоторые изъ числа отличныхъ воспитанниковъ, по способностямъ и успѣхамъ, посвятили себя наукамъ и достигли учебныхъ степеней въ Университетахъ и въ Медицинскихъ Академіяхъ. Другіе сдѣлались образованными учителями и преподавателями разныхъ учебныхъ заведеній; особенно въ Кавказской области, въ Грузіи и въ Арменіи, гдѣ ощутительный недостатокъ въ сѣятеляхъ истиннаго просвѣщенія.

Главноначальствующій Института:

Графъ Бенкендорфъ.

Ոմանք յաշակերտաց անոն արձակելոյ, ի պատճառս յառաջադիմելոյ եւթանց առաձինն նշանակեալ լինին. նա և են բոլոքն, զորոց զպաշտամունս նշանակել առաքեալ է զԺողովոյնք յայնց աշակերտաց եկեալ են ի Հայաստանէ և ի Վրաստանէ. ոմանք ի Պարսկաստանէ և ի Տաճկաստանէ, և մի ոմն ի Հնդկաստանէ ի Կալկուտ քաղաքէ։

Ոմանք ի նշանաւոր աշակերտաց ըստ ընդունակութեան եւթանց ընծայեցին զինքեանս դիտութեանց, և ընկալան զաստուածական աստիճանս ի Հայաստան և ի բժշկական Վիճակիայս. այլք յանձին կալան զպաշտօն վարժապետաց և դաստատուց ի պէսպէս ուսուցեալոց, մանաւանդ ի Կոլկաթեան նահանգս, ի Վրաստան և ի Հայաստան, ուր առաւել է պակասութիւն ճշմարիտ լուսաւորչաց։

Վկնաւոր Իշխանապետ Հեմարեանին

Վիէ Ընդհանուրէ։

Указъ изъ Сенатскихъ вѣдомостей, № 80, Вторникъ, Октября 6 дня 1842 года.

Сентября 5. (Объявлен. Г. Министромъ Внутреннихъ Дѣлъ). По ходатайству Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода объ освобожденіи домовъ церковныхъ старостъ сего исповѣданія отъ воинскаго постоя, онъ Г. Министръ Внутреннихъ Дѣлъ входилъ о семъ съ представленіемъ въ Комитетъ Гг: Министровъ. По положенію Комитета Гг: Министровъ, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, въ 1-й день Сентября ВЫСОЧАЙШЕ повелѣть соизволилъ: освободить церковныхъ старостъ Армяно-Григоріанскаго исповѣданія за Кавказомъ отъ постойной повинности.

Указъ изъ Сенатскихъ вѣдомостей, № 80, Вторникъ, Октября 6 дня 1842 года.

Сентября 9. (Объявлен. Г. Министромъ Финансовъ). Московскій купецъ, изъ Армянъ, Каспаровъ, имѣя въ виду старанія Правительства къ направленію нашей торговли въ Азію и убѣдясь чрезъ многолѣтнее производство торговли съ тою страною, что Россія могла бы получать большую отъ торговыхъ съ нею сношеній пользу, еслибъ оныя были производимы приготовленными для того людьми, обращался къ нему Г. Министру Финансовъ, съ просьбою объ исходатайствованіи ВЫСОЧАЙШАГО ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА дозволенія:—

Հրովարտակ յօժարեալ Սենատի եւ N° 80, հաստատեալ ի 6 Հոկտեմբերի 1842 ամի:

Ի 5 Սեպտեմբերի. Ըստ ձեռն Գլխաւորին Վերին Պոլծոյ:) Միջնորդութեամբ Նիջնի Նովգորոդական Հայոց Սուրբ Աստուածածնի յաղօթատեղւոյն զինուորական եկեղեցական երէցփոխանաց այնր դատաւորին ի գինուորական իջևանաց, նոյն Գլխաւորն Վերին Պոլծոյ եւնուա զայսմանէ առաջարկութեամբ ի ժողովն Տեառն Գլխաւորաց: Ըստ վճռահատութեան ժողովոյն Տեառն Գլխաւորաց Օդոստափառ ԿԱՅՍՐՆ բարեհաճեցաւ Գարնիզոնին հրամանագրել. ազատել զեկեղեցական երէցփոխանս լուսաւորչական Հայոց դատաւորին, ի գինուորական իջևանաց:

Հրովարտակ յօժարեալ Սենատի եւ N° 80, հաստատեալ ի 6 Հոկտեմբերի 1842 ամի:

Ի 9 Սեպտեմբերի. (Ի ձեռն Գլխաւորին արքունի Գանձարանին:) Մոսկուա Հայ վաճառականն Գաբրիէլն, տեսանելով Հայոց յանդիման զջանս կառավարութեան առ ի ուղղել զվաճառականութիւնն մեր Հնդկայ և ի ձեռն բազմամեայ վաճառականութեանն իւրոյ Հայոս արդեամբք ծանուցեալ՝ թէ Ռուսաստան կայր ի ձեռս բերել զմեծամեծ օգուտս ի վաճառականութենէ ընդ Ասիոյ, եթէ ի գործ դնէր զայն ի ձեռն կիրճ և պատրաստեալ անձանց, եմուտ առաջարկութեամբ առ նոյն իսկ Գլխաւորն արքունի Գանձարանին, հայցելով զմիջնորդութիւն Նորին Հայոց ի ձեռս բերելոյ զԳարնիզոնին բարեհաճութիւն կամաց ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵՆԱՆ:

1) Безвозвратно внести въ Московскій Опекунскій Совѣтъ, изъ собственнаго капитала, пятьдесятъ тысячь руб. ассиг.,—съ тѣмъ чтобы:

2.) На проценты 25 т. руб. постоянно воспитываемъ былъ одинъ мальчикъ изъ сиротъ Армянскаго купечества сначала въ Лазаревскомъ Институтѣ Восточныхъ языковъ, а потомъ въ Московскомъ Коммерческомъ училищѣ.

3.) Что бы проценты съ другихъ 25-ть руб. выдаваемы были въ пользу его Каспарова, пока онъ живъ будетъ, а потомъ и оные употреблялись на таковое же воспитаніе другаго мальчика.

4.) Что бы по окончаніи сими воспитанниками ученія съ успѣхомъ, и при хорошемъ ихъ поведеніи, выдаваемо было имъ единовременно посту руб. сер. изъ остатковъ отъ процентовъ.

5.) Чтобы воспитанники сіи именовались Каспаровскими, и выборъ ихъ зависѣлъ отъ него, а посмерти его отъ Совѣта Института Лазаревыхъ.

6.) Чтобы завѣдываніе суммою и процентами, равно какъ и употребленіе воспитанниковъ по Азіятской торговлѣ, зависѣло отъ Департамента Мануфактуръ и Внутренней торговли.

По всеподданнѣйшемъ докладѣ осемъ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ благоугодно было въ 24 день Іюля, ВЫСОЧАЙШЕ повелѣть: привести въ исполненіе означенныя распоряженія Каспарова.—

1.) Ընդարձ մուծանել յարդունական Վանձարանն Պոսկովու ՚ի սեպհական ստացուածոց գյիսուն հազար ռուբլի թղթադրամս, նոյնն պայմանաւ, զի·

2.) Տոկոսեօք քան և հինգ հազար ռուբլի դրամոյն դաստիարակեալն մանուկ ոճն յորք զաւակաց վաճառականաց Ձայոյ, նախ ՚ի Դպրեվանսն Ձեմարանին Վրևեանն լեզուաց, և ապա յՈւսումնարանն վաճառականութեան Պոսկովայ:

3.) Իսկ զտոկոսիս միւսն քան և հինգ հազարայն յանձնեսցին յօգուտ նոցին նմին Դաստիրովայ, որքան և կինդանի ծնողացն նա· բայց զկնի մահուանն զայն և դնել ՚ի գործ յաղագս դաստիարակութեան երկրորդ մանկան:

4.) Յաւարտել որդեգրեայս զընթացս ուսման յառաջադիմութեամբ և բարի վարուք վարձատրեսցեն զնա առ անգամ մի հարիւր ռուբլի արծաթադրամաւ ՚ի ծնողեալ տոկոսեացն:

5.) Որդեգիրք այսոքիկ կոչեսցին Դաստրովեանք, և ընտրութիւն նոցա կախեալ ծնողացն կնմանէ, իսկ զկնի մահուան նոցին ՚ի խորհրդարանէն Ձեմարանի Լազարեանց:

6.) Պահպանութիւն գլխոյ դրամոյս և տոկոսեացն, ընդ նմին և կրթութիւն որդեգրեայս յասիական վաճառականութեան կախեալ կայցէ զՆահլեուածոյ ձեռակերտութեանդ և զՆերբին վաճառականութենէ:

Օգնել ամենահպատակօրէն ապր առնելոյ զայսմանէ Օգոստափառ ԿԱՅՍԵՐ ՆՈՐԻՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ բարեհաճեցաւ ՚ի 24 Յունիս, Տարեգրոյնս հրամայել· ՚ի կատար հասուցանել զընծանակեալ կարգադրութիւնս Պատրովայ:

Указъ Капитулу Россійскихъ ИМПЕРАТОРСКИХЪ *и Царскихъ орденовъ.*

Во вниманіи къ благонамеренному усердію Московскаго купца Каспарова, пожертвовавшаго 50 т. руб. ассигнаціями на воспитаніе двухъ бѣдныхъ сиротъ изъ Армянскаго купечества, сначала въ Лазаревскомъ Институтѣ Восточныхъ языковъ, а потомъ въ Московскомъ Коммерческомъ Училищѣ, для употребленія ихъ по Азіятской торговлѣ, ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ жалуемъ его, согласно ходатайству Министра Финансовъ и удостоенію Комитета Министровъ, Кавалеромъ ИМПЕРАТОРСКАГО и ЦАРСКАГО Ордена НАШЕГО Св. Станислава третьей степени, съ тѣми по сему Ордену правами, какія принадлежатъ лицамъ купеческаго званія на основаніи § 81 Статута Ордена Св. Станислава; въ слѣдствіе чего повелѣваемъ Капитулу выдать сему Кавалеру орденскіе знаки при установленной грамотѣ.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

»НИКОЛАЙ.«

Царское село
21 Августа 1842 года.

Контрасигнировалъ Министръ Финансовъ, Генералъ отъ Инфантеріи, Графъ Канкринъ. Вѣрно: Управляющій Я. Дружининъ.

Читалъ Начальникъ Стола.

Հրովարտակ ի կոչեցուլն Ռուսաց կայսերական և Թագաւորական տպչագրութեան

Յօժարութիւն գոլով ի բարեճախանձ եռանդն Ռուսկուկայ վաճառականին Գասպրուկայ, որ նուիրեաց 50,000 ռուբլի թղթադրամն յաղագս զաստիարակելոյ զերկուս որբացեալ մանկունս վաճառականացդ Հայոց, նախ ի Նախնեան Հեմարանի Ընտելեան լեզուաց և ապա Ռուսաստանեայ վաճառականութեան, որ ի Ռոսկով յաղագս կիրառութեան նոցին ի վաճառականութեան ընդ Ասիոյ, Ամենողորմածաբար պսակազարդեմք զնա, համանձայն միջնորդութեան Նախարարին արքունի գանձարանի և արժանաւոր համարելոյ ժողովոյն Նախարատոյ, կամաւորաւ կանխիկ և թագաւորական մերս առաքեանշանի Սրբոյն Ստանիսլավայ երրորդ աստիճանի, նովին ըստ այսր նշանի արտօնութեամբք, որք սեպհականին անձանց վաճառականաց ըստ սահմանադրութեան § 81 Ստատուտին նշանի Սրբոյն Ստանիսլավայ. որոյ վասն հրամայեմք կապիտուլին մատուցանել Ասպետիս այսմիկ զնշանս աստիճանիս ընդ սահմանադրեալ Հրովարտակաւ:

ի Ընտրին սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՆԻՆՆ ստորագրեալ է.

»ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:«

ի Ցարսկիյ Սելօ
ի 21 Օգոստոսի 1842 ամի.

Նախարար արքունի գանձարանի Գեներալ Հետևակաց կոմս Կանկրին: Վաւեր է. Ատտակարար Դրուժինին:

Ընդեղեալ Գլխաւորէն Գրաբեղեանց:

Министерство Финансовъ, Департаментъ Мануфактуръ и Внутренней торговли.
Отдѣленіе 2-е
Столъ 1-й

13-го Августа 1842 года.
№ 3274-й

По Высочайшему повелѣнію. О пожертвованныхъ купцомъ Каспаровымъ 50 т. р. ассиг. для воспитанія 2-хъ сиротъ изъ Армянскаго купечества.

Въ Совѣтъ Московскаго Армянскаго Лазаревыхъ Института Восточныхъ языковъ.

Московскій 3-й гильдіи купецъ, изъ Армянъ, Каспаровъ, имѣя въ виду старанія Правительства къ направленію нашей торговли въ Азію, и убѣдясь чрезъ многолѣтнее производство торговли съ тою страною, что Россія могла-бы получать большую отъ торговыхъ съ нею сношеній пользу, еслибъ оныя были производимы приготовленными для того людьми, обращался ко мнѣ съ просьбою объ исходатайствованіи ВЫСОЧАЙШАГО ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА дозволенія:

1.) Безвозвратно внести въ Московскій Опекунскій Совѣтъ, изъ собственнаго капитала, пятьдесятъ тысячь рублей ассигнаціями съ тѣмъ, чтобы:

2.) На проценты 25 т. постоянно воспитываемъ былъ одинъ

Նախարարութեան Պոսկովու Հոյոց Լատին Արեւմտեան Ազգին Վերաբերեալ:

Պոսկովայ երկրին տուիչանի Հայ վաճառական Գասպրովն, տեսանելով Հայոց յանդիման զջանս կատարելութեան առ ի ուղղել զվաճառականութիւնս մեր Ասիայ և ի ձեռն բազմամեայ վաճառականութեանն իւրոյ Հայնս արդեամբք ծանուցեալ՝ թէ Ռուսաստան կարէր ի ձեռս բերել զմեծամեծ օգուտս ի վաճառականութենէ ընդ Ասիոյ, եթէ ի գործ դնէր զայն ի ձեռն կիրճ և պատրաստեալ անձանց, եմուտ առաջարկութեամբ առ նոյն իսկ Նախարարն ալքունի Գանձարանին, հայցելով զմիջնորդութիւն նորին Հայոց ի ձեռս բերելոյ զարտօնագիր Ռուսաստան կալոյ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՈՒԿԱՆ ՈՒՆՕՈՒԹԻՒՆՔ:

1.) Ընդարձակել յարքունական Գանձարանն Պոսկովու ի սեպհական սեպհականոյ գնիսուն հազար ռուբլի թղթադրամ, նովին պայմանաւ, զի.

2.) Տոկոսեօք քան և հինգ հազար ռուբլի դրամոյն գաստիարա-

Նախարարութեան ալքունի Գանձարանին Գաստիարակութեան.

Գլուխ 2
Գրասենեակ 1.

ի 13 Օգոստոսի 1842 ամի.
№ 3274:

Ըստ գարձրագրին Ազգապետ Հայոց ընծայաբերութեամբ վաճառականին Գասպրովայ գնիսուն հազար ռուբլի թղթադրամոյ ի կրճատելի երկուց ոչբայեալ մանկտեայ վաճառականացայ Հայոց:

мальчикъ изъ сиротъ Армянскаго купечества, сначала въ Лазаревомъ Институтѣ Восточныхъ языковъ, а потомъ въ Московскомъ Коммерческомъ Училищѣ.—

3.) Чтобы проценты съ другихъ 25 т. выдаваемы были въ пользу его Каспарова, пока онъ живъ будетъ, а потомъ и оные употреблялись на таковоежъ воспитаніе другаго мальчика.

4.) Чтобы по окончаніи сими воспитанниками ученія съ успѣхомъ, и при хорошемъ ихъ поведеніи выдаваемы было имъ единовременно по 100 р. сер. изъ остатковъ отъ процентовъ.—

5.) Чтобы воспитанники сіи именовались Каспаровскими, и выборъ ихъ зависѣлъ отъ него, а по смерти его, отъ Совѣта Института Лазаревыхъ. —

6.) Чтобы завѣдываніе суммою и процентами, равно какъ употребленіе воспитанниковъ по Азіятской торговлѣ, зависѣло отъ Департамента Мануфактуръ и Внутренней торговли.

По всеподданнѣйшемъ докладѣ моемъ осемъ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, — ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ благоугодно было ВЫСОЧАЙШЕ повелѣть въ 24-й день минувшаго Іюля: привести въ исполненіе изъясненныя распоряженія купца Каспарова.—

Предложивъ Каспарову, на основаніи означенныхъ правилъ, нынѣ избрать и прислать въ означенный Институтъ воспитанника изъ сиротъ Армянскаго купечества и внести въ Московскій Опекун-

կեսցի մանուկ ոմն յորջ ըստակայ վաճառականաց Հայոց, նախ՝ ի Լուսերեան Հեմարանին Արևելեան կողմանց, և ապա յԱստուածարանի վաճառականութեան Վոսկովայ:

3.) Խակ գոհասխս մեա քսան և հինգ հազարայն յանձնեսցեն յօգուտ նոցին խակ Գասպրովայ, որքան և կենդանի ճեասցէ նա. բայց վինի մահուանն գայն ևս դնել ՚ի գործ յաղագս դաստիարակութեան երկրորդ մանկանն:

4.) Յառարտել որդեգրայս զընթացս ուսման յառաջադիմութեամբ և բարի վարուք վարձատրեսցեն գնոսա առ անգամ՝ մի հարիւր ռուբլի արծաթադրամ ՚ի ճեռնեալ տոկոսեացն:

5.) Որդեգիրք այսոքիկ կոչեսցին Գասպրովեանք, և ընտրութիւն նոցա կախեալ ճեասցէ գնմանէ, խակ վինի մահուան նոցին ՚ի Խորհրդարանին Հեմարանի Լուսերեանց:

6.) Պահպանութիւն վլխոյ դրամոցս և տոկոսեացն, ընդ նմին և կրթութիւն որդեգրացս յասխական վաճառականութեան կախեալ կայցէ զհաշխատածոյ ձեռակերտութեանց և վներքին վաճառականութենէ:

Օվկնի ամենահպատակօրէն ազդ առնելոյ զայսմանէ Օգոստափառ ԿԱՅԱՆԻ, ՆՈՐԻՆ ՄԱՆԾՈՒԹԻՒՆՆ բարեհաճեցաւ ՚ի 24 Յուլխի Նարթոպոյնս հրամայել. ՚ի կատար հասուցանել վնշանակեալ կարգադրութիւնս Գասպրովայ:

Առաջարկեալ Գասպրովայ՝ ըստ գործութեան նշանակեալ կանոնացս՝ ընտրել արդէն և առաքել ՚ի վաշտաւակեալն Հեմարան որդեգիրն յորբացեալց անտի վա-

скій Совѣтъ 50 т. руб. ас. на вышеизложенномъ основаніи, и увѣдомивъ сей послѣдній объ отпускѣ процентовъ съ той суммы по требованію Совѣта Института Восточныхъ языковъ Лазаревыхъ, долгомъ считаю просить оный Совѣтъ, по взносѣ Каспаровымъ помянутыхъ денегъ, принять къ себѣ на храненіе билетъ Сохранной казны на сей капиталъ и выдавать пожизненно Каспарову проценты съ половины онаго, т. е. 25 т. руб. ассиг., а часть процентовъ съ другой половины употреблять на воспитаніе означеннаго мальчика; очемъ, равно какъ и объ успѣхахъ сего воспитанника, увѣдомлять ежегодно Департаментъ Мануфактуръ и Внутренней торговли. Подлинное подписали: Министръ Финансовъ, Генералъ отъ Инфантеріи Графъ Канкринъ и управляющій Я. Дружининъ.

Հաւատքանաց Հայոց և մուծանել յորբանեամ կորնըդարանն Վասկովայ զկնաւն հազար ռուբլի թղթադրամն ըստ կիշատակեալ սահմանադրութեանն, և ծանուցեալ ի կորնդրդարանն զարձակմանէ տոկոսեացն այնր գումարոյ դրամոյ ըստ պահանջման կորնդրդարանին Հնմարանէ Հազարեանց Գրեգորեան Հեղուսց, պարտ անձին համարեմ խնդրել ի կորնդրդարանէն, զի զինի մուծանելոյ Վասպրոկայ զկիշատակեալ գումարն, ընդունել և պահպանել առ իւր զտոմսակ այնր գլխոյ դրամոյ արքունական Վանձարանին և յանձնել Վասպրոկայ մինչև ցմահ զտոկոսիս կինոյ դրամոյն, այն է 25 հազար ռուբլի թղթադրամոյն, իսկ զմահ տոկոսեացն միւսոյ կինոյ դնել ի գործ ի դաստիարակութիւն կիշատակեալ մանկանն. զայսմանէ և զյառաջադիմութեանց որդեգրին ծանուցանել ամի ամի ի Հաշխատածն ձեռակերտութեանց և Հերքին վաճառականութեան։

Օգնապիրն ստորագրեցին. Հախարան Գրքունի Վանձարանի Հննեալ Հետևակազօրաց կոմն կանկրին և Մատակարար Հ. Հրուժինին։

ПРИКАЗЪ

Главнаго начальника Пажескаго, всѣхъ сухопутныхъ Кадетскихъ Корпусовъ и Дворянскаго Полка, ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЫСОЧЕСТВА ВЕЛИКАГО КНЯЗЯ МИХАИЛА ПАВЛОВИЧА 16-го Апрѣля 1836 года, № 128-й, *въ С.-Петербургѣ.*

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, на всеподданнѣйшее мое представленіе о введеніи въ Кадетскихъ Корпусахъ преподаванія воспитанникамъ изъ Армянъ Закона Божія на ихъ языкѣ и самаго языка, съ назначеніемъ для сей обязанности Армянскаго Діакона Іосифа Орбелли, по изъявленному имъ на то согласію и съ тѣмъ, чтобы всѣ воспитанники, для таковаго преподаванія собираемы были въ извѣстное время въ одно изъ показанныхъ Заведеній, и чтобы жалованье Орбелли производилось изъ суммъ, ассигнуемыхъ въ Кадетскіе Корпуса на жалованье учителей, соизволилъ изъявить ВЫСОЧАЙШЕЕ Свое согласіе.

Во исполненіе таковой ВЫСОЧАЙШЕЙ воли (сообщенной мнѣ въ отношеніи Г. Военнаго Министра отъ 23 минувшаго Марта за № 2,313:) принявъ въ соображеніе, что нынѣ воспитанниковъ Армянскаго закона въ здѣшнихъ заведеніяхъ: въ Пажескомъ во все нѣтъ, а въ Кадетскихъ Корпусахъ находится: въ первомъ 11, во второмъ 6, въ Павловскомъ 5, и Дворянскомъ полку 3. всего 25,

ՀՐԱՄԱՆ

Գլխաւոր կառավարչին Թիֆլիսի, հասցէն նմին կուբերնիոյ և նմին Ազնուականաց ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՐԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆԾԻ ԻՇԽԱՆԻ ՄԻԽԱՅԵԼ ՊԱՒԼՈՎԻՉԻ 16 Մարտիս 1836 ամի ԵՆԹ № 128 ՚ի Ս. Պետերբուրգէն

Ըստ առաջարկութեան իմոյ՝ ամենահպատակօրէն մատուցելոյ ՕԳՈՍՏՓՈՒՆ ԿԱՅԱՐ յաղագս մուծանելոյ ՚ի խումբս կաղեթաց զլաստուսթիւն կրօնաւորութեան ՚ի Հայ լեզու, նաև իսկ լեզուին Հայոց հայազգի որդեգրեալն, նշանակելով առ այն պաշտօն զԱրկաւապն Հայոց զՅուսէփին Օրբելեան ըստ հաճութեան կամաց նորին, այնպէս զի համօրէն որդեգիրք յաղագս այնր զաստատութեան ժողովեսցին ՚ի նշանադրեալ ժամու ՚ի մի ՚ի յիշատակեալ ուսուցիարանաց, և զի ոտձիկ Օրբելեանին նշանակեսցի ՚ի գումարոյ դրամոյ, սահմանադրելոց ՚ի ոտձիկ վարժապետաց խմբոյ կաղեթաց, ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄԱՆՕՒԹԻՒՆՆ բարեհաճեցաւ յայտնել զմարգրադոյն համաձայնութիւն իւր:

՚Ի կատարել զսոյն մարգրադոյն կամն (հաղորդեալս ինձ ՚ի յայտարարութեան Տեառն Նախարարին զօրոյ ՚ի 23 անցեալ Մարտի ընդ համարաւ 2,313), ընդ նմին և ունելով ՚ի միտս՝ թէ այժմ որդեգիրք լուսաւորչաշաւան Հայոց, գտեալք յուսուցիարանս՝ կարի սակաւք են. ՚ի խումբն վաժից չի՛ք և ոչ մի, ՚ի խումբս կաղեթաց յառաջնեցորդն պատնին 11, յերկրորդն 6 ՚ի Պաւլովսկին 5, և ՚ի դունդն Ազնուականաց 3, բոլորն 25, հրամանագրեմ ըստ սակաւութեան թուոյ նո-

предписываю, по малому ихъ числу, собирать всѣхъ ихъ вмѣстѣ, одинъ разъ въ недѣлю, именно въ Субботу, до роспуска изъ заведеній, въ 1-й Кадетскій Корпусъ, гдѣ и составить изъ нихъ классъ, для обученій ихъ Армянскому закону и языку; вознагражденіе же Діакону Орбелли производить изъ суммъ учительскихъ отъ каждаго заведенія по числу учениковъ; очемъ надлежащее сношеніе и условіе съ преподавателемъ Орбелли поручаю сдѣлать Директору 1-го Кадетскаго Корпуса Генералъ Лейтенанту Годейну, къ коему и предписано уже явиться Діакону Орбелли.

Подписалъ: Генералъ - Фельдцейхмейстеръ МИХАИЛЪ.

Съ подлиннымъ вѣрно: Начальникъ Штаба, Адъютантъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЫСОЧЕСТВА, Полковникъ Ростовцовъ.

Примѣчаніе: Послѣ отъѣзда изъ С. Петербурга Діакона Орбелли, поступилъ Священникъ Моисей, а по отбытіи его Іерей Георгій. Вмѣсто одного общаго класса Закона Армянскаго исповеданія, по причинѣ увеличенія числа кадетъ изъ Армянской націи, учреждены особые и отдѣльные классы въ Кадетскихъ Корпусахъ для закона Божія на Армянскомъ языкѣ, и самаго языка. Всѣ Кадеты изъ Армянъ на страстной недѣлѣ ежегодно говѣютъ и пріобщаются Святыхъ Таинъ. Въ праздники же бываютъ у Священной Литургіи.—

ցին, ժողովել զնոսա ի միասին միանգամ յեօթնեկի, այն է յաւուրս շաբաթու, յարձակել զնոսա յուսումնարանաց յաւաջին խումբն կաղենթացւոյ, ուր և հաստատել վանն նոյա զյաստատուն նիւթ ու ի հրահանգել զնոսա ի կրօնապետութեան և ի լեզուին նոյ։ Յայոյ։ պլարձատրութիւն Սարկաւագին Օրբելի հանել ի զումարոյ դրամոց վարժապետաց քիւրաքանչիւր ուսումնարանաց ըստ թուոյ որդեգրացն. պլարտուպատշաճն հսմանձնութիւն և պլայմանագրութիւն պլայմանի ընդ վարժապետին Օրբելի յանձն առնեմ ընդ կատարչին աւաջին խմբոյ կաղենթացւոց գնեալ ի եկեղեցին Գօտեյոյ, ուր և հրամանատարեալ է արդէն ներկայանալ Սարկաւագին Օրբելի։

Ստորագրեաց. գնեալ Գեղդեխանեցւոյն Մխայիլ։

Ընդ բնագրին վաւեր է. գլխաւորն Տ. տոքի, նորին կանխարդանն Տարթրութեան Օժանդակ պօլկովնիկ Ռոստովցով։

Ծանօթութիւն. Ջկնի եղանելոյ ի Ս. Պետերբուրգայ Սարկաւագին Օրբելի, եմուտ ի պաշտօն Քահանայն տէր Սուխէս, և զկնի սորա Քահանայն Տէր Գէորգ։ Ի տեղի միոյ ընդհանուր դաստատան վանն կրօնապետութեան հայոց դաւանութեան, պատճառաւ աւաւելութեան թուոյ Հայազգի կաղետացին, սահմանեալ կան առանձին դաստատունք ի խումբս կաղենթացոյ վանն կրօնապետութեան Հայոց և նոյն իսկ լեզուին Հայոց։ Համօրէն կաղետք յազգէս Հայոց յեօթնեկի չարչարութեաց ամի ամի խոստանային և հաղորդին ի սուրբ մարմնոյ և յարենէ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, և ի հանդիսաւորս աւուրս ներկայ գտանին աւաջի սրբոյ Պատարագին։

Свѣдѣніе о ВЫСОЧАЙШЕМЪ *посѣщеніи Эчміадзинскаго Первопрестольнаго Армянскаго монастыря.*

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ НИКОЛАЙ ПАВЛОВИЧЬ, Октября $\frac{5}{17}$ числа 1837 года, осчастливилъ ВЫСОЧАЙШИМЪ Своимъ посѣщеніемъ Ериванъ, главный городъ въ Армянской области, и Эчміадзинъ, первопрестольный Армянскій монастырь, основанный въ 303 году по Р. Х, существующій XV вѣковъ и имѣющій для народа Армянскаго тоже значеніе, какое имѣетъ Римъ вообще для Католиковъ. ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО, сопровождаемый многочисленною свитою, былъ встрѣченъ Верховнымъ Патріархомъ и Духовенствомъ по церемоніалу, составленному Эчміадзинскимъ Синодомъ, и въ кратковременное пребываніе Свое въ стѣнахъ монастыря, самаго древняго изъ всѣхъ существующихъ въ Европѣ и Христіанской Азіи, изволилъ слушать Литургію и молебствіе о здравіи и долгоденствіи ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА и всего ИМПЕРАТОРСКАГО ДОМА въ главномъ Соборѣ Сошествія Св. Духа и потомъ обозрѣвать Палаты Синодальную, Патріаршую, Трапезную и весь монастырь Эчміадзинскій. Удостоивъ ВЫСОЧАЙШИМЪ СВОИМЪ посѣщеніемъ Патріарха Іоанниса, въ Палатахъ имъ занимаемыхъ, и изъявивъ совершенное благоволеніе сему Первосвященнику Армянской Церкви и членамъ Синода за благоустройство монастыря, ГОСУДАРЬ ИМ-

Տեղէն-ելէն զմուշտադայ այցելութենէ գնացեր վանէ
Լուսաւորչէն Հայոց Հնչեցին։

ՕԳՈՍՏԱՓՈՒՈ ԿԱՅՍՐՆ ՆԻԿՕԼԱՅ ՊԱՊԼՈՎԻՉ ՝ի $\frac{6}{17}$ Հոկտեմբերի 1837 ամի բարեբաղդ կայցոյց Տարձրագոյն այցելութեամբ նորով զնչման, զմայրաքաղաքն ՝ի նահանգն Հայաստանի, և զնջմիածնի՝ զնախապահ վանս Հայոց, զհիմեալն ՝ի 303 ամի յոտ ծննդեան Քրիստոսի, որ կայ ճոյ անշարժ դարս նորոգ ժը և յարգեալ մեծարի յազգէն Լուսաւորչական Հայոց նորին ԿԱՅՍՐՈՒԱՆՆ ՄԱՆՕՈՒԹԱՆՆՆ ընդ բազմաթիւ ուղեկցայ ընդ առաջ եւ ծայրապոյն Պատրիարքն հանդերձ դասուք Հոգևորականայ ըստ կրկին եալ հանդիսակատարութեան Սիւնհոդոսին նջմիածնի. ՝ի սակաւաժամ ներկայութեան նորոյ՝ի վանս, որ կարի հնապոյն համարի քան զհամօրէն վանս Նորոգիոյ և Անոյ՝ ՕԳՈՍՏԱՓՈՒՈ ԿԱՅՍՐՆ բարեհաճեցաւ հանդիսանալ առաջի սրբոյ Պատարագին և մաղթանաց վանն առաջնութեան և բազմաթիւ առատ բարեկենդանութեան նորին Սեծութեան և համօրէն ԿԱՅՍՐՈՒԱՆՆ Վերդաստանի յատուկ Սկիզբին յանուն Հջման Հոգւոյն Սրբոյ, հատակ ուրեմն եւ ՝ի տեսութիւն Սիւնհոդոսի Պատրիարգարանին, Սեղանատանն և համօրէն վանայ նջմիածնի: Ընժանաւոր հանդիսատեսութեամբ Տարձրագոյն այցելութեամբ զՊատրիարքն Յովհաննէս ՝ի Պատրիարգարանի անդ նորոգեալ և մատուցեալ զնսկական բարեհաճութիւն նոր Քահանայապետի Սկիզբոյ Հայոց

ПЕРАТОРЪ изволилъ отбыть въ Тифлисъ, сопровождаемый благословеніями Духовенства и народа Армянскаго, стекшагося съ разныхъ сторонъ къ монастырю Эчміадзинскому для лицезрѣнія своего АВГУСТѢЙШАГО МОНАРХА. — Достопамятное пребываніе ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА въ Эчміадзинѣ ознаменовано было пожалованіемъ денежной суммы монастырю и изліяніемъ наградъ на Высшее Духовенство Армянское: Верховный Патріархъ и Каѳоликосъ Іоаннесъ былъ сопричисленъ къ Кавалерамъ Ордена Св. Владиміра 1-й степени, а прочіе Духовные лица къ Орденамъ Св. Анны 1-й степени и другимъ.

և Ընդառաջ Անհոգոյն յոլով բարեկարգութեամբ
վանայ, ՕԹՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՅԱՐԸ չու արար ի
Տվինա, յուղարկաւորեալ օրհնաբանութեամբ Նախե-
յականայ և Ընդեն Հայոց, ժողովելոյ ի զանազան կող-
մանց ի տես ՕԹՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՅԱՐԵՐՆ երթանոյ
մերձ առ վանս Նշխարաճնիւ Ընծայիշատակ հանդի-
սանալն ՕԹՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՅԱՐ Հիշխաճնին վա-
ռաւորեալ նուիրանօք գումարոյ դրամոյ ի շինուած նո
վանայն և պահպանութեամբ Տաղտկին Նախե-
յականայ Հայոց: Ծայրագոյն Պատրիարքն և Կաթո-
ղիկոսն Յովհաննէս Հաղորդակից գոսա Տաճեան նշա-
նի Սրբոյ Վաղիմիրայ առաջին աստիճանի, իսկ այլ
յեկեղեցական անձանց Տաճեաւոյն Սրբոյն Ընծայի ա-
ռաջնոյ և այլոյ:

ЦЕРЕМОНІАЛЪ (*).

О встрѣчѣ и принятіи ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА *въ Армянскомъ первопрестольномъ Патріаршемъ монастырѣ Эчміадзинѣ по древнему онаго обыкновенію.*

1.) Патріархъ всѣхъ Армянъ и Кавалеръ Іоаннесъ, по прибытіи ИМПЕРАТОРА къ монастырю Эчміадзинскому, выѣдетъ на встрѣчу Высокому Посѣтителю за одну версту отъ ограды монастырской къ рѣчкѣ верхомъ, въ сопровожденіи знатныхъ Епископовъ и почетныхъ Архимандритовъ тоже верхами, также двухъ шатировъ (скороходовъ) и почетной своей стражи, составленной изъ 50 человѣкъ Армянъ, монастырю Эчміадзинскому принадлежащихъ и двухъ духовныхъ сановниковъ, изъ коихъ одинъ будетъ нести Патріаршій посохъ, а другой хоругвь, а шталмейстеръ Патріаршій будетъ вести впереди Патріарха и всей процессіи двухъ лошадей заводныхъ, въ богатыхъ уборахъ.

2.) Приблизясь къ ИМПЕРАТОРУ, Патріархъ и находящіеся при немъ духовные сановники сходятъ съ лошадей и Его Святѣйшество дѣлаетъ привѣтствіе МОНАРХУ, по приглашенію Коего паки возсядаютъ Онъ и сановники на лошадей и прежнимъ порядкомъ продолжаютъ шествіе къ

(*) Составленный Эчміадзинскимъ Синодомъ и при отношеніи Патріарха доставленный къ Главноуправляющему Грузіею Генералу отъ Инфантеріи Е. А. Головину.

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՏՐՈՒԹԻՒՆ (*)

ՅՈՂՈՎ ԸՆԴՀԱՆՈՒԱԾ ԵԼԱՆԵԼՈՑ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՑ ՀՕԳՈՒՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՑՄԱՆ Ի ՄԻ ԵՒ ՆՈՅՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԱՆՑԱՆԵԼՈՑ ԶՀԱՒԱՏՔՆ ՈՐ ՀՀ ՀԱՒԱՏԱՑԱՆ, ՈՅՔՍ.

1.) Պատրիարգն համօրէն Հայոց եւ Ամենայն Յովհաննէս՝ ի ժամանել ՀՕԳՈՒՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՑԱՆՑ ի Մեծաստանն Ինջմիածին՝ ընդ առաջ ելանէ Նարեկապետաց վանացն մերձ առ գետն փոքրիկ, հեծեալ ձերիվար ընդ երեւելի Նախկոպոսաց եւ պատուարժան վարդապետաց նմանօրինակ հեծելոց ձերիվար եւ երկուց քաջընթացից, ևս և ի վեհն Հայազգի ցարդ Թիկնապահաց իւրոց՝ վերաբերելոց առ վանս Ինջմիածնի, նա ևս ձերկուց եկեղեցական աստիճանաւորաց, զորս միւն կրէ պալատական Վաւազան, իսկ միւսն զդրօշակ. գլխաւոր Կառավարչին պատրիարգական երիվարաց ածէ յառաջ Պատրիարգին և համօրէն հանդիսին զերկուս քաջընտիր երիվարս՝ ոսկեհուռ զարդարեալս:

2.) Ի մերձենալ առ ԿԱՑԱՐՆ Պատրիարգն և համօրէն եկեղեցական Աստիճանաւորք իջանեն ձերիվարացն և ներին վ՚եհափառութենն մեծաւ յարգանօք ողջունել զԿԱՑԱՐՆ, և ըստ հրաւիրանաց ոմն, կրկին հեծեալ ի ձի ինքն և աստիճանաւորք իւր նախ-

---

(*) Յօրէնէ՛ ի Սէ՛հրօ՛ոէն Ինջմ՛ի՛ն, և ո՛ո՛ւ՛ն յայ՛ո՛ց՛ո՛ւ՛ն պ՛ո՛ւ՛ց՛ո՛ւ՛ն տ՛ո՛ւ՛ց՛ե՛լ ա՛ո՛ պ՛ւ՛ն՛ո՛ւ՛ն կ՛ո՛ո՛՛ւ՛ն վ՚ը՛ո՛ւ՛ն՛ի՛ ա՛ո՛ պ՛ն՛ե՛ը՛ն՛ի՛ն Հ՛ե՛ո՛ւ՛ն՛ի՛ն Ա՛. Պ՛. պ՛ւ՛ե՛ն՛ի՛ն։

монастырю, сопровождая ЦАРЯ; вмѣстѣ съ симъ начинается звонъ во всѣ колокола въ Эчміадзинѣ и ближайшихъ монастыряхъ.

3.) Духовенство монастыря Эчміадзинскаго со всею братіею онаго и церковнымъ причетомъ, предводительствуемое Высокопреосвященнымъ Великимъ Ризничимъ Эчміадзина во всемъ облаченіи и при полномъ церковномъ торжествѣ, ожидаетъ Высокаго Посѣтителя внѣ ограды монастырской; при приближеніи же МОНАРХА, начинаютъ певчіе приличный событію сему духовный гимнъ, и два Епископа во всемъ Архіепископскомъ облаченіи подносятъ ЦАРЮ, одинъ чудотворную икону Пресвятыя Богородицы, а другой хлѣбъ и соль и предшествуя ИМПЕРАТОРУ, идутъ такимъ же порядкомъ къ храму; приближась къ Сѣвернымъ воротамъ ограды, Патріархъ отдѣляется отъ процессіи съ сопровождавшими Его духовенствомъ и стражею, и спѣшитъ въ храмъ чрезъ Южныя ворота ограды, гдѣ во всемъ Патріаршемъ облаченіи ожидаетъ МОНАРХА съ крестомъ у главныхъ дверей храма съ двумя облаченными Епископами и двумя Архидіаконами, изъ коихъ одинъ держитъ Патріаршій посохъ, а другой Святую воду въ серебряномъ сосудѣ.

4.) ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, при приближеніи ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА къ воротамъ Царя Тиридата, подостланъ будетъ отъ колокольни до Олтаря піандазъ изъ разныхъ матерій и парчи.

կին դասակարգութեամբ շարունակեն զընթացս իւրեանց՝ ի Սենաստունն, հնչմամբ համօրէն զանկապաց ևջմիածնի և մերձակայ վանորէից:

3.) Նկեղեցականք վանացն ևջմիածնի ընդ համօրէն եղբարց և պաշտօնէից նկեղեցեաց՝ նախընթաց ունելով ինքեանց զՆորին Տարձր Սրբազնութիւն զաւագ Գլուխն հանդերձատան ևջմիածնի՝ զգեստաւորեալք մեծաւ հանդիսիւ սպասեն գալստեան Տարձրազոյն Ա. յելուն արտաքոյ պարսպաց վանացն:

՚ի մերձենալ ԿԱՅԱՐ դպիրք սկսանին երգել զպատշաճաւորն այսմ հանդիսի շարականս և երկու Նպիսկոպոսք ՚ի զգեստս Նպիսկոպոսականս մատուցանեն Աղթային, մին՝ զհրաշագործ պատկերն Ամենատուրբ Աստուածամօր, և միւսն զխաչ և զաղ, և յառաջոյ ԿԱՅԱՐ ընթանան նովքին իսկ կարգաւ ՚ի Տաճարն. մերձ Հիւսիսային դրանց պարսպաց Պատրիարքն մեկուսանայ ՚ի թափօրէն ընդ Նկեղեցականաց և թիկնապահաց իւրոց և վուխթացեալ ՚ի տաճարն ընդ Հարաւային դրունն պարսպաց ՚ի Պատրիարքական զգեստս սպասէ գալստեան ԿԱՅԱՐ, ունելով խաչ ՚ի ձեռին մերձ յաւագ դրունն տաճարին ընդ երկուց զգեստաւորեալ Նպիսկոպոսաց և երկուց աւագ Սարկաւագաց, յորոց մին կրէ զՊատրիարքական գաւազան, իսկ միւսն զօրհնեալ ջուր յանօթի արծաթեայ:

4.) ՚ի պատիւ ՕԳՈՍՏՓՈՒՈ ԿԱՅԱՐ ՚ի մերձենալ Նորա առ դրունս Աղթային Տրդատայ՝ սկսեալ ՚ի զանգակատանէն ցանեղանն արկեալ լինին ընդ ոտիւք Նորա ծաղրագին կերպասք:

5.) При самомъ входѣ ЦАРЯ въ храмъ, чрезъ главныя онаго двери, Патріархъ подноситъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ кресть; при прикладываніи же ко кресту, окропляетъ МОНАРХА Святою водою и вмѣстѣ съ симъ идутъ къ Престолу Сошествія Единороднаго Сына, гдѣ остановясь предъ олтаремъ, произноситъ краткое слово и благословеніе, приличное сему торжеству. По окончаніи слова Патріархъ со всемъ Соборомъ начинаетъ молебенъ одолженствіи и вожделенномъ здравіи Царя Отца Отечества и АВГУСТѢЙШЕЙ Фамиліи Его.

6.) По окончаніи молебна, буде воспослѣдуетъ на то ВЫСОЧАЙШЕЕ соизволеніе, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ удостоиваетъ своимъ разсмотрѣніемъ разницу и Святыя мощи, находящіеся въ монастырѣ Эчміадзинскомъ.

7.) Послѣ сего Патріархъ приглашаетъ ВЕЛИКАГО Посѣтителя въ Патріаршую Палату, называемую Вехаранъ, гдѣ имѣетъ быть приготовлено пребываніе Царя. Симъ заключается торжество духовное. Представленіе же Патріарха и прочихъ почетнѣйшихъ духовныхъ Сановниковъ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ и назначеніе для сего времени будетъ зависѣть отъ соизволенія ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА и распоряженія о семъ свиты ЕГО.

8.) При начальной аудіенціи Патріархъ подаетъ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ вѣдомости о числѣ

5.) Ի մտանել ԿԱՅԱՐԱՏ ընդ առաջ դրանց ի Տաճարն Պատրիարքին մատուցանել ՆՈՐԻՆ ՍԱՆԴՈՒԹԵՆՆ զնաւէ, և ի համբուրել նորին վտուրբ խաչին՝ որոկե զարքայն օրհնեալ ջրով և ընթանան առ սեղանն Իջման միածնի Որդւոյ, ուր կայեալ առաջի սեղանոյ արտաբերէ զհամառօտ լինչ բան և զօրհնութիւնն՝ պատշաճաւոր այնր հանդիսակատարութեան: Յաւարտ բանիս Պատրիարքն հանդերձ համօրէն եկեղեցական դասուք սկսանի զմաղթանս յաղագս երկարատեւ կենաց և քաջառողջ բարեկենդանութեան ԿԱՅԱՍԱՐ Հօրն Հայրենեաց և Օգոստափառ Վերակացուին Նորին:

6.) Ի Հնկնի մաղթանացն՝ ըստ բարեհաճութեան Նարեկապետին կամայ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍՐՆ արժանի առնէ իւրում տեսութեան զգեստաւորումն և զՊատանս Սրբոյ՝ ամփոփեալս ի վանս Իջմիածնի:

7.) Հուսկ ուրեմն Պատրիարքն հրաւիրէ զՆարեկապետն Կայելուն ի Պատրիարքական ապարանս իւր, որ կոչի Վեհարան, ուր նշանակի բնակութիւն ԿԱՅՍԱՐ: Սովին աւարտի հանդիսակատարութենն Հոգևոր: Հանդիսանալն Պատրիարքին և այլոց պատուարժան եկեղեցական Ստիճանաւորաց ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԱՐ և նշանակեալն ժամադրութիւն առ այն կախի զՆարեհաճութենէ կամայ Նորին Սեծութեան և զնօրէնութենէ մերձակայ Ստիճանաւորաց Նորին:

8.) Յաւաջին առեն ունկնդրութեան Պատրիարքն մատուցանէ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԱՐ զգուշակ

монастырей, часовенъ, церквей, монашествующихъ и бѣлаго духовенства, равно духовныхъ семинарій и другихъ Богоугодныхъ заведеній по всѣмъ Епархіямъ въ Россіи, а Прокуроръ Эчміадзинскаго Синода представляетъ вѣдомости о дѣлахъ въ оном производящихся.

9.) При послѣдней аудіенціи Патріархъ подноситъ Монарху Священный даръ, заключающій въ себѣ частицу животворящаго креста Спасителя, съ сими словами:» знаменіе побѣды животворящаго креста (Спасителя) да сопутствуетъ Тебѣ и Высокому потомству Твоему противу видимыхъ и невидимыхъ враговъ, отнынѣ и во вѣки, аминь.»

10.) При отъѣздѣ Высокаго Посѣтителя изъ Эчміадзина Патріархъ всѣхъ Армянъ, порядкомъ въ первомъ пунктѣ изъясненнымъ, сопровождаетъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО до монастыря св. Рипсимы, гдѣ распростившись съ МОНАРХОМЪ, возвращается обратно въ Эчміадзинъ. Подлинный подписалъ: Архіепископъ Степанъ Араратовъ.

20 Іюня 1837 года

Тифлисъ.

զորքանումբենն Թուոյ Վ՚անաց, մատուանց, եկեղեցեաց, կրօնաւորաց և ամուսանայեալ եկեղեցականաց, ընդ նմին և կղերկիսական զգլոյայ և այլոց Ս՚տուածահաճոյ շինուածոց յամենայն Թեմս Ռուստաստանի, եւ Հոգատարն Սիւնհոդոսին Յ՚ջմիածնի մատուցանէ զգուշակ ատենական զործոց նորին:

9.) Եւ՝ ի յետին ունկնդրութեան Պատրիարքն մատուցանէ ԿՈՒՅԱՆՐ զՍրբազան պարզև լինէ, որ պարունակէ յինքեան զման կենաստու Խաչն Փրկչին, սովին բանիւ. Նշան յաղթութեան կենաստու Խաչին (Փրկչի) պահպանեսցէ զՔեզ և զՄարթլոպոյն սերունդս Քոյ յերեսաց երևելի և աներևոյթ թշնամեաց այժմ և յաւիտեանս ժամանակաց, ամէն:

10.) Յետանելն Մարթլոպոյն Ս՚յելուին Յ՚ջմիածնէ, Պատրիարքն համբուրէն Խայոյ, ըստ կարգադրութեանն, յաւարտին յօդուածոյ անդ նշանակելոյ ուղեկից լինի Նորին Սրճոութեան յՎանս Սրբոյն Հռիփսիմեայ, ուրանօր մատուցեալ ԿՈՒՅԱՆՐ զկրաժարականն ողջոյն՝ զառնայ անդրէն Յ՚ջմիածին: Օգնական սուրբ պատարագ. Ս՚ըբ Էջմիածնոցս Սուրբ Ս՚արգսեան:

՚ի 20 Յունիսի 1837 ամի.

՚ի Տփխիս:

Выписка изъ С. Петербургскихъ Академическихъ Вѣдомостей, 27 Октября 1837 года, № 243, о путешествіи ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА *въ Арменіи и Грузіи.*

1-го Октября на пути изъ Сурама въ Ахалцыхъ, у Страшнаго Окопа, ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО былъ встрѣченъ Начальникомъ Ахалцыхской провинціи, съ почетнѣйшими изъ Бековъ и Армянскихъ переселенцевъ изъ Эрзерума, въ сопровожденіи которыхъ прибылъ, того же числа, въ Ахалцыхъ.

2-го числа, по осмотрѣ новаго города и всѣхъ окрестностей, а равно крѣпости, казармъ, лазарета, уѣзднаго училища и огромной мечети, обращаемой нынѣ въ Соборную Грекороссійскую церковь, ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО отправился въ дальнѣйшій путь къ крѣпости Ахалкалаки, гдѣ имѣлъ ночлегъ.

3-го числа обозрѣвъ крѣпость, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, сопровождаемый Ахалкалакскими Беками и почетными старшинами, изволилъ отправиться въ Гумры, гдѣ и былъ встрѣченъ старшинами Армянскихъ переселенцевъ изъ Карса.

На другой день ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО осматривалъ вновь возводимую крѣпость, и по закладкѣ церкви во имя Св. Мученицы Царицы Александры, ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ благоугодно

ՎՃՌԱԳԻՐ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱԽԱԼՔԱՂԱՔԻ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ Ի 27 ՀՈՒՆՎԱՐԻ 1837 ՄԻ ԵՒ № 213 ՅԱՅՏԱԿ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՕԳՈՍՏՓՈՒՆՈ ԿԱՅՍՐԻ Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ Ա Ի ՎՐՈՊԱՆ:

Ի 1 Հոկտեմբերի ի Հանդամանին, որ տանէ ի Սուրբ ծնունդ ցՀաւոցին ի տեղւոջ՝ կոչեցեալ ահագին հրաբուխ ՆՈՐԻՆ, ՄԱՆԾՈՒԹԻՆՆ ընդ առաջ եւ կառավարչին Հահանդին Ախալցխայ ընդ պատուարժան Բեկաց եւ պատմականաց Հայոց՝ եկեալ յՀրոմաւ քաղաքն, յորոց յուշարկաւորեալ ի նմին նոյնպէս առաւ Ախալցխա:

Ի 2 առաւ, գնաց Վճռեալ եան նորակառոյց քաղաքին և հանդիպեցաւ ընդ ամենայն, նաև ամրոյին, քննակարանի զօրաց, հիւանդանոցի նոցին, նահանգական ուսուցչարանի և յայնտտարած մզկիթին, փոխարկելոյ այժմ յուսաւ եկեղեցի Հոյն և Ռուս դատանութեան, ՆՈՐԻՆ ՄԱՆԾՈՒԹԻՆՆ սկսաւ շարունակել ընդ առաջ եւ թաղուհւոյն Ախալցխայ, ուր և կալաւ գիշերոյ:

Ի 3 առաւ, գնաց քննութեան ամրոյին ՕԳՈՍՏՓՈՒՆՈ ԿԱՅՍՐԻՆ, յուշարկաւորեալ ի Ռեկայ և ի պատուարժան Ծերակուտից Ախալցխայ, անկաւ յուշի դէպ ի Գամբիւ, ուր ընդ առաջ եղեն նմա Ծերակուտք Հայազգի գաղտականաց Գ՝արս քաղաքի:

Ի միւսում՝ առաւ ՆՈՐԻՆ ՄԱՆԾՈՒԹԻՆՆ, եմուտ ի գնութեան նորաշէն ամրոյին, և գնաց հիւանդանոցի եկեղեցւոյն Յանուն սրբոյ Աստուածածնի Թաղուհւոյն Ախալցխայ՝ հաճոյ ընթացաւ ՆՈՐԻՆ

было наименовать городъ Гумры Александрополемъ. Потомъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО, принявъ ожидавшаго въ Гумрахъ Эрзерумскаго Сераскира Магометъ-Аседъ-Пашу, прибывшаго съ поздравленіемъ отъ Его Величества Султана Турецкаго, отправился въ дальнѣйшій путь.

На границѣ Армянской Области, въ селеніи Мастеры, ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО былъ встрѣченъ Начальникомъ той Области, а равно знатнѣйшими Беками, Меликами и Куртинскими старшинами. Въ Сардарь-Абадъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО прибылъ благополучно того же числа, гдѣ имѣлъ ночлегъ.

5-го Октября ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, отправясь далѣе, былъ встрѣченъ конницею Кинчерли, подъ начальствомъ Нахичеванскаго Наиба, Полковника Эсханъ-Хана, а по приближеніи къ Эчміадзину, Патріархомъ всѣхъ Армянъ, Іоаннесомъ. Его Святѣйшество выѣхалъ на встрѣчу Высокому Посѣтителю верхомъ, въ сопровожденіи знатныхъ Епископовъ и почетныхъ Архимандритовъ, тоже верхомъ, съ двумя Шатирами (скороходами) и почетной своею стражею, состоящею изъ 50 человѣкъ Армянъ, монастырю Эчміадзинскому принадлежащихъ, и двухъ духовныхъ сановниковъ, изъ коихъ одинъ несъ патріаршій посохъ, а другой, хоругвь; Штальмейстеръ Патріаршій велъ передъ Патріархомъ и всею процессіею двухъ лошадей заводныхъ,

ԿԱՅԱՐԱՆՆ ՄԱՆՈՒԹԱՆՆ Ընթերցողաց ասելս անուանել զքահանդէս Գառնւոյ: Հասակ ուրուք ՆՈՐԻՆ ՄԱՆՈՒԹԻՆՆ ընկալեալ զօրութիւնն Ընդունայ զԱհմատ-Խանի-Գաշային, որ սպասեալ Ճայլ ի Գառնի, վիճեալն ընտիրանալոյ երթեալ Սարդարապատ, ուր և կալաւ զինջևան պիշերային:

ի 5 Հոկտեմբերի ՕԳՈՍՏՓԱՌ ԿԱՅԱՐ ի յարտուեղն զՃանապարհորդութիւն լուր ընդ առաջ եղև հեզաստոր գունդն Կինչերլի անուանեալ ընդ իշխանութեամբ Վերտեսչին Նախիջևանայ Վնդասլետին Նչսխան-Խանի, և ի մերձենալն առ Նչջմիածին՝ Պատրիարքն Համօրէն Հայոց Յովհաննէս: Գորին Վերտեսչութիւն եղ ընդ առաջ Նարձրապոյն Հայելուին հեծեալ յերիվար յուզարկաւորեալ յերևելի Նախկոպատայ և ի սպասուալժան Վարդապետաց, Նմանօրինակ հեծելոյ յերիվար, և յերկուց քաջընթաց այլոց, ևս և ի յիսուն Հայազգի յարդոյ Թիկնապահոյ իւրոց, վերաբերելոց վանացն Նչջմիածնի, նա ևս յերկուց եկեղեցական Ստիճանաւորաց, յորոց մին կրէր զպատրիարքական գաւազան, իսկ միւսն զբուրշակ. գլխաւոր Կառավարիչն պատրիարքական երիվարաց ածէր յառա-

въ богатыхъ уборахъ. Приближась къ ИМПЕРАТОРУ, Патріархъ и находящіеся при немъ духовные сановники сошли съ лошадей, и Его Святѣйшество привѣтствовалъ МОНАРХА: ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО пригласилъ Патріарха сѣсть верхомъ и продолжать шествіе къ монастырю, прежнимъ порядкомъ. Вмѣстѣ съ симъ начался звонъ во всѣ колокола въ Эчміадзинѣ и ближайшихъ монастыряхъ.

Духовенство монастыря Эчміадзинскаго со всею братіею онаго и церковнымъ причтомъ, предводимымъ великимъ ризничимъ Эчміадзина, во всемъ торжественномъ облаченіи, ожидали Высокаго Посѣтителя внѣ ограды монастырской; при приближеніи же МОНАРХА, начали нѣвчіе приличный событію сему духовный гимнъ, а два Епископа, во всемъ Архіерейскомъ облаченіи, поднесли ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, одинъ чудотворную икону Пресвятыя Богородицы, а другой, хлѣбъ и соль, и предшествуя ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ, шли такимъ же порядкомъ къ храму. Приближась къ сѣвернымъ вратамъ ограды, Патріархъ отдѣлился отъ процессіи съ сопровождавшими его духовенствомъ и стражею, и вошелъ въ храмъ чрезъ южныя ворота ограды, гдѣ во всемъ патріаршемъ облаченіи ожидалъ ГОСУДАРЯ съ крестомъ у главныхъ дверей храма, съ двумя облаченными Епископами и двумя Архидіаконами, изъ коихъ одинъ-

ջոյ պատրիարքին և համօրէն հանդիսին վերակաց. քաջ-
ընտիր երիտասարդ՝ ասկհոտաց պաշտպանեալս: Ի մերձե-
նալ առ ԿԱՅՍՐՆ պատրիարքն և համօրէն եկեղե-
ցականն Ասիձանաւորք ելանեն յերիտասարդն, և հարկն
վ֊եհափառութիւն մեծաւ յարգանօք զոջոյն մատու-
ցանէ ԿԱՅՍԵՐ: ՆՈՐԻՆ ՄԵՆԾՈՒԹԻՒՆ, հրաւի-
րեալ պպատրիարքին երանել յերիտասարդն և նախկին պա-
տակարգութեամբ շարունակել զընթացսյս առ Մենաս-
տուանն: Ընդ առին սկիզբն եղև հնչման համօրէն զանգա-
կաց Ասիձանին և մերձակայ վ֊անօրէից:

Նկեղեցականք վ֊անայն Ասիձանին ընդ համօրէն
երգելոյ և պաշտօնէից եկեղեցեայ՝ նախընթաց ունելով
հնգեանոյ պՆորին Տարձր Սրբազնութիւնն զատ
Գլուխն հանդերձատան Ասիձանին, զգեստաւորեալք
մեծաւ հանդիսիւ, ապատէին գալստեան Տարձրապոյն
Ա֊յելուխն արտաքոյ պարսպայ վ֊անայն: Ի մերձենալ
ԿԱՅՍԵՐ դպիրք սկսան երգել զպատշաճաւոր այսմ
հանդիսի շարական, և երկու Նախկոպոսք ի զգեստս
եպիսկոպոսական՝ մատուցին ՕԳՈՍՏԱԿԱՆ ԿԱՅ-
ՍԵՐ, մին՝ վկրաշագործ պատկեր Ա֊մենասուրբ Ա֊ստ-
ուածամօր, իսկ միւսն՝ վկայ և զաղ, և յառաջոյ Նո-
ՐԻՆ ՄԵՆԾՈՒԹԵՍՆ ընծանային նոքին իսկ կար-
պաւ ի Տաճարն: Ա֊երձեցեալ առ Հիւսիսային դրունս
պարսպայն՝ Պատրիարքն մեկուսացաւ ի հանդիսէն ընդ
եկեղեցականաց և ընդ Թիկնապահայ խմբոյ, և եմուտ
ի տաճարն ընդ Հարաւային դրունս պարսպայ, ուր ի
պատրիարքական զգեստս սպասէր ԿԱՅՍԵՐ խաչիւ ի
ձեռին մերձ յաւագ դրունս տաճարին ընդ երկուց ըզ-
գեստաւորեալ Նախկոպոսաց և երկուց աւագ Սարկա-

держалъ Патріаршій посохъ, а другой святую воду въ серебряномъ сосудѣ. ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, по приближеніи ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА къ вратамъ Царя Тиридата, подостланъ былъ отъ колокольни до алтаря піандасъ, изъ разныхъ матерій и парчи.— При самомъ входѣ въ храмъ, чрезъ главныя онаго двери, Патріархъ поднесъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВУ крестъ и окропилъ святою водою. Подошедъ къ престолу Сошествія Единороднаго Сына, и остановясь предъ олтаремъ, Патріархъ произнесъ рѣчь и потомъ всѣмъ соборомъ краткое молебствіе; по превозглашеніи многолѣтія, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, приложившись къ Св. мощамъ, вышелъ изъ храма, и въ сопровожденіи Патріарха, осмотрѣлъ ризницу, Синодъ, Семинарію, Типографію и трапезу, а потомъ, поблагословивъ Патріарха, соизволилъ принять священный даръ, заключающій въ себѣ частицу Животворящаго Креста Спасителя, съ сими словами: »Знаменіе побѣды Животворящаго Креста да сопутствуетъ Тебѣ и Высокому потомству Твоему противу видимыхъ и невидимыхъ враговъ, отнынѣ и до вѣка. Аминь.«

По выходѣ изъ монастыря, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, распростясь съ Его Святѣйшествомъ осмотрѣть изволилъ прекрасную конницу Кенчерли, передъ монастыремъ выстроенную, послѣ чего ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО изволилъ продолжать путь Свой. По прибытіи въ Эриванъ, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ изволилъ быть въ соборной церкви, и послѣ

եղայն, յորոց մին կրկեր զպատերազմական գաւազան, եւ միւսն զբռնեալ զոր յանձն արձակեալ էր: ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐ ի մերձենալ առ դրունս Արքայական Տրդատայ՝ սկսաւ ի զանազանութենէն ցնծալն՝ առաքեալ էին ընդ առնէ ծանրագին կերպասս: Ի միամիտն ընդ առաջ դրանն ի տաճարն՝ Պատկերազարդ գաւազանն ելոյծ եւ ակնարկեալ զնա օրհնեալ ջրով: Մերձեցեալ առ Սեղանոյն Լուսոյ Մխոցն Ոսկեայ եւ կացեալ առաջի սեղանոյն՝ Պատկերն արտաքոյ ձեռն էնչ եւ հանելն Նկարեցեալն դառաք զհամօրս մկրտեանս. ի հայցելն զերկար կեանս՝ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐՆ համբառեալ զառքը միասին, եւ ի տաճարն, եւ ընդ Պատկերազարդն եռաւտ ի տես եւ ի քննութիւն Օրհնաւորացն, Սենեհազանն, Կերպիկոսական դպրոցին, Տպարանացն եւ Սեղանատանն, եւ հատակ ուրեմն ի յոյժ երանելի երեւեալ Պատկերազարդն բարեհաճեալ ընդունել զերբեմն պարգեւն, որ ունէր յինքեան զմեռեալ եւ առ Լուսոյ Փրկչին, ընդ այլ բազում. ո՛նշան յայլեւայլ կերպարանս Լուսոյ պահպանեալ զքեզ եւ զՊատրիարքդ մերդ ուրախ քո յերեսաց երեւելի եւ անբնակեալ ի շնորհաց, այժմ եւ յաւիտեան ժամանակաց. ամէն:

Յերանելի ի Սեղանատունն ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐՆ՝ մատուցեալ զկարժարանն ոգջոյն Երկին ի հոսանուտ լեռնէ ի քննութիւն զերեկայարմար հնձելոյն զդեղն կինչերի անուանեալ՝ որ բուրեալ կարպատ ոգոտեալ ճեպր յատաջոյ ի անոյն, զինի այրելիկ ՆԱՐԻՆ ՄԱՆՈՒԹԻՆ անկատ յուղ: Ի ժամանելն յԵրեւան, ՆԱՐԻՆ ՄԱՆՈՒԹԻՆՆ ի-

краткаго молебствія остановился въ домѣ, приготовленномъ для ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА.

6-го числа по утру, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ изволилъ принимать Персидское посольство, въ коемъ находился и Наслѣдный Персидскій Принцъ, Валіатъ, присланный съ поздравленіемъ отъ ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА Шаха Персидскаго, и потомъ отправился на ночлегъ въ Чубухлы. 7-го числа, выѣхавъ рано утромъ, ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО прибылъ на ночлегъ въ Коды, а 8 числа, въ три часа по полудни, прибылъ благополучно въ городъ Тифлисъ, гдѣ былъ принятъ съ живѣйшимъ восторгомъ и благодарностію подданными, узрѣвшими въ первый разъ своего ГОСУДАРЯ.

(Извлечено изъ Сѣверной Пчелы)

մուտ յաւուրն եկեղեցին, և յետ հանուրց մաղթանաց, կալաւ սինջեան ի տան՝ որ պատրաստեալ էր ՆՈՐԻՆ ՍԱՆԾՈՒԹԱՆՆ:

Ի 6 աւուր ընդ առաւօտն ՕԳՈՍՏՓՈՒՈ ԿԱՅՍՐՆ բարեհաճեցաւ ընդունել զկնի շուակութեան Պարսից, ուր պատնէր և ժառանգն Պարսկաստանի վաչէաս, առաքեալն ընտիրտուխթեաք ի ՆՈՐԻՆ ՍԱՆԾՈՒԹԱՆՆ ի Երկին Պարսից, և ապա ժամանեալ եհաս կինջեան հանդստեան պնդելոյ ի Զուբեռնելն անուանեալ տեղւոջ: Ի 7 աւուր երեկոյ վաղքաջ ընդ առաւօտն, ՆՈՐՈՆ ՍԱՆԾՈՒԹԻՒՆՆ եհաս կինջեան հանդստեան ի կաղն, իսկ ի 8 աւուր կերտուղեալ ժամու պնդի միջօրէին՝ եհաս ի քաջաւոջ բարեկենդանութեան ի քաղաքն Տիխիս, ուր ծայլապոյն հրճուանօք և պոհութեամբ ընդալան զնա հայտակք Տրէնն, որք զառաջնն նուաղ տեսին զՕսպատարն իւրեանց:

(Հետեւի ի հետեւակի Սկզբ- տեղեկութիւն տպագրելոյն):

Краткое свѣдѣніе о Высшемъ Духовенствѣ Армянскаго народа, съ означеніемъ Высочайшихъ наградъ.

Со времени Петра Великаго и Императрицы Екатерины II, равно и въ послѣдовавшія Царствованія, Епархіальные Архіепископы Армянскаго народа, въ Россіи обитающаго, всегда удостоивались Всемилостивѣйшаго доступленія къ Престолу и особеннаго Монаршаго вниманія, какъ по дѣламъ паствы, такъ и по ходатайству въ назиданіи городовъ и обществъ Армянскихъ.— Народъ Армянскій въ Россіи, Бессарабіи, Грузіи и въ новоприобрѣтенныхъ областяхъ Арменіи, числомъ до милліона-обитающій, большею частію переселившійся изъ заграницы привлеченіемъ своихъ Архипастырей; по сему и по духу религіи, пріобыкъ чтить въ нихъ какъ-бы вождей и представителей своихъ.

Съ сей точки, Армянскіе Архіепископы, движимые вѣрноподданническою ревностію къ новому своему отечеству, всегда дѣйствовали и дѣйствуютъ, какъ отцы въ семействахъ, къ назиданію въ паствѣ, добраго согласія, истиннаго просвѣщенія и сдиподушнаго стремленія къ общеполезнымъ мирнымъ занятіямъ и къ вѣрной службѣ. Тѣмъ же подвигомъ подвизаясь и во время бывшихъ войнъ и мирныхъ трактацій съ Турціею и Персіею, пользуясь вліяніемъ на націю свою, они не упускали случая

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ԱՐՔԵՊԵՍԿՈՊՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԵՒ ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐԱ ՓՐԿՉԱՑ

ԱԿՆԱՐԿ ՅԱՌԱՋԱԴԷՄ ՄԱՏԵՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԸՆԴ ՆՄԱՆ ԵՒ Ի ՅԵՏԱՊԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆԵԼՈՅ ԱՌ ՄԵԶ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՐՈՒՆ ՄԵՐ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՀԱՄԱՅՆ ՔՆՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ՏԵՐ ՄԿՐՏՉԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՀՈԳԱԲԱՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՈՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵԼ ՅԱՌԱՋԱԴԵՄ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՊԱՐԱՆԻՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏՊԱՐԱՆԻՆ ՄԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵԼ ՅԱՌԱՋԱԴԵՄ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

располагать духомъ ея по видамъ Россіи, и всякій разъ вызовомъ единоплеменниковъ своихъ, пріумножали народонаселеніе въ Имперіи, какъ то явствуетъ изъ Всемилостивѣйше жалованныхъ Армянскимъ Обществамъ многихъ грамотъ и изъ Высочайшихъ именныхъ Указовъ, по тѣмъ случаямъ состоявшихся.— По уваженію къ симъ постояннымъ и всегда ревностнымъ, въ мирѣ и войнѣ, на пользу службы подвигамъ, коими Армянскіе Архипастыри не престава.ли себя знаменовать, Правительство призрѣло на нихъ благосклоннымъ окомъ, и сколько въ награду заслугъ, столько и въ доводъ Монаршаго къ націи благоволенія, удостоивало ихъ разныхъ знаковъ отличія.

Въ Царствованіе Императора Петра Великаго состоялись Высочайшіе Указы и благово.ительныя Грамоты. Въ послѣдующія Царствованія дарованы и подтверждены тѣ же грамоты въ пользу Армянскаго народа.

Въ Царствованіе Императрицы Екатерины II, Высочайше пожалованы Армянскому Епархіальному Архіепископу Іосифу бриліантовая богатая панагія и наперстный крестъ, Архіерейская мантія и бриліантовый Митрополитскій крестъ на клобукъ.

Въ Царствованіе Императора Павла I Архіепископъ Іосифъ пожалованъ орденомъ Св. Анны 1-й

Պարսկաստանի քաջ ծանուցեալ զաղտաղողի լեն բանից իւրեանց յազգն, յամենայն դիպուածս ուղղեին զմիտս նոցա ըստ նպատակին, զոր ունէր Ռուսաստան, և յամենայն նուագի հրաւիրանոք հայրենակցաց իւրեանց առաւելուլեն զբնակեալս ի Պարսկաստան, որպէս յայտնի ցուցանեն բազում Հրամանագիրք Պետողրմածառաքար ընծայեալք Ազգին Հայոց և Կարձրագոյն Պարսկական Հրովարտակք՝ հաստատեալք սովին պատճառաւ։

Ի յարգի ունելով զհանապազորդայ և զեռանդագին սիրագործուլիւնս յոգուստ ծառայուլեան իջ ի խաղաղ ժամանակի և իջ ի պատերազմի, որովք Աբբեպիսկոպոսք Հայոց ոչ դադարէին հաշակել զինքեանս, Տիրուլիւնն Պարսկաստան ի նոսա քաղցր ակնարկուլեամբ, իջ ի պարգևատրուլիւն ծառայուլեանց և իջ ի ցոյց Պարսկական բարեհաճուլեան առ ազգն, արժանացոյց զնոսա ազգի ազգի նշանաց զերազանցուլեան։

Ի թագաւորուլեան ԿԱՅՍԵՐ ՄԱՀՄԻՆ ՊԱՏՐՈՍԻ հնարհետն Կարձրագոյն Հրովարտակք և Հրամանագիրք Պարսկական Կարեհաճուլեան։ Ի յետակոյ թագաւորուլիւնս ընծայեցան և վերստին հաստատեցան Հրովարտակք այնոքիկ յոգուստ Ազգին Հայոց։

Ի թագաւորուլեան ԿԱՅՍԵՐՈՒՀԻՈՅՆ ԵԿԱՏԵՐԻՆԷԻ ԵՐԿՐՈՐԻՒ Կարձրագոյն ընծայեալ եղև Թեմական Աբբեպիսկոպոսին Հայոց Յովսեփայ Ճանրագին ազամանդեայ Նալիսկոպոսական վանակէ և խաչ պարանոցի, Աբբեպիսկոպոսական քղամիդ և ազամանդեայ մետրապոլիտական խաչ վեղարի։

Ի թագաւորուլեան Կայսեր Պողոսի Առաջնոյ Աբբ-

степени, Высочайшею Грамотою утвержденъ въ прежнемъ своемъ Княжескомъ званіи и возведенъ въ достоинство Россійскихъ Князей, съ наименованіемъ: »Князь Аргутинскій-Долгорукій« Сверхъ того, въ то же время подвѣдомственные ему Архіепископы, Архимандриты и Протоіереи пожалованы орденами Св. Анны 2 степени, а другіе Протоіереи бриллантовыми и золотыми крестами.

Архіепископъ Ефремъ, въ Царствованіе Императора Александра 1-го пожалованъ былъ орденомъ Св. Анны 1-й степени, бриллантовымъ Митрополитскимъ крестомъ на клобукъ и потомъ, въ санѣ Патріарха, орденомъ Св. Александра Невскаго, Св. Владимира 1-й степени и Св. Андрея Первозваннаго.

Нерсесъ, Архіепископъ обитающихъ въ Грузіи Арменъ, въ то же Царствованіе пожалованъ былъ Орденомъ Св. Анны 1-й степени и бриллантовымъ Митрополитскимъ крестомъ на клобукъ; Высочайше удостоенъ былъ особыхъ рескриптовъ и бриллантовыхъ панагій.

Іоаннесъ, Архіепископъ обитающихъ въ Россіи Армянъ, въ бытность его въ С. Петербургѣ въ 1814 году, пожалованъ Орденомъ Св. Анны 1-й степени.

Григорій, Епархіальный Архіепископъ обитаю-

եպիսկոպոսն Յովսեփ պատրիարքութեան ատենները Սրբոյն Աստուածածնայ առաջնոյ տաճարին, Խարբերդցի Հայրապետական Հաստատեցաւ ի նախակին կուսանաց Պայծառակայութեան եւրոյ եւ ամբարձման յարժանաւորութեան ի նոյն Պայծառակայ Իշխանաց Ուստաց, կրելով զանուն. Կնեաղ Ընդհանուր-Արիակայաբարձ: Ընդ նմին եւ ընդ իշխանութեամբ Դորին եղեալ Արքեպիսկոպոսաց, վարդապետք եւ Հաւատացեալք այնը ժամանակի պատրիարքութեան առաջնոյն Սրբոյն Աստուածածնայ երկրորդ տաճարին եւ ոմանք յատուկ քահանայից առանձնեցեալ եւ ոմանք խաչելոք պարանոցի:

Արքեպիսկոպոսին Լիփրեմայ ի թառաւորութեն ԿԱՅՍԵՐ ԱՂՆՔՍԱՆԴՐԻ ԸՆԴՈՒՆՈՅ ընծայեալ եղեւ Պատրիարքական Սրբոյն Աստուածածնայ առաջնոյ տաճարին, առաջնորդեալ մեծարանօք պատրիարքական խաչ վեղարի, եւ Հուսկ ուրեմն ի կուսանաց Պատրիարքութեան առաջնոյն Սրբոյն Աստուածածնայ Դեվկիոյ, Սրբոյն Վլադիմիրայ առաջնոյ տաճարին եւ Սրբոյն Ընդրէն նախահրաւէր Առաքելոյն:

Դերեզ Արքեպիսկոպոսս Հայոց՝ ի վրաստան քնաքելոյ, ի նմին իսկ թառաւորութեան պատրիարքութեան առաջնոյն Սրբոյն Աստուածածնայ առաջնոյ տաճարին եւ առանձնեցեալ Պատրիարքական խաչ վեղարի, արժանացաւ առանձնակի Խարբերդցի Հայրապետական Հաստատեցաւ Կայսեր եւ առանձնեցեալ վանակիցք:

Յովհաննէս Արքեպիսկոպոս Հայոց՝ քնակելոյ ի Ուստաստան, ի լինելն Դորին ի Ս. Պետերբուրգ ի 1814 ամի պատրիարքութեան Պատրիարքական Սրբոյն Աստուածածնայ առաջնոյ տաճարին:

Գրիգորի Թեմամալ Արքեպիսկոպոսին Հայոց՝ քնա-

щихъ въ Бессарабіи Армянъ, въ то же Царствованіе пожалованъ былъ Орденомъ Св. Анны 1-й степени и бриліантовымъ Митрополитскимъ крестомъ на клобукъ.

Во время Высочайшаго коронованія Императора Павла 1, въ Успенскомъ Соборѣ при священномъ помазаніи по вызову и приглашенію присутствовали Епархіальный Архіепископъ Іосифъ, Князь Аргутинскій-Долгорукій, съ намѣстникомъ и Архимандритомъ Григоріемъ: потомъ приглашены были во Дворецъ, къ Царскому столу.

Въ коронацію Императора Александра I по приглашенію о́ще съ прочимъ знатнымъ духовенствомъ присутствовали въ Успенскомъ Соборѣ и Дворцѣ Епархіальные Армянскіе Архіепископъ Ефремъ, Архіепископъ Григорій съ викарными Архимандритами.

Въ коронацію ИМПЕРАТОРА НИКОЛАЯ I по Высочайшему назначенію присутствовали въ соборѣ и во дворцѣ Епархіальные Армянскіе Архіепископы Іоаннесъ и Григорій съ двумя Архимандритами.

Сверхъ того въ коронацію ИМПЕРАТОРА НИКОЛАЯ I находившіеся въ Москвѣ Архіепископы, именно: Епархіальный обитающихъ въ Россіи Армянъ, Архіепископъ Іоаннесъ, Высочайше пожалованъ богатымъ бриліантовымъ Митрополитскимъ крестомъ на клобукъ, Епархіальный обитающихъ

կելոց ՚ի Թեոդորոսէ ՚ի նմին ևակ Թադեոսորմէ եան ընծայեալ եղև Պատրիարքն Սրբոյն Աննայի առաջին աստիճանի և ազամանդեայ Մետրապոլտական խաչ վեղարի։

՚ի Հարձրապոյն Թադեոսորմէ եան ԿԱՅՍԵՐ ՊՈ-ԳՈՍԻ Հաջնոյ յատուկ Նիկողայն յանուն վ՚երափոխման Սուրբ Աստուածածնի ՚ի ժամ Սրբազան Օծման Կայսեր հրաւիրեալ հանդիսական Թէմակալ Արքեպիս-կոպոսն Յովսէփ Պայծառափայլ Իշխան Արդոմեան Արքայազնաց և Տիզակալ Նորին վարդապետն Գրիգոր, և զինն հանդիսակատարեմ եան հրաւիրեալ եղեն ՚ի Պալատ Կայսեր ՚ի սեղան Արքայական։

՚ի Թադադրմէ եան ԿԱՅՍԵՐ ՊԱՆՏԱՆԴՐԻ Հաջնոյ հրաւիրանօք ընդ այլ պատուաւորժան Նիկողայս-կանաց ներկայ հանդիսական յատուկ Նիկողայն յանուն վ՚երափոխման Սուրբ Աստուածածնի և ՚ի Պալատի Կայսեր Թէմակալ Արքեպիսկոպոսն Նիկիոմ, Արքե-պիսկոպոսն Գրիգոր ընդ այլ ծայրագոյն վարդապետաց։

՚ի Թադադրմէ եան ԿԱՅՍԵՐ ՆԻԿՈՂ ԱՅՈՍԻ Հաջնոյ ըստ Հարձրապոյն նշանադրմէ եան ներկայ հանդիսական յատուկ Նիկողայն և յարքունի Պալատեան Թէմակալ Արքեպիսկոպոսէ Հայոց Յովհաննէս և Գրի-գոր ընդ երիցս վարդապետաց։

Նա եւս ՚ի Թադադրմէ եան ԿԱՅՍԵՐ ՆԻԿՈՂ Ա-ՅՈՍԻ Հաջնոյ ՚ի Մահվ՚ եղեալ Արքեպիսկոպոսէ, այն է Թէմակալ Արքեպիսկոպոսն Հայոց Ոսկանեան և Յովհաննէս Հարձրապոյն պահապարզեալ ծանրա-գին աղամանդեայ Մետրապոլտական խաչ վ՚ եղբարի, Թէմակալ Արքեպիսկոպոսն Հայոց Թեոդորոս Գրի-

въ Бессарабіи Армянъ Архіепископъ Григорій орденомъ Св. Владимира 2 степени. При нихъ состоящіе Архимандриты, также нѣкоторые Архимандриты и Протоіереи С. Петербургскихъ, Московскихъ, Астраханскихъ и Бессарабскихъ Армянскихъ церквей удостоились Высочайшаго пожалованія Св. Анны 2-й степени и Св. Владиміра 3 и 4 степени, нѣкоторые же получили наперстные бриліантовые и золотые кресты.

При заключеніи Персидскаго мира, въ 1828 году, Епархіальный обитающихъ въ Грузіи Армянъ Архіепископъ Нерсесъ удостоенъ ВЫСОЧАЙШЕЙ Граматы, съ прописаніемъ оказанныхъ имъ и Армянами заслугъ, и сверхъ того особо, при Высочайшемъ Рескриптѣ, пожалованъ орденомъ Св. Александра Невскаго, и по представленію Архіепископа Нерсеса въ Грузіи и Арменіи духовные Армянскіе лица сопричислены къ орденамъ Св. Анны 2 степени и Св. Владиміра 4 степени; кромѣ сего нѣсколько гражданскихъ чиновъ пожалованы чинами, тожъ по представленію Архіепископа, за оказанныя заслуги въ пользу Россіи.

Въ Іюлѣ мѣсяцѣ 1828 года Верховному Патріарху всей Арменіи и Эчміадзинскому Каооликосу Ефрему пожалованы алмазные знаки ордена Св. Александра Невскаго.

Въ Октябрѣ мѣсяцѣ 1830 года Ерзерумскій

գոր Աստեփանշանա Սրբոյն Կ. Լուսաւորչի երկրորդ աստիճանի։ Այս նոյնն եղեալ Կ. պատուոյ, նա եւս ունի զնա Կ. պատուոյ եւ յատուկ քահանայից Ս. Պետերբուրգայ, Մոսկուայ, Աստրախանայ եւ Կեսարիոյ Կիլիկեցւոց Հայոց արժանայան Կարձրագոյն պատուոյ զարդուեցեան Աստեփանշանաւ Սրբոյն Գնայի երկրորդ աստիճանի եւ Սրբոյն Կ. Լուսաւորչի երրորդ եւ չորրորդ աստիճանաց, ունի եւս ընկալան զաղամանդեայ եւ ոսկեայ խաչս պարանոցի։

Ի կալեալ զգաչն խաղաղութեան ընդ Պարսից ի 1828 ամի Թեմնակալ Արքեպիսկոպոսն Հայոց՝ ի Կ. Բաստան քնակելոյ՝ Կերսէս արժանայայ Կարձրագոյն Հրոմարտակի կայսեր, յորում յանուանէ նշանակեալ կայր սխրագործութիւնք նորին եւ ազգին Հայոց, եւ առանձին Կարձրագոյն Հրամանագրութեամբ պատուազարդեցեալ Աստեփանշանա Սրբոյն Գերեզմանդրի Կիսկոպոս, եւ ըստ առաջարկութեան Արքեպիսկոպոսին Կերսիսի Կիկեցւոցմանք Հայոց ի Կ. Բաստան եւ ի Հայաստան հաղորդակից գոան Աստեփանշանայ Սրբոյն Գնայի երկրորդ աստիճանի եւ Սրբոյն Կ. Լուսաւորչի չորրորդ աստիճանի։ Նա եւս ունի զյատուկ աստիճանատոհմ քաղաքական ծառայութեան ընկալան զԿարձրագոյն աստիճան ըստ առաջարկութեան Արքեպիսկոպոսին պատճառաւ արդիւնաւորեալ ծառայութեանց յոգուտ Ռուսաստանի։

Ի Հոկտեմբեր ամսոյ 1828 ամի Կարձրագոյն Պատրիարքն Համերէն Հայոց եւ կաթուղիկոսն Կիջմիածնի Կիրեմ պատուազարդեցեալ ազամանդեայ նշանաւ Աստեփանշանի Սրբոյն Գերեզմանդրի Կիսկոպոս։

Ի Հոկտեմբեր ամսոյ 1830 ամի Թեմնակալ Արքե-

Армянскій Архіепископъ Карапетъ за оказанныя Россіи услуги пожалованъ орденомъ Св. Анны 1 степени.

Въ Іюнѣ (30 ч.) мѣсяцѣ 1831 года сопричислены къ орденамъ:

Верховный Патріархъ и Каооликосъ всея Арменіи Ефремъ Св. Апостола Андрея Первозванна-го. Глава Іерархіи, при маститой старости, украшенъ — и добродѣтелями, и знаками Россійскихъ орденовъ!

Преемнику, его Патріарху Іоаннесу, пожалованъ орденъ Св. Александра Невскаго, потомъ орденъ Св. Владиміра 1 степени, въ пріѣздъ ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА НИКОЛАЯ I-го въ Эчміадзинъ.

Намѣстнику Патріарха, Архіепископу Мартиросу пожалованъ орденъ Св. Анны 1 степени.

Астраханскій Армянскій Архіепископъ Серафимъ удостоенъ ордена Св. Анны 1 степени.

Въ Февралѣ 1832 года Патріархъ Іоаннесъ пожалованъ богатымъ бриліантовымъ Митрополитскимъ крестомъ на клобукъ.

Всѣ сіи Сановники почтены Высочайшими Рескриптами, въ особенности въ сильныхъ и чувствительныхъ выраженіяхъ изображена Грамата Патріарху Ефрему на орденъ Св. Андрея Первозваннаго, какъ

սեմինարան Հայոց Վրկըտանց Վարուցեր արշեպիսկո-
պոս ծառայութեամբ նորա Գրիգորեան Աստուածային ար-
ժանայու Վասիլոսանշանին Սրբոյն Ննայի առաջին ա-
ստիճանի:

Ի 30 Յունիսի 1831 ամի Հաղորդակից դան Վա-
սիլոսանշանաց.

Ծայրագոյն Պատրիարքն և Կաթուղիկոսն Համօրէն
Հայոց Ներսէս Սրբոյն Ննդրէի նախահրաշեր Վասքե-
լոյն: Գրաւոն Քահանայապետութեան ի նորին ծերու-
թեան նորում պսակազարդել տեսաւ թէ առաքինու-
թեամբ և թէ նշանօք Վասիլոսանշանաց Ասուաց:

Յաջորդ նորին Պատրիարքն Յովհաննէս Սրբոյն Վ-
ղեքսանդրի Նեվսկոյ, և հատակ ուրճ Սրբոյն Վլադի-
միրի առաջին աստիճանի ի ժամանակն ՕՒԱՍՏ-
ՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԻ Վաջոյ Յի-
սուսի:

Տէրապահն Պատրիարքի Վրեպիսկոպոսն Մարտիրոս
պսակեցաւ Վասիլոսանշանաւ Սրբոյն Ննայի առաջին
աստիճանի:

Վրեպիսկոպոսն Հայոց Վստրախանայ Սերովբէ ար-
ժանացաւ Վասիլոսանշանի Սրբոյն Ննայի առաջին աս-
տիճանի:

Ի փետրվարի 1832 ամի Պատրիարքն Յովհաննէս
պսակազարդեցաւ ծանրագին աղամանդեայ Մետրապո-
լիտան խաչիւ Վլադիմիր:

Համօրէն եկեղեցական Համակց յարեցան ԲԱՐՁ-
ՐԱԳՈՅՆ Հրամանագրովք, նա մանաւանդ զօրաւոր
և ազգս ոչով զգացեալ տեսանի Հրովարտակ ա-
Պատրիարքն Ներսէս, յաղագս Վասիլոսանշանի Սրբոյն

залогъ ВЫСОЧАЙШАГО благоволенія къ сему Іерарху за незабвенное его служеніе,

---

Господинъ Генералъ Лейтенантъ и Астраханскій Военный Губернаторъ Кнорринъ!

ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ уволивъ въ Араратъ находившагося при Дворѣ НАШЕМЪ Армянскаго Архіепископа, Князя Аргутинскаго Долгорукаго, общимъ согласіемъ всѣхъ Армянъ избраннаго нынѣ въ Патріархи и НАМИ въ семъ его достоинствѣ утвержденнаго, повелѣваемъ для препровожденія его до Тифлиса дать пристойный конвой съ однимъ Оберъ-Офицеромъ Казачьимъ, который ему жъ можетъ служить и вмѣсто Пристава, по порученіи же онаго Патріарха Его Высочеству, Царю Грузинскому, означенному Офицеру съ командою велѣть быть обратно. Къ вамъ пребываемъ благосклонны.

Оригинальный подписанъ собственною *ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА*
рукою тако:

« ПАВЕЛЪ. »

Гатчино.
Октября 30 дня 1800 г.

Ընդրկել նախահրաւէր Առաքելոյն, եբրու պրատական ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ Բարեհաճութեան աւետիս Քահանայապետ սակս անմոռանալի ծառայութեանդ նորին:

Գինեբաժակ Լեյդենացի և Աթբոխոնոյ Օձնոտրոխոն Կոհան-գոպեթ Քնօրէնգ:

Ամենողորմածաբար արծակեալ ի կողմանս Ազարաւեան Ազգայնոյն Մերոյ ի Աբեղիսկոպոսն Հայոց ի Քնիսան Արկայնաբաղուկ Ազգութեանց, զընտրեալն այժմ ի Պատրիարգութիւն ընդանուր համաձայնութեամբ համօրէն Ազգին Հայոց, և զհաստատեալն ի Սինջ ի նմին ատենի ժամանաւորութեան, հրամայեմք յաղագս ուղևորելոյ զնա մինչ ի քաղաքն Տիխս տալ նմին զարժանաւայել ընկերակցութիւն զօրաց ընդ իշխանութեամբ մերոյ Օ՛օրադլխի Քալախայ, որ առ նմին մարթասցի կատարել և զպաշտօն Կառավարչի. զինն յանձն առնելոյ ընշանակեալ Պատրիարքն Նորին Արքունութեան Ազգային ի Բաստանի, հիշատակեալ Օ՛օրադլխին ընդ ուղևորացն հրամայել դառնալ ի տեղի նուաճանոյ: Սնաւէք առ Ձեզ Բարեհաճութեամբ կամայ Մերոյ:

Գնոփէն պրոփպէտ և տէպհոփոն
ՅԵՈՍԵ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԻՆ-
ԿԱՆ ՍՆՈՒՈՒԹԵՆԻՆ պա-
պէ:

ՊՕՂՈՍ:

ի Ղառիսս.
ի 30 Հոկտեմբերի 1800 ամի:

Копія съ ВЫСОЧАЙШАГО Рескрипта.

Честнѣйшій Патріархъ Іосифъ! Сходственно съ избраніемъ Армянскаго народа васъ, честнѣйшій Патріархъ, въ сіе достоинство, и во уваженіе усердныхъ подвиговъ, оказанныхъ вами ревностною паствою обитающаго въ Имперіи НАШЕЙ Армянскаго народа, НАМЪ подданнаго, утвердивъ васъ по прежнимъ примѣрамъ НАШЕЮ ИМПЕРАТОРСКОЮ граматою въ томъ новомъ достоинствѣ, во изъявленіе особаго НАШЕГО къ вамъ благоволенія, нынѣ же не оставили МЫ ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ предписать кому слѣдуетъ, получаемое вами отъ казны НАШЕЙ жалованье обратить вамъ въ пенсіонъ по смерть, и сверхъ того выдать вамъ же въ Астрахани тысячу рублей на исправленіе экипажемъ къ пути и снабдить васъ потребнымъ для онаго конвоемъ до Тифлиса въ препровожденіи Оберъ-Офицера, о чемъ МЫ и предписали НАШЕМУ Генералу-Лейтенанту и Астраханскому Военному Губернатору Кнорррингу, а дабы и въ Тифлисѣ могли вы быть приняты съ должною сану вашему честію, о томъ прилагаемою у сего на имя ЕГО ВЫСОЧЕСТВА Картлинскаго и Кахетинскаго Царя Георгія Иракліевича НАШЕЮ Граматою, которую предварительно къ нему послать или самимъ подать вамъ предоставляемъ, не оставили МЫ ему сообщить, чтобъ по пріемѣ васъ, какъ

պատճէն կանցնիմ պատմութեանս։

պատուհասի պատճառ պատուիրեցի։

Յանձայն ընտրութեան համարէն ազգին Յայոց ընձեռ պատուաւորութեան պատրիարդ յայս աստիճան արժանաւոր, և՛ յարդութեան եւանդաղին սխրատարծութեանց ձերոց, զոյս ցուցիք՝ ի հովուեին զհօտատակ Սեղ զայդ Յայոց, զբնակեալն՝ ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ ԱՆԴՐՈՒՍ, հաստատուել զձեզ ըստ նախկին օրինակաց ԱՆԴՐՈՍ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ պատրիարգի զթով յայնմ նոր աստիճանի արժանաւորութեան, և՛ ցոյց առանձին Սերս առ ձեզ բարեհաճութեան, այսօր խնդ ուչ թողաք՝ի քաց ԱՄԵՆԱՈՂՈՐՄԱԾՈՒԹԻՒՆ հրամանել որոց անկ է, զբնակեալն՝ի Ձէնջ՝ի պանձալանին Սերմէ զոհմիկ գարձուցանել ձեզ՝ի հաստել մինչև ցմահ, ևս և տալ ձեզ Ա՛ստրախան քաղաքի զհատար ռուբլիս յարկաց պատրաստութեան Ճաճանապարհական կառաց, յանձնել ձեզ զարժանաւայել ընկերակցութեան զօրաց մինչև՝ի քաղաքն Տիխիս ընդ իշխանութեամբ Ո՛օրպելեան, զորմէ և հրամանագրեցաք Սեք Սերս Վեննեցւոյ՝ եւ յառնանգիթեին և Ա՛ստրախանայ Ո՛ինուորական Գահանդատեաւին Ընդրկնդայ. և զի՛ Տիխիս ևս ընկալցին զձեզ պատուով՝ արժանաւոր ձերդ աստիճանի, զայնմանէ՝ ընդ սմին եղեալ յանուն Գողին Գարձութեան կարօտալնոյ և կախեալս Ընթայեն Վերպեայ Իրակլեվիչի Սերս Պարգեւագրով, զոր՝ի կան ձեր թողութեամբ յառաջագոյն առաքել առ նա, կամ՝ անձամբ նմին մատուցանել, ոչ թողաք Սեք

выше сказано, повелѣлъ и отъ себя благонадежно и съ такими жъ почестьми доставить васъ въ Араратъ, и увѣряя васъ, что по продолженію искренней преданности Вашей къ НАМЪ и впредь Монаршія милости всегда простираемы къ вамъ будутъ. Пребываемъ вамъ ИМПЕРАТОРСКОЮ НАШЕЮ милостію благосклонны:

« ПАВЕЛЪ. »

Гатчино.
Октября 30 дня 1800 г.

՚ի բաց հաղորդել նմին, զի ընկալեալ զձեզ ըստ կանոնաւորութեանն ՚ի վեր անդր, հրամայեսցէ և ՚ի դիմաց նորա մեծաւ ապահովութեամբ և նմանօրինակ վստահութեամբ հաստատել զձեզ Ա՛րարատ, և հաստատել առնելով զձեզ, զի ըստ չափու շարունակութեան ձերդ մտերիմ հաւատարմութեան առ Մեզ, առ յապայն և առ Օգոստափառ շնորհք հանապազ ունիմն առաստանալ ՚ի վերայ ձեր: Ամեմք առ ձեզ Նարեհաճութեամբ ՍՊԱՍՈ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀՒՆ ողջմութեան:

ՊՕՂՈՍ:

՚ի Գառնիս.

՚ի 30 Հոկտեմբերի 1800 ամի:

Грамата 1802 г. Мая 19. По большемъ ИМПЕРАТОРСКОМЪ ТИТУЛѢ: *Честнѣйшему Патріарху Даніилу и всѣмъ прочимъ честнымъ Меликамъ, Юзбашамъ, Управителямъ и всему честному Армянскому народу,* НАША ИМПЕРАТОРСКАЯ *милость и поздравленіе.*

Объявляемъ чрезъ сію НАШУ милостивую Грамату, что Армянскій Патріархъ Даніилъ, чрезъ своего Архіепископа Ефрема, находящагося въ Имперіи НАШЕЙ, письменно НАСЪ всенижайше просилъ, чтобы пожаловать его Патріарха ВЫСОЧАЙШЕЮ НАШЕЮ ИМПЕРАТОРСКОЮ Граматою, дабы оная содержана быть могла въ Престольномъ его храмѣ Эчміадзинѣ на вѣчную память милости и благоволенія НАШЕГО, а какъ напредъ сего Высокіе Предки НАШИ, блаженной и вѣчной славы достойныя памяти, ИХЪ ВЕЛИЧЕСТВА ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ ПЕТРЪ ВЕЛИКІЙ, ГОСУДАРЫНЯ ИМПЕРАТРИЦА ЕКАТЕРИНА I-я, а равно ГОСУДАРЫНЯ ИМПЕРАТРИЦА ЕКАТЕРИНА II-я, и любезный родитель НАШЪ, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ ПАВЕЛЪ ПЕТРОВИЧЪ, честный Армянскій народъ-ради Христіанства въ особливой своей ИМПЕРАТОРСКОЙ милости содержать соблаговолили, о чемъ и Грамотами ИХЪ ВЕЛИЧЕСТВЪ въ 1724, 1726, 1768, и 1800 годахъ къ тогдашнимъ Патріархамъ Ісаію, Нестеру, Симеону, Лукѣ, Іосифу, къ Меликамъ, Юзбашамъ, Управителямъ и ко всему честному Армянскому

ՊՈՂՈՍԱՓԷՍ Ի 19 ՄԱՅԻՍ 1802, ԸՍՏ ԸՆԹԱՑԻԿ ԿԱՅԱՆՔՆԱՆԵՑ, ՏԷՐՈՒՆ. ՊԱՏՈՒԱԿԱՆՈՑ ՊԱՏՃԱՌԱՒ ՀՐՈՒՆԵԼ Ի ՀՈՏՈՅՆ ԱՂԼՈՑ ՊԱՊԱՍՈՒՄՆ ԱԹԼԻՈՑ, ԻՐԼՔՈՒՇՈՑ, ԱՍՈՒՎԱԼՈՑ Ե ՀԱՒՏՔԷՆ ՊԱՊԱՍՈՒՄՆ ԱՂՔԷՆ ՀՈՅՈՑ ՄԵՐՈՑ ԿԱՅԱՆՔՆԱՆՑ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՇԻՆՈՒՀԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Ծանուցանեմք սոյնս Մերս ողորմածապէն Պատուելապրով, ևթէ Պատրիարքն Հայոց Դանիէլ Ի ձեռն Ընթերևակոպոսին ևլոյ Նիկոմեդիա, որ գոյանի Ի ՄԵՐՈՒ ԿԱՅԱՆԵՐՈՒԹԵՆՆ, ամենահպատակօրէն խնդրեալ պԱՆՕ, թոյլ ևրալ արժանաւորել զնա պՊատուական ՆԱՀԱՊԱՊԵՏՈՒՅՆ ՄԵՐՈՒ ԿԱՅԱՆԵՑԱՑՆ Պատուելապրով, առ Ի պահպանել զայն Ի ամենայն ևջմտածնի Ի յաւիտենական ևիշատակ ՄԵՐՈՒ ողորմութեան և բարեհաճութեան, և որպէս յառաջ քան զայս երջանկախառն և արժանայիշատակ Նախահայր ՄԵՐ ՆՈՅԻՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՔ ՕԹՈՄԱՆՈՑ ՓԱՌ ԿԱՅՍՐ ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ, ՕԹՈՄԱՆՈՑ ՓԱՌ ԿԱՅԱՆԵՐՈՒՆԻՆ ՆԱՀԱՏԱԲԻՆՆ ԸՆԴ ՀԻՆՆ, նմանօրինակ և ՕԹՈՄԱՆՈՑ ՓԱՌ ԿԱՅԱՆԵՐՈՒՆԻՆ ՆԱՀԱՏԱԲԻՆՆ ԵՐԿՐՈՐԴ և սիրեցեալ հայրն ՄԵՐ ՕԹՈՄԱՆՈՑ ՓԱՌ ԿԱՅՍՐՆ ՊԱՏԻՒ, ՊԵՏՐՈՍԻՆ զպատուական ապէ Հայոց յաղագս զբնաւորեալ ևամն բարեհաճելոյն ունել ընդ առաջնէն ԿԱՅԱՆԵՐԱՆՆ ողորմելի եամբ իւրեանց, զորմէ վկայեն Պատրիարքքն ՆՈՅԻՆ ՄԵԾՈՒԹԵՆՑՆ յամս 1724, 1726, 1768 և 1800, առաքեալ առ Պատրիարգն այնր ժամանակի առ Նայէլ, առ Գեորգ (յր Յակոբէ), առ Սիմէոն, առ Ղուկաս, առ Յովսէփ, առ Մելիտ, Իգնատիոս, Աստուածատուր և առ Յովհաննէս պատրիարգս

народу отправленными засвидѣтельствовано, то и МЫ въ послѣдованіе Высокоупомянутымъ Своимъ предкамъ равномѣрно соизволяемъ, какъ настоящаго честнѣйшаго Патріарха Даніила, такъ и будущихъ преемниковъ его Патріарша престола, такожде Меликовъ, Юзбашей, Управителей и весь честный Армянскій народъ въ НАШЕЙ ИМПЕРАТОРСКОЙ милости и благоволеніи содержать, такожде соизволяемъ МЫ помянутому Патріарху Даніилу и преемникамъ его Патріарша Престола обрѣтающихся въ НАШЕЙ Всероссійской Имперіи Армянскаго народа и закона людей по духовнымъ обстоятельствамъ и церковнымъ обрядамъ имѣть въ своимъ вѣдомствѣ, какъ то и прежде сего было, и для того, когда оные требовать будутъ, прислать къ нимъ Армянскаго Архіепископа или другаго сана изъ духовныхъ персонъ съ письменнымъ отъ него Патріарха свидѣтельствомъ, безъ котораго оные инако въ НАШЕЙ Имперіи приниманы не будутъ, очемъ отъ НАСЪ пограничнымъ НАШИМЪ Командирамъ и Указы даны, впрочемъ МЫ помянутаго честнѣйшаго Патріарха Даніила и честныхъ Меликовъ, Юзбашей, Управителей и весь честный Армянскій народъ, а особливо во Всероссійской Имперіи НАШЕЙ пребывающій, обнадеживаемъ ВЫСОЧАЙШЕЮ НАШЕЮ ИМПЕРАТОРСКОЮ милостію и покровительствомъ, кои навсегда неотъемлемы пребудутъ.

На подленномъ: «АЛЕКСАНДРЪ.»

ապեն Հայոյ. ըստ այմ և ՄԵՐ ևմմեսլինսկ յիշատակիսլ Նոյեն Հատը Հատոյ ՄԵՐՈՑ բարեհաճիմ՝ լե՛ք զայժմեան Պատարագն Պատրաստին գՎանիկ և լե՛ք պիտապայ յաջորդս նոլին Պատրաստութեան Վեճտոյ, ըստ այմ և գՄելիքս, գԱբգարս, գԱտաւալին և գՀամօրէն պատուհժան ապեն Հայոյ ունել ընդ ՄԵՐՈՎ ԿԱՅՍԵՐՈՒԱՆՆ, ողջմուխեան և բարեհաճելեան. ապեն բարեհաճիմ ՄԵՔ՝ գի յիշատակեալ Պատրիարգն Դանիել և յաջորդք նոլին Պատրիարգութեան Վեճտոյ կրեսցեն ընդ հովուական իշխանութեամբ իւրեայ ըստ հոգևոր հանդամանաց և եկեղեցական սրութեանց զժողովուրդս ապի և օրինաց Հայոց, ընակեալս ՚ի ՄԵՐՈՒ ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵՆՆ համօրէն Ոտեսաց սրպես և յառաջն, որց վան երբ յիշատակեալ անձինք մատուցեն զպեղս իւրեանց, յայնժամ առաքել առ նոսա գՊատրիարգս Հայոց կամ գայլ եկեղեցական ատենհանուր որ զրուր վկայութեան Պատրիարգն, առանց որց ո՛չ կարեն ընկալեալ լինել նոքա ՚ի ՄԵՐՈՒ ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵՆՆ, զորմէ և ծանուցեալ են ՚ի ՄԵՆՆՈՑ, Հրովարտակօք վերատեսուչք սահմանաց, ըստ այմ ՄԵՐ գյիշատակեալ Պատրիարգն Պատրիարգն Դանիել և գյաջորդս նոլին Պատրիարգութեան Մելիքս, գԱբգարս, գԱտաւալին և գՀամօրէն պատուհժան ապեն Հայոց, մանաւանդ որք բնակին ՚ի ՄԵՐՈՒ ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵՆՆ համօրէն Ոտեսաց յառաջն սրպես կարգադանեմք ՄԵՐՈՒ ԲԱՐԶՐԱԳԱՑՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒԱՆՆ ողջմուխեամբ և Հնազանդութեամբ, որք անջինջ Հաստին ՚ի յաւիտեան ժամանակաց:

՚ի Կոստանդնուպոլիս. »ՎԱՂՆՔՈՒՍԵՆԱՐ:«

Божіею поспѣшествующею милостію, МЫ АЛЕКСАНДРЪ Первый, Императоръ и Самодержецъ Всероссійскій, Московскій, Кіевскій, Владимірскій, Новгородскій, Царь Казанскій, Царь Астраханскій, Царь Сибирскій, Царь Херсониса-Таврическаго, Государь Псковскій и Великій Князь Смоленскій, Литовскій, Волынскій и Подольскій, Князь Эстляндскій, Лифляндскій, Курляндскій и Семигальскій, Самогитскій, Корельскій, Тверскій, Югорскій, Пермскій, Вятскій, Болгарскій и иныхъ; Государь и Великій Князь Нова-города Низовскія земли, Черниговскій, Рязанскій, Полотскій, Ростовскій, Ярославскій, Бѣлозерскій, Удорскій, Обдорскій, Кондійскій, Витебскій, Мстиславскій и всея Сѣверныя страны Повелитель и Государь Иверскія, Карталинскія, Грузинскія и Кабардинскія земли; Черкасскихъ и Горскихъ Князей и иныхъ Наслѣдный Государь и Обладатель; Наслѣдникъ Норвежскій, Герцог Шлезвих-Голстинскій, Стормарнскій, Дитмарсенскій и Ольденбургскій и Государь Еверскій, и прочая, и прочая и прочая.

Честнѣйшему Армянскому Патріарху Ефрему и всѣмъ прочимъ честнымъ Меликамъ, Юзъ Башамъ и управителямъ и всему честному Армянскому народу наша Императорскаго Величества милость и поздравленіе. Сею Нашею Императорскою граматою объявляемъ, что какъ напредь сего Высокіе предки Наши честный Армянскій народъ ради Христіанства, въ особливой своей Императорской

Աբգարոսեան օքանչելեալ ողբացուելոյն ՄԱՐ ԱՂՆԱՐ-
ԱՆԵՑԻՒ ՅՈՒԱՍԻՆՆ ԿԱՅՍՐ ՝ ԻՆՔՆԱՄԱՒԱՐ՝ հա-
տուկն Աստուծոյ, Պատուոյ, Քաջութեան, Վերակացութեան,
Յաղթութեան ՝ Աստուածային, Մեծութեան, Երկիւղածու-
թեան ՝ Աստուածասիրութեան, Աստուածապաշտութեան, Ա-
ռաքինութեան, Ճշմարտութեան, Հեզութեան, Ողորմածու-
թեան, Ամենայն Աստուածային Շնորհաց, Ամենայն Ա-
ռաքինութեան, Ամենայն Աստուածային Պարգեւաց, Ամե-
նայն Աստուածային Ընծայից, Ամենայն Աստուածային
Պատուոց, Ամենայն Աստուածային Գովեստից, Ամենայն
Աստուածային Գործոց, Ամենայն Աստուածային Ընտրու-
թեանց, Ամենայն Աստուածային Ընդունելութեան

милости содержать благоволили, о чемъ и Высочайшими грамотами къ тогдашнимъ Патріархамъ, Меликммъ, Юзъ-Башамъ, управителямъ и ко всему честному Армянскому народу отправленными, засвидѣтельствовано, да и отъ Насъ въ прошломъ 1802 году Императорскою Нашею граматою къ тамошнему Патріарху Даніилу тожъ подтверждено, и Всемилостивѣйше позволено обитающимъ въ Имперіи Нашей подъ высокою властію Нашею Армянамъ, по духовнымъ обстоятельствамъ, состоять въ его вѣдомствѣ, и быть Армянскому Архіепископу въ Имперіи Нашей для управленія по Духовенству жительствующими у Насъ Армянами, съ тѣмъ, чтобъ и впредь опредѣляемый надъ ними Архіепископъ, былъ по избранію его Патріарха и будущихъ по немъ Патріарховъ съ должнымъ отъ него или преемниковъ его свидѣтельствомъ, и что какъ оный честнѣйшій Патріархъ отъ сея временныя жизни отъиде, и на мѣсто его избранъ къ особой благоугодности Нашей съ согласія всего Армянскаго народа въ Патріархи честнѣйшій Ефремъ, бывшій предъ симъ Армянскій Архіепископъ, и въ семъ санѣ по духовенству въ Имперіи Нашей подданными Намъ Армянами управлявшій и оказавшій многими подвигами искреннее усердіе и преданность къ Императорскому престолу Нашему, то МЫ сколько по примѣру Высокихъ предковъ Нашихъ, а паче во изъявленіе особаго Нашего благоволенія къ толь усерднымъ его подви-

Պարգևատիրք՝ առաքեալ առ այնր ժամանակն Պտրնալպս, Անդրէաս, Յակովբոս, Փաստոսն և առ հաւատարմն պատուարժան տղայն Հայոց, որ և կրկին հաստատեալ և՛ Անդ յանդեալ 1802 ամի ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵՐՈՅ Պարգևատրեալ առ Պատրիարքն տեղւոյն Դանիէլ, Ամենապրմանաբար հրամայելով տզդեն Հայոց, որք բնակին ՚ի ԿԱՅԱՐՈՒԹԵԱՆՆ ՄԵՐՈՒՆ ընդ ՄԵՐՈՅ Նարձր Իշխանութեամբ՝ ըստ եկեղեցական հանգամանաց կալ Ճեալ ՚ի հովուական իշխանութեան նորին, և լինել Արքեպիսկոպոսի Հայոց ՚ի ԿԱՅԱՐՈՒԹԵԱՆՆ ՄԵՐՈՒՆ, յորում կառավարութեան ըստ եկեղեցական պարտաւորութեանց զդեն Հայոց, առ ՄԵՆՕՔ բնակելոյ, նովին սահմանադրութեամբ, զի և առյաւպան նշանակեալ ՚ի վերայ նոցա Արքեպիսկոպոս լինի ըստ ընտրութեան նորին խոկ Պատրիարքի և յետոյ զինի նորա Պատրիարգաց, պատշաճաւոր վկայականաւ նորա կամ յաջորդաց նորին, և որովհետև յիշատակեալ Պատուելապոյն Պատրիարքն եթող զժամանակաւոր կեանս, և ՚ի տեղի նորին ընտրեալ եղև առանձին ՄԵՐՈՒ բարեհաճութեամբ՝ համաձայնութեամբ համօրէն ազգին Հայոց ՚ի Պատրիարգութիւն Պատուելապոյնն Ներսէս, նախկին Արքեպիսկոպոս Հայոց, և ՚ի նմին կոչման կառավարիչ ըստ եկեղեցական պարտաւորութեանց հպատակ Անդ ազգին Հայոց, որք են ՚ի կայսերութեան Անդրում, որ և երբեմն ազգի ազգի բարեմասնութեամբն զինակալն եռանդն և զհաւատարմութիւն առ ԿԱՅԱՐՈՒՆ ԿԱՆ Աքսոան ՄԵՐ, և ՄԵՐՔ որչափ ըստ օրինակի Նարձրագոյն Հաւուց ՄԵՐՈՑ, առաւել ևս ՚ի ցոյց ազան-

гамъ, обнадеживая всегда содержать, какъ его Патріарха Ефрема, такъ и будущихъ по немъ преемниковъ Армянскаго Патріаршаго Престола, такожде Меликовъ, Юзъ-Башей и управителей, и весь честный Армянскій народъ въ особой Нашей Императорской милости и благоволеніи, соизволяемъ ему Патріарху Ефрему и пресмникамъ его Патріаршаго Престола, обрѣтающихся въ Имперіи Нашей Армянскаго народа и закона людей, Намъ подданныхъ, имѣть по духовнымъ обстоятельствамъ и церковнымъ обрядамъ въ его вѣдомствѣ по прежнему, и уповая, что неоставитъ онъ на мѣсто свое для управленія ими по духовенству избрать такожъ благонадежнаго Архіепископа, который соблюдая такуюжъ къ Императорскому Престолу Нашему ревность и о ввѣренной ему паствѣ попеченіе, какія самъ онъ до селѣ оказалъ, Всемилостивѣйше позволяемъ, чтобъ присылаемый отъ него въ Имперію Нашу Армянскій Архіепископъ или другаго сана духовныя особы были безпрепятственно принимаемы съ письменнымъ его Патріаршимъ свидѣтельствомъ, безъ коего иначе допускаемы быть не могутъ, очемъ и учрежденнымъ отъ Насъ по граничнымъ Нашимъ начальникамъ Указы даны. Впрочемъ помянутаго честнѣйшаго Патріарха Ефрема, почтенныхъ Меликовъ, Юзъ-Башей и управителей и весь честный Армянскій народъ, а особливо въ Имперіи Нашей пребывающій и Намъ подданный, увѣряемъ о Нашей Императорской къ

ձին ՄԵՐՈՍ բարեհաճութեան աւ եւանդաւղին բաւեմասնութենն նորին, յուսադրելով պահպանել հանապազ՝ թէ զՊատրիարդն Նփրեմ, և թէ զկետապայ յաջորդս Պատրիարգական Աթոռոյն Հայոց, նաև զԱեղիա, զհուզբաշն և զաւատաւարիչս և զհամօրէն պատուժան ազգ Հայոց ընդ աւանձին ՄԵՐՈՍ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ողորմութեամբ և զթասիրութեամբ՝ բարեհաճիմք զի Պատրիարդն Նփրեմ և յաջորդք Պատրիարգական Աթոռոյն ունիցին ըստ աւաջնոյն ընդ հովուական իշխանութեամբ ըստ հոգևոր հանգամանաց և եկեղեցական արարողութեանց զժողովուրդս ազգի և օրինաց Հայոց, բնակեալս ի ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵՆՆ ՄԵՐՈՒՄ, քաջայոյս դոլով, թէ ոչ անպատեհսյի նա ընտրութեամբ ի տեղի նոր յաղագս կառավարութեան ազգին Հայոց ըստ եկեղեցական դրծոց զհաստատիմ Արքեպիսկոպոս որ, որ հոգևորեալ նմանօրինակ եւանդեամբ աւ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌ ՄԵՐ և հոգատարութեամբ աւ յանձնարարեալ նմին հօտն, որոյ նա վաւաւորեցաւ մինչև յայժմ, Ամենողորմածաբար հրամայեմք, զի աւաքեալն ի նմանէ ի ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ Արքեպիսկոպոս Հայոց, կամ այլ անձինք յեկեղեցական սպասաւորաց անտի, աւանդ արպեւանաց ընկալեալ լինին զրաւոր Պատրիարգական վկայականաւ նորին, աւանդ որոյ չի՛ք հնար նոյա ընկալեալ լինելոյ, զրմէ և հաստատեալ ի Մէնաց, վերոյհիշեալ սահմանաւն Հրովարտակք ծանուցեալ եղև: Ըստ այմ զինշատակեալ Պատուելագոյն զՊատրիարդն Նփրեմ, զպատուժան Աեղիա, զհուզբաշն և զաւատաւարիչս և զհամօրէն պատուժան ազգն Հայոց, նա

нимъ милости и покровительствѣ, кои навсегда неотъемлемы пребудутъ. Дана въ Санктпетербургѣ за Нашею Государственною большею Печатью. Сентября 30 дня 1809 года.

На подлинной собственною Его ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано тако:

АЛЕКСАНДРЪ.

մանաւանդ զՀայաստակս **ՄԵՕՑ**, *և զբնակեալս ի* **ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵԱՆՆ ՄԵՐՈՒՄ** *յուսադիր կայուչեամբ* **ՄԵՐՈՑ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆՆ**, *առ նոսա ողբմութեամբ և հովանաւորութեամբ: Տուեալ եղև ի Ս. Պետերբուրգ Մերս Թագաւորական Մեծ Կնքով: Ի 30 Սեպտեմբերի 1809 ամի:*

Ի ՆՇԱՊԻՆ ՍԵՓՀԱԿԱՆ ՁԵՌԱՄԲ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՆՔԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ *տողագրեալ եղև այսպէս:*

«ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԴՐ.«

Божіею милостію, МЫ АЛЕКСАНДРЪ Первый, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ и прочая, и прочая, и прочая.

Всему любезно-вѣрноподданному Армянскому народу НАШЕМУ, обитающему въ Грузіи, и всѣмъ сословіямъ, оный составляющимъ, НАША ИМПЕРАТОРСКАЯ милость.

Съ истиннымъ удовольствіемъ усмотрѣли МЫ изъ донесенія Главнокомандующаго НАШЕГО въ Грузіи пріятное для сердца НАШЕГО новое свидѣтельство о тѣхъ чувствованіяхъ вѣрноподданической благодарности, коими всѣ сословія Армянъ, въ Грузіи обитающихъ, всегда были преисполнены къ Высокому покровительству и къ отеческому НАШЕМУ о благѣ ихъ и всего тамошняго народа попеченію. Они доказали сіи чувства на многократныхъ опытахъ непоколебимой вѣрности во всѣхъ случаяхъ. Они отличились примѣрнымъ постоянствомъ и преданностію, когда легкомысліе и не благонамѣренность старались всуе поколебать водворенное НАМИ въ Грузіи спокойствіе и посреди смутныхъ обстоятельствъ пребыли тверды и непоколебимы въ своемъ усердіи къ НАМЪ и къ престолу НАШЕМУ, жертвуя имуществомъ своимъ и всѣми средствами и самою жизнію на пользу службы НАШЕЙ и для блага общаго. Таковое усердіе всего Армянскаго народа въ Грузіи

Պատուհասին պղծմանէ թեամբ ՄԱՐՔ ՊԱՂՆՔԱՆԴԻՐ ՊՈՒՊՈՂԻՆ ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼ, համօրէն ՌՈՒՍԱՆՑ և այլոց, և այլոց, և այլոց:

Հոգեւոր ախտիցեալ և հաւատոյէ հպատակ ՄԱՕ, պղծին Հայոց, քահանայ ՚է վրացաց և տէնոյն ՄԱՐԱ կանայրականն պղծողէն:

Ձգրիտ բառականութեամբ ընթերձակ ՄԱՔ ՚ի ծանուցման Գլխաւոր կառավարչին ՄԱՐՈՑ ՚ի վրաստան զախտաժելին սրտիւ ՄԱՐՈՑ զնոր իմն վկայութիւն պայ պզայմանց գոհունակութեան հաւատարիմ հպատակաց, որովք ամենայն վիճակք Հայոց, ՚ի վրաստան բնակելոց, հոգևորեալ էին հանապազ առնարձր հովանաւորութիւն և առ հայրական հոգատարութիւն ՄԱՐ զօտե նոցին և համօրէն ազգայ այնը կողման: Այսոսիկ զգայմունս հաւատի կացուցին նոքա բազմօրինակ վտանգիւք անվրդով հաւատարմութեան յամենայն դիպուածս, երևելի ընծայեցուցին զանձինս պերօրինակ հաւատարմութեամբ և հպատակութեամբ, երբ լծևեթևամտութեան և անբարեյաժամ կամք ջանային ՚ի նանիր խռովեցուցանել զհաստատեալն ՚ի ՄԱՂՆՈՂ խաղաղութիւն ՚ի վրաստան, և ՚ի խռովայոյզ դիպուածս կային ճնային հաստատուն և անսասան յերևանդեան իւրեանց առ ՄԱՕ և առ գահն ՄԱՐ մատուցեալ ՚ի պատարագ զստացուածս իւրեանց, և զամենայն հնարս, նաև իսկ զկեանս իւրեանց յօգուտ ՄԱՐՈՒ ծառայութեան և ՚ի շինութիւն հասարակաց: Այսոսիկ երանեալքն արարս համօրէն ազգին Հայոց ՚ի

и всѣхъ сословій, оный составляющихъ, заслуги ихъ и подвиги налагаютъ на НАСЪ пріятную обязанность засвидѣтельствовать предъ цѣлымъ свѣтомъ справедливую НАШУ имъ признательность и благоволеніе. Да сохранится сіе свидѣтельство въ честь и славу ихъ въ памяти потомковъ. Пребываемъ ко всѣмъ имъ ИМПЕРАТОРСКОЮ НАШЕЮ милостію благосклонны. Дана въ главной квартирѣ НАШЕЙ, въ Городѣ Теплицѣ, что въ Богеміи, Сентября 15-го дня въ лѣто отъ Рожденія Христова 1813, а Государствованія НАШЕГО въ третіе-надесять.

На подлинной: Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

« АЛЕКСАНДРЪ. »

Контрасигнировалъ Государственый Канцлеръ Графъ. *Румянцевъ.*

Վրաստան և համայն վիճակաց նոցին, սխրագործութիւնք և ասպնձականութիւնք նոցա ստիպեն զՄԵՆՕ, ախորժելի ինձ պատուաւորութեամբ վկայել առաջի համօրէն տիեզերայս զՀշգրիտ ՄԵՐՈՍ առ նոսա շնորհ և զբարեհաճութիւն: Ընդհինջ պահպանեսցի այս վկայութիւն ի պատիւ և ի վառս նոցա ի յիշատակս սերընդոց: Ունամք առ նոսա ամենեսեան բարեհաճութեամբ կամայ ՄԵՐՈՍ ԿԱՅԱՐԸՆԿԱՆՆ ողջմունս եան:

Տուաւ ի գլխաւոր բնակարանէ ՄԵՐՈՄԻ, ի քաղաքն Տեպլից, որ ի Բօղեմիայ ի 15 Սեպտեմբերի յամի Ջննդեան Քրիստոսի 1813 և ի տան և երրորդ ամի ՄԵՐՈՍ թագաւորութեան:

ի Ընտրին սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՐԱՆ ՄԱՆՕՒԹԱՆՆ ստորագրեալ եղև:

ՎԱՆՔԱՆԴԻՐ:

Վաւերացեալ թագաւորական Դիւանատեան Դրաճ

Բուհեյդե

Божіею милостію, МЫ АЛЕКСАНДРЪ Первый, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ,
и прочая, и прочая, и прочая.

Преосвященному Нерсесу, Армянскому въ Грузіи Архіепископу.

Отличное попеченіе ваше о паствѣ и усердіе къ пользамъ отечества, по засвидѣтельствованію Главноуправляющаго въ Грузіи, представленныя Намъ Министромъ Духовныхъ дѣлъ и Народнаго Просвѣщенія, обратили на васъ особенное Наше вниманіе, въ изъявленіе коего Всемилостивѣйше сопричисляемъ васъ къ ордену Св. Анны 1-й степени, коего знаки при семъ препровождая, повелѣваемъ вамъ возложить на себя и носить установленнымъ порядкомъ.

Пребываемъ вамъ благосклонны.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано тако:

АЛЕКСАНДРЪ.

Въ Царскомъ селѣ,
15 Іюля 1816 года.

Ընտանեաց ողորմութեամբ Մեր ՍԱՆԱՍԱՆԳԻ
ԱՄՈՒԱԾԻՆ ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼ, համօրէն Ո-
սոց և այլոց, և այլոց, և այլոց:

Սքանչան հնէրեսէ Աբգէպիսկոպոսէն Հայոց վ. քառասնէ:

Վերօրինակ հոգատողութեան ձեր զհօտէ ձերմէ և ե-
ւանդն սո օգուտ հայրենեաց, զորոյ վկայէ Վլխաւոր
հառաւարչին վ. բաստանի, և զոր սուաջարկէ ՄԵՕ.
Ղևոնտարն Հոգևոր Վոլծոյ և Ընդհայնի Լուսաւո-
րութեան, դարձուցին ի վերայ ձեր ՍԵՐՈՒ սուանձին
անկնարկութեան, որոյ ի ցոյց Ամենողորմածաբար հա-
ղորդակցեմք զձեզ սուպետանշանին Արքոյն Ընեայ սուա-
ջին աստիճանի, զորոյ զնշանս ընդ սուին սուաքելով,
հրամայեմք սուանձնել և կրել ըստ սահմանադրեալ
կարգաւորութեան:

Սնամբ ձեզ Բարեյաժողս:

ի Կոստանդնուպոլիս Սքսր.

ԳԱՂԱՓԱՐ ՀԱՅ ՍԱՐԿԱՒԱԿԱՆ
ՍԱՆԾՈՒԹԱՆՆ ՍՈՒՐԲ-
ԳԷՎՈՐԳԵՍ:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ:

ի Յարկիս Սբ. Էջմիածնի

ի 15 Յունիս 1816 ամի

Божіею милостію, МЫ НИКОЛАЙ Первый, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ,
и прочая, и прочая, и прочая.

Преосвященному Нерсесу, Епархіальному Архіепископу всѣхъ Армянъ, обитающихъ въ Грузіи.

Нарушеніе мира Персіянами и внезапное ихъ вторженіе въ НАШИ Области, подали случай Армянскому народу, въ Грузіи обитающему, явить на опытѣ свое усердіе и нелицемѣрную къ НАМЪ преданность. Въ сихъ обстоятельствахъ онъ доказалъ, что умѣетъ цѣнить благотворныя о немъ старанія Правительства, и что видитъ ясно превосходство настоящаго жребія своего предъ участію столь многихъ единовѣрцовъ, по инымъ странамъ разсѣянныхъ. Поручаемъ Вамъ изъявить всѣмъ Армянамъ, въ духовномъ Вашемъ управленіи находящимся, совершенное благоволеніе НАШЕ и увѣрить ихъ ИМПЕРАТОРСКИМЪ НАШИМЪ словомъ въ продолженіи къ нимъ особенныхъ НАШИХЪ милостей. Доколѣ пребудетъ непоколебима вѣрность народа Вашего, обрѣтшаго надежное убѣжище подъ сѣнію Россійскаго Престола, МЫ вмѣнимъ СЕБѢ въ обязанность неусыпно пещись о его счастіи и успокоеніи.

Относя похвальное поведеніе духовной паствы Вашей и къ дѣйствію пастырскихъ Вашихъ увѣщаній, МЫ изъявляемъ Вамъ МОНАРШУЮ НАШУ

ՕԳՈՒԹԵԼ ԵՍԻՔՆ ՅՍՈՒԾՈՑ ՄԵՆՔ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՌԱՔԻՆ ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼ, ՀԱՄՕԶԵՆ ՈՄԻՍԱՅ և այլոց, և այլոց, և այլոց:

Սբ֊ալան նեբտէտ թէհտէլ Աբ Նպէտէպտէ հաճչէն Հայոց՝ քնէբէլ չ՚ վ֊բատան:

Վասէտելն Պարսից զնաղաղութենն և յանկարծ յարձակել նոցա՛ ի սահման ՄԱՐ առնէ եւս ազգն Հայոց՝ բնակելոյ ՛ի վ֊րաստան, յայտ առնել ՄԱՕ ապրեալք զջերմեռանդութենս և զանկեղծաւոր հպատակութենս իւրեանց: Յայսոսիկ դիպուածս յուշեն նոքա թէ զինեն զգին բարերար հոգայողութեանց կառավարութեան զնոցանէ, և թէ տեսանեն ակներև զայժմեան վիճակ իւրեանց զերազանցեալ քան զբազմութենէ և հաւատակցաց իւրեանց, ոչք սիրեալ տարածեալ պտանին յայլ և այլ կողմանս: Յանձն առնեմք ձեզ յայտնել հաճօրէն ազգին Հայոց, եղելոց ընդ ձեռամ հոգևոր տեսչութեամբ ԿԱՐՊ կատարեալ բարեհաճութենն, և հաւատարմայուցանել զնոսա ԱՐԱՔԱՆ ՄԱՐՄՈՎ, բանիւ թէ յայտնեալ ոչնիմք առ նոսա զառանձին շնորհս ողորմութեան ՄԱՐՈՑ: Յկէտ անտասան հաւատարմութեան ազգի ձերոյ՝ որ եպիտ զապահով ապառէն ընդ հովանեաւ Ա֊թոռոյ Ո֊ռւսաց, պարտաւորութենն լիճն համարեայք ՄԱՐ հպալ անդադար զբաղթութենն նոցա և զանդրդրութենն:

Վ֊երաբերեալ զգուանն ընդ այս հոգևոր հօտի ձերոյ առ ներգործութենն հովուական յորդորանաց ձերոյ, ՄԱՐ յայտ առնեմք ձեզ ԿԱՅԱՐԱՔԱՆՆ պոհա-

признательность и пребываемъ ИМПЕРАТОРСКОЮ НАШЕЮ милостію къ Вамъ благосклонны. С. Петербургъ. Февраля 2 дня 1827-го, Государствованія же НАШЕГО втораго года.

На подлинномъ Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

«НИКОЛАЙ.»

թ-նեն ՍՆԵՐ, և ճեամք ԿԱՅԱՆԵՐԱԿԱՆՆ, ողբամու-
թ-եամք ՍՆԵՐՈՎ, առ ձեզ բարեհաճ: Ի Ս. Պե-
տերբուրգ, ի 2 Փետրվարի 1827 և յերկրորդում ամի
Ծառայութ-եան ՍՆԵՐՈՅ:

Տնազնին ստորագրեալ է սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ
ԿԱՅԱՆԵՐԱԿԱՆ ՄՆԾՈՒԹԵՆՆ այսպես:

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

ВЫСОЧАЙШІЙ РЕСКРИПТЪ,

Данный на имя Преосвященнаго Нерсеса, Епархіальнаго Архіепископа обитающихъ въ Грузіи Армянъ.

Преосвященный Нерсесъ, Архіепископъ Армянскій! съ давняго времени, и при многихъ случаяхъ вы оказывали отличную приверженность вашу къ Россіи; въ особенности же въ нынѣшнюю войну съ Персіянами, коей благопріятное окончаніе, какъ Я надѣюсь, вскорѣ должно послѣдовать, вы приняли дѣятельнѣйшее при войскахъ Нашихъ участіе, подвергаясь даже личной опасности. Командиръ, Отдѣльнаго Кавказскаго корпуса, Генералъ-Адьютантъ Паскевичь, неоднократно доносилъ МНѢ о таковыхъ похвальныхъ подвигахъ вашихъ, изъясняя, что во все продолженіе военныхъ дѣйствій, вы ознаменовали себя особеннымъ усердіемъ къ пользамъ Россіи, постоянно сохраняя въ народѣ Армянскомъ пріязненное къ НАМЪ расположеніе, не только благоразумными совѣтами и внушеніями, но и личнымъ своимъ примѣромъ.

Въ ознаменованіе столь полезныхъ услугъ вашихъ и въ знакъ особеннаго моего благоволенія ко всему Армянскому народу, Я призналъ справедливымъ сопричислить васъ къ ордену Св. Александра Невскаго, коего знаки при семъ къ вамъ препровождая, пребываю вамъ благосклоннымъ.

На подлинномъ подписано собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою:

« НИКОЛАЙ. »

С. Петербургъ
5 Генваря 1828 года.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՊԱՐԳԵՒԱԳԻՐ

Տուեալ Սէֆալոն Հնդուէրէ, Թեմական Ազգեպիսկոպոսէ Հայոց Վ. Բոլսոյ:

Սրբազան Հնդկաց Արքեպիսկոպոս Հայոց: Ի բազմաց հետէ և ի բազում դիպուածս ցուցեր դուք Տեառնէ Ողորմութիւն պարգեւս ձեր մեծամեծ, և վաստակաւոր յաժմեան պատերազմին ընդ Պարսից, որ բերեալ վախճան ոչպէս յուսամ Աս, ունի ի մտոյ յանգ ելանել, զկոյմէ ի մէջ առիք աշխատանաց մեծաւ առ զօրս ԱՆՐ, մինչև անձնատուր լեալ յանդիմանական վտանգի: Հրամանատարն առանձին Գուլիստանի զինուորական խմբի՝ Օժանդակ Գ. Բնարալն Պասքեվիչ բազում անգամ ծանոյց ինձ զսոյնօրինակ ձերդ զուարճի սիրապարծուածեանց, յայտարարեալ՝ թէ ի տեղի ամենայն պատերազմական գործառնուածեանց՝ հանդիսացեալ էիք անձամբ անձին առաջել նախանձաւոր օգուտ Ռուսաց, հաստատուն պահելով ի միջի ժողովրդեան Հայոց զբարեհամբոյր առ ԱՆՕ, հարազատութիւն, ոչ միայն բարեխոհ խորհրդատուութեամբ, այլ և անձամբ իսկ լինելով օրինակ:

Ի նշանակ այսչափ օգտակար նպաստից ձերոց և ի ցոյց յատուկ բարեհաճութեան ԻՄՈՅ առ համօրէն ժողովուրդն Հայոց՝ իրաւունս վարկայ ՆՍ հաղորդակցել զձեզ, ատենագրանին սրբոյն Ղեբանդրի Նեսկւոյ, զորոյ զնշանն ընդ այս՝ յղեալ առ ձեզ, ճեամ ձեզ բարեյօժար:

Ի բնադրին սուրբ գրեալ կայ իսկական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԻՆ ՍՆՏՈՒԹԵՆՆ:

ԳԻԿՈՍ, ԵՅՈՍ:

Ի Ս. Պետերբուրգ.
ի 25 Յունվարի 1828 ամի:

ВЫСОЧАЙШІЙ Указъ Правительствующему Сенату 1828 года, Марта 21-го числа.

Силою трактата съ Россіею отъ Персіи Ханство Эриванское и Ханство Нахичеванское, повелѣваемъ во всѣхъ дѣлахъ именовать отнынѣ Областію Армянскою и включить оную въ титулъ НАШЪ. Объ устройствѣ сей Области и порядкѣ ея управленія Правительствующій Сенатъ въ свое время получитъ надлежащія повелѣнія.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ հրաման տուեալ կառավարիչ Սենեկին ՚ի 22 Մայիս 1828 ամի:

Ըստ զօրութեան հաստատեալ դաշանց ուխտին ընդ Պարսկաստանի, գնացուածքն Արևմտեայ և Նախիջևանայ, զոր առեալ ՚ի Տէրութենէն Պարսից՝ միաւորեցաք ընդ Ռուսաց, հրամայեմք յայսմհետէ յամենայն բանս անուանել գաւառ Էյրիվանից, և մուծանել զայն ՚ի մականուն ՄԱՐ: Յաղագս կարգաւորութեան և ընդունակ կառավարութեան այսր գաւառի՝ կառավարիչ Սենեկին յիւրում ժամանակի ընկալցի զպարտուպատշաճ հրամանս:

ВЫСОЧАЙШАЯ ГРАМАТА.

Божіею милостію, МЫ НИКОЛАЙ Первый, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ, и прочая и прочая и прочая.

Высокостепенному Армянскому Патріарху Ефрему.

Постоянное усердіе ваше къ Державѣ Россійской и отличающія васъ высокія нравственныя качества, коими вы пріобрѣли всеобщую любовь ввѣреннаго Духовной Паствѣ вашей народа Армянскаго, не престаютъ обращать на себя НАШЕ особенное вниманіе. Въ ознаменованіе онаго, а равно и совершеннаго Нашего къ вамъ благоволенія, ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ жалуемъ вамъ Алмазные знаки ордена Св. Благовѣрнаго Великаго Князя Александра Невскаго.

Пребываемъ къ вамъ благосклонны.

На подлинной подписано собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою:

« НИКОЛАИ. »

Въ лагерѣ при Козлуджи.
Іюля 22 дня 1828 года.

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՊԱՐԳԱՎԱՏԳԻՐ:

Ըստ առաքինի սրբոյն Թոմայի եռամբ ՍԿԶԲ ԴԻՒՑԱԶՆՈՅՑ ԱՌԱՔԻՆԻ, ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼԱ, համօրէն Ոռւսաց և այլոց, և այլոց, և այլոց:

Բոլշոյ-պոէձոն Պոդրէբեցէն Ռոյց Նէբեհոյ:

Ընդդեմ եռանդ ձեր առ Տէրութիւն Ոռւսաստոյ և պերօրինակ ընտիր բարոյական ձերդ բարեմասնութիւնք, որովք պրաւեալ ունիք զընդհանրական սէր յանձն առնել Հոգևոր Տեսչութեան ձերոյ ազգին Հայոց, ոչ դադարիմն դարձուցանել առ ձեզ ԿՍՐԲ առանձին ակնարկութիւն, որոյ ՚ի ցոյց, ընդ նմին և կատարեալ ՍՐԲՈՅ առ ձեզ բարեհաճութեան Ընծողութեամբ պսակազարդեմք զձեզ Ընդամանդեայ նշանք առաքեանշանի սրբոյն Ընծաբարեպաշտ Սեծի Իշխանի Ընդբանդերի Նեվսկւոյ: Սնամբ ձեզ բարեհաճ:

Ընդդիմն առորդրեալ կայ սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐՈՒՆԻՆ ՍՆԾՈՒԹԵՆՆ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

՚Ի բանակի մերձ առ Կօզլուդժի.
՚ի 22 Յուլիսի 1828 ամի:

Божіею милостію, МЫ НИКОЛАЙ Первый, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ

и прочая, и прочая, и прочая.

Высокостепенному Патріарху Ефрему.

Узнавъ изъ донесеній Главноуправляющаго Грузіею, что преклонныя лѣта и усилившіеся недуги, совершенно лишили Васъ возможности исполнять нѣкоторыя важнѣйшія обязанности Патріаршаго сана, и что Вы видите себя въ необходимости сложить съ себя столь долго носимое Вами званіе главы церкви Армянской, МЫ, хотя и съ сожалѣніемъ, изъявили согласіе НАШЕ на избраніе Вамъ преемника. Утвердивъ нынѣ въ санѣ Патріарха одного изъ избранныхъ Вами и всѣмъ бывшимъ въ Эчміадзинѣ торжественнымъ духовнымъ собраніемъ двухъ кандидатовъ, Архіепископа Іоанниса, МЫ въ ознаменованіе особеннаго благоволенія НАШЕГО къ Вамъ за преданность и усердіе къ Имперіи НАШЕЙ во все время управленія Вашего Армянскою церковію въ санѣ Верховнаго Патріарха, Всемилостивѣйше сопричисляемъ Васъ къ ордену Св. Апостола Андрея Первозваннаго, знаки коего при семъ препровождая, соизволяемъ, чтобъ Вы возложили оныя на себя для ношенія по установленію.

Ընտրեալն ողորմութեամբ ՄԵՌ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՌԱՔԻՆ, ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼ, համօրէն Ռուսաց և այլոց, և այլոց, և այլոց:

Խրատեաց լեալ՝ ի ծանօթութեանց Վլխաւոր կառավարչին վ. ըստանալն, թէ ալևորեալ հասակ և զօրացեալ տկարութիւնք բոլորովին զրկեն զՁեզ՝ ի կարողութենէ կատարելոյ ինչ ինչ յարզոյ պարտաւորութիւնս Պաստիարպական աստիճանին, և թէ Ռուք տեսանէք զՁեզ պարտաւորեալ մերկանալ՝ ի Ձենջ զկոչումն, յոր ընդերկար կոչեցայք, այն է զԼխոյ եկեղեցւոյ Հայոց, Մեր թէև ցաւակծութեամբ լիճն, յայտ արարաք զՄԵՐՈՒ յօժարութիւն յընտրել Ձեզ զյաջորդ: Հաստատեալ այժմ յաստիճանի Պատրիարգութեան զմին յընտրելոց՝ ի Ձենջ և՝ ի համօրէն հոգևոր եկեղեցական ժողովոյ Ներկայ եղիցի յերկուց կանդիդատաց՝ զԱրքեպիսկոպոսն Յովհաննէս, Մեր՝ ի նշան առանձին բարեհաճութեան մերոյ առ Ձեզ՝ ի սակս Հաստատութեան և եռանդեան առ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ յԼթացաս բոլոր ժամանակի՝ վարելոյ Ձեր զնկեղեցին Հայոց՝ ի կոչման Ծայրագոյն Պատրիարգի, Ամենողորմածաբար առնեմք զՁեզ հաղորդակից առաքեալոյն Սրբոյ Պետրէ Նախահրաւէր Առաքելոյ, զոյ ընշանս ընդ այժմ առաքելով, բարեհաճիմք արկանել և կրել զայնս ըստ սահմանադրութեան:

МЫ твердо уповаемъ, что Всевышній, награждая добродѣтели Ваши, сохранитъ еще на долго жизнь Вашу для блага Вашихъ соотечественниковъ, и что сложивъ съ себя, по изнеможенію силъ, бремя управленія церквя, Вы будете, одинако-же, во всѣхъ важныхъ, до управленія оной касающихся, случаяхъ, способствовать дѣйствіямъ преемника Вашего своими совѣтами и наставленіями, — плодомъ мудрости, многолѣтнимъ опытомъ пріобрѣтенной.

Пребываемъ благосклонный къ Вамъ.

На подлинной Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

« НИКОЛАЙ. »

Въ Александріи, близъ Петергофа.
30 Іюня 1831 года.

Ջաջայոյս եմք ՄՆՈՒ, զի Ա. Մեծաքարձրեալն պատկառելապրեալ զառաքինութենս Ձեր՝ ընդելական պահպանեսցէ զկեանս Ձեր ՚ի սակս բարօրութեան հայրենակցաց Ձերոց, և զի մերկացեալ յանձնէ՝ ըստ անզօրութեան Ձերոյ՝ զբեռն կառավարութեան Ակեղեցւոյ, ՚ի համօրէն յերևելի դիպուածս՝ վերաբերեալս առ կառավարութիւնն նորին, ձեռնտու գտանիջիք ներդործութեանց յաջորդի Ձերոյ խորհրդով և դաստիարակութեամբք Ձերովք, պտղովք լմաստութեան՝ բազմամբայ արդեամբք պարզաւաճելոյ:

Ա՛նամբ Ձեզ բարեհաճ:

՚ի բնակարին սեպհական ձեռամբ **ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՆԱՆ ՄԱՆՈՒԹԵՆԱՆ** առաքելական կայ.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

Ամէնսանդրիայ՝ մերձ ՚ի Պետերբուրգ.
՚ի 30 Յունիսի 1831 ամի:

Высокостепенному Патріарху Эчміадзина, Католикосу всѣхъ Армянъ, Іоаннесу.

Утвердивъ Васъ въ санѣ Верховнаго Патріарха Армянской церкви, МЫ, въ ознаменованіе совершеннаго благоволенія НАШЕГО къ Вамъ за преданность и усердіе къ Имперіи НАШЕЙ, во время управленія Вашего Армянскимъ Духовенствомъ въ Грузіи, а равно и во изъявленіе особенной милости НАШЕЙ ко всему народу Армянскому, ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ сопричисляемъ Васъ къ ордену Св. Александра Невскаго, коего знаки при семъ препровождая, соизволяемъ, чтобы Вы возложили оные на себя для ношенія по установленію.

МЫ не сомнѣваемся, что нынѣ возведенные на высшую степень церкви Армянской, Вы дѣйствіями своими къ благу ввѣренной Вамъ духовной паствы, пріобрѣтете новыя права на ИМПЕРАТОРСКУЮ НАШУ милость, съ коею пребываемъ всегда къ Вамъ благосклонны.

На подлинной собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

«НИКОЛАЙ.»

Въ Александріи, близъ Петергофа.
30 Іюня 1831 года.

Խոչընդոտեաւ պատճառեն Ոչընչեանէ և կոչնականէն հասցէն Հայոց Յունահաւոյ:

Հաստատեալ զՁեզ Յաստուածանի ծայրագոյն պատրիարքի Նկեղեցւոյ Հայոց, ԱՆՔ ի նշան կատարեալ բարեհաճութեան ԱՐՈՅ աւ Ձեզ Յաղագս հաւատարմութեան և եռանդեան Ձերոյ աւ ԿԱՅԱՐՈՒԹԻՒՆԱ մեր ի ժամանակս կառավարութեան Ձերոյ Նկեղեցականաց Հայոց վ,րաստանի, նմանօրինակ և ի ցոյց առանձին ողորմութեան Մերոյ աւ համօրէն ազգն Հայոց, Ամենողորմածաբար հաղորդակցեմք զՁեզ աստիճանշանին Սրբոյն Ղեքսանդրի Նեվսկւոյ, զոր ընշանս ընդ սմին առաքելով, բարեհաճիմք ստանձնել Ձեզ զայս և կրել ըստ սահմանադրութեանն:

Ընդ որում պարտ, զի բարձրացեալ ի ծայրագոյն աստիճան Նկեղեցւոյ Հայոց, պարտ ներպործութեամբք ձերով յօգուտ յանձն առնել Ձեզ եկեղեցական հօտին, ունելք ստանձնել զնոր ևս իրաւունս ԱՐԱ ԿԱՅԱՐԱԿԱՆ ողորմութեան, որով և ճեամբ Ձեզ հանապազ բարեհաճ:

Ի բնագրին սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵՆՆ առտպագրեալ է.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

Ընդ Ղեքսանդրիայ, մերձ ի Պետերբուրգ.
ի 30 Յունիսի 1831 ամի:

Копія съ ВЫСОЧАЙШЕЙ Граматы.

Наипьстнику Патріарха Эчміадзинскаго, Католикоса всѣхъ Армянъ, Архіепископу Мартиросу.

Въ ознаменованіе благоволенія НАШЕГО къ вамъ и въ воздаяніе ревностныхъ трудовъ вашихъ на пользу Армянской церкви, Всемилостивѣйше сопричисляемъ васъ къ ордену Св. Анны 1 степени, знаки коего, при семъ препровождаемые, повелѣваемъ вамъ возложить на себя и носить по установленію.

Пребываемъ вамъ благосклонны.

На подлинной подписано собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою:

«НИКОЛАЙ.»

Въ Александріи близъ Петергофа.
30 Іюня 1831 года.

Պատճէն ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ Պարպետալոյ։

Տէր՝ի՛ւ Պարբերգէն Հնչեցնել և Կոթողէնուն Հռչակ Հա-
յոց, Աբբեպէնիոլուէն Մարբեսու։

Ի՛ նշան բարեհաճութեան ՍԻՐՈՅ առ ձեզ, և ի՛ պատկառելիութեան եռանդագին աշխատանաց ձերոց Յոգուս եկեղեցւոյ Հայոց, Ամենողորմածաբար հաղորդակից եմ ձեզ առաքելական Սրբոյն Ընծայի առաջին առաքման, զորոյ գնշանս ընդ սմին առաքելով, հրամայեմք առանձնել ձեզ զայս և կրել ըստ սահմանադրութեան։

Տնամբ Ձեզ բարեհաճ։

Ի բնակարին սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱՑԱՆ ՄԱՆՈՒԹԱՆՆ տտրատրեալ կայ.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ։

Ընդեսանդրիայ, մերձ ի Պետերհով.
ի 30 Յունիսի 1831 ամի։

Копія съ ВЫСОЧАЙШЕЙ Граматы.

Астраханскому Армянскому Архіепископу Серафиму.

Въ ознаменованіе благоволенія НАШЕГО къ вамъ за преданность и усердіе къ ИМПЕРІЙ НАШЕЙ, засвидѣтельствованные Генералъ-Фельдмаршаломъ Графомъ Паскевичемъ-Эриванскимъ, ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ сопричисляемъ васъ къ ордену Св. Анны 1 степени, знаки коего при семъ препровождаемые, повелѣваемъ Вамъ возложить на себя и носить по установленію.

Пребываемъ Вамъ благосклонны.

На подлинномъ подписано собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою:

«НИКОЛАЙ.»

Въ Александріи близъ Петергофа.
30 Іюня 1831 г.

ՊԱՏՃԵՆ ԲՆԱՐԶՐԱԳՈՅՆ ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ:

ԱՊՐԱԽԱՆԱՅ ԱՐՔԻԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ՀԱՅՈՑ ԱԲԳՈՒՔԵՆ:

Ի ցոյց բարեհաճութեան ՄԵՐՈՅ *առ ձեզ յա-*
ղագս հաստատմանութեան և եռանդեան ձերոյ առ ԿԱՅ-
ՍԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ, *զորոյ վկայէ Գաւեթաբ Ձերդ-*
մանըշալ Գրաճի Պասկեվիչ Երեւանակին, Ամենողորմա-
ծաբար պսակատարդիւմբ զձեզ առաքեանշանաւ Սրբոյն
Ղազարու առաջին աստիճանի, զորոյ զնշանս ընդ սմին ա-
ռաքելով, հրամայեմբ ձեզ ստանձնել զայս և կրել
ըստ սահմանադրեալ կրաւանց:

Մնամբ ձեզ *բարեհաճ* ՄԵՐՈՅ *կամօք.*

Ի քնապըլն սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅ-
ՍԵՐԱԿԱՆ ՄԱՆՕՒԹԵԱՆ *տոքթորեալ Ֆ.*

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

Ազեքսանդրիայ, մարտ ի Պետերբուրգ.
ի 30 Յունիսի 1851 ամի:

ВЫСОЧАЙШАЯ Грамата, данная на имя Ефрема, Патріарха Эчміадзинскаго, прочаго Духовенства и всего народа Армянскаго.

(По большемъ ВЫСОЧАЙШЕМЪ *титулѣ).*

НАМЪ любезновѣрному Высокостепенному Ефрему, первенствующему Патріарху Эчміадзинскому, Католикосу всѣхъ Армянъ; Архіепископамъ, Епископамъ, Архимандритамъ, Синоду Эчміадзинскому и всему Духовенству Армянскія церкви, честнымъ Меликамъ, Юзъ-башамъ и Управителямъ и всему честному Армянскому народу НАША ИМПЕРАТОРСКАЯ милость и благоволеніе.

Еще въ 1812 году любезный НАМЪ Патріархъ Ефремъ желалъ по преклоннымъ лѣтамъ своимъ и недугамъ оставить Патріаршій престолъ; на сіе однако-жъ Августѣйшій любезнѣйшій Братъ НАШЪ, блаженныя памяти, ИМПЕРАТОРЪ АЛЕКСАНДРЪ 1-й неизъявилъ СВОЕГО согласія. Въ 1828 году Высокостепенный Патріархъ Ефремъ повторилъ НАМЪ свою просьбу объ увольненіи его отъ управленія Армянской церкви и избраніи ему преемника, но МЫ, уповая, что Всевышній сохранитъ дни его и укрѣпитъ его на труды и усилія въ пользу ввѣренной ему духовной паствы, и что движимый преданностію къ НАМЪ и любовію къ соотечественникамъ, онъ и подъ бременемъ лѣтъ и недуговъ можетъ, по крайней мѣрѣ, еще

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ պ՝ըգնա՛ծէր, տու՛էալ յանո՛ւն Հ՛էչ՛էհ՛այ, պա՛տրիարք Հ՛էրուսաղէմի, և ա՛յլոց եպիսկո՛պոսաց և ա՛մենայն ազգա՛ն և հա՛ւատոյն Հ՛այոց:

(Ը՛ստ էնէ՛ս յ՛այ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ տէ՛ր Ը՛ղիա):

Սկսեցեալ և հաւատարիմ առ ՄԱՕ, Բարձրաստիճան Նիկոմայ, նախագահ Պատրիարքին Հ՛երուսաղէմի և կաթուղիկոսի համօրէն Հ՛այոց, Արքեպիսկոպոսաց, Եպիսկոպոսաց, Վարդապետաց, Սինհոդոսին Հ՛երուսաղէմի և համօրէն Նկեղեցականաց եկեղեցւոյն Հ՛այոց, պատուարժան Մելիքաց, Խզբաշաց և Կառավարչաց և համօրէն պատուարժան ազգին Հ՛այոց ՄԵՐՈՒ ԿԱՅԱՆԸՆԿԱՆ ողջմուխթիւն և բարեհաճութիւն:

Ըզդէն ՚ի 1812 ամի սկսեցեալն ՚ի ՄԱՕ պատրնարդն Նիկոմ ցանկայր ըստ ծերունական հասակին և տկարութեանցն թողուլ զպատրիարգական աթոռ, առ որ ՕԳՈՍՏՓԱՌ Սկսեցեալ Նղբայրն ՄԵՐ, երջանկայիշատակ ԿԱՅՍՐՆ ՈՎ ՆԻԿՈՄԵԴԻԱՑ ՈՒՆԱՉԻՆ ո՛չ եցոյց վնասն բարեհաճութիւն: ՚ի 1828 ամի Բարձրաստիճան պատրիարքն Նիկոմ կրկին անգամ աղերսամատոյց լինէր ՄԱՕ արձակել զնա ՚ի կառավարութենէ եկեղեցւոյն Հ՛այոց և ընտրել նմա զյաջորդ, բայց ՄԱՐ ասաւ նմա, թէ Ը՛մենաբարձրեալն պահպանեսցէ զառաւել նորա և զօրացուսցէ զնա յաշխատութիւնս և ՚ի ՀԻՆ յոգուտ յանձն արարեալ նմին հոգևոր հօտին, և թէ վառեալ հպատակութեամբ առ ՄԱՕ և սիրով առ հայրենակիցս իւր՝ ընդ բեռամբ ամաց և տկարութեանց ևս կարէ նա գէթ սակաւ ինչ

нѣсколько времени содѣйствовать какъ и прежде попеченіямъ НАШИМЪ о благосостояніи Гайканской націи, изъявили ему НАШЕ желаніе, чтобъ остался главою Армянской церкви. Удостовѣрясь однако по донесеніямъ НАШЕГО Генералъ-Фельдмаршала, Графа Паскевича Эриванскаго, что усилившіеся недуги Высокостепеннаго Патріарха Ефрема, совершенно лишили его возможности исполнять двѣ изъ важнѣйшихъ Патріаршихъ обязанностей: мvрованіе и поставленіе въ Епископы, и что посему онъ видитъ себя въ необходимости сложить съ себя сей высокій санъ, МЫ, хотя и съ сожалѣніемъ, давъ на сіе НАШЕ согласіе, повелѣли знатнѣйшимъ, находящимся въ неотдаленныхъ отъ Эчміадзинскаго престола странахъ Армянскихъ, духовнымъ сановникамъ, присоединясь къ Синоду Эчміадзинскому подъ предсѣдательствомъ самого Высокостепеннаго Ефрема, на основаніи древнѣйшихъ и чистѣйшихъ правилъ первобытной Армянской церкви, избрать двухъ Кандидатовъ на Патріаршество и потомъ, предложивъ имена сихъ избранныхъ Духовенству ближайшихъ Епархій, честнымъ Меликамъ, Юзъбашамъ и прочимъ почетнымъ лицамъ честнаго Армянскаго народа, довести до свѣдѣнія НАШЕГО, кого изъ двухъ избранныхъ Синодомъ Кандидатовъ они наиболѣе желаютъ видѣть главою церкви. Согласно сей НАШЕЙ волѣ, бывшее въ Эчміадзинѣ торжественное Духовное Собраніе подъ предсѣдатель-

ժամանակ հաղորդակից գոյանել ԱՆՕ, ըստ առաջնոյն
՝ի հոգայողութենէն ԱՆՐ զբարօրութենէ ազգին ՝ա-
յոյ, յայտ արարաք նմին ԱՆՐՈ կամք, կալ ճեալ
պլուս եկեղեցւոյն ՝այոց: Նայց նրատպաց լեալ ՝ի ծա-
նօթութենանց ԱՆՐՈ գիտելոյ զերծմարշալ գրաւի
պատկերիչ Նրինեանս, թէ զօրացեալ տկարութենէն
Տարձրատեաձան պատրիարգին Նվրեմայ բոլորովին
զրկեն ինա ՝ի կարօղութենէն՝ կատարելոյ զերկուս գրե-
նաւոր պարտաւորութենէն պատրիարգական, այն է օրհ-
նել զԱՒետան և ձեռնադրել զնախկոպոս, որ վասն
և տեսանէ նա զինքն պարտաւորեալ մերկանալ յանձ-
նէ զբարձր աստիճանս զայս, ԱՆՐ թէև ցաւակծու-
թեամբ լինի՝ յօժարամիտ գոլով աւ այն, հրամայեցեալ
բարձրընտիր եկեղեցական աստիճանաւորաց՝ եղելոց ՝ի
մերձակայ կողմանս ՝այոյ՝ ուր կարի լինէ հեռի յաթո-
ռոյն Նչմիածնի, միաւորեալ ընդ Սիւնհոդոսին Նչմի-
ածնի, պահպանել ունելով ինքեանց զՆհատուհձանն
Նվրեմ, ըստ սահմանադրութեան վաղեմի և մաքուր
կանոնաց ՝այաստանեայց եկեղեցւոյ, ընտրել զերկուս
կանդիդատս ՝ի պատրիարգութենն, և մատուցեալ ՝ի
պետութենն զանուանս ընտրելոցն Նկեղեցականաց մե-
ձակայ Թեմից, պատուելոյն Մելիքսէթ, Իզմիրլեան և
այլոց արժանաւոր անձանց պատուելոյն ՝այոյ,
ճանուցանել ԱՆՕ, թէ զոլ ոք յերկուց ընտրեալ
կանդիդատաց Սիւնհոդոսին ցանկան տեսանել զլսել
եկեղեցւոյ: ՝Առաձայն ԱՆՐՈ կամայ՝ մեծահանդէս
ժողովն Նկեղեցականաց ընդ գահակալութեամբ Վե-
հափառ պատրիարգին Նվրեմայ ՝ի 16 Մարտի ընտ-
րեալ զկանդիդատս յաթոռ պատրիարգութեան Նչ-

ствомъ Высокостепеннаго Патріарха Ефрема, въ 16 день Марта, избрало Кандидатами на Эчміадзинскій Патріаршій престолъ Намѣстника Патріарха, Архіепископа Мартироса и Грузинскаго Архіепископа Іоаннеса. Сообразивъ сіе назначеніе Кандидатовъ съ желаніемъ, письменно изъявленнымъ отъ Духовенства ближайшихъ къ Эчміадзину Епархій, честныхъ Меликовъ, Юзъбашей и прочихъ почетныхъ лицъ честнаго Армянскаго народа, МЫ соизволили утвердить въ санѣ Патріарха Эчміадзинскаго и Католикоса всѣхъ Армянъ Архіепископа Іоаннеса и повелѣваемъ Высокостепенному Патріарху Ефрему устроить и совершить помазаніе и посвященіе его со всею должною торжественностію и съ точнѣйшимъ соблюденіемъ всѣхъ древнихъ, для сего важнаго обряда постановленныхъ, узаконеній и обычаевъ. Впрочемъ, МЫ твердо увѣрены, что любезновѣрный НАМЪ Высокостепенный Патріархъ Ефремъ, и сложивъ съ себя бремя управленія церкви по изнеможенію силъ своихъ, но не преставая желать искренно благъ народу Гайканскому, коего церкви онъ былъ столь долгое время достойною главою, будетъ содѣйствовать новоизбранному Патріарху во всѣхъ важныхъ, касающихся до управленія сей церкви, случаяхъ, своими совѣтами и наставленіями, плодомъ мудрости, многолѣтнею опытностію пріобрѣтенной. При семъ МЫ вновь, какъ любезновѣрныхъ НАМЪ Высокостепенныхъ Патріарховъ Ефрема и Іоанне-

միածնի, զՏեղականն Պատրիարգին զԱրքեպիսկոպոսն Աղասիոս, և զԱրքեպիսկոպոսն Վրաստանի զՅովհաննէս: Համեմատեալ զայս նշանագրութենն կանդիղատաց ընդ յանկութեանց կամայ, նամակաւ մատուցելոց Ալեքեցեայնոց մերձակայ Թեմից Նչքմիածնի, ի պատուարժան Արելիքայ, Իւզբաշայ և այլոց արժանաւոր անձանց պատուարժան ազգին Հայոց, ԱՆՐ բարեհաճեցաք հաստատել յաստիճանի Պատրիարգի Նչքմիածնի և կաթուղիկոսի համօրէն Հայոց զԱրքեպիսկոպոսն Յովհաննէս, և հրամանագրեմք վերահաս Պատրիարգին Նփրեմայ յարդարել և կատարել զօծումն և զձեռնադրութենն սրբին արժանավայել հանդիսակատարութեամբ և իսկական պահպանութեամբ համօրէն վաղեմի սահմանադրութեանց և աւանդութեանց, որք հաստատեալ կան յաղագս այսր նախամեծար եկեղեցւոյ կան հանդիսի: Քաջայոյս եմք ԱՆՐՔ, թէ հաւատարիմ և սիրեցեալն ի ԱՆՆԱՌ վերահաս Պատրիարգին Նփրեմ, մերկացեալ և սանձնէ զբեռն կառավարութեան եկեղեցւոյ ըստ անզօր կարօղութեան իւրոյ, բայց ոչ զադարեալ ի ցանկանալոյ զիսկական բարիս ազգին Հայոց, ոլոյ եկեղեցւոյն էր ամն բազումն արժանաւորապէս, հաղորդակից գոյն ընտրեալ Պատրիարգին յաջենայն երևելի դիպուածս կառավարութեան եկեղեցւոյ, խորհրդեամբք և խրատուք իւրովք, պողովք հմաստութեան, ի ձեռս բերեալ բազմաթեայ կրթութեամբ: Ըստ սմին ԱՆՐՔ նոր ի նորոյ՝ թէ զհաւատարիմ և սիրեցեալն ի ԱՆՆԱՌ զվերահաս Պատրիարգս զՆփրեմ և զՅովհաննէս, և թէ զԱրքեպիսկոպոսս, զԱրքիեպիսկոպոսս, զվարդապետս և զհամօրէն Եկեղեցականս Հա-

са, такъ и Архіепископовъ, Епископовъ, Архимандритовъ и все Духовенство Армянскія церкви, честныхъ Меликовъ, Юзъбашей и управителей всѣхъ вѣрноподданныхъ НАМЪ Армянъ и весь Армянскій народъ, увѣряемъ въ НАШЕЙ ИМПЕРАТОРСКОЙ къ нимъ милости и покровительствѣ, кои навсегда неотъемлемы пребудутъ. Дана въ престольномъ градѣ НАШЕМЪ Св. Петра, лѣта отъ Рождества Христова 1831, Іюля въ 1-й день, Царствованія же НАШЕГО въ шестое.

На подлинной: Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

« НИКОЛАЙ. «

յոց, զՊատուէրժան Մելիքս, զԽզբաշս և զկատա-
վարիչս համայն ՄԱՕ, հաւատարիմ և հլատակ Հայոց,
և զհամօրէն ազգն Հայոց հաւատոյ առնեմք ՄԱ-
ՐՈՎ ԿԱՅՍԵՐՈՒԿԱՆՆ առ նոսա ողորմութեամբ
և հովանաւորութեամբ, որք հանապազ ունին ճար
անշարժ: Տուեալ եղև յամի ոսանիստ քաղաքն ՄԵՐ
Սրբոյն Պետրոսի յամի Ծննդեան Քրիստոսի 1831
յառաջին օր Յունիսի, և ի վերադարձումն ամի ՄԵՐՈՍ
Թագաւորութեան:

Ի բնակելին սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅ-
ՍԵՐՈՒԿԱՆՆ ՄԱՆՈՒԹԵՆՆ առաքեցեալ կայ.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

МИНИСТЕРСТВО ИМПЕРАТОРСКАГО ДВОРА.

КАПИТУЛЪ ОРДЕНОВЪ. КАНЦЕЛЯРІЯ. СЧЕТНОЕ ОТДѢЛЕНІЕ

Столъ 2.

11 Февраля 1843 г.
№ 605.

О возвышеніи пенсій на ордена.

Высокопреосвященному Нерсесу, Архіепископу Армянскому.

Высочайшимъ Указомъ въ 1 день Января сего 1843 года Правительствующему Сенату даннымъ, возвышены пенсіи по орденамъ Гг. Кавалерамъ, изъ Капитула производимыя.

Въ слѣдствіе чего Ваше Высокопреосвященство вмѣсто получаемаго Вами пенсіона по Ордену Св. Александра Невскаго 321 р. 70 к. серебромъ въ годъ, имѣете Вы получать изъ Капитула пенсіонъ по означенному Ордену 500 руб. серебромъ въ годъ, съ 1 Января сего года, который пенсіонъ производимъ будетъ въ выдачу по третямъ года.

О чемъ Капитулъ Орденовъ имѣетъ честь Ваше Высокопреосвященство увѣдомить.

Оберъ-Церемоніймейстеръ *Графъ Воронцовъ-Дашковъ.*

Директоръ *М. Киселевскій.*

Начальникъ Отдѣленія *В. Бѣлозеровъ.*

Ռուզ Սբ. Ղազար Ազգ. Ակադեմիայ:

Նախարարութիւն ՌԱՐՋՐԱԳՈՅՆ Հրովարտակ-
ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ կաւ ՚ի 1 Յունվարի 1843 ամի
Պալատան: տուեալ կատարելիք Անդամ են,

Կապիտուլ Ասպետ-
ատանշանաց:
Գնահատուն:
Հաշուական Գործ
Գրասենեակ Նշանաց:

՚ի 11 Փետր 1843.
№ 605.

Յաչափ յաւելման հա-
տուէ պարեհանաց:

յաւելեալ գտանին հատոյթք ասպե-
ատանշանաց Տեարց Ասպետաց՝ ընկա-
լեալք ՚ի կապիտուլէն:

Որոյ ՚ի հետևանս Զերդ Գործ
Արքայնութեան վոխանակ հատուած է
Ասպետանշանի Արքոյն Ադեքսանդ-
րի Նեվսկոյ 321 ռուբլի 70 կո-
պեկայ արծաթադրամոյ չափ, ու-
նիք ընդունիլ ՚ի կապիտուլէն վճա-
տոյթ ըստ նշանակեալ Ասպետա-
նշանին 500 ռուբլի արծաթադ-
րամ, սկսեալ յառաջին օրէ Յունվա-
րի այսր ամի, զոր և ընկալջիք յիւ-
րաքանչիւր քառեակ ամիս տարւոյն:
Օգտի և կապիտուլն Ասպե-
ատանշանաց ունի պատիւ ծանուցա-
նել Զերդ Գործոյ Արքայնութեան:

Վիլհաւտ Ամարոլատեան Գործ Վ. Օբօնցով-Գաշկով:

Դիրեկտոր Մ. Կէոնէվէնէ:

Կառավարիչ Գաշկին Վ. Ռեպնէով:

(Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ къ Архіепископу Армянскому Персесу:)

Ваше Высокопреосвященство,

Милостивый Государь.

На бывшемъ въ Эчміадзинѣ выборѣ Патріарха минувшаго 17-го Апрѣля, всѣ депутаты единогласно избрали Ваше Высокопреосвященство въ Верховные Патріархи Католикосы всѣхъ Армянъ. При всеподданнѣйшемъ о томъ докладѣ моемъ, ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ благоугодно было ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ соизволить на сіе единодушное желаніе Армянскаго народа и вмѣстѣ съ тѣмъ ВЫСОЧАЙШЕ повелѣть мнѣ предварительно увѣдомивъ Васъ, Милостивый Государь, о столь высокомъ назначеніи, пригласить немедленно прибыть въ С. Петербургъ, для чего и ассигнованы Вамъ изъ Бессарабской Казенной Палаты прогонныя деньги до С. Петербурга, по сану, и на подъемъ 1000 руб. серебромъ.

Исполнивъ сію ВЫСОЧАЙШУЮ волю, я вмѣняю себѣ въ пріятную обязанность принесть Вашему Высокопреосвященству искреннѣйшее мое поздравленіе съ предстоящимъ Вамъ высокимъ назначеніемъ; утвердительная же о томъ грамата

(Յ՝այտարարութիւն Տեառն Վահրամայ Նեղոյի ՝ի Կոստանդնուպոլիս Հայոց Պատրիարքէ)։

Ձերդ Բարձր Սրբազնութիւն։

Ո՛ւղղութիւն Տէր։

Յընտրութեան անդ Պատրիարգի Հայոցմեծին ՝ի 17 Ապրիլի համօրէն Ժողովուրդը միաբերան ընտրեցին զԲարձր Սրբազնութիւն Ձեր Ծայրագոյն Պատրիարգ և Կաթուղիկոս ամենայն Հայոց։ ՝ի ծանուցանելն իմ ամենահպատակօրէն զայսմանէ, ՕԳՈՒՏԱՓԱՌ ԿԱՅԱՆ Հաճոյ գտաւ ամենողորմածաբար բարեհաճիլ ընդ այսր համաշունչ յանկութիւն ապրի Հայոց, ընդ նմին և Բարձրագոյնս հրամայեաց ինձ ծանուցանել Ձեզ Ողջմած Տէր զայն Բարձրագոյն նշանագրութիւնն և հրաւիրել զՁեզ առաց յեռանգութեան կալ ՝ի Ս. Պետերբուրգ, որոյ աղագաւ նշանակեալ է Ձեզ յԱբգունն Գանձարանէն Նեստարաբնոյ Հանապարհածախք ճախք մինչև ՝ի Ս. Պետերբուրգ ըստ աստիճանի Ձերոյ հայեալ ուրբեն արծաթադրամ։

կատարեալ զայս ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ կամն, ախորժելի ինձ պարտաւորութեան համարիմ ինձ՝ ծանուցանել Ձերդ բարձր Սրբազնութեան զինն անկեղծ շնորհաւորութիւն յաղագս առաջակայ փառաւոր նշանագրութեան Ձերոյ. հաստատուականն պարգևատիր զայնմանէ պատ-

будетъ заготовлена къ пріѣзду Вашего Высокопреосвященства въ С. Петербургъ.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ и совершенною преданностію.

Вашего Высокопреосвященства

На подлинномъ: покорнѣйшимъ слугою

Л. Перовскій

№ 1612.

27 *Мая* 1843 *года.*

Его Высокопреосвященству, Нахичеванскому и Бессарабскому Армянскому Архіепископу Нерсесу.

բաստեցի ցպալուստ Ձերդ Նարձր Սրբազնութեան
՚ի Ս. Պետերբուրգ:

Ունիմ պատիւ Ձեզոյ խնկական յարգութեամբ և
կատարեալ հպատակութեամբ

Ձերդ Նարձու Սրբազնութեան

՚ի բնադրին. խոնարհ ծառայ

Ի. Պետրոսեան:

№ 1612.

՚ի 27 Մայիսի 1843 ամի.

Նորին Նարձու Սրբազնութեան Նախիջևանայ և Նեսաարաբեայ Հայոց Ընդհանրական կոզմեն Ներսիսի:

(*Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ къ Архіепископу Армянскому Нерсесу*)

Ваше Высокопреосвященство,

Милостивый Государь.

По всеподданнѣйшемъ докладѣ мною о желаніи Вашего Высокопреосвященства удостоиться счастія быть представленнымъ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ, ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ угодно было отозваться, что если состояніе здоровья Вашего позволитъ, то ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО изволитъ принять Васъ въ Петергофѣ въ Воскресенье, 15-го числа, послѣ обѣдни.

Извѣщая о семъ Васъ, милостивый Государь, съ совершеннымъ почтеніемъ и преданностію имѣю честь быть,

Вашего Высокопреосвященства,

Милостивый Государь,

Подписалъ: Покорнѣйшимъ слугою

Л. Перовскій.

Его Высокопреосвященству
Архіепископу Нерсесу.

№ 2423.
10 Августа 1843 г.

(Յայտարարութիւն Տեառն Եփրեմայ Եպիսկոպոսի Պոլսոյ — Ընդհանրական Հայոց Եկեղեցւոյ):

Ձերդ Վարձը Սրբասիրութիւն

Ողորմած Տէր:

Ի ծանուցանելն իմ ամենահպատակութեան զկամայ Ձերդ Վարձու Սրբասիրութեան արժանաւորել բարեբաղդութեան ներկայանալոյ ՕԳՈՒՏԱԿԻՆ ԿԱՅՍԵՐ, ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՐՈՒԿԱՆ ՄԱՆՕՒԹԻՒՆՆ բարեհաճեցաւ յայտնել զկամս իւր, զի եթէ ներեսցեն հանգամանք առաղջութեան Ձերոյ, ՆՈՐԻՆ ՄԱՆՕՒԹԻՒՆՆ բարեհաճի ընդունել զՁեզ ՚ի պետերհօգի, յաւուր կիւրակէի ՚ի 15 այսր ամսոյ զկնի պատարագին:

Ծանուցեալ Ձեզ զայսմանէ Ողորմած Տէր՝ կատարեալ յարգութեամբ և հպատակութեամբ ունիմ պատիւ ճնալոյ

Ձերդ Վ. Ե. Սրբասիրութեան

Ողորմած Տէր

Ստոլապրեայ. Խոնարհագոյն ծառայ

Ա. Ր. Ե. Վ. Կ.

Ներսէն Վարձու Սրբասիրութեան Ընդհանրական Եր. Սխտ:

№ 2423.

՚ի 10 Հոկտեմբերի 1843 ամի.

Божіею поспѣшествующею милостію, МЫ НИКОЛАЙ ПЕРВЫЙ, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ,

Московскій, Кіевскій, Владимірскій, Новгородскій, Царь Казанскій, Царь Астраханскій, Царь Польскій, Царь Сибирскій, Царь Херсониса Таврическаго, Государь Псковскій и Великій Князь Смоленскій, Литовскій, Волынскій, Подольскій и Финляндскій, Князь Эстляндскій, Лифляндскій, Курляндскій и Семигальскій, Самогитскій, Бѣлостокскій, Корельскій, Тверскій, Югорскій, Пермскій, Вятскій, Болгарскій и иныхъ; Государь и Великій Князь Нова-города низовскія земли, Черниговскій, Рязанскій, Полотскій, Ростовскій, Ярославскій, Бѣлозерскій, Удорскій, Обдорскій, Кондійскій, Витебскій, Мстиславскій и всея Сѣверныя страны Повелитель; и Государь Иверскія, Карталинскія, Грузинскія, и Кабардинскія земли и области Арменскія, Черкесскихъ и Горскихъ Князей и иныхъ Наслѣдный Государь и Обладатель; Наслѣдникъ Норвежскій, Герцогъ Шлезвигъ-Голстинскій, Стормарнскій, Дитмарсенскій, и Ольденбургскій, и прочая, и прочая, и прочая.

Да будетъ извѣстно всему Армянскому народу, что внявъ единодушному желанію его, торжественно изъявленному въ Эчміадзинѣ въ 17 день Апрѣля сего 1843 года, МЫ утверждаемъ Архіепископа Нерсеса въ санѣ Патріарха Эчміадзинскаго и Католикоса всѣхъ Арменъ, и да благословитъ ВСЕ-

Ընտանեկան օժանդակարար ողորմութեամբ ՄԵՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՊՈՒԱԶԻՆ ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՈՄԻՍՈՍԻ,

Սոսկալի, կէտ-կէտ, վ֊ատթէրէէ, Նովգորոդու, Ընտիր Պետերբուրգու, Ընտիր Մոսկուայի, Ընտիր Վեթեռնոյ, Ընտիր Վիբորգու, Ընտիր Վոլոգդայի-Խարկովու, Ծովագնաց Պոլկովնիկ և Միջնորդ Իշխան Սմոլենսկոյ, Լիտուանիոյ, վ֊ուլինսկոյ, Պոտոլսկոյ և Ֆինլանդիոյ, Իշխան Լիտուանիոյ, Լիվլանդիոյ, Կուրլանդիոյ և Սեմիգալիոյ, Սամոգիտիոյ, Պելոռուսիոյ, Կորելիոյ, Տվերի, Ինգրիոյ, Պերմի, վ֊ոտկինսկոյ, Տաճկաստանեայ Ազգին Վրացւոյ, Քարթալինիոյ և Կաբարդինիոյ Վրաստանի Իշխան Վրաստանեայց Ազգին Ճորճիանոսի, Իմերեթիոյ, Գուրիոյ, Մինգրելիոյ, Աբխազիոյ, Կարթվելիոյ, Կախեթիոյ, Քարթլոսի, Կաբարդինիոյ, Չերքէզիոյ, Ազուանիոյ, Ղարաղանդիոյ, Ղարաբաղու, Շիրվանի, Դերբենդի, Շամախւոյ, Գանձակի, Ղուբայի, Բագուի, Թալինի, Ղարադաղու, Ղարաղուշի, Ղարաղուշի, Ղարաղուշի

ВЫШНІЙ Верховнаго Патріарха на великое Господу служеніе ко благу и спасенію всего любезнаго НАМЪ Гайканскаго народа. Дана въ Престольномъ НАШЕМЪ градѣ Св. Петра въ лѣто отъ Рождества Христова 1843, Августа въ 10 день, Царствованія же НАШЕГО въ осьмнадцатое.

На подлинной: Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

« НИКОЛАЙ. «

Министръ Внутреннихъ Дѣлъ *Перовскій.*

պահ քաղաքի ՄԵՐՈՒՍ Սրբոյն Պետրոսի յամի Ծննդեան Քրիստոսի 1843 ի 10 աւուր Օգոստոսի, և յուխտատեղւոյն ամի Թագաւորութեան ՄԵՐՈՅ:

Ի քնապըին սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՆԱՆ ԱՆԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵՆԱՆ ստորագրեալ է.

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ

Նախարար Նեըքին Գործոց Ռէսէյէ:

Высокоблагородному
Дарье Сергѣевѣ.

№ 2165.
15 Августа 1843 г.

(*Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ къ Верховному Патріарху Эчміадзинскому:*)

Высокопочтеннѣйшій Владыко,

Верховный Патріархъ.

Поспѣшая препроводить при семъ ВЫСОЧАЙШУЮ грамату объ утвержденіи Вашей Святыни въ санѣ Патріарха Эчміадзинскаго и Католикоса всего народа Армянскаго, съ чувствомъ живѣйшаго удовольствія приношу Вамъ, Милостивый Владыко, искреннее по сему случаю поздравленіе. Молю Бога, чтобы онъ благодатію своею подкрѣпилъ Васъ на столь высокомъ поприщѣ и сохранилъ на многія лѣта для пользы Армянской церкви и Отечества.

Примите увѣреніе высокаго уваженія и совершенной преданности, съ коими имѣю честь быть.

Достопочтенный Владыко,

Вашей Святыни

Подписалъ: Покорнѣйшимъ слугою.

Л. Перовскій.

Высокопочтеннѣйшему
Патріарху Нерсесу.

№ 2425.
13 Августа 1843 г.

(Յաղագս Տեառն Գաբրիէլի Հրեշտակապետի Ողջոյն ընդ Սուրբ Կուսին Մարիամ):

Ի Ներսիսէ Շնորհալւոյ

Ողջոյն Պատմէ:

Զեռ ամին ԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ Հրամարտակ յորդոյս Հաստատելոյ զՍրբութիւն Ձեր յաստիճան Պատրիարգի Ներսիսի և Կամ ուղիղոսի ամենայն ազգին Հայոց, և Հաղորդակից գոլով յայսմ կենդանի Հաճութեամբ սրտիս՝ մատուցանեմ Ձեզ Ողորմած Տէր՝ զիս մտերիմ ընտրհատութիւն: Ուղեմ առ Ամենաբարձեալն Աստուած, զի նա ընդհօք հուանատուութեան իւրոյ կազդուրացուսցէ զՁեզ յայսմ չքնաղ ասպարիզի, և պահպանեսցէ յամս բազումս յօգուտ Եկեղեցւոյն Հայոց և Հայրենեաց:

Ընդհակարձակ զհաւատարմութիւն բարձր յարգութեան և կատարեալ հպատակութեան, որով ունիմ պատիւ ճառել

Վ. Հպատակեալ Տէր

Ձերդ Սրբութեան

Ստորագրեաց. Խոնարհապոյն Ծառայ

Ի. Բերիէ:

№ 2425.

Ի 13 Օգոստոսի 1843 ամի:

Божіею милостію, МЫ НИКОЛАЙ ПЕРВЫЙ, ИМПЕРАТОРЪ и САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ и прочая, и прочая, и прочая.

Верховному Патріарху Эчміадзинскому и Католикосу всѣхъ Армянъ Нерсесу.

Желая ознаменовать вниманіе НАШЕ къ Армянскому народу и особенное къ вамъ лично благоволеніе, возлагаемъ на васъ препровождаемые при семъ знаки Ордена Св. Александра Невскаго, бриллiантами украшенные.

Пребываемъ къ Вамъ МОНАРШЕЮ НАШЕЮ милостію благосклонны.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

«НИКОЛАЙ.»

Канцлеръ Орденовъ Князь *Волконскій.*

Въ Петергофѣ.
17 Августа 1843 года.
№ 104.

Աստուածային ողորմութեամբ ՄԵՐՔ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՌԱՔԻՆ ԿԱՅՍՐ և ԻՆՔՆԱԿԱԼ, ամենայն Ռուսաց և այլոց, և այլոց, և այլոց:

Ծառայութիւն պարտիմք ընծայել և կարողիմք ոչնոյ չոյ:

Յանկայեալ պարգաւաճեալ երևեցուցանել զՄԵՐՍ շնորհս առ ապգն Հայոց և զառանձին իմն բարեհաճութիւն ՄԵՐ առ սեպհական անձն ձեր, արկանեմք ի վերայ ձեր զառաքեալ ընդ սմին զնշանս Աստեուածութեան Սրբոյն Հոգեքանդըն Հաստատուն, զարդարեալս աղամանդեայ քառակողմեքք:

Ունամք առ Ձեզ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՄԵՐՈՎՆ ողորմածութեամբ քարեհաճ:

Ի բնակարանի սեպհական ձեռամբ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՆՔԱԿԱՆՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ տարածեալ ի

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ:

Ի Հանապատ Աստեուանշանայ քաղաքի:

Ի պետերմով.

Ի 17 Օգոստոսի 1843 ամի:

№ 104.

(Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ къ Верховному Патріарху Эчміадзинскому:)

Высокопочтеннѣйшій Владыко,

Верховный Патріархъ.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, при подписаніи ВЫСОЧАЙШЕЙ Грамоты объ утвержденіи Вашей Святыни въ санѣ Патріарха Эчміадзинскаго и Католикоса всего народа Армянскаго, ВЫСОЧАЙШЕ соизволилъ предоставить Вамъ, послать отъ своего лица, чрезъ посредство Министерства Иностранныхъ Дѣлъ, извѣстительныя о томъ граматы во всѣ заграничныя Армянскія Епархіи.

О таковой ВЫСОЧАЙШЕЙ волѣ имѣю честь сообщить Вашей Святынѣ, съ тѣмъ, не благоугодно ли будетъ Вамъ, Милостивый Владыко, доставить означенныя граматы ко мнѣ, для отсылки по назначенію, чрезъ Министерство Иностранныхъ Дѣлъ.

Примите увѣреніе высокаго уваженія и совершенной преданности, съ коими имѣю честь быть,

Достопочтенный Владыко,

Вашей Святыни

(Подписано) Покорнѣйшимъ слугою

Л. Перовскій.

Высокопочтеннѣйшему
Патріарху Нерсесу.

№ 2558.

23 Августа 1843 года.

(Յաւելուած Տե՛ս հաւելուածոց գլխոյ ԻԳ-ի՝ ի Պատուիրակութեան Ներքին Գործոց)

Ծանուցումն վասն Տեղեկութեանց ի Վերայ Ընդհանուր Վիճակագրութեան Հայաստանեայց Աշխարհի

ՕԳՈՍՏՓԱՆ ԿԱՅՍՐՆ՝ի տորագրելն զՆԸՐՁՐՈՒԹՅՈՆ իւրովարտակ յաղագս հաստատելոյ ըզՍկզբունսն Ձեր յաստիճան Պատրիարգութեան Նչմիածնի և կաթուղիկոսի ամենայն ազգին իւրոյ, ՆՐՁՐՈՒԹՅՈՆՆ բարեհաճեցաւ յանձն առնել Ձեզ առաքել՝ի դիւանս ձերոյ միջնորդութեամբ Նախարարութեան Ընդհատուած Գործոց զծանօթարարս զայնմանէ կոնդակս յամենայն առիմանակից վիճակս իւրոյ:

Ջայսմ ՆՐՁՐՈՒԹՅՈՆ կամայ ունիմ պատիւ հաղորդելոյ Ձերդ Սրբութեան, ընդ նմին և առաջի առնել Ձեզ, զի եթէ բարեհաճեսջիք Ողորմած Տէր, կարէք հաստուցանել զինշատակեալ իւրովարտակս կամ զկոնդակս առ իս, հաղորդելոյ ըստ նշանակութեան՝ի ձեռն Նախարարութեան Ընդհատուած Գործոյ:

Ընկալարուք զհաւատարմութիւն խորին յարգութեան և կատարեալ հպատակութեան, որով ունիմ պատիւ ճնալոյ

Պատուարժան Տէր

Ձերդ Սրբութեան

(Ստորագրեալ է) Ներսէս

Լ. Եպիսկոպոս:

№ 2558.

ի 23 Օգոստոսի 1843 ամի:

(*Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ къ Верховному Патріарху Ечміадзинскому.*)

Высокопочтеннѣйшій Владыко,

Верховный Патріархъ.

Поспѣшая препроводить при семъ ВСЕМИЛОСТИВѢЙШЕ пожалованные Вашей Святынѣ Орденскіе знаки Св. Александра Невскаго, брилліантами украшенные, и ВЫСОЧАЙШУЮ на оные грамату, съ чувствомъ живѣйшаго удовольствія приношу Вамъ, Милостивый Владыко, искреннее поздравленіе съ симъ новымъ знакомъ МОНАРШАГО къ Вамъ благоволенія.

Примите увѣреніе высокаго уваженія и совершенной преданности, съ коими имѣю честь быть,

Достопочтенный Владыко,

Вашей Святыни

На подлинномъ: покорнѣйшимъ слугою

Л. Перовскій.

Высокопочтеннѣйшему
Патріарху Нерсесу.

№ 2570.
25 Августа 1843 года.

(Յայտարարեալ Տէրն Կոստանդեայ Կեսարացւոյ առ
Ձեզ Սրբութեան զայս Գիրս):

Ի ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԱՏԻ ՏԷՐ

Ձեզ Սրբութեան:

Փութացեալ առաքել ընդ սմին զշնորհեալս **ՆՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆ** Ձերդ Սրբութեան զասպետական նշանս Սրբոյն Ղեբայնդրի Կեսկեայ՝ աղաղաղեայ քարամբք զարդարեալս և **ՊԱՐԶՐՈՒԹԻՒՆ** հրովարտակ առ այն, հաղորդակցութեամբ կենդանի հաճութեան սրտի մատուցանեմ Ձեզ, Ողորմած Տէր զմտերիմ շնորհաւորութիւն յաղագս այսր նորոյ նշանի **ՊՐՈՒՆՅԱԿԱՆ** առ Ձեզ բարեհաճութեան:

Ընկալարուք զհաւատարմութիւն խորին յարդութեան և կատարեալ հպատակութեան, որով ունիմ պատիւ Ճեալոյ

Պատուարժան Տէր

Ձերդ Սրբութեան

Ի քնագրին. խոնարհագոյն ծառայ

Ի. Ռեթեանց:

№ 2570.

Ի 25 Օգոստոսի 1843 ամի:

Отношеніе Г. Министра Внутреннихъ Дѣлъ, Дѣйствительнаго Тайнаго Совѣтника и Кавалера Льва Алексѣевича Перовскаго къ Верховному Ечміадзинскому Патріарху и Католикосу всѣхъ Армянъ Нерсесу, отъ 27 Ноября 1843 года за № 3579.

Поспѣшая увѣдомить Вашу Святыню, что ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ угодно, чтобы Вы, Милостивый Владыко, представились ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ завтра въ Воскресенье, послѣ обѣдни, въ собственныхъ компатахъ вверху, покорнѣйше прошу принять увѣреніе высокаго уваженія и совершенной преданности, съ коими имѣю честъ быть.

Примѣч. Верховный Эчміадзинскій Патріархъ и Католикосъ всѣхъ Армянъ Нерсесъ имѣлъ счастіе представляться въ С. Петербургѣ въ Зимнемъ Дворцѣ: 28 Ноября 1843 года ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ НИКОЛАЮ ПАВЛОВИЧУ и 4 Декабря ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ ГОСУДАРЫНѢ ИМПЕРАТРИЦѢ АЛЕКСАНДРѢ ѲЕОДОРОВНѢ и ИХЪ ИМПЕРАТОРСКИМЪ ВЫСОЧЕСТВАМЪ ВЕЛИКОЙ КНЯГИНѢ МАРІѢ НИКОЛАЕВНѢ и ВЕЛИКИМЪ КНЯЖНАМЪ ОЛЬГѢ НИКОЛАЕВНѢ и АЛЕКСАНДРѢ НИКОЛАЕВНѢ, а 5 Декабря въ Михайловскомъ Дворцѣ ИХЪ ИМ-

Յայտարարեալ Տեառն Հնոխոսէին Հնդկաց Գործոց Հնդկաստանեայց Հնդկաց Հանդերձ Ի Քաղաքն Լիոնի Ընդհանրական Ժողովոյն սա՝ Ծայրագոյն Պատրիարգն Ի Ջմիւռնի եւ Կաթուղիկոսն Համօրէն Հայոց Ներսէս արժանայաւ Ներկայ Հանդիսանալ ի Ս. Պետերբուրգ ի Ձմերայնի Կանխիկան Պալատան ի 28 Նոյեմբերի 1843 Նորին Կայսերական Մեծութենէն Օգոստափառ Կայսեր Նիկոլայ Պաւլովիչի, և ի 4 Դեկտեմբերի Նորին Կայսերական Մեծութենէն Օգոստափառ Կայսերուհւոյ Ալեքսանդրայ Ֆեօդորովնայ և Նորին Կայսերական Բարձրութենէն Մեծի Դքսուհւոյ Մարիայ Նիկոլայեվնայ և Մեծի Դքսուհւոյ Օլգայ Նիկոլայեվնայ և Ալեքսանդրայ Նիկոլայեվնայ. Խակ ի 5 Դեկտեմբերի ի Մի-

ԿԱՐԳ Ն 3579:

Փութայեալ ծանուցանել Ձեզդ Սրբութեան՝ Թէ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍՐՆ բարեհաճէր, զի Դուք Ողջունած Տէր Ներկայացջիք ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ ի վաղիւն, որ է օր Կիւրակէի, զնել պատարագին ի վերին սեպհական սենեակս պալատան, ընդ որում ամենախոնարհաբար ընդունել զՀաւատարմութիւն խորին յարգութեան և կատարեալ հպատակութեան, որով ունիմ պատիւ Ճեալոյ եւայլն:

Ծանօթութիւն. Ծայրագոյն Պատրիարգն Ի Ջմիւռնի և Կաթուղիկոսն Համօրէն Հայոց Ներսէս արժանացաւ Ներկայ Հանդիսանալ ի Ս. Պետերբուրգ ի Ձմերայնի ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ Պալատան ի 28 Նոյեմբերի 1843 ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐ ՆԻԿՈԼԱՅ ՊԱՒԼՈՎԻՉԻ, և ի 4 Դեկտեմբերի ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆՆ ՕԳՈՍՏԱՓԱՌ ԿԱՅՍԵՐՈՒՀՒՈՅ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՅ ՖԵՕԴՈՐՈՎՆԱՅ ԵՒ ՆՈՅՆԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆՆ ՄԵԾԻ ԴՔՍՈՒՀՒՈՅ ՄԱՐԻԱՅ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎՆԱՅ ԵՒ ՄԵԾԻ ԴՔՍՈՒՀԵՍՆ ՕԼԳԱՅ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎՆԱՅ ԵՒ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՅ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎՆԱՅ. Խակ ի 5 Դեկտեմբերի ի Մի-

ПЕРАТОРСКИМЪ ВЫСОЧЕСТВАМЪ, ВЕЛИКОМУ КНЯЗЮ МИХАИЛУ ПАВЛОВИЧУ, ВЕЛИКОЙ КНЯГИНѢ ЕЛЕНѢ ПАВЛОВНѢ и ВЕЛИКИМЪ КНЯЖНАМЪ МАРІѢ, ЕЛИЗАВЕТѢ и ЕКАТЕРИНѢ МИХАИЛОВНАМЪ.

ОПЕЧАТКИ.

Напечатано:			Должно читать:
Стр.	*Строкъ.*		
46	Въ § 47	въ 5 Казичей	Казначей
72	— § 80	— 1 Аряно-Григорі-анской	Армяно-Григоріанской
82	— § 98	— 1 Нестоятели	Настоятели
144	— N 22	— 2 Проевященія	Просвѣщенія
178	— 6 стр.	Хранящихся въ Армянскомъ	Хранящихся въ Московскомъ Армянскомъ
366	— 29 стр.	Наподленномъ:	На подлинномъ:
388	— 1 —	Высочайшій Указъ Правительствующе му Сенату	Высочайшій Указъ, данный Правительствующему Сенату
388		Силою трактата съ Россіею отъ Персіи Ханство Эриванское и Ханство Нахичеванское,	Силою трактата съ Персіею заключеннаго, присоединен ныя къ Россіи Ханство Эри- ванское и Ханство Нахиче-

1465